

પુસ્તક :

શ્રી ઉપાસકદર્શાંગ સૂત્ર

પ્રકાશક :

ત્રેમ-જિનાગમ પ્રકાશન સમિતિ, ઘાટકોપર

પ્રથમ સંસ્કરણ

પ્રતિ : ૧,૦૦૦

સંવત ૨૦૩૧, ઇ.સ. ૧૯૭૫, વી. સં. ૨૫૦૧

મૂલ્ય : રૂ. ૫ (પાંચ રૂપિયા)

પ્રાપ્તિસ્થાન :

શ્રમણી વિદ્યાપીઠ

હિંગવાળા લેઝન, ઘાટકોપર, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૭૭

સુદ્રક :

ગોહન પરીખ

સુરુચિ છાપશાળા ટ્રસ્ટ

સુરુચિ વસાહત

બારડોલી ૩૭૪ ૬૦૧

ધર્મપ્રેમી સુશ્રાવક પ્રેમજી હીરજી ગાલા

(સંક્ષિપ્ત પરિચય)

આગમ પ્રકાશન કાર્ય એમની પ્રેરણા તથા મોટી રકમની મદદ મળતી જ શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રેમજીભાઈ વિશે દૂંક પરિચય

કચ્છમાં કાંડાગરા ગામના એ રહીશ છે. માતા-પિતાના ધાર્મિક સંસ્કારો એમને બાળપણથી જ છે. ‘તેઓને ધર્મનો રંગ હાડહાડની મીંજાએ લાગ્યો છે.’ એ પ્રકારના શ્રાવક છે. ધર્મરંગથી રંગાયેલ હોવાના કારણે તેમને આગમોનો પણ સારો અભ્યાસ છે.

તેઓએ સાત વર્ષથી આજીવન બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કરેલ છે. ત્રેવીસ વર્ષથી ચઉવિહાર વ્રત પાળે છે. તેમનાં ધર્મપત્ની પણ ખૂબ જ ધાર્મિક વૃત્તિવાળાં છે. બંને પતિ-પત્ની અનેક તપશ્ચર્યાઓ કરે છે.

ગૃહસ્થાશ્રમ પાળતા છતાં છેલ્લાં સત્તર વર્ષથી નિવૃત્ત જીવન ગાળી રહ્યા છે. પ્રભુ મહાવીરના ઉચ્ચ ઉપદેશો અને આગમોની પ્રસિદ્ધિની તેમની ઉત્કટ ઇચ્છા થતાં ઘાટકોપરમાં ચાલતી ‘શ્રમણી વિદ્યાપીઠ’માં આવ્યા.

ત્યાં તેઓ પૂજ્ય મહાસતીજી પ્રાણકુંવરબાઈ મ., મુક્તાબાઈ મ., તથા પૂ. બા. લીલમબાઈ મ. નાં પરિચયમાં આવ્યા અને આગમોને લગતી ચર્ચા થઈ. પરિણામે વિદ્યાપીઠનાં સાધવી વિદ્યાર્થીગણુ જો આગમોનો ગુજરાતી અનુવાદ કરી આપે તો તેનું પ્રકાશન કરવા તથા તેનું ખર્ચ પોતે ભોગવશે એવી ભાવના વ્યક્ત કરી.

વિદ્યાપીઠના અધિષ્ઠાતા પં. શે.ભાચન્દ્રજી ભારિલ તથા શ્રાવક શ્રી દુર્લભજીભાઈ ખેતાણી સાથેના વિચાર-વિનિમયમાં નિર્ણય થયો કે ઉક્ત ભાવનાને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવું. કાગળની ખરીદી થઈ અને કાર્ય પ્રારંભ થઈ ગયું. તદનુસાર ‘ઉપાસકદશાંગ’ પાઠકોના હાથમાં છે. ‘આચારાંગ સૂત્ર’ તથા ‘સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર’ બહાર પડી ગયાં છે.

અભ્યાસની દૃષ્ટિએ આ સંસ્કરણ ઉપયોગી તેમજ ઉપકારક નીવડશે એમ જણાય છે. અનુવાદકોએ અનુવાદ કરતી વેળાએ ભાવ બળવી રાખવા પૂરો પ્રયત્ન અને કાળજી રાખેલ છે.

હૃદયીકતમાં દાનવીર શ્રી પ્રેમજીભાઈનો અમે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

શ્રમણી વિદ્યાપીઠ

ઘાટકોપર

જેયંદ જમનાદાસ તેજાણી
હરજીવનદાસ રૂગનાથ ગાંધી
હિંમતલાલ ભગવાનજી શેઠ
ચીમનલાલ દામોદરદાસ વોરા
નરોત્તમદાસ જીવનલાલ લાખાણી

પ્રાક્-કથન

અઢી હજાર વર્ષ પહેલાંનો એ દુર્ઘટકાળનો અવધિ હતો. ચરમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરદેવના ચરણકમળથી સુજલા, સુફલા ભારતીય પુણ્યભૂમિ એમના ચરણારવિન્દથી ધબકી રહી હતી. એ મહાપુરુષની પરચીસમી નિર્વાણ-શતાબ્દી રાષ્ટ્રીય-આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે જગતભરમાં ઉજવાઈ રહી છે, એ મહામાંગલ્યકારી પ્રસંગે આ ઉપાસકદશાંગ સૂત્રનું પ્રકાશન થઈ રહ્યું છે.

જગતની વૈચિત્ર્યભરી ઘટમાળ કેટિકેટિ અખંદેથી અસ્ખલિત ચાલુ રહી છે, જે દરમિયાન અનંત ચોવીસીઓ આવી અને ગઈ. અંતિમ ચોવીસીના અંતિમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરનો ૨૫૦૦ મેા નિર્વાણ મહોત્સવ આજે સર્વત્ર ઉજવાઈ રહ્યો છે. લોકોત્તર મહાપુરુષોનાં જીવન, તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્યના ઘેરા રંગે રંગાયેલાં હોય છે. કઠોર જીવનસાધના વડે તેઓ દેહ, ઇન્દ્રિયો અને અંતઃકરણ પર સંપૂર્ણ અંકુશ પ્રસ્થાપિત કરે છે. ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાનોપાસના અને સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર વડે સર્વથા નિર્મોહી, નિર્વિકારી બની, સંપૂર્ણ જ્ઞાન ‘કેવળજ્ઞાન’ પ્રાપ્ત કરે છે, અને એ પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા બાદ ધર્મચક્રનું પ્રવર્તન કરે છે અને દેશના આપે છે. કેવલ્ય એ જ્ઞાનની પરાકાષ્ઠા છે. એવા જ્ઞાનીની વિચારધારાના પ્રવાહમાં માત્ર નિર્લેખ સત્યનો જ પ્રવાહ વહે છે. સત્યપ્રકાશના પરિસ્ફોટન દ્વારા અસત્ય, અજ્ઞાન અને ભ્રમણા નષ્ટ થાય છે. સ્મરણ અને શ્રુત પરાકાષ્ઠાએ પહોંચી જાય છે. શાસ્ત્રો, સાહિત્ય, ગ્રંથો, કોષો શબ્દાર્થોનું અનંતજ્ઞાન એમના અંતર તેમજ જીહ્વાએ અંકિત થાય છે ભગવાન મહાવીરે એમના જીવનકાળ દરમિયાન સમગ્ર આગમવાણી શ્રુત સ્વરૂપે પ્રવાહિત કરી, જગતને અનોખું, અલૌકિક અદ્ભુત સાહિત્ય, આગમો, ગ્રંથો, સત્યો આપ્યાં. સત્યધર્મના વાસ્તવિક સ્વરૂપને જગતે સમીપ રજૂ કર્યું. જે બધું આગમ સાહિત્ય વર્ષો પર્યન્ત શ્રુત સ્વરૂપે જળવાઈ રહ્યું.

ભગવાનના નિર્વાણકાળથી સેંકડો વર્ષો પર્યન્ત એમનું તત્ત્વજ્ઞાન શ્રુત સ્વરૂપે પ્રવાહિત થતું જ રહ્યું. એમના બહુશ્રુત ગણધરો, શિષ્યો, બુદ્ધિશાળી તેમજ સ્મરણશક્તિના પ્રબળ પોષક હતા. પરંતુ કાળના વહન સાથે મેઘાવી મહાનુભાવોની શ્રુતશક્તિમાં ન્યૂનતા પ્રવેશી. એ કાળમાં ચંત્ર, તંત્ર કે છાપકામનાં કોઈ સાધનોની શોધખોળ થઈ ન હતી તેથી આગમશાસ્ત્રો લિપિબદ્ધ ન થઈ શક્યાં.

જંખૂ સ્વામીના નિર્વાણ બાદ એટલે કે લગભગ ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણના પહેલા સૈકાના પછીના કાળમાં શ્રુતજ્ઞાન શક્તિમાં ભારે ઓટ આવી. બારબાર વર્ષના લીધણ દુષ્કાળો પડ્યા. શ્રમણવર્ગને દૂર-સુદૂર લાંબા વિહારો કરવા પડ્યા, એમના પર ભારે પરિષદો તથા પ્રતારણાઓ આવી. પરિણામે સૂત્ર સંપાદનો, વાંચના અને જ્ઞાનની ઉપાસનાનાં કાર્યો સ્થગિત થઈ ગયાં.

દુષ્કાળની પરિસ્થિતિ સુધરતા જ્ઞાનોપાસના અને શ્રુતપરંપરાને પુનઃ વિકસાવવા એક સંઘ મિલન પટણામાં યોજવામાં આવ્યું, જેમાં સમર્થ આગમનિષ્ઠાત જ્ઞાની શ્રમણોની ઉપસ્થિતિ હતી, એમાં આગમ સાહિત્યને પુનઃ વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યું.

તત્પશ્ચાત્ ભગવાન મહાવીર નિર્વાણ બાદ પાંચમા અને છઠ્ઠા સૈકાના અરસામાં મથુરામાં દ્વિતીય સંઘ મિલન થયું જેનું નેતૃત્વ એ સમયના સમર્થ આચાર્યશ્રી સ્કંદિલાચાર્ય તેમજ શ્રી વજ્રસ્વામીએ સંભાળેલું. એ સમયમાં પણ પુનઃ દુષ્કાળ પડવાથી જ્ઞાનોપાસનાનાં કાર્યોમાં અવરોધ ઊભા થયેલા પરંતુ મથુરા સંમેલને આગળ સાહિત્યને જીવંત રાખવા ભારે પુરુષાર્થ કરેલો.

વીર સંવત ૯૮૦ના અરસામાં દેવર્ધિગણિ ક્ષમાશ્રમણના નેતૃત્વમાં શ્રમણોનું તૃતીય સંમેલન વલ્લભીપુર મુકામે થયું જેમાં શાસ્ત્રોનાં અસલ સ્વરૂપ અને જ્ઞાનને જળવી રાખવા માટે ભારે પુરુષાર્થ થયેલો. આગમો, શાસ્ત્રોને તાડપત્ર તેમજ ઉસ્તદિખિત ગ્રંથોમાં અંકિત કરવા ભારે પુરુષાર્થ કરવામાં આવેલ હતો.

એક મુદ્દાની નોંધ કરવી જરૂરી છે કે ભગવાન મહાવીરે જે ઉપદેશ કર્યો તે બધો શ્રુતરૂપે નિબદ્ધ થઈ શક્યો નથી. એટલું જ નહિ પરંતુ જે વર્ષો પર્યંત સ્મરણમાં જળવાઈ રહ્યો હતો તે પૈકીનો પણ કેટલોક સર્વોચ્ચ રીતે લિપિબદ્ધ થઈ શક્યો ન હોવાથી એ વિચ્છિન્ન થયો છે. એમ પણ કહેવાય છે કે આજે જે આગમ સાહિત્ય ઉપલબ્ધ છે તેમાંના પણ કેટલાક સ્કંધો, વિભાગો, શ્લોકો નાશ થવા પામ્યા છે. આમ થવાનાં કારણોમાં એક તો શ્રુતજ્ઞાન ક્રમશઃ ઓછું થતું ગયેલું. બીજું બાર બાર વર્ષનાં ભીષણ દુષ્કાળોમાં માનવીને કે શ્રમણવર્ગને જીવન ટકાવી રાખવાનું પણ વિકટ બની ગયેલું. એ અરસામાં ઘણુંખરું મૂળ આગમિક સાહિત્ય, આગમો વગેરે ગુમ થવાં પામેલાં.

કેટલાકોની એવી પણ માન્યતા છે કે મધ્યકાળમાં અને એ બાદના સમયમાં હૂણો, પરદેશી, શકો આદિ અનેક આક્રમણકારોએ ભારત પર અનેક સવારીઓ કરેલી ત્યારે સમગ્ર ભારતનાં જૈન-જૈનેતર પ્રાચીન બહુમૂલ્ય આગમો-ગ્રંથો-સાહિત્ય આક્રમણકારો ઉપાડી પણ ગયા હોય કે એમના વડે એનો નાશ પણ થયો હોય. કોઈ કોઈ એવું પણ અનુમાન કરતા આવ્યા છે કે પ્રાચીન ભારતીય સાહિત્ય પરદેશમાં પગ કરી ગયું હોવાથી આજે પશ્ચિમના દેશમાં જે ભવ્ય ગણાવી શકાય એવી વૈજ્ઞાનિક શોધખોળો થઈ રહી છે, એ બધી વિદ્યાનો પ્રાચીન ભારતીય આગમ ગ્રંથો કે સાહિત્ય ગ્રંથોમાંથી જ ઉદ્ભવ થયો છે.

આમ છતાં આપણા આગમો પૈકીનાં આચારાંગ, દશવૈકલિક સમાં આગમ સૂત્રો ચોક્કસ પ્રકારે મૂળભૂત રીતે જળવાઈ રહ્યાં છે. આગમ સાહિત્ય અને પ્રાચ્ય વિદ્યાના અભ્યાસીઓની માન્યતા છે કે ભગવાન મહાવીરનો મૂળ ઉપદેશ સુખ્યત્વે બાર અંગોમાં સંપૂર્ણ રીતે ઉપલબ્ધ છે. જેમાં (૧) આચારાંગ (૨) સૂત્રકૃતાંગ (૩) સ્થાનાંગ (૪) સમવાયાંગ (૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (૬) જ્ઞાતા ધર્મકથાંગ (૭) ઉપાસકદશાંગ (૮) અન્તકૃતદશાંગ (૯) અનુત્તરોપપાતિક (૧૦) પ્રશ્નવ્યાકરણ (૧૧) વિપાક (૧૨) દષ્ટિવાદ સુખ્ય છે. આ ઉપરાંત કેટલાક ઉપાંગો, ગ્રંથો વગેરે છે. કેટલાક ૪૫ સૂત્રોને માને છે તો કેટલાક ૩૨ સૂત્રો માને છે. પરંતુ એક હકીકત

સાચી છે કે આપણી પાસે ભગવાન મહાવીરનો અમર સાહિત્ય વારસો છે. તે ભગવાને કયેલ અને રચેલ આગમ સાહિત્યનો માત્ર જૂજ ભાગ છે. સદ્ગત પ્રાચ્ય વિદ્યા સાહિત્યના અઠંગ અભ્યાસી પુણ્યવિજયજી મહારાજે કહ્યું છે તેમ ભારતમાં વિવિધ પ્રદેશોમાં પ્રાચીનકાળથી રક્ષાયેલ આગમ ભંડારોમાં જૈન સાહિત્યની લાખો પ્રતિઓ જર્જરિત થયેલ તાડપત્રો પર અંકિત હોય પડી છે. એ બધાં તાડપત્રો અને ગ્રંથોનું એકઠા પૂરા પુરુષાર્થપૂર્વક સંશોધન કરવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી જૈનદર્શનની અલૌકિક સાહિત્યપ્રસાદી જગતના લોકોને માણવા અને જાણવા નહિ મળે. જૈનો આજે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ભગવાન મહાવીરની પરચીસમી નિર્વાણ શતાબ્દી ઉજવી રહ્યા છે. પરંતુ એમણે સૌથી અગત્યનું કાર્ય તો કરવાનું એ છે કે વિદ્વાનોની વગદાસ સમિતિ કરી, જૈન તત્ત્વજ્ઞાનની વિશિષ્ટતા પ્રદર્શિત કરે.

જૈન સાહિત્ય વિરાટ-વિશાળ છે. ધર્મ, અધ્યાત્મ, વિજ્ઞાન, ન્યાય, વ્યાકરણ, દર્શન, રાજનીતિ, જ્યોતિષ, ગણિત, તત્ત્વજ્ઞાન, આયુર્વેદ તેમજ વીર, શૃંગાર, કરુણા, હાસ્ય રસો, કળાઓ, કાવ્ય, અલંકાર અને કથા સાહિત્ય આવાં તો સંખ્યાબંધ પાસાંઓ જૈન ગ્રંથોમાં વિદ્યમાન છે. એવો એકપણ વિષય નથી કે જ્યાં જૈન લેખકે એના પર કલમ ચલાવી ન હોય. આવું તો ઘણું ઘણું મૌલિક સાહિત્ય જૈન સાહિત્યમાં નજરે પડે છે. એનું નવેસરથી અન્વેષણ-સંશોધન-પ્રકાશનની અનિવાર્યતા છે.

ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ બાદ ૭૦૦ વર્ષના ગાંળે સમર્થ સાહિત્યકાર ઉમાસ્વાતિ વાચકે તત્ત્વાર્થસૂત્રની રચના કરેલી જેનું મૂલ્યાંકન થઈ શકે તેમ નથી. અન્ય અનેક ઉચ્ચ કોટિના સાહિત્યકારો જૈન શ્રમણસંસ્થાએ આપ્યા છે. પ્રસિદ્ધ તત્ત્વવેત્તા શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિજીએ નાનામોટા ૧,૪૪૪ જેટલા ગ્રંથો એમના જીવનકાળમાં લખેલા. સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ નામના મહાસમર્થ મુનિએ ‘સન્મતિતર્ક’ અને ‘ન્યાયાવતાર’ જેવા મહાન ગ્રંથો લખેલા. તેઓ તાર્કિક સાહિત્યના મૂળ પ્રણેતા હતા. જેમનાથી ભારતમાં તાર્કિક સાહિત્ય લેખનની શરૂઆત થયેલી.

જૈનદર્શનમાં અહિંસા, સત્ય, અપરિગ્રહ અને અનેકાંતવાદનું ભારે મહત્ત્વ છે. સ્યાદ્વાદ ઉપરાંત અનુયોગ તત્ત્વજ્ઞાન ભારોભાર ઉપલબ્ધ છે. અનુયોગ એટલે સામાન્યતઃ અનંત જીવ આદિમાં જેવા મળતાં અનંત ધર્મોનો નિર્ણય કરનાર કથન. (૧) ચરણકરણાનુયોગ (૨) ધર્મ-કથાનુયોગ (૩) ગણિતાનુયોગ અને (૪) દ્રવ્યાનુયોગ જે વડે સંસારસમુદ્રનો ખીજો કિનારો અથવા ચૌદમું ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય તેને ચરણકરણાનુયોગ કહે છે. આ ચારેય અનુયોગમાં જીવ-અજીવ આદિ અનેક તત્ત્વોનું સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ નિરૂપણ છે.

જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વમાં સમાવિષ્ટ જ્ઞાનનો મહાભંડાર માનવજીવનના ‘ઉર્ધ્વાકરણ’ માટે પ્રાચીન મહાપુરુષોએ શોધ્યો છે. વૈજ્ઞાનિકોએ તો આ સદીની શરૂઆતમાં પાણી, વનસ્પતિ આદિના જીવનું સંશોધન કરેલ પરંતુ જૈનદર્શને હજારો વર્ષ પહેલાં, પૃથ્વી, પાણી, વાયુ, અગ્નિ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ જીવોનું નિરૂપણ કરેલું. Physics અને Biology નો અભ્યાસી જૈનદર્શનના નવ તત્ત્વ પૈકીનો એકાદ વિષય લઈને પીએચ.ડી.નો અભ્યાસ કરે તો એને જૈનદર્શનના પદાર્થવિજ્ઞાનનું અદ્વિતીય જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય.

પશ્ચિમના નિષ્ણાત વૈજ્ઞાનિકોએ હમણાં જ Secret Life of Plants નામનું એક પુસ્તક પ્રકટ કરેલ છે. જેમાં તેઓએ સાબિત કરેલ છે કે વનસ્પતિમાં જીવ છે, એનામાં સંજ્ઞા છે, એને પોતાની સ્વભાષા છે જે વડે એ અંદરેઅંદર વાતચીત કરે છે અને સુખદુઃખની લાગણી પણ ધરાવે છે. આંતુ તો જૈનદર્શને સહસ્રો વર્ષ પહેલાં નિરૂપણ કરેલ છે.

અહીં પ્રસંગ છે ઉપાસકદશાંગ સૂત્રના પ્રકાશનની પ્રશસ્તિનો. ઉપાસકદશાંગ મૂળ આગમનું એક મહત્વનું સૂત્ર છે. એ સૂત્રનું સંશોધન શ્રમણી વિદ્યાપીઠના મુખ્ય અધિક્ષાતા પંડિત શ્રી શેલાચંદ્રજી ભારિદેલે કરેલ છે અને એનો ગુજરાતી અનુવાદ નવદીક્ષિતા સાધવીજી ઉર્વશીબાઈ સ્વામીએ કરેલ છે.

ઉપાસકદશાંગ સૂત્રમાં દસ ઉચ્ચકક્ષાના ઉપાસકો (શ્રાવકો)ના જીવનઘડતર અને જીવન ચરિત્ર સંબંધી રોમાંચક કથાઓ છે. જેમનાં નામો : (૧) આનંદ, (૨) કામદેવ, (૩) ચુલનીપિતા, (૪) સુરાદેવ (૫) ચુલ્લશતક, (૬) કુંડકોલિક, (૭) સકડાલપુત્ર, (૮) મહાશતક, (૯) નન્દિનીપિતા, (૧૦) સાલિહીપિતા છે.

જૈનદર્શનની ગરિમા એટલી ઉદાર અને વિશાળ છે કે હીક્ષા અંગીકાર કર્યા સિવાય પણ આદર્શ શ્રાવક બાર વ્રત અંગીકાર કરી, આધ્યાત્મિક ઉચ્ચતા અને મુક્તિના શિખરે પહોંચી શકે છે.

આનંદ શ્રાવક તેમજ અન્ય નવેનવ ઉપાસકોનું ઐશ્વર્ય, શક્તિ સંપદા, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વિશાળ હતાં. આનંદ શ્રાવકને કરોડોની સંપત્તિ હતી. જે ચાર હિરણ્યકોટિ દ્રવ્ય નિધાનમાં, ચાર કોટિ વ્યાજમાં, ચાર કોટિ ધનધાન્ય આદિમાં રોકાયેલી હતી. ઉપરાંત તેને દશ હજાર ગાયોનો એક વ્રજના હિસાબે ચાર વ્રજો એટલે ચાલીસ હજાર ગાયો હતી. એ કોષ્ટકના હિસાબે આનંદ શ્રાવકના અનગળ ઐશ્વર્યની કલ્પના જ કરવાની રહી.

હીક્ષા—વ્રતન્યા માનવજીવનની ઉત્કૃષ્ટ અવસ્થા છે. પરંતુ સાથોસાથ શ્રાવકધર્મ પણ હીક્ષાથી ઓછો મૂલ્યવાન નથી. શ્રાવક વિવેકપૂર્વક બાર વ્રત અંગીકાર કરી શ્રાવક સહજ આચારસંહિતાને અનુસરે તો એ પણ મોક્ષનો અધિકારી બની શકે.

એક વાર આનંદ શ્રાવક ભગવાનની દેશના સાંભળવા જાય છે ત્યારે પ્રભુવાણીથી પ્રભાવિત બનતાં પ્રભુને કહે છે કે આપની પાસે અનેક રાજા-મહારાજાઓએ, શ્રેષ્ઠીઓએ હીક્ષા ગ્રહણ કરી મુનિ થયા છે. પરંતુ હું એવી વ્રતન્યા ગ્રહણ કરવામાં સમર્થ નથી. તો હું આપની પાસે પાંચ અણુવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રત અને ત્રણ ગુણવ્રત સ્વીકારી ગૃહસ્થધર્મને અનુસરીશ. ભગવાન તેને એમ કરવામાં સંમતિ આપે છે. બાર વ્રતધારી મહાશ્રાવક આનંદની આ મહારોચક કથા સંચમી અને ભક્તિની પરાકાષ્ઠાએ પહોંચે છે. આખરે આનંદ શ્રાવક મરણાન્તિક સંલેખનાનું આરાધન કરે છે. એ સમયે ભગવાન ગૌતમ ત્યાં આવે છે. આનંદ ગૌતમને પૂછે છે કે ભગવંત! ગૃહસ્થને ગૃહવાસમાં રહેતા અવધિજ્ઞાન થઈ શકે ખરું? ગૌતમ હા કહે છે. આનંદ બીજો પ્રશ્ન પૂછે છે, ગૃહસ્થને યાવત અવધિજ્ઞાન થઈ શકે છે તો, ગૃહવાસમાં રહેતા ગૃહસ્થ એવા મને અવધિજ્ઞાન

થયું છે. જેના પરિણામે હું પૂર્વ દિશામાં લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો યોજન સુધી યાવત નીચે લોહપાચ્યુત નામક નારકાવાસ સુધી જોઈ શકું છું.

ગૌતમ જવાબ આપે છે કે ગૃહસ્થને યાવત અવધિજ્ઞાન થાય ખરું પરંતુ આટલું વિશાળ હોઈ શકે નહિ. માટે હે આનંદ તું મૃષાવાદનું પ્રાયશ્ચિત્ત લે. બન્ને મહાપુરુષો વચ્ચે પોતપોતાની ભૂમિકા અને માન્યતા અંગે મતભેદ થતાં ગૌતમના મનનું સમાધાન ન થતાં ગૌતમ લગવાન સમીપ આવી આનંદનાં અવધિજ્ઞાન અને પ્રાયશ્ચિત્ત અંગે વાત કરે છે. અને લગવાન ગૌતમને આલોચના કરવા ફરમાવે છે અને ગૌતમ ગણધર પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકારી શ્રમણોપાસક આનંદને ખમાવે છે.

સંસાર, મમતા, માયા અને દુન્યવી મોહબળનાં બંધનોને ફગાવી જે મહાપુરુષો તપ, ત્યાગ અને વૈરાગ્યના માર્ગે અભિનિષ્ક્રમણ કરી દીક્ષા ગ્રહણ કરી ચાલી નીકળે એ મુક્તિનો માર્ગ છે. પરંતુ સંસારમાં રહેવા છતાં પણ જે મહાપુરુષ શ્રાવકનાં વ્રતો અંગીકાર કરી તપ, અનુપમ ત્યાગ, સંયમ અને વૈરાગ્યના સાધનો વડે વિવેકપૂર્ણ રીતે આત્મચિંતનમાં આડૂઠ બની, શ્રાવકધર્મમાં સંલગ્ન રહે, એનું જીવન પણ સંપૂર્ણતયા ઉદ્ધર્વગામી બને છે.

આ ‘ઉપાસકદશાંગ’ સૂત્રમાં આનંદ શ્રાવક ઉપરાંત અન્ય નવ શ્રાવકોનાં રોમાંચક જીવનચરિત્ર અંકિત થાય છે, એ પ્રેરણાદાયી અને ભારે ઉત્કૃષ્ટ છે. આ સૂત્ર ચિંતનપૂર્વક વાંચી કોઈપણ વ્યક્તિ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેવા છતાં ખાર વ્રતધારી બની દસ શ્રાવકો સમું ભવ્ય જીવન જીવવાનો પુરુષાર્થ કરશે તો આ સૂત્રનું પ્રકાશન ખરેખર સાર્થક બની જશે.

હર્ષનો વિષય એ કે શ્રમણી વિદ્યાપીઠમાં ધાર્મિક અભ્યાસ કરતાં સાધ્વીજીઓએ લગવાન મહાવીરના ૨૫૦૦માં નિર્વાણ મહોત્સવ પ્રસંગે ઊર સૂત્રો પ્રકટ કરવાનો અને સાથેસાથ એનો ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. જેને અનુલક્ષીને પ્રથમ આચારાંગ સૂત્ર સાધ્વીજી શ્રી લીલમબાઈ તેમજ હસુમતીબાઈ સ્વામી દ્વારા પ્રકટ થઈ ગયું છે. બીજું સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર, વિદુષી સાધ્વી શ્રી પ્રાણકુંવરબાઈ તેમજ શ્રી ઉષાબાઈ મહાસતીજી દ્વારા પ્રકટ થઈ ગયું છે. અને આ ત્રીજું ઉપાસકદશાંગસૂત્રનો અનુવાદ સાધ્વીજી શ્રી ઉર્વશીબાઈ મહાસતીજી દ્વારા થઈ રહ્યો છે અને આ બધાં સૂત્રોના મૂળ પાઠોનું સંશોધન શ્રમણી વિદ્યાપીઠના મુખ્યપંડિત શ્રી ભારિદ્વજના હસ્તે થયું છે.

આથીયે વધારે સૌભાગ્યનો વિષય એ છે કે શ્રમણી વિદ્યાપીઠમાં ધર્માભ્યાસ કરતા કરતાં આપણાં વિદુષી સાધ્વીજીઓ આગમસૂત્રોનાં સંલેખન-અનુવાદો સુંદર સાહિત્યિક ભાષામાં કરી રહ્યાં છે.

ભારે અમૂલ્ય ઘડીએ શરૂ થયેલ, શ્રમણી વિદ્યાપીઠ પ્રાચીન ભારતવર્ષની તક્ષશિલા, વિક્રમશિલા બની રહી છે. ભારતમાં જ નહિ પરંતુ એશિયાભરમાં શ્રમણીવર્ગ માટે ચાલતી આ વિદ્યાસંપન્ન વિદ્યાપીઠ સાચા અર્થમાં એક ઉચ્ચ કક્ષાની યુનિવર્સિટી બની રહી છે. વિદ્યાપીઠ સ્થાપ્યા લગભગ પાંચ વર્ષ થયાં છે જે દરમિયાન ૫૦ જેટલાં સાધ્વીજીઓ અને દીક્ષાર્થી બહેનોએ વિદ્યાપીઠમાં પંચવર્ષીય અભ્યાસક્રમે સફળતાપૂર્વક પૂરા કર્યા છે.

આ ઉપાસકદશાંગ સૂત્રનું પ્રાક્-કથન લખવાનું મારા કાળે આવ્યું એ મારા માટે એક યોગાનુયોગ પ્રસંગ છે. ઇ. સ. ૧૯૩૬માં મારા હાથે ઉપાસકદશાંગ સૂત્રની પ્રસ્તાવના લખવાનું સફળાગ્ય મને પ્રાપ્ત થયેલ. ઇ. સ. ૧૯૩૪થી ૩૬ના ગાળામાં શાસ્ત્રવિશારદ, આગમજ્ઞાન નિષ્ણાત સદ્ગત આચાર્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કરાંચી (સંઘ)માં ચાતુર્માસ માટે આવેલ હતા. શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજે સંપાદિત કરેલ ઉપાસકદશાંગ સૂત્ર કરાંચીના સ્થાનકવાસી જૈન સંઘે પ્રકટ કરેલ અને એ વખતે હું કરાંચીના સ્થાનકવાસી જૈન સંઘનો મંત્રી હોવાથી એ સૂત્રની પ્રસ્તાવના લખવાનું મારા લાગે આવેલું અને આજે બૃહદ્ મુંબઈ વર્ધમાન સ્થાનકવાસી જૈન મહાસંઘના આશ્રયે ચાલતી શ્રમણી વિદ્યાપીઠના જ એક વિદ્યાર્થિની મહાસતીજી શ્રી ઉર્વશીબાઈ સ્વામી અનુવાદિત, એજ સૂત્રની પ્રસ્તાવના લખવાનું સફળાગ્ય મને પ્રાપ્ત થયું છે એ માટે હું ગૌરવ અનુભવું છું.

આ સ્થળેથી પુનઃ આ સૂત્રના વિદ્વાન સંપાદકશ્રી શેભાચન્દ્રજી ભારિદલ અને એનાં ગુજરાતી અનુવાદકર્તા સાધવીજી શ્રી ઉર્વશીબાઈના પ્રશંસનીય પ્રયત્નોને બિરદાવી બન્નેને ધન્યવાદ—સાધુવાદ સમર્પું છું.

લિ.

મુંબઈ

૫ જૂન, ૧૯૭૫

ખીમચંદ મગનલાલ વોરા

માનદ મંત્રી, શ્રમણી વિદ્યાપીઠ, ઘાટકોપર

સમ્પાદકીય વક્તવ્ય

પુરાતન જીવન-નીતિનું લઘ્ય ચિત્ર—ઉવાસગદસાઓ

તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર પોતાના સમયના એક મહાન ક્રાન્તિકારી મહાપુરુષ હતા. તે માનવ-જીવનને એક અખંડ રૂપમાં જોતા હતા અને તેથી તેમણે જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં એક સાથે ક્રાન્તિનું આહ્વાન કર્યું. જનસામાન્યની ધારણાઓને નવો વળાંક આપ્યો. પારિવારિક, સામાજિક અને ધાર્મિક ક્ષેત્રમાં તેમણે નવીન ભાવનાઓનો સમાવેશ જેમ કર્યો છે તેમ જ ભાષાના ક્ષેત્રમાં પણ એક નવીન દૃષ્ટિ આપી છે. લોકભાષાને પોતાના ઉપદેશનું વાહન બનાવી મહાવીર સ્વામીએ તેને વિદ્વદ્ભાષાની સમકક્ષ બનાવી દીધી. મગધ જનપદ તેમની જન્મભૂમિ હતી, તેથી મગધમાં અને તેના સમીપવર્તી પ્રદેશોમાં જનસાધારણ દ્વારા બોલાતી મિશ્રિત ભાષા ‘અર્ધ-માગધી’ નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ અને તે ભાષામાં તેમનાં પ્રવચનોનો સંગ્રહ થયો.

મહાવીર પછીના જૈનાચાર્યોએ અર્ધમાગધી અને તેના સમાન અન્ય પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં વિશાળ સાહિત્યની રચના કરી છે, જેમાં જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની લગભગ બધી શાખાઓનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

ભારતીય તત્ત્વચિન્તનની ધારા વૈદિક, જૈન અને બૌદ્ધ પરમ્પરાની ત્રિવેણીના રૂપમાં પ્રવાહિત થઈ છે, એમાંથી જૈન અને બૌદ્ધ વિચારધારાનો સ્રોત પ્રાકૃત ભાષા છે. તેને સમજ્યા વિના આ બહુમૂલ્ય-કિંમતી વિચારધારાઓના મૂલસ્વરૂપને હૃદયંગમ ન કરી શકાય.

બૌદ્ધ-પરમ્પરાના ત્રિપિટકની જેમ જૈન પરમ્પરામાં દ્વાદશાંગી ગણિપિટક પ્રસિદ્ધ છે. તે સમગ્ર જૈન-આધ્યાત્મિક તેમ જ દાર્શનિક સાહિત્યની ગંગોત્રી છે. આ બાર અંગોમાં એક ‘ઉપાસકદશાંગ’ છે, તેનું અહીં દિગ્દર્શન કરાવવું છે. ‘ઉવાસગદસાઓ’ એ દ્વાદશાંગીમાં સાતમું અંગ છે. સામાન્યરૂપે ભારતીય સંસ્કૃતિમાં અને વિશેષતાએ જૈન પરમ્પરામાં ત્યાગીવર્ગને વધારે મહત્ત્વ આપવામાં આવ્યું છે, તેના આચાર-વિચારના સંબંધમાં પણ વધારે ઊંડાપોહ થયેલ છે અને તે સંબંધી સેંકડો ગ્રંથોનું નિર્માણ થયું છે. પરંતુ જ્યાં સુધી અમારી જાણ છે ત્યાં સુધી શુદ્ધ ગૃહસ્થધર્મનું સાંગોપાંગ પ્રતિપાદન કરનાર ‘ઉવાસગદસાઓ’ ભારતનો જ નહિ પરંતુ વિશ્વનો પ્રથમ ગ્રંથ છે.

‘ઉવાસગદસાઓ’ દશ અધ્યયનોમાં વિભાજિત છે. પ્રત્યેક અધ્યયનમાં ભગવાન મહાવીરના એક એક પ્રધાન ઉપાસક ગૃહસ્થ શિષ્યના જીવનને બતાવ્યું છે. એમના જીવનનું ચિત્રણ બહુસુળી છે. તેને જાણવાથી અઢી હજાર વર્ષ પૂર્વના ધાર્મિક, સામાજિક અને પારિવારિક જીવનના અનેક દૃશ્યો સામે આવી જાય છે. તે સમયમાં ભારતનું કલાકૌશલ કેટલું વધ્યું હતું,

વિદેશો સાથે આપણો વ્યાપાર કેવી રીતે ચાલતો હતો, નગરો તેમજ લવનોના નિર્માણમાં કઈ કઈ વાત ઉપર ધ્યાન અપાતું હતું, ઇત્યાદિ અનેક વિષયો ઉપર ‘ઉવાસગદસાઓ’ સુંદર પ્રકાશ પાડે છે.

ગ્રન્થના પ્રથમ અધ્યયનમાં ઉપાસક આનંદને પ્રતીક બનાવી ગૃહસ્થ-જીવનનાં સર્વ અંગોનું વિશદ વિવેચન કર્યું છે. આનંદ વાણિજ્યગ્રામનો નિવાસી તથા કોટચઢીશ વણિક હતો. તેનું વ્યક્તિગત જીવન એટલું વિશ્વસનીય અને પ્રામાણિક હતું કે રાજથી લઈને રાંક સુધીના બધા પોતાની ગુપ્તમાં ગુપ્ત સમસ્યાના વિષયમાં તેનો પરામર્શ લેતા હતા. સ્વપ્નમાં પણ કોઈને આશંકા થતી ન હતી કે આનંદના કાનોમાં જઈ અમારું કોઈ રહસ્ય પ્રગટ થઈ જશે, અર્થાત્ આનંદને કહેલી વાત કોઈ બીજા પાસે જતી ન હતી. આનંદ બધાના માટે આધાર, અવલંબન, પ્રમાણ અને મેદિ-સ્તંભ સમાન હતો, બધાનો પથપ્રદર્શક હતો.

આનંદ પાસે ૧૨ કરોડની સંપત્તિ હતી. તેણે બુદ્ધિપૂર્વક તે સંપત્તિનું વિભાજન કર્યું હતું. ૪ કરોડ સોનામહોરો વ્યાપારમાં રોકી હતી, ૪ કરોડ ભંડારમાં રાખી હતી, ૪ કરોડ મકાન, દુકાન અને ફર્નિચરાદિમાં હતી. વિદેશો સાથે તેનો વ્યાપાર ચાલતો હતો. ચાર જહાજ ચારે દિશાઓમાં સમુદ્રયાત્રા કરતાં હતાં.

આજે ભારત વિદેશો પાસેથી અગ્નની ભીખ માંગી રહ્યું છે, પરંતુ તે સમયની સ્થિતિ આજની પરિસ્થિતિ કરતાં સર્વથા વિપરીત હતી. સમગ્ર દેશ ધનધાન્યથી પરિપૂર્ણ હતો. લોકો પ્રસિદ્ધ છે કે અહીં ઘી-દૂધની નદીઓ વહેતી હતી. આ વાતની પુષ્ટિ માટે ‘ઉવાસગદસાઓ’નું અધ્યયન ઘણું ઉપયોગી છે.

આનંદ એ મોટો વેપારી હતો, એ જ રીતે મોટો ખેડૂત પણ હતો. તેને ત્યાં ૫૦૦ હજોથી ખેતી થતી હતી. આ ગ્રન્થમાં બીજા જે ઉપાસકોનું વર્ણન છે તેઓ પણ ૫૦૦ હજોથી ખેતી કરતા હતા. મહાવીરસંઘમાં જાતિના ભેદભાવનું સ્થાન નહિ હોવાના કારણે તેમાં સર્વ પ્રકારના લોકો હતા. આ દશ ઉપાસકોમાં શકડાલ ઉપાસક કુંભાર હતો. તે ઘણાં માટીનાં વાસણો બનાવવાનો અને વેચવાનો ધંધો કરતો હતો, છતાં તેને ત્યાં પણ ૫૦૦ હજોથી ખેતી થતી હતી.

દશે ઉપાસકોને ત્યાં પ્રચુર સંખ્યામાં ગોપાલન થતું હતું. કોઈને ત્યાં દશ હજાર, કોઈને ત્યાં ચાલીસ હજાર, કોઈને ત્યાં સાઠ હજાર અને કોઈના ઘરે એંસી હજાર ગાયો હતી.

એ વાત સ્પષ્ટ છે કે પ્રાચીનકાળમાં આજની જેમ રાજનીતિક મહત્વાકાંક્ષાઓની પૂર્તિ માટે ગોરક્ષાના પડકારો કરાતા ન હતા, પરંતુ પ્રત્યેક ગૃહસ્થ પોતાનું ધર્મ-કર્તવ્ય સમજીને ગોપાલન કરતા હતા. આ ગ્રંથનું બારીકાઈથી અધ્યયન કરવાથી પ્રતીત થાય છે કે તે સમયમાં સમ્પત્તિના પ્રમાણમાં ગાયોનું રક્ષણ કરાતું હતું. જેની પાસે જેટલી સમ્પત્તિ હોય તેણે તે પ્રમાણમાં ગાયો રાખવી જ જોઈએ, એવી એક સામાજિક મર્યાદા હતી. આપણે જોઈએ છીએ કે દશે ઉપાસકોએ આ મર્યાદાનું પાલન કર્યું છે.

સ્મરણીય છે કે પ્રાચીનકાળમાં દૂધ વેચવું એ નિંદીત કાર્ય મનાતું હતું. મહર્ષિ મનુષ્ય વિધાન છે કે—‘અયેન જૂદો ભવતિ બ્રાહ્મણઃ ક્ષીરવિક્રયાત્’ અર્થાત્ દૂધ વેચવાથી બ્રાહ્મણ ત્રણ જ દિવસમાં શૂદ્ર થઈ જાય છે. આજે પણ અનેક ગામડાંના લોકો કે જે આધુનિક સભ્યતામાં દીક્ષિત થયા નથી તે, દૂધ વેચવાને પુત્ર વેચવા સમાન સમજે છે. આ ઉપરથી પ્રશ્ન થાય કે જો દૂધ વેચતા ન હતા તો પછી આ ઉપાસકો આટલી ગાયોનું પાલનપોષણ શા કારણે કરતા હશે? તેનો જવાબ એ થઈ શકે છે કે તે સમયમાં ગોપાલનનો ઉદ્દેશ્ય કદાચ ગોપાલન જ હતો. ગોખતિના પ્રત્યે દયા અને પોતાના સાધનહીન પાડોશીઓની સહાયતા પણ તેનું કારણ થઈ શકે છે. ગોપાલન અને ખેડમાં પરસ્પર ઘનિષ્ઠ સંબંધ છે. ખેતી માટે ખજાનો આવશ્યકતા રહેતી જે ગાયોથી જ પૂર્ણ કરી શકાતી હતી. તે સિવાય મોટા પ્રમાણમાં થનાર ખેતીના માટે, ખાતરની પૂર્તિ માટે પણ પશુપાલનની આવશ્યકતા હતી. જે હોય તે આપણે પૂર્વોક્ત સંજ્યા ઉપર ધ્યાન ન આપતાં તેનાથી ઉપલબ્ધ થનાર સૂચના અને વ્યવસ્થા પર જ ધ્યાન આપવાનું છે. એ વાત નિશ્ચિત છે કે તે સમયમાં ખેતી અને ગોપાલન ગૃહસ્થના કર્તવ્યોમાં અનિવાર્ય રૂપે સમાવિષ્ટ હતા. અને એ કારણથી દેશ ધન-ધાન્યથી પરિપૂર્ણ હતો. આજના જેવી લજ્જાનક દીનદશા આ દેશમાં પહેલા ક્યારેય જોઈ ન હતી.

‘ઉવાસગદસાઓ’થી એ જણાય છે કે તે સમયનું દામ્પત્ય-જીવન ઘણું મધુર હતું. પત્ની ‘ઘમ્મસહાયા’ હતી. પત્ની પતિને ‘દેવાનુપ્રિય’ (દેવોના વલ્લભ) કહી સંબોધન કરતી હતી, અને પતિ પત્નીને ‘દેવાનુપ્રિયા’ કહેતા હતા. આ સંબોધન કેવું સરસ, કેવું મધુર અને કેટલું આકર્ષક સંબોધન છે! પારસ્પરિક વાર્તાલાપમાં ખીજને માટે પણ આ સંબોધનનો ઉપયોગ થતો હતો.

જોકે ‘ઉવાસગદસાઓ’ કાવ્ય-ગ્રંથ નથી, ગૃહસ્થની જીવનનીતિ જ તેનો મુખ્ય પ્રતિપાદ્ય વિષય છે; છતાં પણ તેમાં જ્યાં ત્યાં સાહિત્યિક સૌન્દર્ય પણ દષ્ટિ-ગોચર થાય છે. ઉપાસક કામદેવને સાધનાથી ચલાયમાન કરવા માટે ઉદ્યત પિશાચનું આનખશિખાન્ત વર્ણન ઘણું જ મનોરંજક છે.

પિશાચ ખેડોળ અને ભયાનક હતો. તેનું માથું પશુઓને ભૂસું ખાવાનો વાંસનો ટોપલો ઉપો કર્યો હોય તેના જેવું હતું. ઘઉં આદિની મંજરીના તંતુ સમાન રૂક્ષ, જડા અને ભૂરા રંગના તેના કેશો હતા. ઘડાના નીચેના ભાગ જેવું લાંબું અને પહોળું તેનું કપાળ હતું. નોળિયાની પૂંછડી સમાન વિખરાયેલા વાળોથી વિકૃત અને ખીલતસ તેની ભ્રમર હતી. હંમણા ભસ્મ કરી દેશે એવી ગોળ આંખો મુખથી ખહાર નીકળેલી હતી. દેડકાના નાક સમાન નાક હતું અને તેમાં ખાડાની જેવા બે મોટા મોટા છેદ હતા. જોડાયેલા બે ચૂલાની જેવા નાસિકાપુટ હતા. ઘોડાની પૂંછ સમાન ભૂરા રંગની મૂછ હતી. ઊંટના હોઠો જેવા બંને હોઠો લાંબા હતા. હજના ફાળ જેવા તીક્ષ્ણ દાંત હતા. ગાલ ખાડા જેવા દેખાતા હતા. તેનો રંગ ભૂરા અને સ્પર્શ કઠોર હતો. બે મૃદંગ સમાન બે ખભા હતા. મોટા નગરની ફાટક સમાન વક્ષસ્થળ વિસ્તારવાળું હતું. ભુજ કોઠી સમાન અને હથેળી ચક્ષીના પથ્થર સમાન જડી હતી. હાથની આંગળીઓ ચટણી વાટવાના પથ્થર સમાન જડી અને ચપટી હતી. હજમની પેટી જેવાં બે

સ્તનેા વક્ષસ્થળ ઉપર લટકતાં હતાં. નાભિ વણકરના, વસ્રોમાં આર ચડાવવાની ફૂંડી સમાન હતી. આ પ્રકારની અસાધારણ શરીર-સંપત્તિની સાથે તેની વેષભૂષા પણ અલગેલી હતી. ભૂકુટિ ચઢેલી હતી અને મોઢામાંથી બહાર નીકળેલી જીભ લંબકારા મારતી હતી. મસ્તક ઉપર કાફીડાની માળા હતી. કાનોમાં કુંડળની જગ્યાએ નોળિયા લટકતા હતા. વક્ષસ્થળ ઉપર સર્પરાજ સુશોભિત હતો.

ભારતમાં પ્રચલિત થયેલા અસંખ્ય વાદોમાં એક નિયતિવાદ પણ પ્રાચીન વાદ છે, જેની છાપ આજ પણ લોકોમાં ઘણે ભાગે અંકિત છે. ઉપનિષદોમાં પણ જ્યાં ત્યાં આ વાદનો ઉલ્લેખ મળે છે. પણ જણાય છે કે, તેને દાર્શનિક રૂપ મહાવીરના સમકાલીન અને થોડા સમય સુધીના તેના અનુયાયી મંબલિપુત્ર ગોશાલકે આપેલ છે. નિયતિવાદ અનુસાર ઉત્થાન, કર્મ, શારીરિક બળ, આત્મિક વીર્ય, પુરુષકાર અને પરાક્રમથી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થતી નથી. સર્વ પદાર્થ નિયત છે, ભવિતવ્યતાને આધીન છે. અને જે થવાનું છે તે થઈને જ રહે છે. માનવીય પુરુષાર્થ ભવિતવ્યતાની આગળ અકિંચિત્કર છે.

આ મન્તવ્યના આધાર ઉપર ગોશાલકે અલગ સંપ્રદાયની સ્થાપના કરી અને કોટિ કોટિ જનો તેના અનુયાયી બન્યા. ભગવાન મહાવીર નિયતિવાદના વિરુદ્ધ પુરુષાર્થવાદ ઉપર વિશ્વાસ રાખતા હતા. તેમનું મંતવ્ય એ હતું કે નિયતિવાદ માનવ જીવનમાં અકર્મણ્યતા અને આળસનો જનક છે. પ્રકૃત ગ્રંથમાં નિયતિવાદનો નિરાસ કરી પુરુષાર્થવાદનું પ્રબળ યુક્તિઓથી સમર્થન કર્યું છે. મનુષ્યને આ લોક અને પરલોકમાં જે કંઈ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે તેનાં બળ, વીર્ય, પુરુષાર્થ અને પરાક્રમનું જ ફળ છે. કેવળ નિયતિવાદ આળસુ લોકોના મગજની બિપજ છે. ‘ઉવાસગદસાઓ’માં જે જગ્યાએ આ વાદની ચર્ચા છે તેથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે તે સમયના લોકો નિયતિવાદના-અકર્મણ્યતાના ચક્કરમાં પડી ગયા હતા, તેથી આ ભ્રમણાથી તેઓનો ઉદ્ધાર કરવો અત્યંત આવશ્યક હતો.

આજની દોષપૂર્ણ સામાજિક વ્યવસ્થાએ આર્થિક સંઘર્ષને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે અને આ સંઘર્ષના કારણે ભિન્ન ભિન્ન વર્ગ સ્થપાયા છે. વિશ્વની વર્તમાન અશાન્તિનું આ મૂળ છે. પરંતુ પ્રાચીન ભારતમાં આવા પ્રકારની અશાંતિ ન હતી. તેનાં કારણોના સંબંધમાં મતભેદ થઈ શકે છે, છતાં પણ ‘ઉવાસગદસાઓ’માં વર્ણન કરેલ ચારિત્રથી જે ફલિતાર્થ નીકળે છે તેના તરફ અવશ્ય ધ્યાન આપવું જોઈએ. કદાચિત્ તેનાથી આપણી સમસ્યાઓના સમાધાનમાં સહાયતા મળી શકે.

ઉપાસક આનન્દે ભગવાન મહાવીરની પાસેથી ૧૨ વ્રતોને સ્વીકાર્યા. તેમાં અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય અને બ્રહ્મચર્ય તો હતાં જ, તે સિવાયનાં પરિગ્રહપરિમાણ, ભોગોપભોગપરિણામ, અનર્થદંડત્યાગ અને અતિથિસંવિભાગવ્રત વિશેષરૂપે ઉલ્લેખનીય છે, તેનો અર્થવ્યવસ્થાની સાથે સીધો સંબંધ છે.

પરિગ્રહપરિમાણ વ્રતમાં તેણે અસીમ તૃષ્ણાને નિયંત્રિત કરવા માટે ધન-ધાન્યઆદિની મર્યાદા કરી હતી. ભોગોપભોગપરિમાણવ્રતમાં તેણે એક જ વાર ઉપયોગમાં આવનારા આહારાદિનો

અને વારંવાર ઉપયોગમાં આવનાર પદાર્થોનું પરિમાણ નિશ્ચિત કરી લીધું હતું. અનર્થદંડત્યાગ વ્રત ગ્રહણ કરી જીવનમાં અનુપયોગી સર્વ સામગ્રીનો ત્યાગ કરી દીધો હતો. આ વ્રણ વ્રતોની મર્યાદાની અંદર જે કંઈ તેની પાસે હતું તેનો પણ તે સંવિભાગ કરતા હતા. આચાર્ય વિનોબા આજે જે ભૂમિ અને ધનને વેચવા માટે પ્રયત્નશીલ છે તેનું સંવિભાગવ્રત સ્મરણ કરાવે છે.

આનંદ આદિ દશે ઉપાસકોએ વ્રત અંગીકાર કર્યો હતાં. લોભ અને તૃષ્ણાનું આ નિયંત્રણ રાજશાસન દ્વારા નિર્મિત કોઈ કાનૂનથી થયું ન હતું પરંતુ અપરિશ્રદ્ધી મહાત્માઓ દ્વારા ઉપદિષ્ટ ધર્મશાસનના વિધાનથી થયું હતું. આ સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેલ વિધાન હતું જેમાં કોઈપણ પ્રકારનું બંધન ન હતું. જે કોઈ બંધન હોય તો તે એ હતું કે આ વ્રતોનો સ્વીકાર કર્યો વિના કોઈ ‘ઉપાસક’ પદ પ્રાપ્ત થઈ શકે નહિ. માત્ર ભગવાન મહાવીર પાસે આ વ્રતોને અંગીકાર કરનારાઓની સંખ્યા લાગોની હતી. કુલ સંખ્યા તો તેથી પણ વધારે હશે જેનો કોઈ ઉદ્દેશ મળતો નથી.

જે દેશમાં અંતરાત્માથી પ્રગટ થયેલી આ પ્રકારની જીવનનીતિ પ્રચલિત હોય, તેમાં વર્ગ-સંઘર્ષ માટે કોઈ અવકાશ ન હોઈ શકે. વિનોબાજીના સર્વોદય આંદોલનના રૂપમાં ભારત આ માર્ગની તરફ આગળ વધી રહ્યું છે. ઈ. સ. ૪થી સદીના દાર્શનિક આચાર્ય સમન્તભદ્રે આ શાસનને ‘સર્વોદયતીર્થ’નું નામ આપી સમસ્ત આપત્તિઓનો અંત કરનાર બહેર કરેલ હતું.

સામાન્ય રૂપે સમજાય છે કે આધ્યાત્મિક ઉત્કર્ષ માટે મનુષ્યે ગૃહત્યાગ કરી સાધુ-સંન્યાસી બનવું જોઈએ. એ વિના પારલૌકિક સાધનાનો સંભવ નથી. પરંતુ ‘ઉવાસગદસાઓ’માં વર્ણિત દશ ઉપાસકોમાંથી એક પણ એવો નથી કે જેણે ગૃહત્યાગ કરી વનનું શરણ લીધું હોય. આ ગ્રંથના અવલોકનથી એ સ્પષ્ટ જણાય છે કે તે સમયનો ધર્મ આજની જેમ આડંબરમય ન હતો, પ્રદર્શનાત્મક ન હતો, પરંતુ શાંત સાધનામય હતો અને વ્યક્તિકલ્યાણનો સમાજ-કલ્યાણની સાથે ગાઢ સમન્વય હતો. ધર્મનું અધિકાંશ વિધાન સમાજશ્રેયને જ આત્મશ્રેયનું રૂપ પ્રદાન કરે છે એ કહેવું અનુચિત નથી. પરંતુ ધીમે ધીમે સમન્વયની આ કડી ટૂટી ગઈ અને ધર્મ વ્યક્તિપરક બની ગયો. એના વિરોધમાં આજે સમાજવાદનો જન્મ થયો છે, જેમાં વ્યક્તિનું કોઈ સ્થાન નથી. ‘ઉવાસગદસાઓ’માં આપણે આ બંને તત્ત્વોનો વ્યક્તિ અને સમાજનો-ઘણો સુંદર સમન્વય જોઈ શકીએ છીએ, જેના આધાર ઉપર જ વિશ્વશાન્તિની સ્થાયી ધમારત ઊભી કરવી જોઈએ.

‘ઉવાસગદસાઓ’ ભારતીય સામાજિક વ્યવસ્થાની બાણકારી માટે મહત્વપૂર્ણ સામગ્રી પ્રસ્તુત કરે છે, તેમાં સંદેહ નથી. ઉદાર અને સૂક્ષ્મ દષ્ટિથી તેનું અધ્યયન કરવામાં આવે અને તેના પ્રકાશમાં વર્તમાનકાલીન સમસ્યાઓનું સમાધાન ગોતવામાં આવે તો આપણા ઘણા પ્રશ્નોનું સમાધાન થઈ જાય.

શ્રમણી વિદ્યાપીઠ,
ઘાટકોપર, ૧-૭-૭૫

શોભાચન્દ્ર ભારિદલ

અનુક્રમ

વિષય	પૃષ્ઠ
પ્રથમ અધ્યયન — આનન્દ	૧
બીજું અધ્યયન — કામદેવ	૩૨
ત્રીજું અધ્યયન — ચુલનીપિતા	૪૮
ચોથું અધ્યયન — સુરાદેવ	૫૭
પાંચમું અધ્યયન — ચુલ્લશતક	૬૧
છટું અધ્યયન — કુંડકોલિક	૬૪
સાતમું અધ્યયન — સકંડાલપુત્ર	૭૦
આઠમું અધ્યયન — મહાશતક	૮૨
નવમું અધ્યયન — નન્દિનીપિતા	૧૦૪
દશમું અધ્યયન — સાલિહીપિતા	૧૦૬
સંગ્રહગાથાઓ	૧૦૮
પરિશિષ્ટ-સંગ્રહગાથાઓનો અર્થ	૧૦૯

સમર્પણ

સૌરાષ્ટ્ર
કેમરા
પુત્રીતાત્મા સ્વર્ગોક્તિ
ગુરુદેવ
શ્રી પ્રાણલાલજી
મહારાજ
સાહેબ!

સાહિત્ય-અંશારમાં પ્રથમ પગ મૂકવાની
પૂર્વ-વેલામાં આપણા અક્ષીમ-અનંત
ઉપકારો અને અનુગ્રહો અમારા કેમરિ પટ
પર પ્રતિબિંબિત થઈ રહ્યા છે. એ અનંત
ઉપકારો અને અનુગ્રહોના ગુરુતર ભારથી
મુક્ત થવાનો નહિ, પણ એના માત્ર
સ્વીકૃતિ અને અભિવ્યક્તિ માટે
આ રચના આપણા પાવન કર-
કમલોમાં સાદર સવિનય
સમર્પિત કરીએ છીએ

સાહેબી ઉર્વશી

ઉપાસક દર્શાંગ

સંવત ૨૦૩૧

ઉપાસકદશાંગ-સૂત્ર

પ્રથમ અધ્યયન

આનન્દ

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચંપા નામં
નયરી હોત્થા । વણ્ણઓ । પુણ્ણભદ્દે
ચેદ્દા । વણ્ણઓ ।

તે કાલે અને તે સમયે ચમ્પા નામક
નગરી હતી. વર્ણક-તેનું વર્ણન ઔપપાતિક
સૂત્ર પ્રમાણે સમજી લેવું, (તેના ઈશાન
ખૂણામાં) પૂર્ણભદ્ર નામનું ઉદ્યાન હતું.
વર્ણક.

૨. તેણં કાલેણં તેણં સમણં અજ્જસુહમ્મે
સમોસરિણ, જાવ જમ્બૂ પજ્જુવાસમાણે
એવં વયાસી—‘જહ્ણં નં ભંતે ! સમણેણં
ભગવયા મહાવીરેણં જાવ સંપત્તેણં છટ્ઠસ્સ
અંગસ્સ નાયાધમ્મકહાણં અયમટ્ઠે
પણ્ણત્તે, સત્તમસ્સ નં ભંતે ! અંગસ્સ
ઉવાસગદસાણં સમણેણં જાવ સંપત્તેણં
કેટ્ઠે અ પણ્ણત્તે ?’

તે કાલે અને તે સમયે આર્ય સુધર્મા
સ્વામી સમોસર્યા-પધાર્યા. સુધર્મા સ્વામીના
જ્યેષ્ઠ અંતેવાસી આર્ય જંપૂ સ્વામીએ
તેમની ઉપાસના કરતાં પૂછ્યું : ભગવન્ !
અહિંન્ત યાવત્ નિર્વાણને પ્રાપ્ત થયેલા
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જ્ઞાતાધર્મકથા
નામક છઠા અંગનો આ અર્થ કહ્યો છે,
જે મેં તમારા પાસેથી સાંભળ્યો છે. તો
ઉપાસકદશા નામક સાતમા અંગનો શ્રમણ
યાવત્ નિર્વાણને પ્રાપ્ત થયેલા ભગવાન
મહાવીરે શો અર્થ કહ્યો છે ?

૩. એવં ખલુ જમ્બૂ ! સમણેણં જાવ
સમ્પત્તેણં સત્તમસ્સ અંગસ્સ ઉવાસગ-
દસાણં દસ અજ્ઞયણા પણ્ણત્તા । તં
જહા—આણંદે, કામદેવે યર,

હે જંપૂ ! શ્રમણ યાવત્ નિર્વાણને પ્રાપ્ત
થયેલા ભગવાન મહાવીરે ઉપાસકદશા
નામક સાતમા અંગના દશ અધ્યયનો
કહેલાં છે. તે આ પ્રમાણે : (૧) આનન્દ

ગાહાવડ્ચુલળીપિયા૩, સુરાદેવે૪,
ચુલ્લસયણ૫, ગાહાવડ્કુંડકોલિણ૬,
સદ્દાલપુત્તે૭, મહાસયણ૮, નંદિની-
પિયા૯, સાલિહીપિયા૧૦ ।

૪. જઈ જા, મંતે ! સમણેણં જાવ સમ્પત્તેણં
સત્તમસ્સ અંગસ્સ ઉવાસગદસાણં દસ
અજ્ઞયણા પણ્ણત્તા, પઢમસ્સ જા
મંતે ! સમણેણં જાવ સમ્પત્તેણં કે
અઠ્ઠે પણ્ણત્તે ?

૫. એવંં ખલુ જમ્બૂ ! તેણં કાલેણં
તેણં સમણેણં વાણિયગામે નામં
નયરે હત્યા । વણ્ણઓ । તસ્સ જા
વાણિયગામસ્સ નયરસ્સ વહિયા ઉત્તર-
પુરત્થિમે દિસી-ભાણ દ્વિપલાસણ નામ
ચેઈણ હત્યા । તત્થ જા વાણિયગામે
નયરે જિયસત્તૂ નામ રાયા હત્યા ।
વણ્ણઓ । તત્થ જા વાણિયગામે
આણંદે નામં ગાહાવડ્ પરિવસઈ અઢ્ઠે
જાવ અપરિભૂણ ।

૬. તસ્સ જા આણંદસ્સ ગાહાવડ્સ્સ
ચત્તારિ હિરણ્ણકોડીઓ નિહાણપ-
ઉત્તાઓ, ચત્તારિ હિરણ્ણ-
કોડીઓ વુહ્ધિપઉત્તાઓ, ચત્તારિ
હિરણ્ણ-કોડીઓ પવિત્થરપઉત્તાઓ,

(૨) કામદેવ (૩) ગૃહપતિ ચુલ્લનીપિતા
(૪) સુરાદેવ (૫) ચુલ્લશતક (૬) ગૃહ-
પતિ કુંડકોલિક (૭) સકકાલપુત્ર
(૮) મહાશતક (૯) નંદિનીપિતા અને
(૧૦) સાલિહીપિતા.

જંખૂ : હે ભગવાન ! શ્રમણ યાવત્ નિર્વાણને
પ્રાપ્ત થયેલા ભગવંત મહાવીરે ઉપાસક-
દશા નામક સાતમા અંગના દશ અધ્ય-
યનો કહેલાં છે, તો હે ભગવાન ! શ્રમણ
યાવત્ મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા ભગવંત
મહાવીરે પ્રથમ અધ્યયનનો શો અર્થ
કહ્યો છે ?

સુધર્મા : હે જંખૂ, તે કાળે અને તે સમયે
વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણક.
તે વાણિજ્યગ્રામ નગરની બહાર ઈશાન
કોણમાં દ્વિપલાશ નામક ચૈત્ય હતું.
તે વાણિજ્યગ્રામમાં જિતશત્રુ નામક રાજા
હતો. તેનું વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્ર પ્રમાણે
બાણુ.

તે વાણિજ્યગ્રામમાં આનંદ નામક
ગૃહપતિ રહેતો હતો. તે સંપન્ન અને
ખીજ કાઠથી પરાલભ ન પામનાર હતો.
તે આનંદ ગૃહપતિને ચાર હિરણ્યકોટિ
નિધાનમાં, ચાર હિરણ્યકોટિ વ્યાજમાં

ચત્તારિ વયા, દસ-ગો-સાહસિણ્ણ
વણં હોત્થા ।

અને ચાર હિરણ્યકોટિ ધનધાન્યાદિના
વિસ્તારમાં રોકાયેલી હતી. વળી તેને
દસ હજાર ગાયોના એક વ્રજના હિસાબે
ચાર વ્રજો હતા.

૭. સે ણં આણંદે ગાહાવઈ વહૂણં
રાઈસર જાવ સત્થવાહાણં વહૂસુ
કજ્જેસુ ય કારણેસુ ય મંતેસુ ય
કુડુમ્બેસુ ય ગુજ્જેસુ ય રહસ્સેસુ ય
નિચ્છેસુ ય વવહારેસુ ય આપુચ્છ-
ણિજ્જે પઢિપુચ્છણિજ્જે, સયસ્સવિ ય
ણં કુડુમ્બસ્સ મેઢી, પમાણં, આહારે,
આલંવણં, ચક્ખૂ, મેઢીભૂણ જાવ સવ્વ-
કજ્જવડ્ઢાવણ યાવિ હોત્થા ।

તે આનંદ ગૃહપતિ ધણા રાજા ધનિક
વગેરે યાવત્ સાર્થવાહોના ધણા કાર્યોમાં,
મંત્ર-વિચારોમાં તથા કુટુંબોમાં શુદ્ધ રહસ્યો,
નિશ્ચયો અને વ્યવહારોમાં પૂછવા યોગ્ય,
સલાહ લેવા યોગ્ય હતો. પોતાના કુટુંબને
પણ આધાર, પ્રમાણભૂત યાવત્ બધા કાર્યોને
વધારનાર હતો.

૮. તસ્સ ણં આણંદસ્સ ગાહાવઈસ્સ
સિવનંદા (સિવાનન્દા) નામં મારિયા
હોત્થા, અહીણ જાવ સુરુવા ।
આણંદસ્સ ગાહાવઈસ્સ ઇટ્ઠા, આણંદેણં
ગાહાવઈણા સંદ્ધિ અણુરત્તા, અવિરત્તા,
ઈટ્ઠે સદ્દં જાવ પંચવિહે માણુસ્સણ
કામભોણ પચ્ચણુભવમાણી વિહરઈ ।

તે આનંદ ગૃહપતિને શિવાનન્દા નામે
ભાર્યા હતી. તે પરિપૂર્ણ અંગવાળી,
યાવત્ સુંદર રૂપવાળી, આનંદ ગૃહપતિને
પ્રિય અને આનંદ ગૃહપતિની સાથે
અનુરક્ત અને અવિરક્ત થયેલી ઘણી
શબ્દાદિ મનુષ્ય સંબંધી કામ અને ભોગોનો
અનુભવ કરતી હતી.

૯. તસ્સ ણં વાણિયગામસ્સ વહિયા
ઉત્તરપુરત્થિમે દિસીભાણ એત્થ
ણં કોલ્લાણ નામં સન્નિવેસે હોત્થા ।
રિદ્ધ-ત્થિમિય જાવ પાસાદીણ;
દરિસણિજ્જે, અભિરૂવે, પઢિરૂવે ।

તે વાણિજ્યગ્રામ નગરની બહાર ઈશાન-
કોણમાં કોલ્લાક નામે સંનિવેશ-ઉપનગર
હતો. તે સમૃદ્ધિવાળો, નિરુપદ્રવ, દર્શનીય,
સુંદર યાવત્ મનને પ્રસન્ન કરનાર હતો.

૧૦. તત્થ ણં કોલ્લાણ સન્નિવેસે
આણંદસ્સ ગાહાવહસ્સ વહુણ મિત્તણાહ-
ણિયગ-સયણ-સંબંધિ-પરિજણે પરિવસહ,
અહ્ઠે જાવ અપરિભૂણ ।

૧૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણે
ભગવં મહાવીરે જાવ સમોસરિણ ।
પરિસા નિગ્ગયા । કૂણિણ રાયા
જહા, તહા જિયસત્તૂ નિગ્ગચ્છહ ।
નિગ્ગચ્છિત્તા જાવ પજ્જુવાસહ ।

૧૨. તણં ણં સે આણંદે ગાહાવહં ઇમીસે
કહાણ લલ્લદ્દે સમાણે 'એવં' ખલુ
સમણે જાવ વિહરહ, તં મહપ્પલં, જાવ
ગચ્છામિ ણં જાવ પજ્જુવાસામિ' એવં
સંપેહેહ, સંપેહિત્તા ણહાણ, સુદ્ધપ્પા
મંગલાહં વત્થાહં પવરપરિહિણ, અપ્પ-
મહગ્ગાભરણાલંકિયસરીરેસયાઓ ગિહા-
ઓ પહિણિક્ખમહ, પહિણિક્ખમિત્તા
સકોરેણ મલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જ-
માણેણં મણુસ્સવગ્ગુરા પરિવિખત્તે
પાયવિહારચારેણં વાણિયગ્ગામં નયરં
મજ્ઞમં મજ્ઞેણં નિગ્ગચ્છહ, નિગ્ગચ્છિત્તા
જેણામેવ દૂહપલાસે ચેહણ, જેણેવ સમણે
ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ,
ઉવાગચ્છિત્તા તિવ્વુત્તો આયાહિણં
પયાહિણં કરેહ, કરેત્તા વંદહ નમંસહ
જાવ પજ્જુવાસહ ।

તે ઠાલ્લાક સંનિવેશમાં આનંદ ગૃહપતિના
ધણા મિત્ર, જ્ઞાતિજનો, સ્વશ્રીય, સ્વજન,
સંબંધી અને પરિજનો હતા. તે ધનિક અને
સમર્થ હતા.

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર પધાર્યા. પરિપદ નીકળી અને
વાંદીને પાછી ગઈ. કાણીકરાજની પેઠે
જિતશત્રુરાજ વંદન કરવાને નીકળ્યો.
નીકળીને યાવત્ પર્યુપાસના કરી.

ત્યાર પછી આનંદ ગૃહપતિ મહાવીર સ્વામી
આવ્યાની આ વાત સાંભળી ને કે શ્રમણ
ભગવાન મહાવીર વિહરે છે તો અરિહંત
ભગવંતોનું નામશ્રવણ પણ મહાકુળવાળું
છે તો વંદન-નમસ્કાર વગેરેનું કરવું મહા-
કુળવાળું હોય તેમાં શું કહેવું? માટે
હું જાઉં અને યાવત્ તેમની પર્યુપાસના
કરું, એવો વિચાર કરે છે. વિચાર કરી
શુદ્ધ અને સભામાં પ્રવેશ કરવા લાયક વસ્ત્રો
ધારણ કરી અદ્ય અને મહામૂલ્ય અલંકારો
વડે અલંકૃત શરીરવાળો થઈ પોતાના ધરથી
બહાર નીકળે છે. નીકળીને કોરંટ પુષ્પોની
માળાથી યુક્ત છત્ર ધારણ કરી મનુષ્યોના
સમૂહથી વીંટાયેલો, પગે ચાલીને વાણિજ્ય-
ગ્રામ નગરના મધ્યભાગમાં થઈને નીકળે છે
અને જ્યાં દૂતિપલાશ ચૈત્ય છે અને જ્યાં
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર છે ત્યાં આવે છે.
આવીને ત્રણ વાર જમણી બાજુથી પ્રદક્ષિણા

કરે છે. પ્રદક્ષિણા કરી વંદન—નમસ્કાર યાવત્
પર્યુપાસના કરે છે.

૧૩. તણે જ સમણે ભગવં મહાવીરે આણંદસ્સ
ગાહાવહસ્સ, તીસે ય મહહ-મહાલિયાણ
પરિસાણે જાવ ધમ્મકહા । પરિસા
પહિગયા, રાયા ય ગઓ ।

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આનંદ
ગૃહપતિને તથા અત્યંત મોટી પરિષદને
ધર્મેપદેશ કર્યો. પરિષદ પાછી ગઈ અને
રાજા પણ પાછો ગયો.

૧૪. તણે જ સે આણંદે ગાહાવહ સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણે ધમ્મં
સોચ્ચા નિસમ્મ હટ્ટ-તુટ્ટ જાવ એવં
વયાસી—સહ્હામિ જં ભંતે ! જિગ્ગંથં
પાવયણં, પત્તિયામિ જં ભંતે ! જિગ્ગંથં
પાવયણં, રોણમિ જં ભંતે ! નિગ્ગંથં
પાવયણં, એવમેયં, ભંતે ! તહમેયં,
ભંતે ! અવિહતમેયં, ભંતે ! હિચ્છયમેયં,
ભંતે ! પહિચ્છયમેયં, ભંતે ! હિચ્છય-
પહિચ્છયમેયં, ભંતે ! સે જહેયં તુબ્બે
વયહ ત્તિં કટ્ટુ, જહા જં દેવાણુપ્પિયાણં
અંતિણે બહવે રાઈસર-તલવર-માહંવિય-
કોહુમ્બિય-સેટ્ઠિ-સેણાવહ-સત્થવાહપ્પ-
ભિહ્આ મુણ્ઢા ભવિત્તા અગારાઓ
અણગારિયં પવ્વહિયા, નો ખલુ અહં
તહા સંચાણમિ મુંઢે જાવ પવ્વહિત્તણે ।
અહં જં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિણે
પંચાણુવ્વહિયં સત્ત સિવ્વિયાવહિયં દુવાલ-
સવિહં ગિહિધમ્મં પહિવજ્જિસ્સામિ ।
અહાસુહં, દેવાણુપ્પિયા ! મા પહિવંધં
કરેહ ।

ત્યાર બાદ આનંદ ગૃહપતિ શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરની પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી
પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ આ પ્રમાણે બોલ્યો :
હે ભગવન ! નિર્ઋત્ય પ્રવચન ઉપર શ્રદ્ધા કરું
છું. ભગવન ! હું નિર્ઋત્ય પ્રવચન ઉપર
પ્રતીતિ કરું છું. હે ભગવન ! હું નિર્ઋત્ય પ્રવચન
ઉપર રુચિ કરું છું. ભગવન ! તમે કહો છો
તે એમ જ છે. હે ભગવન તેમ જ છે. હે
ભગવન ! તે સત્ય છે. હે ભગવન ! એ મને
ધણ છે. એ મને સ્વીકૃત છે અને ઇચ્છિત
અને પ્રતીચ્છિત છે. દેવાનુપ્રિય ! આપની
પાસે જમ ધણા રાજા, યુવરાજા, રાજસ્થાનીય
પુરુષો, માંડલિકા, કૌટુમ્બિકા, શ્રેષ્ઠી, સેનાપતિ
અને સાર્થવાહો વગેરે મુંડ થઈને ગૃહવાસથી
નીકળી મુનિ તથા તેવી રીતે હું પ્રવ્રજ્યા
ગ્રહણ કરવામાં સમર્થ નથી. હું તો દેવાનુ-
પ્રિયની પાસે પાંચ આણુવ્રત અને સાત
શિક્ષાવ્રત આવી રીતે બાર પ્રકારના ગૃહસ્થ-
ધર્મને સ્વીકાર કરીશ. ભગવાને કહ્યું : દેવાનુ-
પ્રિય ! જમ સુખ ભોજન તેમ કરો—ધણ
પ્રમાણે કરો. પ્રતિબંધ ન કરો.

૧૫. તણે જાણું સે આજાવે ગાહાવેઈ સમણસ
ભગવઓ મહાવીરસ અંતિણે તપ્પઢમયાણે
થૂલગં પાણાઈવાયં પચ્ચક્ખાઈ,
જાવજ્જીવાણે દુવિહં તિવિહેણં ન કરેમિ
ન કારવેમિ, મણસા વયસા કાયસા ।

ત્યાર બાદ આનંદ ગૃહપતિ શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની પાસે સર્વપ્રથમ સ્થૂલ પ્રાણાતિ-
પાતનું પ્રત્યાખ્યાન કર્યું કે હું યાવત્ જીવન
મન વચન અને કાયા વડે સ્થૂલ પ્રાણાતિ-
પાતનું આચરણ નહિ કરું અને નહિ કરાવું.

૧૬. તયાણંતરં ચ જાણું થૂલગં મુસાવાયં
પચ્ચક્ખાઈ, જાવજ્જીવાણે દુવિહં
તિવિહેણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ,
મણસા વયસા કાયસા ।

ત્યાર પછી તે સ્થૂલ મુષાવાદનું પ્રત્યાખ્યાન
કરે છે કે હું યાવત્ જીવન મન વચન બે
કરણ ત્રણ યોગથી મુષાવાદ કરું નહિ,
કરાવું નહિ મન, વચન, કાયાથી.

૧૭. તયાણંતરં ચ જાણું થૂલગં અદિણ્ણાદાણં
પચ્ચક્ખાઈ જાવજ્જીવાણે દુવિહં
તિવિહેણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ
મણસા વયસા કાયસા ।

ત્યાર પછી સ્થૂલ અદત્તાદાનનું પ્રત્યાખ્યાન
કરે છે. જીવનપર્યંત દ્વિવિધ ત્રિવિધે-મન
વચન અને કાયા વડે અદત્તાદાન નહિ
કરું અને નહિ કરાવું.

૧૮. તયાણંતરં ચ જાણું સદારસંતોસિણે
પરિમાણં કરેઈ, નન્નત્થે એકકાણે
સિવાનંદાણે ભારિયાણે, અવસેસં સવ્વં
મેહુણવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી સ્વદારસન્તોષ સંબંધી વ્રતના
સંબંધમાં પ્રત્યાખ્યાન કર્યું. એક સિવાનંદા-
પત્ની સિવાય બાકીની સ્ત્રીઓ સાથે મૈથુન-
વિધિનું પ્રત્યાખ્યાન કરું છું.

૧૯. તયાણંતરં ચ જાણું ઇચ્છાવિહિપરિમાણં
કરેમાણે હિરણ્ણસુવણ્ણવિહિપરિમાણં
કરેઈ, નન્નત્થે ચરૂહિં હિરણ્ણકોડીહિં
નિહાણપણ્ણત્તાહિં, ચરૂહિં વુહ્ધિ-
પણ્ણત્તાહિં, ચરૂહિં પવિત્થરપણ્ણત્તાહિં,
અવસેસં સવ્વં હિરણ્ણ સુવણ્ણવિહિં
પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ ઇચ્છાનું પરિમાણ કરતો હિરણ્ય
અને સુવર્ણનું પરિમાણ કરે છે. ચાર
હિરણ્યકોટિ નિધાનમાં, ચાર હિરણ્યકોટિ
વ્યાજમાં અને ચાર હિરણ્યકોટિ ગૃહ અને
ગૃહોપકરણના વિસ્તારમાં શેકેલી છે. તે
સિવાય બાકીના હિરણ્ય-સુવર્ણ વિધિનો
ત્યાગ કરું છું.

૨૦. તયાણંતરં ચ ણં ચઽપ્પયવિહિ-
પરિમાણં કરેહ, નન્નત્થ ચઽહિં વણ્હિં
દસગોસાહસિણં વણ્ણં, અવસેસં
સવ્વં ચઽપ્પયવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

૨૧. તયાણંતરં ચ ણં ચેત્ત-વત્થુવિહિ-
પરિમાણં કરેહ, નન્નત્થ પંચહિં
હલસણ્ણિ નિયત્તણ-સહિણં હલેણં
અવસેસં સવ્વં ચેત્તવત્થુવિહિ
પચ્ચક્ખામિ ।

૨૨. તયાણંતરં ચ ણં સગહવિહિપરિમાણં-
કરેહ, નન્નત્થ પંચહિં સગહસણ્ણિ
દિસાયત્તિણ્ણિ, પચ્ચહિં સગહસણ્ણિ
સંવાહણિણ્ણિ, અવસેસં સવ્વં વાહણવિહિ
પચ્ચક્ખામિ ।

૨૩. તયાણંતરં ચ ણં વાહણવિહિપરિમાણં
કરેહ, નન્નત્થ ચઽહિં વાહણેહિં
દિસાયત્તિણ્ણિ, ચઽહિં વાહણેહિં
સંવાહણિણ્ણિ, અવસેસં સવ્વં સગહવિહિ
પચ્ચક્ખામિ ।

૨૪. તયાણંતરં ચ ણં ઉવભોગપરિભોગવિહિ
પચ્ચક્ખામાણે, ઉલ્લણિયાવિહિ-
પરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ એગાણ
ગંધ-કાસાણે, અવસેસં સવ્વં
ઉલ્લણિયાવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

તે પછી ચતુષ્પદ વિધિનું પરિમાણ કરે છે.
દશ હજાર ગાયનું એક વ્રજ તેવાં ચાર વ્રજ
સિવાય બાકીના ચતુષ્પદોનું પ્રત્યાખ્યાન
કરું છું.

ત્યાર બાદ ક્ષેત્ર-વાસ્તુનું પરિમાણ કરે છે.
જનાથી સો વીધા ખેડી શકાય એવું એક
હજી, એવા પાંચસો હજી સિવાય અન્ય
બધા ક્ષેત્ર-વાસ્તુનું પ્રત્યાખ્યાન કરું છું.

ત્યાર પછી ગાડાનું પરિમાણ કરે છે.
બહાર દેશાન્તરમાં ગમન કરવા યોગ્ય
પાંચસો ગાડા અને માલને વહન કરનારા
પાંચસો ગાડા ઉપરાંત બધા શક્ટોનું પ્રત્યા-
ખ્યાન કરું છું.

ત્યાર બાદ વહાણનું પ્રત્યાખ્યાન કરે છે.
દેશાન્તરમાં મોકલવા યોગ્ય ચાર વહાણો
સિવાય બાકીના વહાણોનું પ્રત્યાખ્યાન
કરું છું.

ત્યાર બાદ ઉપભોગ-પરિભોગ વિધિનું પ્રત્યા-
ખ્યાન કરતા અંગલુપણ-શરીર લુંછવાના
ટુવાલ આદિનું પરિમાણ કરે છે. એક
સુગંધી લાલ ટુવાલ સિવાય બીજા બધા
શરીર લુંછવાના બધા ટુવાલ આદિના
પ્રત્યાખ્યાન કરું છું.

૨૫. તયાણંતરં ચ ણં દંતવળવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ એગેણં અલ્લલટ્ઠી મહુણં, અવસેસં દંતવળવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી દાંતણની વિધિનું પરિમાણ કરે છે. એક લીલા જઠીમદના દાંતણ સિવાય બાકીના દાંતણનો ત્યાગ કરું છું.

૨૬. તયાણંતરં ચ ણં ફલવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ એગેણં સ્વીરામલણં, અવસેસં ફલવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી ફળવિધિનું પરિમાણ કરે છે. એક મધુર-આમળાના ફળ સિવાય બાકીના ફળોનો ત્યાગ કરું છું.

૨૭. તયાણંતરં ચ ણં અવ્ભંગણવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ સયપાગસહસ્સપાગેહિં તેલ્લેહિં અવસેસં અવ્ભંગણવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી માલિશ કરવાના તેલ આદિ વસ્તુઓનું પરિમાણ કરે છે. શતપાક—સૌ વસ્તુઓ ભેળવી અને સૌ વાર ઉકાળીને તૈયાર કરેલ અને સહસ્રપાક તેલ સિવાય બીજાં માલિશ કરવાના તેલોનું પ્રત્યાખ્યાન કરું છું.

૨૮. તયાણંતરં ચ ણં ઉવ્વટ્ટણવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ એગેણં સુરહિંણા ગંધટ્ટણં, અવસેસં ઉવ્વટ્ટણવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ ઉદ્ધવર્તન વિધિનું પરિમાણ કરે છે. (ઉદ્ધવર્તન એટલે ઉખટન—સુગંધિત ચૂર્ણ આદિ) એક સુગંધી-ગંધ ચૂર્ણ સિવાય બાકીના ઉદ્ધવર્તન વિધિનો ત્યાગ કરું છું.

૨૯. તયાણંતરં ચ ણં મજ્જણવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ અટ્ઠહિં ઉટ્ઠિણ્ણિ ઉદગસ્સ ઘડેહિં, અવસેસં મજ્જણવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી સ્નાનની વિધિનું પરિમાણ કરે છે. આઠ ઔષ્ઠ્રિક ઘડા પાણી સિવાય વધારે પાણી વડે સ્નાન કરવાનો ત્યાગ કરું છું.

૩૦. તયાણંતરં ચ ણં વત્થવિહિપરિમાણં કરેહ । નન્નત્થ એગેણં સ્વોમજુયલેણં, અવસેસં વત્થવિહિ પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ વસ્ત્રની વિધિનું પરિમાણ કરે છે. એક ક્ષૌભયુગલ (બે સૂતરનાં વસ્ત્રો) સિવાય બાકીનાં વસ્ત્રોનો ત્યાગ કરું છું.

૩૧. તયાણંતરં ચ ણં વિલેવણવિહિ—
પરિમાણં કરેહ । નન્નતથ અગરુ-
કુંકુમચંદનમાદિર્ણિ, અવસેસં વિલેવણ-
વિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી વિલેપનવિધિનું પરિમાણ કરે છે. અગર-કુંકુમ કેસર અને ચંદનાદિ સિવાય બાકીના વિલેપનનો ત્યાગ કરું છું.

૩૨. તયાણંતરં ચ ણં પુષ્પવિહિપરિમાણં
કરેહ । નન્નતથ ઇમેણં સુદ્ધપત્તમેણં,
માલહકુસુમદામેણં વા, અવસેસં
પુષ્પવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી પુષ્પવિધિનું પરિમાણ કરે છે. એક શુદ્ધ કમળ અને માલતીના પુષ્પોની માળા સિવાય બાકીના પુષ્પવિધિનો ત્યાગ કરું છું.

૩૩. તયાણંતરં ચ ણં આભરણવિહિપરિમાણં
કરેહ । નન્નતથ મટ્ટકણેજ્જેર્ણિ
નામમુદ્દાણં ય, અવસેસં આભરણવિહિં
પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ આભરણ વિધિનું પરિમાણ કરે છે. કાનનાં આભરણ અને નાભવાળી મુદ્રિકા સિવાય બાકીના અલંકારોનો ત્યાગ કરું છું.

૩૪. તયાણંતરં ચ ણં ધૂવણવિહિપરિમાણં
કરેહ । નન્નતથ અગરુ-તુરુક્ક-
ધૂવમાદિર્ણિ, અવસેસં ધૂવણવિહિં
પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી ધૂપવિધિનું પરિમાણ કરે છે. અગર અને શિલારસ, લોબાનના ધૂપ વગેરે સિવાય બાકીના ધૂપવિધિનો ત્યાગ કરું છું.

૩૫. તયાણંતરં ચ ણં મોચણવિહિપરિમાણં
કરેમાણે, પેજ્જવિહિપરિમાણં કરેહ ।
નન્નતથ ઇગાણં કટ્ટપેજ્જાણં, અવસેસં
પેજ્જવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

તેના પછી ભોજનવિધિનું પરિમાણ કરતો પેયવિધિનું પરિમાણ કરે છે. એક કાષ્ઠપેય (મગ અથવા ચોખાથી બનેલ પેય) સિવાય બાકીના પેયવિધિનો ત્યાગ કરું છું.

૩૬. તયાણંતરં ચ ણં ભક્ષવિહિપરિમાણં
કરેહ । નન્નતથ ઇર્ણિ ઘયપુણ્ણેર્ણિ
ક્ષણ્ણજ્જર્ણિ વા, અવસેસં ભક્ષવિહિં
પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી (ભક્ષવિધિ) પકવાનોનું પરિમાણ કરે છે. એક ઘેવર અને ખાંડનાં બાજી સિવાય બીજા ભક્ષ્યનો ત્યાગ કરું છું.

૩૭. તયાણંતરં ચ નં ઓયણવિહિપરિમાણં
કરેદ્ નન્નતથ કલમસાલિઓયણેણં,
અવસેસં ઓયણવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી ચોખાની વિધિનું પરિમાણ
કરે છે. એક ખાસમતી ચોખા સિવાય
ખાણીના ચોખાનો ત્યાગ કરું છું.

૩૮. તયાણંતરં ચ નં સૂવવિહિપરિમાણં
કરેદ્ । નન્નતથ કલાયસૂવેણ વા,
મુગ્ગમાસસૂવેણ વા, અવસેસં સૂવવિહિં
પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી દાળનું પરિમાણ કરે છે.
વટાણાનો સૂપ, મગનો સૂપ અને અડદના
સૂપ સિવાય ખાણીના બધા દાળનો ત્યાગ
કરું છું.

૩૯. તયાણંતરં ચ નં ઘયવિહિપરિમાણં કરેદ્ ।
નન્નતથ સારદ્દણં ગોઘયમણ્ડણં,
અવસેસં ઘયવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ ઘીનું પરિમાણ કરે છે. એક
શરદઋતુના ગાયના સારભૂત ઘી સિવાય
ખાણીનાં ઘીનો ત્યાગ કરું છું.

૪૦. તયાણંતરં ચ નં સાગવિહિપરિમાણં
કરેદ્ નન્નતથ વત્થુ-સાણ વા ચૂચ્ચુ-
સાણ વા, તુંવસાણ વા, સુત્થિયસાણ
વા, મુણ્ડુક્કિયસાણ વા, અવસેસં
સાગવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી શાકવિધિનું પરિમાણ કરે
છે. વાસ્તુ (વત્થુઆ) ચૂચૂ અને કુધીના
શાક સિવાય શેષનો ત્યાગ કરું છું.

૪૧. તયાણંતરં ચ નં માહુરયવિહિપરિમાણં
કરેદ્ । નન્નતથ ઇગેણં પાલંગામાહુરણં,
અવસેસં માહુરયવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી મધુર રસના પીણાની વિધિનું
પરિમાણ કરે છે. પાલકામાધુર (શલ્લકી
વનસ્પતિના ગુંદરથી બનેલ મધુર પેય)
સિવાય ખાણીના બધા મધુર રસોનો ત્યાગ
કરું છું.

૪૨. તયાણંતરં ચ નં જેમણવિહિપરિમાણં
કરેદ્ । નન્નતથ સેહંવ દાલિયંવેહિં,
અવસેસં જેમણવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી જમનવિધિનું પરિમાણ કરે છે.
સેધામ્લ-કાંજીવડા અને દાલિકામ્લ-દાલવડા
સિવાય શેષ જમનવિધિનો ત્યાગ કરું છું.

૪૩. તયાણંતરં ચ નં પાણિય-વિહિપરિમાણં
કરેદ્ । નન્નતથ ઇગેણં અંતલિક્ખોદણં,
અવસેસં પાણિયવિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર બાદ પાણીની વિધિનું પરિમાણ
કરે છે. એક વરસાદનાં પાણી સિવાય
ખાણીનાં બધાં પાણીનો ત્યાગ કરું છું.

૪૪. તયાણંતરં ચ ણં મુહવાસ-વિહિ-પરિમાણં
કરેદ્ । નન્નત્ય પંચસોગંધિણં તંબોલેણં,
અવસેસં મુહવાસ-વિહિં પચ્ચક્ખામિ ।

ત્યાર પછી મુખવાસની વિધિનું પરિમાણ
કરે છે. પાંચ સુગંધી પદાર્થ સહિત તાંબુલ
સિવાય બાકીના બધા મુખવાસ વિધિનો
ત્યાગ કરું છું.

૪૫. તયાણંતરં ચ ણં ચઙ્ગવિહં અણઢ્ઠાદંડં
પચ્ચક્ખાઈ । તં જહા—અવજ્ઞાના-
યરિયં, પમાયાયરિયં, હિંસપ્પયાણં, પાવ-
કમ્મોવણ્ણે ।

ત્યાર પછી ચાર પ્રકારના અનર્થ દંડનો
ત્યાગ કરે છે. તે આ પ્રમાણે :
(૧) અપધ્યાનાચરિત—દુર્ધર્મ કરવું
(૨) પ્રમાદાચરિત—પ્રમાદ સેવવો (૩) હિંસ-
પ્રદાન—હિંસા કરનાર શસ્ત્રાદિ આપવાં
(૪) પાપકર્મનો ઉપદેશ કરવો.

૪૬. ઇહં ખલુ આણંદાઈ સમણે ભગવં મહાવીરે
આણંદં સમણોવાસગં એવં વયાસી—એવં
ખલુ, આણંદા ! સમણોવાસણં અભિગય-
જીવાજીવેણં જાવ અણઢ્ઠકમણિજ્જેણં
સમ્મત્તસ્સ પંચ અઙ્ગારા પેયાલા
જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા । તંજહા
—સંકા, કંઠા, વિઙ્ગિચ્છા, પર-
પાસંડ-પસંસા, પર-પાસંડ-સંથવે ।

‘હે આનંદ’ એમ સંબોધીને શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરે આનંદ શ્રમણોપાસકને
આ પ્રમાણે કહ્યું : હે આનંદ ! જો
જીવાજીવ તત્ત્વને જાણેલા છે એવા અને
યાવત્ નિર્ઘન્ય પ્રવચનથી અતતિક્ષ્ણભણીય
—દેવાદિ વડે પણ ચલાયમાન ન થઈ
શકનાર એવા—શ્રમણોપાસકે સમ્યક્ત્વના
પ્રધાન—સ્થૂલ પાંચ અતિચારો જાણવા
જોઈએ પણ આચરવા જોઈએ નહિ. તે આ
પ્રમાણે : (૧) શંકા (વીતરાગના વચનમાં
સંદેહ) (૨) કંકા (અન્ય દર્શનની
છત્રા) (૩) વિચિકિત્સા (ધર્મનાં દ્વેષમાં
સંદેહ) (૪-૫) પર પાપંડ પ્રશંસા અને
સંસ્તવ-પર દર્શનીની પ્રશંસા અને પરિચય.

૪૭. તયાણંતરં ચ ણં ધૂલગસ્સ પાણાઈવાય-
વેરમણસ્સ સમણોવાસણં પંચ અઙ્ગારા
પેયાલા જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા ।

ત્યાર બાદ શ્રમણોપાસકે સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત
વિરમણત્વના પાંચ પ્રધાન અતિચારો જાણવા,
પરંતુ તેનું આચરણ ન કરવું. તે આ પ્રમાણે :

તં જહા—વંધે, વહે, છવિચ્છે, અહિભારે,
ભત્તપાણવોચ્છે ।

(૧) બન્ધ (૨) વંધ-તોડન (૩) છવિચ્છેદ—
અવયવોતું છેદન કરવું. (૪) ઘોડા બળદ આદિ
ઉપર વંધારે ભાર ભરવો અને (૫) ભક્ત-
પાન વ્યવચ્છેદ—પાણી અને ખોરાક
બંધ કરવો.

૪૮. તયાણંતરં ચ ણં થૂલગસ્સ મુસાવાય-
વેરમણસ્સ પંચ અહ્યારા જાણિયવ્વા
ન સમાયરિયવ્વા । તં જહા—સહસા
અબ્ધક્ષાણે, રહસા અબ્ધક્ષાણે, સદાર-
મંત-ભે, મોસોવએસે, કૂડ-લેહ-કરણે ।

ત્યાર પછી સ્થૂલમૃધાવાદ વિરમણવ્રતના પાંચ
અતિચારો બાણવા પણ તેનું આચરણ
ન કરવું જોઈએ. (૧) સહસા અભ્યાખ્યાન-
વિચાર કર્યા સિવાય કોઈની ઉપર ખોટા
દોષનો આરોપ કરવો (૨) રહસા અભ્યા-
ખ્યાન—એકાન્તને કારણે અસદ્ દોષનો
આરોપ કરવો (૩) સ્વદારમંત્રભેદ-
પોતાની સ્ત્રીની ગુપ્ત વાત પ્રગટ કરવી
(૪) મૃધોપદેશ—અસત્ય ઉપદેશ કરવો
(૫) કૂટલેખકરણ—ખોટા લેખ (સ્ટેમ્પ વગેરે)
લખવા.

૪૯. તયાણંતરં ચ ણં થૂલગસ્સ અદિણ્ણાદાણ-
વેરમણસ્સ પંચ અહ્યારા જાણિયવ્વા ન
સમાયરિયવ્વા । તં જહા—તેનાહડે,
તવકરપ્પઓમે, વિરુદ્ધ-રજ્જાઢ્ઠકમે, કૂડ-
તુલ્લ-કૂડમાણે, તપ્પઢિરુવગવવહારે ।

ત્યાર પછી સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણવ્રતના
પાંચ અતિચારો બાણવા પણ આચરણ ન
કરવું. તે આ પ્રમાણે :

(૧) સ્તેનાહત—ચોર દ્વારા લાવેલી વસ્તુ
ખરીદવી (૨) તસ્કર પ્રયોગ—ચોરને ચોરી
કરવા માટે પ્રેરણા કરવી (૩) વિરુદ્ધ
રાજ્યમાં ગમન કરવું (૪) કૂટોલ-માપ-
ખોટાં તોલ તોલવાં અને ખોટાં માપ
માપવાં (૫) તત્પ્રતિરૂપક વ્યવહાર—મૂળ
વસ્તુના જીવી ખીજી વસ્તુનો પ્રક્ષેપ કરવો
(સારી વસ્તુમાં ખોટી ભેળવી દેવી).

૫૦. તયાણંતરં ચ ણં સદારસંતોસિણ પંચ
અદ્યારા જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા ।
તં જહા—ઇત્તરિયપરિગ્ગહિયાગમણે,
અપરિગ્ગહિયાગમણે, અણંગકીડા, પર-
વિવાહકરણં, કામ-ભોગતિવ્વામિલાસે ।

ત્યાર બાદ સ્વદારસંતોષવ્રતને વિશે પાંચ
અતિચારો જાણવા, પણ આચરવા નહિ.
તે આ પ્રમાણે: (૧) ઈત્વર પરિગૃહીતાગમન
—થોડા કાળ સુધી ગ્રહણ કરેલી સ્ત્રી સાથે
ગમન કરવું (૨) અપરિગૃહીતાગમન—
દાઈએ નહિ ગ્રહણ કરેલી વેશ્યા વગેરે
સાથે ગમન કરવું (૩) અનંગકીડા—
આલિંગનાદિ કીડા કરવી (૪) પરવિવાહ-
કરણ—પોતાની સંતતિ સિવાય બીજાના
વિવાહ કરવા (૫) કામભોગ તીવ્રાલિલાપ—
કામભોગોમાં તીવ્ર ઇચ્છા કરવી.

૫૧. તયાણંતરં ચ ણં ઇચ્છા-પરિમાણસ્સ
સમણોવાસણં પંચ અદ્યારા જાણિ-
યવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા । તં જહા—
ચેત્તવત્થુ-પમાણાણ્ઠકમે, હિરણ્ણ-સુવણ્ણ-
પમાણાણ્ઠકમે, દુપ્પય-ચણ્ણપ્પય-પમાણા-
ણ્ઠકમે, ધણ-ધન્ન-પમાણાણ્ઠકમે, કુવિય-
પમાણાણ્ઠકમે ।

ત્યાર પછી શ્રમણોપાસકે ઇચ્છા પરિમાણ
વ્રતના પાંચ અતિચારો જાણવા પણ
આચરવા નહિ. તે આ પ્રમાણે: (૧) ક્ષેત્ર
વાસ્તુ પ્રમાણાતિક્રમ—ક્ષેત્ર—ખુલ્લી જગ્યા અને
વાસ્તુ—ઘરના પ્રમાણનું ઉલ્લંઘન કરવું.
(૨) હિરણ્ય-સુવર્ણ પ્રમાણાતિક્રમ—રૂપા
અને સોનાના પ્રમાણનું ઉલ્લંઘન કરવું.
(૩) દ્વિપદ ચતુષ્પદ પ્રમાણાતિક્રમ—દાસ દારી
વગેરે દ્વિપદ તથા ગાય પ્રમુખ ચતુષ્પદ
પશુઓના પ્રમાણનું ઉલ્લંઘન કરવું.

૫૨. તયાણંતરં ચ ણં દિસિવ્વયસ્સ પંચ
અદ્યારા જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા ।
તં જહા—ઉદ્ધ-દિસિ-પમાણાણ્ઠકમે,
અહો-દિસિ-પમાણાણ્ઠકમે, તિરિય-
દિસિ-પમાણાણ્ઠકમે, ચેત્ત-બુદ્ધી,
સદ્ધંતરક્કા ।

ત્યાર પછી દિશાવ્રતના પાંચ અતિચાર
જાણવા પણ આચરવા નહિ. તે (૧-૩) ઉર્ધ્વ-
દિશા અધોદિશા અને તિર્થાદિશાના પ્રમાણનું
ઉલ્લંઘન કરવું (૪) ક્ષેત્રવૃદ્ધિ—ભર્યાદિત
ક્ષેત્રમાં એક વરસ વૃદ્ધિ કરવી (૫) સ્ત્રી-
નિર્વાન-ભર્યાદાનું સ્મરણ ન કરવું.

૫૩. તયાનંતરં ચ ણં ઉવભોગ-પરિભોગે
 દુવિહે પળ્લવત્તે, તં જહા—ભોયણઓ ય,
 કમ્મઓ ય, તત્થ ણં ભોયણઓ સમણો-
 વાસણં પંચ અદ્યારા જાણિયવ્વા ન
 સમાયરિયવ્વા, તં જહા—સચિત્તાહારે,
 સચિત્ત-પડિવદ્ધાહારે, અપ્પઝલિઓસહિ
 ભક્ખણયા, દુપ્પઝલિઓસહિભક્ખણયા,
 તુચ્છોસહિભક્ખણયા । કમ્મઓ ણં
 સમણોવાસણં પળ્લવસ કમ્માદાણાં
 જાણિયવ્વાઈ, ન સમાયરિયવ્વાઈ, તં
 જહા—ઈંગાલ-કમ્મે, વણ-કમ્મે, સાડી-
 કમ્મે, ભાડી-કમ્મે, ફોડી-કમ્મે, દંત-
 વાણિજ્જે, લક્ખા-વાણિજ્જે, રસ-
 વાણિજ્જે, વિસ-વાણિજ્જે, કેસ-
 વાણિજ્જે, જંત-પીલણ-કમ્મે, નિલ્લંછણ-
 કમ્મે, દવગ્ગિ-દાવણયા, સર-દહ-તલાય-
 સોસણયા, અસઈ-જણ-પોસણયા ।

હાર પછી ઉપભોગ-પરિભોગ વ્રત થે પ્રકારનું
 કહેલું છે. તે આ પ્રમાણે: ભોજનને આશ્રયી
 અને કર્મને આશ્રયી. તેમાં ભોજનને આશ્રયી
 શ્રમણોપાસકે પાંચ અતિચાર જાણવા પાણ
 આચરવા નહિ. તે આ પ્રમાણે: (૧) સચિ-
 ત્તાહાર—સચિત્ત વનસ્પતિ વગેરેનો આહાર
 કરવો (૨) સચિત્ત પ્રતિજ્ઞ આહાર—
 સચિત્ત વસ્તુની સાથે લાગેલી અચિત્ત
 વસ્તુનો આહાર કરવો (૩) અપક્રવ
 ઔષધિ ભક્ષણ—અશ્નિથી નહિ પાકેલી
 વનસ્પતિનું ભક્ષણ કરવું (૪) દુષ્પક્રવ
 ઔષધિ ભક્ષણ—અર્ધપાકેલી વનસ્પતિનું
 ભક્ષણ કરવું (૫) તુર્ય ઔષધિ ભક્ષણ—
 અસાર એવી મગફળી વગેરે વનસ્પતિનું
 ભક્ષણ કરવું. કર્મને આશ્રયી શ્રાવકે પંદર
 કર્મોદાનો જાણવા પાણ આચરવા નહિ. તે
 આ છે: (૧) અંગારકર્મ—ઠાલસા, ઇંટો
 વગેરે પકાવવાનો ધંધો કરવો (૨) વન-
 કર્મ—વૃક્ષો વગેરે કાપીને તેનો ધંધો
 કરવો (૩) શકટકર્મ—ગાડા રથ આદિ
 બનાવવા, વેચવા આપવાનો ધંધો (૪) સ્કેટ-
 કર્મ—ખાણ ખોદવી વગેરે દ્વારા આજીવિકા
 કરવી (૫) દન્તવાણિજ્ય—હાથીદાંત વગેરેનો
 વ્યાપાર કરવો (૬) લાક્ષાવાણિજ્ય—લાખ
 વગેરેનો વ્યાપાર કરવો (૭) રસવાણિજ્ય
 —મદિરા વગેરે રસનો વ્યાપાર કરવો
 (૮) કૃશવાણિજ્ય—દાસ, ગાય, ઊંટ, હાથી
 વગેરે કૃશવાળા પ્રાણીઓનો વેપાર કરવો
 (૯) વિષવાણિજ્ય—ઝેર અને શસ્ત્રાદિનો

વ્યાપાર કરવો (૧૦) યંત્ર પીડન કર્મ-
તેલ, શેરડી વગેરે પીલવાનો ધંધો કરવો
(૧૧) નિર્લોચન કર્મ-પ્રાણીઓના કાન
વગેરે અવયવોને છેદવાનો ધંધો કરવો
(૧૨) દાવાશ્નિ દાપન-વન વગેરે અશ્નિથી
સળગાવવા (૧૩) સરોહદતડાગ શોષણ-
સરોવર તળાવ વગેરેને સૂકવી નાખવા
(૧૪) અસતીજન પોષણ-કુલટા, દારૂ
વગેરે તથા હિંસક પ્રાણીઓનું ધંધા માટે
પોષણ કરવું.

૫૪. તયાણંતરં ચ ણં અણદ્વદંડવેરમણસ્સ
સમણોવાસણં પંચ અહ્યારા જાણિ-
યવ્વા ન સમાયરિવ્વા, તં જહા—કંદપ્પે,
કુવ્વકુદ્દા, મોહરિણ, સંજુત્તાહિગરણં,
ઉવભોગપરિભોગાઈરિત્તે ।

ત્યાર બાદ શ્રમણોપાસકે અનર્થ દંડ
વિરમણવ્રતના પાંચ અતિચારો જાણવા
પણ આચરવા નહિ. તે આ પ્રમાણે :
(૧) કંદર્પ-કામોત્તેજક વચનો બોલવા
(૨) કૌતુખ - કાયાથી દુગેષ્ટ કરવી
(૩) મૌખ્ય - અસંબદ્ધ બોલવું (૪) સંયુક્તા-
ધિકરણ-હિંસાનાં સાધનો બેટી તૈયાર
કરવા (૫) ઉપભોગ-પરિભોગ-અતિરિક્ત-
ઉપભોગ-પરિભોગની વસ્તુઓ અધિક રાખવી.

૫૫. તયાણંતરં ચ ણં સામાહ્યસ્સ સમણો-
વાસણં પંચ અહ્યારા જાણિયવ્વા,
ન સમાયરિયવ્વા, તં જહા—મણદુ-
પ્પણિહાણે, વયદુપ્પણિહાણે, કાય-
દુપ્પણિહાણે, સામાહ્યસ્સ સહકરણયા,
સામાહ્યસ્સ અણવહિયસ્સ-કરણયા ।

શ્રમણોપાસકે સામાયિક વ્રતના પાંચ
અતિચારો જાણવા પણ તેઓનું આચરણ
ન કરવું. તે આ પ્રમાણે : (૧) મનો-
દુષ્પ્રણિધાન-મનમાં દુષ્ટ ચિંતન કરવું.
(૨) વચન-દુષ્પ્રણિધાન - દુષ્ટ વચનની
પ્રવૃત્તિ કરવી (૩) કાય દુષ્પ્રણિધાન
કાયાથી દુષ્ટ પ્રવૃત્તિ કરવી (૪) સામાયિક
કર્યાનું સ્મેરણ ન રાખવું અને (૫) અન-
વચિત-અનિયમિત સામાયિક કરવું.

૫૬. તયાણંતરં ચ ણં દેસાવગાસિયસ્સ
સમણોવાસણં પંચ અદ્યારા જાણિ-
યવ્વા ન સમાયરિયવ્વા, તં જહા—
આણવણપ્પઓગે, પેસવણપ્પઓગે, સદ્દાણુ-
વાણ, રૂવાણુવાણ, વહિયાપોગ્ગલપક્કહેવે ।

ત્યાર બાદ શ્રમણોપાસકે દેશાવકાશિક
વ્રતના પાંચ અતિચારે જાણવા પણ
આચરવા નહિ. તે આ પ્રમાણે : આનયન
પ્રયોગ—મર્યાદિત ભૂમિની બહારથી કાઢતી
પાસેથી કાઢી વસ્તુ મંગાવવી (૨) પ્રેથ-
પ્રયોગ—નોકર વગેરેને મર્યાદિત ક્ષેત્રથી
બહાર મોકલવા (૩) શબ્દાનુપાત—બીજને
જણાવવા માટે ખાંસી વગેરે શબ્દ સંભ-
ળાવવો (૪) રૂપાનુપાત—બીજને જણાવવા
પોતાના શરીરને દેખાડવું, બીજની દૃષ્ટિએ
પડવું (૫) બહિઃપુદ્ગલપ્રક્ષેપ—અન્યને
જણાવવા બહારના ભાગમાં ઢેકું, કાંકરો
વગેરે પુદ્ગલોનો પ્રક્ષેપ કરવો—ફેંકવું.

૫૭. તયાણંતરં ચ ણં પોસહોવવાસસ્સ સમણો-
વાસણં પંચ અદ્યારા જાણિયવ્વા
ન સમાયરિયવ્વા, તં જહા—અપ્પ-
હિલેહિયદુપ્પહિલેહિય સિજ્જાસંથારે,
અપ્પમજ્જિયદુપ્પમજ્જિય સિજ્જાસંથારે,
અપ્પહિલેહિયદુપ્પહિલેહિય ઉચ્ચાર-
પાસવણભૂમી, અપ્પમજ્જિયદુપ્પમજ્જિય-
ઉચ્ચારપાસવણભૂમી, પોસહોવવાસસ્સ
સમ્મં અણણુપાલળયા ।

ત્યાર પછી શ્રમણોપાસકે પોષધોપવાસના
પાંચ અતિચાર જાણવા પણ આચરવા
નહિ. તે આ પ્રમાણે : (૧) અપ્રતિ-
લેખિત-દુષ્પ્રતિલેખિત શય્યા-સંસ્તારક—જેયા
વગર અથવા સારી રીતે જેયા વગર શય્યા
આદિનો ઉપયોગ કરવો (૨) અપ્રમા-
ર્જિત-દુષ્પ્રમાર્જિત શય્યા સંસ્તારક—પૂંજ્યા
વગર અથવા સારી રીતે પૂંજ્યા વગર
શય્યાદિનો ઉપયોગ કરવો (૩) અપ્રતિ-
લેખિત દુષ્પ્રતિલેખિત ઉચ્ચાર પ્રસવણભૂમિ
—મલ-મૂલ પરઠવાની જગ્યા જેયા વગર
અથવા સારી રીતે જેયા વગર પરઠવું
(૪) અપ્રમાર્જિત-દુષ્પ્રમાર્જિત ઉચ્ચાર
પ્રસવણ ભૂમિ—પ્રમાર્જન કર્યા વગર અથવા
સારી રીતે પ્રમાર્જન કર્યા વગર મલ-મૂત્ર

૫૮. તયાણંતરં ચ નં અહાસંવિભાગસ્સ સમણો-
વાસણં પંચ અદ્યારા જાણિયવ્વા ન
સમાયરિયવ્વા, તં જહા—સચિત્તનિક્ખે-
વણયા, સચિત્તપેહણયા, કાલાઢ્ઠકમે,
પરવવણે સચ્છરિયા ।

૫૯. તયાણંતરં ચ નં અપચ્છિમમારણંતિયસં-
લેહણાભૂસણારાહણા પંચ અદ્યારા
જાણિયવ્વા ન સમાયરિયવ્વા, તં જહા
—ઇહલોગાસંસપ્પઓગે, પરલોગાસંસ-
પ્પઓગે, જીવિયાસંસપ્પઓગે, મરણા-
સંસપ્પઓગે, કામભોગાસંસપ્પઓગે ।

૬૦. તણ નં સે આણંદે ગાહાવર્ધ સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ પંચાણુ-
વ્વડ્ડયં સત્તસિન્નવાવડ્ડયં દુવાલસવિહં
સાવયધમ્મં પઢિવજ્જહ, પઢિવજ્જિત્તા

પરઠવાની ભૂમિનો ઉપયોગ કરવો (૫) પોષ-
ધોપવાસનું જરાજર પાલન ન કરવું.

ત્યાર પછી શ્રમણોપાસકે યથાસંવિભાગ
(અતિથિસંવિભાગ) વ્રતના પાંચ અતિચારો
જાણવા પણ આચરવા નહિ. તે આ
પ્રમાણે છે : (૧) સચિત્તનિક્ખેવણયા—
સચિત્તનિક્ષેપણ (૨) સચિત્તપેહણયા—
સચિત્તપિધાન (૩) કાલાઠ્ઠકમે—કાલાતિ-
ક્રમ—સમય વીતી ગયા પછી ભિક્ષાદિના
માટે આમંત્રિત કરવું (૪) પરવ્યપદેશ—
પોતાની વસ્તુને બીજાની છે એમ કરીને
બતાવવી (૫) મત્સરિતા—ઈર્ષ્યાપૂર્વક દાન દેવું.

ત્યાર પછી અપચ્છિમ મારણાન્તિક સંલેખ-
ના ઝણા આરાધનાના પાંચ અતિચાર
જાણવા પણ આચરવા નહિ. તે આ
પ્રમાણે : (૧) ઇહલોગાસંસપ્પઓગે—
આ લોકના સુખોની અભિલાષા
કરવી (૨) પરલોગાસંસપ્પઓગે—પરલોકના
સુખોની અભિલાષા કરવી (૩) જીવિયા-
સંસપ્પઓગે—જીવવાની આશંસા કરવી
(૪) મરણાસંસપ્પઓગે—મરણની આશંસા
કરવી (૫) કામભોગાસંસપ્પઓગે—ઇન્દ્રિય-
ના વિષયોની ઇચ્છા કરવી.

ત્યાર પછી આનંદ ગાથાપતિ શ્રમણ ભગ-
વંત મહાવીરની પાસે પાંચ આજીવ્રત અને
સાત શિક્ષાવ્રતરૂપ બાર પ્રકારના શ્રાવક-
ધર્મનો સ્વીકાર કરે છે. સ્વીકારીને શ્રમણ

સમણં ભગવં મહાવીરં વંદઈ નમંસઈ,
વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—

‘નોં કલુ મે ભંતે ! કપ્પઈ અજ્જપ્પભિં
અન્નઉત્થિયં વા અન્નઉત્થિય-દેવયાણિ
વા અન્નઉત્થિયપરિગ્ગહિયાણિ ચેઈયાઈ
વા વંદિત્તે વા નમંસિત્તે વા, પુન્નિ
અણાલત્તેણ આલવિત્તે વા સંલવિત્તે
વા, તેસિં અસણં વા પાણં વા ચાઈમં
વા સાઈમં વા દાઝં વા અણુપ્પદાઝં વા,
નન્નત્થ રાયાભિઓગેણં, ગણાભિઓગેણં,
વલાભિઓગેણં, દેવયાભિઓગેણં, ગુરુ-
નિગ્ગહેણં, વિક્કિંતારેણં । કપ્પઈ મે
સમણે નિગ્ગંથે ફાસુણં એસણિજ્જેણં
અસણપાણચાઈમસાઈમેણં વત્થપડિગ્ગ-
હકંવલપાયપુચ્છણેણં, પીઠફલગસિજ્જા-
સંચારણં ઓસહભેસજ્જેણં ય પડિલા-
ભેમાણસ્સ વિહરિત્તે’—

—ત્તિ કટ્ટુ ઇમં એયારૂવં અભિગ્ગહં
અભિગિણ્હઈ, અભિગિણ્હિત્તા પસિણાઈ
પુચ્છઈ, પુચ્છિત્તા અટ્ટાઈ આદિયઈ,
આદિઈત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં
તિક્કુત્તો વંદઈ, વંદિત્તા સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ દુહ-
પલાસાઓ ચેઈયાઓ પડિણિક્કમઈ,
પડિણિક્કમિત્તા જેણેવ વાણિયગ્ગામે
નયરે, જેણેવ સે ગિહે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ,
ઉવાગચ્છિત્તા સિવનન્દં મારિયં એવં
વયાસી—

ભગવંત મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર
કરે છે. વંદન અને નમસ્કાર કરી તેણે
એ પ્રમાણે કહ્યું : ભગવન ! આજથી આરંભી
મારે અન્ય તીર્થિકાને, અન્ય તીર્થિકાના
દેવને, અન્ય તીર્થિકાએ ગ્રહણ કરેલા અરિ-
હંતાનાં ચૈત્યોને વંદન-નમસ્કાર કરવા તથા
પૂર્વે તેઓ ન જોડ્યા હોય તો તેની સાથે
આલાપ—એક વાર જોડવું, સંલાપ—વાતચીત
કરવી તથા તેઓને અશન, પાન, ખાદિમ
અને સ્વાદિમ આપવું, વારંવાર આપવું
ન કહ્યે. પણ એમાં આ પ્રમાણે આગારો
છે. રાજભિયોગ—રાજના આગ્રહથી, બલ
(સેના) અથવા બળવાનના આગ્રહથી, દેવતા-
ભિયોગ—દેવતાની પરતંત્રતાથી, ગુરુનિગ્રહ-
—માતાપિતા વગેરેની પરાધીનતાથી અને
વૃત્તિકાંતાર—આજીવિકાના અભાવના કારણે.
એ છ આગાર સિવાય ધર્મબુદ્ધિથી ઉપર્યુક્તનો
ત્યાગ છે. મારે શ્રમણ નિર્ઝન્યોને પ્રાસુક
અચિત્ત અને એષણીય અશન, પાન,
ખાદિમ અને સ્વાદિમ, આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર,
કમ્બલ, પાદપ્રોંછનકં (પગ સાફ કરવાનું
વસ્ત્ર), પીઠ, આસન, ફલક—પાટિયું, શય્યા,
વસતિ, સંસ્તારક તથા ઔષધ અને લૈષન્ય
વડે સત્કાર કરવો યોગ્ય છે, એમ કહીને
આવા પ્રકારનો અભિગ્રહ—નિયમ ગ્રહણ
કરે છે. ગ્રહણ કરીને તે સંબંધમાં પ્રશ્ન
પૂછે છે. પ્રશ્નો પૂછી તેનો અર્થ ગ્રહણ
કરે છે. અર્થ ગ્રહણ કરી શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરને ત્રણ વાર વંદન કરે છે. વંદન

કરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી અને દૂતિપલાશ ચૈત્યથી નીકળે છે. નીકળીને જ્યાં વાણિજ્યગ્રામ નગર છે અને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને શિવાનંદા ભાર્યાને આ પ્રમાણે કહે છે.

૬૧. 'એવં ચલુ દેવાણુપ્પિએ ! મએ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે સે વિ ય ધમ્મે મે ઇચ્છિએ પઢિચ્છિએ અભિરુદ્ધિએ, તં ગચ્છ ણં તુમં દેવાણુપ્પિએ ! સમણં ભગવં મહાવીરં વંદાહિ જાવ પજ્જુવાસાહિ, સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ પંચાણુ-વ્વડ્યં સત્તસિક્ખાવડ્યં દુવાલસવિહં ગિહિધમ્મં પઢિવજ્જાહિ' ।

૬૨. તએ ણં સા સિવનંદા ભારિયા આણંદેણં સમણોવાસણં એવં વુત્તા સમાણા હટ્ટ-તુટ્ટા કોડુમ્બિયપુરિસે સદાવેદ્ધિ સદાવિત્તા એવં વયાસી—'ચિપ્પામેવ લહુકરણ' જાવ પજ્જુવાસહ ।

૬૩. તએ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે સિવનંદાએ તીસે ય મહદ્ધિ જાવ ધમ્મં કહેદ્ધિ ।

'દેવાનુપ્રિયે ! મેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે એ પ્રમાણે ધર્મ સાંભળ્યો અને તે ધર્મ મને ઇષ્ટ છે, પુનઃ પુનઃ ઇષ્ટ છે અને તેની મને રુચિ થઈ છે. માટે દેવાનુપ્રિયે ! તું જ અને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન કર, યાવત્ તેમની પર્યુપાસના કર અને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે પાંચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રતરૂપ બાર પ્રકારના ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર કર.'

ત્યાર બાદ તે શિવાનંદા ભાર્યા આનંદ શ્રાવક દ્વારા એમ કહેવા પર હર્ષિત અને પ્રસન્ન થઈ. તે કૌટુમ્બિક પુરુષોને બોલાવે છે. બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે દેવાનુપ્રિયે ! જલદી લઘુકરણ-શીઘ્રગમન કરનાર ઇત્યાદિ વર્ણનયુક્ત બળદો જમાં બેડાયેલા હોય એવો શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક રથ હાજર કરો. ત્યાર બાદ તે શ્રેષ્ઠ વાહનમાં બેસીને જાય છે. અને ભગવાનની યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે.

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર શિવાનંદાને અને તે મોટી પર્ષદાને ધર્મોપદેશ કરે છે.

૬૪. તણે જાં સા સિવનંદા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણે ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હદ્ધુ જાવ ગિહિધમ્મં પહિ-વજ્જહ, પહિવજ્જિતા તમેવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં દુરુહહ, દુરુહિત્તા જામેવ દિસં પાઠવ્મૂયા તમેવ દિસં પહિગયા ।

૬૫. ‘મંતે!’ ત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં વન્દહ નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—‘પહૂ જં મંતે! આણંદે સમણોવાસણે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિણે મુણ્હે જાવ પવ્વહિત્તણે?’ ‘નો ત્તિણટ્ઠે સમટ્ઠે’ ગોયમા! આણંદે જં સમણોવાસણે વહૂહં વાસાહં સમણોવાસગ-પરિયાયં પાઠણિહિહ, પાઠણિત્તા જાવ સોહમ્મે કપ્પે અરુણાભે વિમાણે દેવત્તાણે ઉવવજ્જિહિહ । તત્થ જં અત્થેગહિયાણં દેવાણં ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિહિ પણ્ણત્તા, તત્થ જં આણંદસ્સવિ સમણો-વાસગસ્સ ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિહિ પણ્ણત્તા’ ।

૬૬. તણે જાં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા કયાહ વહિયા જાવ વિહરહ ।

૬૭. તણે જાં સે આણંદે સમણોવાસણે જાણે અભિગય-જીવાજીવે જાવ પહિલાભેમાણે વિહરહ ।

ત્યાર પછી શિવાનન્દા શ્રમણુ ભગવંત મહાવીરની પાસે ધર્મને સાંભળી અને વિચારી પ્રસન્ન થઈ અને યાવત્ ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર કરે છે. ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર કરીને તે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ વાહન ઉપર ચડે છે. તે ચઢીને જ દિશાથી આવી હતી તે જ દિશા તરફ પાછી જાય છે.

‘ભગવન!’ એમ કહી ભગવાન ગૌતમ, શ્રમણુ ભગવંત મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર કરે છે. વંદન અને નમસ્કાર કરીને તેમણે આ પ્રમાણે પૂછ્યું: ભગવન! આનન્દ શ્રાવક આપની પાસે મુંડ થઈને પ્રવ્રજ્યા શ્રદ્ધણુ કરવા સમર્થ છે? ભગવાને કહ્યું: હે ગૌતમ! એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ એમ થવાનું નથી. આનંદ શ્રાવક ઘણા વરસ સુધી શ્રાવક અવસ્થાનું પાલન કરશે. પાલન કરીને સૌધર્મ દેવલોકને વિશે અરુણાભ નામક વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થશે. ત્યાં કટલાક દેવોની ચાર પદ્મોપમની સ્થિતિ કહી છે. આનંદ શ્રાવક પણ ચાર પદ્મોપમની સ્થિતિ પામશે.

ત્યાર બાદ શ્રમણુ ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે બહારના દેશોમાં વિહાર કરે છે.

ત્યાર પછી આનન્દ શ્રાવક થઈ ગયો. જીવ-અજીવનો જ્ઞાતા થયો. યાવત્ શ્રમણુ નિર્ગ્રન્થોનો અશનાદિ વડે સત્કાર કરતો વિચરવા લાગ્યો.

૬૮. તણ નં સા સિવનન્દા મારિયા સમણો-
વાસિયા જાયા જાવ પડિલાભેમાણી
વિહરઈ ।

૬૯. તણ નં તસ્સ આણંદસ્સ સમણોવાસગસ્સ
ઉચ્ચાવણ્હિ-સીલવ્વયગુણ-વેરમણ-પચ્ચ-
વસ્થાણ-પોસહોવવાસેહિ અપ્પાણં ભાવે-
માણસ્સ ચોદ્દસ સંવચ્છરાઈં વડ્ડવકંતાઈં ।
પણ્ણરસમસ્સ સંવચ્છરસ્સ અંતરા વટ્ટમા-
ણસ્સ અન્નયા કયાઈ પુવ્વરત્તાવરત્ત-
કાલ-સમયંસિ ધમ્મજાગરિયં જાગર-
માણસ્સ ઇમેયારૂવે અજ્ઞતિથિણ ચિંતિણ
કપ્પિણ પત્થિણ મણોગણ સંકપ્પે સમુપ-
જ્જિત્થા—“એવં ખલુ અહં વાણિયગામે
નયરે બહૂણં રાઈં-સર જાવ સયસ્સવિ
ય નં કુડુંબસ્સ જાવ આધારે, તં ણણં
વક્ખેવેણં અહં નો સંચાણમિ સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મ-
પણ્ણત્તિ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરિત્તણ ।
તં સેયં ખલુ મમં કલ્લં જાવ જલંતે
વિઝલં અસણં ૪, જહા પૂરણો, જાવ
જેટ્ટ-પુત્તં કુડુંબે ઠવેત્તા, તં મિત્ત જાવ
જેટ્ટ-પુત્તં ચ આપુચ્છિત્તા, કોલ્લાણ
સન્નિવેસે નાયકુલંસિ પોસહ-સાલં પડિલે-
હિત્તા, સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિયં ધમ્મ-પણ્ણત્તિ ઉવસંપજ્જિત્તાણં
વિહરિત્તણ ॥ ”

તે શિવાનંદા ભાર્યા પણ શ્રાવિકા થઈ.
શ્રમણ નિર્ગન્થોનો સત્કાર કરતી વિહરે છે.

ત્યાર પછી આનંદ શ્રાવકના અનેક પ્રકારનાં
શીલવ્રત, ગુણવ્રત, વિરમણવ્રત, પ્રત્યાખ્યાન
અને પોષધોપવાસ વડે આત્માને ભાવિત
કરતા ચૌદ વર્ષ વ્યતીત થયા. જ્યારે તે
પંદરમા વર્ષના મધ્ય ભાગમાં વર્તતા હતા
ત્યારે ઠાઈ દિવસે મધ્યરાત્રિના સમયે ધર્મ-
અગરિકા કરતા તેને આ આવા પ્રકારનો
અધ્યવસાય, વિચાર, અભિલાષ અને મનો-
ગત સંકલ્પ થયો—હું ખરેખર વાણિજ્ય-
ગ્રામ નગરમાં ઘણા રાજા, ધનાઢ્ય વગેરેને
બહુ માન્ય છું. યાવત્ મારા પોતાના
કુટુંબનો આધારભૂત છું. તેથી એ વિક્ષેપ
વડે હું શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે
સ્વીકારેલી ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિને (સારી રીતે) સ્વીકાર
કરી પાલન કરવા સમર્થ નથી. તે માટે મારે કાલે
સૂર્યોદય થાય ત્યારે પૂરણશેઠની જમ વિપુલ
અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ આહાર
તૈયાર કરાવી, યાવત્ કુટુંબને આમંત્રી
યાવત્ જ્યેષ્ઠ પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપિત કરીને,
તે મિત્ર વગેરેની યાવત્ જ્યેષ્ઠ પુત્રની રજા
માગીને ઠાણકા સંનિવેશમાં જાતકુલને વિશે
પોષકશાલાનું પ્રતિલેખન કરી શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની પાસેથી પ્રાપ્ત કરેલી ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિનો
સ્વીકાર કરીને વિચરવું એ જ શ્રેય છે.

૭૦. એવં સંપેહેઙ્, ૨ ત્તા કલ્લં વિઝલં તહેવ
જિમિય-ભુત્તુત્તરાગે તં મિત્ત જાવ
વિઝલેણં પુપ્ફ ૫ સક્કારેઙ્ સમ્માણેઙ્,
સક્કારિત્તા સમ્માણિત્તા તસ્સેવ મિત્ત
જાવ પુરઓ જેટ્ટ-પુત્તં સદાવેઙ્, ૨ ત્તા
એવં વયાસી — ‘એવં ધલુ પુત્તા!
અહં વાણિયગામે વહૂણં રાઈસર જહા
ચિત્તિયં જાવ વિહરિત્તે ૧ । તં સેયં ધલુ
મમ ઇદાણિં તુમં સયસ્સ કુહુમ્વસ્સ
આલંવણં ૪ ઠવેત્તા જાવ વિહરિત્તે ૧’ ।

આનંદ એવો વિચાર કરે છે, વિચાર કરીને
વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવે છે. મિત્ર
વગેરેને આમંત્રિત કરે છે. ભોજન કર્યા
પછી આવેલા તે મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરેનો યાવત્
વિપુલ પુષ્પ વગેરે વડે સત્કાર અને સન્માન
કરે છે. સત્કાર અને સન્માન કરીને યાવત્
તે મિત્ર વગેરેની સમક્ષ જ્યેષ્ઠ પુત્રને
બોલાવે છે. બોલાવીને આ પ્રમાણે કહે છે :
હે પુત્ર! એ પ્રમાણે ખરેખર હું વાણિજ્ય-
આમમાં ધણા રાજ, ધનિક વગેરેને બહુ
માન્ય છું, ઇત્યાદિ જન્મ ચિંતવ્યું હતું તેમ
કહીને યાવત્ આ વિક્ષેપના કારણે હું ધર્મ-
પ્રજ્ઞાપિતો સ્વીકાર કરી વિચરવાને સમર્થ
નથી. તો અત્યારે મારા કુટુંબમાં તને
સ્થાપિત કરી યાવત્ ધર્મપ્રજ્ઞાપિતો સ્વીકાર
કરી વિહરવું મહારા માટે શ્રેય છે.

૭૧. તણે નં જેટ્ટે પુત્તે આણંદસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ ‘તહ’ ત્તિ એયમદ્ઠં વિણણં
પઢિમુણેઙ્ ।

ત્યાર બાદ જ્યેષ્ઠ પુત્ર આનંદ શ્રાવકના આ
કથનને ‘તહત્તિ’ (જેવી આપની આજ્ઞા)
કહીને વિનય વડે કબૂલ કરે છે.

૭૨. તણે નં સે આણંદે, સમણોવાસણે તસ્સેવ
મિત્ત જાવ પુરઓ જેટ્ટપુત્તં કુહુમ્વે
ઠવેઙ્, ઠવિત્તા એવં વયાસી—“મા નં,
દેવાનુપ્પિયા! તુદ્ધમે અજ્જપ્પભિંઙ્ કેઙ્
મમં વહુસુ કજ્જેસુ આપુચ્છંઙ્ વા,
પઢિપુચ્છંઙ્ વા, મમં અદ્ધાણે અસણં વા
ઉવકચ્છંઙ્ વા ઉવકરેઙ્ વા” ॥

ત્યાર પછી આનંદ શ્રાવક તે મિત્રો વગેરેની
સમક્ષ જ્યેષ્ઠ પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપન કર્યો.
સ્થાપન કરીને તેણે એ પ્રમાણે કહ્યું : હે
દેવાનુપ્રિય! તમે ઈર્ષ્યા આજથી આરંભીને
બહુ કાર્યોમાં મને પૂછશે નહિ, વારંવાર
પૂછશે નહિ. અને મારા માટે અશન પાન
ખાદિમ સ્વાદિમ તૈયાર કરશે નહિ. મારી
પાસે લાવશે નહિ.

૭૩. તદ્દાં નં સે આણંદે સમણોવાસણ જેટ્ટ-
પુત્તં મિત્ત-નાઈં આપુચ્છઈ, ૨ ત્તા સયાઓ
ગિહાઓ પડિણિલ્લમઈ, ૨ ત્તા વાણિય-
ગામં નયરં મજ્ઞં-મજ્ઞેણં નિગ્ગચ્છઈ,
૨ ત્તા જેણેવ કોલ્લાણ-સન્નિવેસે, જેણેવ
નાયકુલે જેણેવ પોસહસાલા, તેણેવ
ઉવાગચ્છઈ, ૨ ત્તા પોસહસાલં પમજ્ઞઈ,
૨ ત્તા ઉચ્ચાર-પાસવણ-ભૂમિં પડિલેહેઈ,
૨ ત્તા દબ્બ-સંથારયં સંથરઈ, સંથરિત્તા
દબ્બ-સંથારયં દુરુહઈ, ૨ ત્તા પોસહ-
સાલાણ પોસહિણ દબ્બ-સંથારોવગણ
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં
ધમ્મપણ્ણતિં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરઈ ॥

૭૪. તદ્દાં નં સે આણંદે સમણોવાસણ ઉવાસગ-
પડિમાઓ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરઈ ।
પઠમં ઉવાસગપડિમં અહા-સુત્તં અહા-
કપ્પં અહા-મગ્ગં અહા-તચ્ચં સમ્મં કાણં
પાસેઈ, પાલેઈ, સોહેઈ, તીરેઈ, કિટ્ટેઈ,
આરાહેઈ ।

૭૫. તદ્દાં નં સે આણંદે સમણોવાસણ દોચ્ચં
ઉવાસગ-પડિમં, એવં તચ્ચં, ચઉત્થં,
પંચમં, છટ્ઠં, સત્તમં, અટ્ઠમં, નવમં
દસમં એકકારસમં । જાવ આરાહેઈ ।

ત્યાર બાદ આનંદ શ્રાવક જ્યેષ્ઠ પુત્ર અને
મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરેની રજ લે છે. રજ
લઈને પોતાના ઘરથી નીકળે છે. નીકળીને
વાણિજ્યગ્રામના મધ્યમાં થઈ જ્યાં કોલ્લાક
નામે સંનિવેશ અને જ્યાં જ્ઞાતકુલ છે, જ્યાં
પોષધશાલા છે ત્યાં જાય છે. પોષધશાલા
પ્રમાજ્ઞ છે. પ્રમાજ્ઞને ઉચ્ચાર-દિશાએ
જવાની અને પેશાબ કરવાની જગ્યાને જુએ
છે. જોઈને ડાબનો સંથારો પાથરે છે. અને
તેના ઉપર બેસે છે. બેસીને પોષધશાલામાં
પોષધ ગ્રહણ કરી ડાબના સંથારાને પ્રાપ્ત
થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી
ગ્રહણ કરેલી ધર્મપ્રજ્ઞામિતિ સ્વીકાર કરી
વિચરે છે.

તદનન્તર આનંદ, શ્રાવકની પ્રતિમાઓ
સ્વીકાર કરીને વિહરે છે. તેમાં પ્રથમ
ઉપાસક પ્રતિમા (વ્રતવિશેષ)ને સૂત્ર પ્રમાણે,
કલ્પ પ્રમાણે, માર્ગ પ્રમાણે યથાતથ્ય-
યથાર્થપણે, સમ્યક્, કાયાવડે સ્પર્શ કરે છે,
પાળે છે, શોભાવે છે, સંપૂર્ણ કરે છે, શ્રીર્તન
કરે છે અને તેનું આરાધન કરે છે.

ત્યાર બાદ આનંદ શ્રાવક બીજી શ્રાવકની
પ્રતિમાને, એમ ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી, છઠી,
સાતમી, આઠમી, નવમી, દસમી, અને
અગિયારમી પ્રતિમાનું યાવત્ આરાધન
કરે છે.

૭૬. તણે નં સે આણંદે સમણોવાસણે ઇમેણે
 ઇયાહુવેણં ડરાલેણં વિડલેણં પયત્તેણં
 પગ્ગહિણં તવો-કમ્મેણં સુક્કે જાવ
 કિસે ધમણિસંતણે જાણે.

૭૭. તણે નં તસ્સ આણંદસ્સ સમણોવાસગસ્સ
 અન્નયા કયાઈ પુવ્વરત્તાં જાવ ધમ્મ-
 જાગરિયં જાગરમાણસ્સ અયં અજ્ઞત્થિણે
 ૫ “એવં ધલુ અહં ઇમેણં જાવ ધમણિ-
 સંતણે જાણે । તં અત્થિ તા મે ડઢાણે
 કમ્મે વલે વીરિણે પુરિસક્કાર-પરક્કમે
 સઢ્ઢા ધિઈ સંવેગે । જાવ ય મે ધમ્મા-
 યરિણે ધમ્મોવણસણે સમણે ભગવં
 મહાવીરે જિણે સુહત્થી વિહરઈ, તાવ
 તા મે સેયં કલ્લં જાવ જલંતે અપચ્છિ-
 મમારણંતિયસંલેહણા ભૂસણાભૂસિયસ્સ,
 ભત્તપાણપડિયાઈકિચ્ચિયસ્સ કાલં અણવ-
 કલ્હમાણસ્સ વિહરિત્તણે ।” એવં સંપેહેઈ,
 ૨ ત્તા કલ્લં પાડ જાવ અપચ્છિમ-
 મારણંતિય જાવ કાલં અણવકલ્હમાણે
 વિહરઈ ।

૭૮. તણે નં તસ્સ આણંદસ્સ સમણોવાસગસ્સ
 અન્નયા કયાઈ સુમેણં અજ્ઞવસાણેણં,
 નુમેણં પરિણામેણં, લેસાહિં વિસુજ્ઞ-
 માણીહિં, તયાવરણિજ્જાણં કમ્માણં

ત્યાર પછી તે આનંદ શ્રાવકે આવા પ્રકારના
 ઉદાર વિપુલ પ્રયત્નરૂપ સ્વીકારેલા તપઃકર્મ
 વડે શુદ્ધ થાવત્ કૃશ થઈ ગયો. તેના
 શરીરની નાડીઓ દેખાવા લાગી.

ત્યાર પછી તે આનંદ શ્રાવકને અન્ય
 કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રીએ ધર્મભગવત્કા
 કરતાં આવો સંકલ્પ થયો. હું આ પ્રકારના
 તપ વડે કૃશ થાવત્ ધમનીથી વ્યાપ્ત શરીર-
 વાળો થઈ ગયો છું, પણ હજી મારામાં
 ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય, પુરુષાર્થ તથા
 શ્રદ્ધા, ધૈર્ય અને સંવેગ છે. જ્યાં સુધી
 મારા ધર્માચાર્ય અને ધર્મોપદેશક શ્રમણ-
 ભગવાન મહાવીર જિન સુહસ્તી વિચરે છે
 ત્યાં સુધી મારે આવતી કાલે સૂર્યોદય થયે
 સૌથી છેલ્લી મારણાન્તિક સંલેખનાની
 આરાધનાથી યુક્ત થઈને, આહારપાણીનું
 પ્રત્યાખ્યાન કરી અને મૃત્યુની દરકાર નહિ
 કરતાં રહેવું શ્રેયસ્કર છે. એમ તે વિચાર
 કરે છે. વિચાર કરીને બીજા દિવસે પ્રાતઃકાળે
 થાવત્ અપચ્છિમ મારણાન્તિક સંલેખનાની
 આરાધના યુક્ત થઈ થાવત્ મૃત્યુની દરકાર
 નહિ કરતાં વિહરે છે. એટલે સંલેખનાત્રત
 સ્વીકાર કરી લે છે.

ત્યાર બાદ તે આનંદ શ્રાવકને અન્ય કોઈ
 દિવસે શુભ અધ્યવસાય વડે, શુભ પરિણામ
 વડે, વિશુદ્ધ લેશ્યાઓ વડે અને અવધિજ્ઞાના-
 વરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી અવધિજ્ઞાન

અવસરમેણં ઓહિનાણે સમુપ્પન્ને ।
પુરત્થિમેણં લવણસમુદ્દે પંચ-જોયણસયાઈ
ખેત્તં જાણઈ પાસઈ, એવં દક્ષિણેણં
પચ્ચત્થિમેણં ય, ઉત્તરેણં જાવ ચુલ્લ-
હિમવંતં વાસધર પવ્વયં જાણઈ પાસઈ,
ઉડ્ઢં જાવ સોહમ્મં કપ્પં જાણઈ પાસઈ,
અહે જાવ ઇમીસે રયણપ્પમાણે પુઢવીણે
લોલુયચ્ચુયં નરયં ચરસીઢવાસસ-
હસ્સટ્ઢિયં જાણઈ પાસઈ ।

ઉત્પન્ન થયું. તે પૂર્વ દિશામાં લવણ સમુદ્રને
વિશે પાંચસો યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રને બાણવા
લાગ્યો; એ જ પ્રમાણે દક્ષિણ અને પશ્ચિમ
દિશાએ પણ બાણવા લાગ્યો. ઉત્તર દિશાએ
ક્ષુદ્રહિમવંત નામક વર્ષાધરપર્વત સુધી
બાણવા અને દેખવા લાગ્યો. તે ઉપર સૌ-
ધર્મ દેવલોક સુધી બાણે છે અને દેખે છે.
નીચે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ચોરાશી હજાર
વર્ષની સ્થિતિવાળા રોરુય નારકાવાસ સુધી
બાણે છે અને દેખે છે.

૭૯. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણે ભગવં
મહાવીરે સમોસરિણે, પરિસા નિગ્ગયા
જાવ પઢિગયા ।

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમાણ ભગવાન
મહાવીર પધાર્યા. પર્ષદા વાંદવાને નીકળી
અને વાંદી તથા ધર્મોપદેશ સાંભળી
પાછી ગઈ.

૮૦. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ જેટ્ઠે અન્તેવાસી
ઈંદ્રભૂઈ નામં અણગારે ગોયમગોત્તેણં
સત્તુસ્સેહે, સમચરસંસઠાણસંઠિણે,
વજ્જરિસહનારાયસંઘયણે, કણગપુલ્લ-
નિઘસપમ્હગોરે ઉગ્ગતવે, દિત્તતવે,
ધોરતવે, મહાતવે, ડરાલે, ધોરગુણે
ધોરતવસ્સી, ધોરવંભવેરવાસી, ઉચ્છૂઢ-
સરીરે, સંખિત્તવિડલતેડલેસ્સે, છટ્ઠં-
છટ્ઠેણં અણિવિલ્લત્તેણં તવોકમ્મેણં
સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે
વિહરઈ ।

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમાણ ભગવાન
મહાવીરના જ્યેષ્ઠ અન્તેવાસી ગૌતમ ગોત્રીય
સાત હાથ શરીરવાળા—જિંયા, સમચરસંસ-
ઠાણવાળા વજ્જકપલનારાય સંઘયણથી
યુક્ત, સુવર્ણની કસોટી ઉપર ધસેલા
સ્વર્ણની રેખા જેવા ગૌરવર્ણ, કઠોર તપ-
વાળા, તેજસ્વી તપવાળા, ઉદાર, ધોરગુણ-
વાળા, બ્રહ્મચર્યના ધારક, શરીરના મમત્વનો
ત્યાગ કરી દેનાર, પોતાની વિપુલ તેજ-
લેશ્યાને સંક્ષિપ્ત કરી રાખનાર ઇન્દ્રભૂતિ
નામક અણગાર નિરન્તર છઠ-છઠના તપથી
તથા સંયમ અને તપશ્ચર્યા દ્વારા આત્માને
ભાવિત કરતા વિચરતા હતા.

૮૧. તણ નં સે ભગવં ગોયમે છટુક્લમળ-
પારણગંસિ પઢમાણ પોરિસીણ સજ્ઞાય
કરેહ, બિડ્યાણ પોરિસીણ જ્ઞાણ
ભિયાહ, તડ્યાણ પોરિસીણ અતુરિયં
અચવલં અસંભંતે મુહપત્તિ પડિલેહેહ,
પડિલેહિત્તા, માયણ-વત્થાહં પડિલેહેહ,
પડિલેહિત્તા માયણ વત્થાહં પમજ્જહ,
પમજ્જિત્તા, માયણાહં, ડગ્ગાહેહ, ડગ્ગા-
હિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે
તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા,
નમંસિત્તા એવં વયાસી—“ઇચ્છામિ
ણં ભંતે ! તુભેહિ અભ્ભણુણાણ છટુક્લ-
મળપારણગંસિ વાણિયગામે નયરે
ઉચ્ચનીયમજ્ઞિક્કમાહં કુલાહં ઘર-
સમુદાણસ્સ ભિક્ખાયરિયાણ અહિત્તણ.”
“અહાસુહં દેવાણુપ્પિયા ! મા પડિબંધં
કરેહ” ।

૮૨. તણ નં ભગવં ગોયમે સમણેણં ભગવયા
મહાવીરેણં અભ્ભણુણાણસમાણે સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ દૂહપ-
લાસાઓ જેહ્યાઓ પડિણિક્ખમહ,
પડિણિક્ખમિત્તા અતુરિયમચવલમસંભંતે
જુગંતરપરિલોચણાણ દિટ્ઠીણ પુરઓ
ઈરિયં સોહેમાણે જેણેવ વાણિયગામે
નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા
વાણિયગામે નયરે ઉચ્ચનીયમજ્ઞિક્કમાહં

ત્યાર પછી તે ભગવાન ગૌતમ છઠના
પારણાને દિવસે પ્રથમ પોરસીમાં સ્વાધ્યાય
કરે છે. બીજી પોરસીએ ધ્યાન કરે છે.
ત્રીજી પોરસીએ ત્વરા અને ચપલતારહિત
સંબ્રમરહિત થઈ મુખવસ્ત્રિકાનું પ્રતિલેખન
કરે છે. પ્રતિલેખન કરી પાત્ર અને વસ્ત્રનું
પ્રતિલેખન કરે છે. પ્રતિલેખન કરી પાત્ર અને
વસ્ત્રને પ્રમાણ છે. પ્રમાણ પાત્રો ગ્રહણ કરે
છે. ગ્રહણ કરી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની
પાસે જઈ વંદન અને નમસ્કાર કરે છે.
વંદન અને નમસ્કાર કરીને એ પ્રમાણે કહે
છે : હે ભગવન ! આપની અનુજ્ઞાથી છઠના
ઉપવાસના પારણે વાણિજ્યગ્રામ નગરને
વિશે ગૃહસામુદાનિષ્ઠી ભિક્ષાયર્થા (એક
બાજુના કાંઈપણ ઘરને છોડ્યા વગર અટન
કરવા) માટે ઉચ્ચ નીચ અને મધ્યમ કુલોમાં
ભિક્ષાયર્થાએ જવા ઇચ્છું છું.
ભગવાન ઉત્તરમાં કહે છે : હે દેવાનુપ્રિય !
સુખ થાય તેમ કરો.

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે
અનુજ્ઞા આપી એટલે ભગવાન ગૌતમ
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી
દ્વિતિપલાશ ચૈત્યથી નીકળે છે. નીકળીને
ત્વરા, ચપલતા અને સંબ્રમ સિવાય
યુગપ્રમાણ ભૂમિને જોનારી દષ્ટિ વડે
ધર્મામાર્ગને શોધતા જ્યાં વાણિજ્યગ્રામ
નગર છે ત્યાં આવે છે. આવીને વાણિજ્ય-
ગ્રામ નગરમાં ગૃહસામુદાનિષ્ઠી ભિક્ષાયર્થા

કુલાઈં ઘરસમુદાનસ્સ ભિક્ષાયરિયાએ
અડદ્દ ।

માટે ઉચ્ચ નીચ અને મધ્યમ કુલોમાં અટન
કરે છે.

૮૩. તદ્દ નં સે ભગવં ગોયમે વ્રાણિયગામે
નયરે, જહા પળ્લત્તીએ તહા, જાવ
ભિક્ષાયરિયાએ અડમાણે અહાપજ્જતં
ભત્તપાણં સમ્મં પડિગ્ગાહેદ્, પડિગ્ગાહિત્તા
વાણિયગામાઓ પડિણિગ્ગચ્છદ્, પડિ-
ણિગ્ગચ્છિત્તા કોલ્લાયસ્સ સન્નિવેસસ્સ
અદ્દરસામંતેણં વીરૂવયમાણે, બહુજણસદ્દં
નિસામેદ્, બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવમા-
દ્દક્કદ્ ૪—“એવં યલુ દેવાણુપ્પિયા!
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતેવાસી
આણંદે નામં સમણોવાસએ પોસહસાલાએ
અપચ્છિમ જાવ અણવકંઘમાણે વિહરદ્ ।

ત્યાર પછી તે ભગવાન ગૌતમ વાણિજ્ય-
ગ્રામ નગરમાં જમ ભગવતી-સૂત્રમાં કહ્યું
છે તેમ ભિક્ષાયર્યાએ ભમતા યથાયોગ્ય
ભાત-પાણીને સમ્યક્ પ્રકારે ગ્રહણ કરે છે.
ગ્રહણ કરીને વાણિજ્યગ્રામથી બહાર
નીકળે છે. નીકળીને કાલ્લાક સંનિવેશની
પાસેથી જઈ રહ્યા હતા ત્યારે શબ્દ સાંભળે
છે. ધણા માણસો પરસ્પર એ પ્રમાણે કહે છે:
હે દેવાનુપ્રિયો ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના
અન્તેવાસી આનંદ નામક શ્રાવક પોષધ-
શાલામાં અપશ્ચિમ મારણાન્તિક સંલેખનાનું
આરાધન કરી રહ્યા છે અને મૃત્યુની દરકાર
નહિ કરતા વિહરે છે.

૮૪. તદ્દ નં તસ્સ ગોયમસ્સ બહુજણસ્સ
અંતિએ એયમટ્ઠં સોચ્ચા નિસમ્મ
અયમેયારૂવે અજ્ઞત્થિએ ૪ “તં ગચ્છામિ
ણં આણંદં સમણોવાસયં પાસામિ ।”
એવં સંપેહેદ્, સંપેહિત્તા જેણેવ કોલ્લાએ
સન્નિવેસે જેણેવ આણંદે સમણોવાસએ,
જેણેવ પોસહસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છદ્ ।

ત્યાર બાદ તે ભગવાન ગૌતમને ધણા જણની
પાસેથી એ અર્થ સાંભળી, વિચારી આવા
પ્રકારનો આ વિચાર થયો. હું જાઉં અને
આનંદ શ્રાવકને જોઉં એમ વિચાર કરે છે.
વિચારીને જ્યાં કાલ્લાક સંનિવેશ છે, જ્યાં
પોષધશાલા છે અને જ્યાં આનંદ શ્રમણો-
પાસક છે ત્યાં પહોંચે છે.

૮૫. તદ્દ નં સે આણંદે સમણોવાસએ ભગવં
ગોયમં એજ્જમાણં પાસદ્, પાસિત્તા હદ્દ
જાવ હિયએ ભગવં ગોયમં વંદદ્ નમંસ્સદ્,
વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—“એવં

ત્યાર બાદ તે આનંદ શ્રાવક ભગવાન ગૌતમને
આવતા જુએ છે, જોઈને તે પ્રસન્ન અને
સંતુષ્ટ હૃદયવાળો થઈ ભગવાન ગૌતમને
વંદન-નમસ્કાર કરે છે. વાંદી અને નમીને

ખલુ ભન્તે ! અહં ઇમેણં ડરાલેણં જાવ
ધમણિસંતણે જાણે, નો સંચાણમિ દેવાણુ-
પ્પિયસ્સ અંતિયં પાડવ્ભવિત્તા ણં
તિક્ખુત્તો મુદ્ધાણેણં પાણે અભિવંદિત્તણે,
તુવ્ભે ણં ભન્તે ! ઇચ્છાકારેણં અણભિ-
ઓગેણં ઇઓ ચેવ એહ, જા ણં
દેવાણુપ્પિયાણં તિક્ખુત્તો મુદ્ધાણેણં
પાણસુ વંદામિ નમંસામિ” ।

૮૬. તણે ણં સે ભગવં ગોયમે જેણેવ આણંદે
સમણોવાસણે તેણેવ ડવાગચ્છઈ ।

૮૭. તણે ણં સે આણંદે ભગવઓ ગોયમસ્સ
તિક્ખુત્તો મુદ્ધાણેણં પાણસુ વંદઈ નમંસઈ,
વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—“અત્થિ
ણં ભંતે ! ગિહિણો ગિહમજ્જાવસંતસ્સ
ઓહિનાણં સમુપ્પજ્જઈ ?”

“હંતા અત્થિ,”

“જઈ ણં ભંતે ! ગિહિણો જાવ
સમુપ્પજ્જઈ, એવં ખલુ ભંતે ! મમવિ
ગિહિણો ગિહમજ્જાવસંતસ્સ ઓહિનાણે
સમુપ્પજ્જે—પુરત્થિમે ણં લવણસમુદ્દે
પંચજોયણ—સયાઈ જાવ લોલુચચ્ચુયં
નરયં જાણામિ પાસામિ ।

૮૮. તણે ણં સે ભગવં ગોયમે આણંદં સમણો-
વાસયં એવં વયાસી—“અત્થિ ણં
આણંદા ! ગિહિણો જાવ સમુપ્પજ્જઈ ।
નો ચેવ ણં એઅમહાલણે । તં ણં તુમં,

આ પ્રમાણે ગોદથો : ભગવન્ ! હું આ
ઉત્તરપત્તા કારણે યાવત્ ધમની-નાડીઓ
વડે વ્યાપ્ત શરીરવાળો થયો છું. તેથી
આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે આવીને ત્રણ વાર
મસ્તક વડે આપના પગે વંદન કરવાને
સમર્થ નથી, તો ભગવન્ ! આપજ સ્વેચ્છાથી
અનભિયોગ-દબાવ વગર અહીં આવો તો
આપ દેવાનુપ્રિયના પગે મસ્તક વડે ત્રણ
વાર વંદન-નમસ્કાર કરું.

ત્યારે ભગવાન ગૌતમ જ્યાં આનંદ શ્રમણો-
પાસકે હતા ત્યાં આવ્યા.

ત્યાર પછી તે આનંદ શ્રાવકે ભગવાન
ગૌતમને ત્રણ વાર મસ્તક વડે પગે વંદન-
નમસ્કાર કરે છે, વંદન-નમસ્કાર કરીને
તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું : ભગવન્ ! ગૃહસ્થને
ગૃહવાસમાં રહેતા અવધિજ્ઞાન થઈ શકે છે ?
ગૌતમ : હા, થઈ શકે છે.

ભગવન્ ! ગૃહસ્થને યાવત્ અવધિજ્ઞાન થઈ
શકે છે તો હે ભગવન્ ! ગૃહવાસમાં રહેતાં
ગૃહસ્થ એવા મને પણ અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું
છે. હું પૂર્વ દિશામાં લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો
યોજન સુધી યાવત્ નીચે રોરુયનામક
નારકવાસ સુધી જાણું છું અને દેખું છું.

ત્યાર બાદ ભગવાન ગૌતમે આનંદ શ્રમણો-
પાસકને એ પ્રમાણે કહ્યું : આનંદ ! ગૃહસ્થને
યાવત્ અવધિજ્ઞાન થાય છે, પરંતુ એટલું
મોટું હોતું નથી, માટે આનંદ ! તું

આણંદા! એયસ્સ ઠાણસ્સ આલોએહિ
જાવ તવોકમ્મં પડિવજ્જાહિ।”

૮૯. તદ્દા નં સે આણંદે ભગવં ગોયમં એવં
વયાસી—“અત્થિ નં, ભંતે! જિણ-
વયણે સંતાણં તત્ત્વાણં તહિયાણં
સઘ્ભૂયાણં ભાવાણં આલોહજ્જહ જાવ
પડિવજ્જિજ્જહ?”

“નો ઇણદ્દે સમદ્દે।”

“જહ નં ભંતે! જિણ-વયણે સંતાણં
જાવ ભાવાણં નો આલોહજ્જહ જાવ
તવોકમ્મં નો પડિવજ્જિજ્જહ, તં નં
ભંતે! તુઘ્ભે ચેવ એયસ્સ ઠાણસ્સ
આલોએહ જાવ પડિવજ્જહ।”

૯૦. તદ્દા નં સે ભગવં ગોયમે આણંદેણં
સમણોવાસણં એવં વુત્તે સમાણે, સંકિએ
કંઘિએ વિહિગિચ્છાસમાવત્તે, આણંદસ્સ
અંતિયાઓ પડિણિક્કમહ, ૨ ત્તા
જેણેવ દ્વહપલાસે ચેહા, જેણેવ સમણે
ભગવં મહાવીરે, તેણેવ ઉવાગચ્છહ ૨ ત્તા
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂર-
સામન્તે ગમણાગમણાએ પડિક્કમહ,
૨ ત્તા એસણમણેસણં આલોએહ, આલો-
હત્તા ભત્તપાણં પડિદંસહ, પડિદંસિત્તા
સમણં ભગવં વંદહ નમંમહ, ૨ ત્તા એવં
વયાસી—“એવં ચલુ ભંતે! અહં
તુઘ્ભેહિં અઘ્ભણુણાએ તં ચેવ સઘ્વં

મૃષાવાદરૂપ એ સ્થાનકની - વિષયની
આલોચના કરે યાવત્ શુદ્ધિને માટે તપઃકર્મ
(પ્રાયશ્ચિત્ત) સ્વીકાર કરે.

ત્યાર પછી તે આનંદ શ્રમણોપાસકે ભગવાન
ગૌતમને કહ્યું : ભગવન! જિન પ્રવચનમાં
સત્ય, તથ્ય તથા યથાર્થ ભાવોની આલોચના
કરાય છે? યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે તપનો સ્વીકાર
કરાય છે?

હે આનંદ! એ અર્થ યુક્ત નથી.

ભગવન! જો જિન પ્રવચનમાં સદ્દર્પભાવો
સંબંધે આલોચના ન કરાય અને યાવત્
તપરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ન કરાય તો ભગવન!
તમે જ એ સ્થાનકની આલોચના કરો,
યાવત્ તપરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કરો.

ત્યાર બાદ આનંદ શ્રાવક દ્વારા આ પ્રમાણે
કહેવા પર શંકિત-શંકાવાળા, કાંક્ષિત-
જિજ્ઞાસાવાળા અને વિચિકિત્સા-સંશયને
પ્રાપ્ત થયેલા ભગવાન ગૌતમ આનંદ શ્રાવક
પાસેથી બહાર નીકળે છે. નીકળીને જ્યાં
હૂતિપલાશ ચૈત્ય અને શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને
શ્રમણ ભગવાનથી થોડે દૂર રહી ગમનાગમન
પડિકમ્મે છે. પડિકમ્મી એષણા-અનેષણાની
આલોચના કરે છે. આલોચના કરીને
ભગવાનને આહાર-પાણી દેખાડે છે. શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર
કરીને એ પ્રમાણે કહે છે : ભગવન!

કહેઈ, જાવ તણે નં અહં સંકિણ ૩
આણંદસ્સ સમણોવાસગસ્સ અંતિયાઓ
પડિણિક્ખમામિ, ૨ ત્તા જેણેવ ઇહં
તેણેવ હવ્વમાગણ, તં નં મંતે! કિં
આણંદેણં સમણોવાસણં તસ્સ ઠાણસ્સ
આલોણ્યવ્વં જાવ પડિવજ્જેયવ્વં
ઉદાહુ મણે?”

૯૧. “ગોયમા!” ઇ સમણે ભગવં મહાવીરે
ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—ગોયમા!
તુમં ચેવ નં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોણહિ
જાવ પડિવજ્જાહિ, આણંદં ચ સમણો-
વાસયં એયમટ્ઠં ક્ખામેહિ ।

૯૨. તણે નં સે ભગવં ગોયમે, સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ “તહ”ત્તિ
એયમટ્ઠં વિણણં પડિસુણેઙ્, ૨ ત્તા
તસ્સ ઠાણસ્સ આલોણહિ—જાવ—પડિ-
વજ્જહિ, આણંદં ચ સમણોવાસયં
એયમટ્ઠં ક્ખામેહિ ॥

૯૩. તણે નં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા
કયાઈ વહિયા જણવય વિહારં વિહરહિ ।

૯૪. તણે નં સે આણંદે સમણોવાસણે વહૂહિં
સીલ-વ્વણહિં જાવ અપ્પાણં ભાવેત્તા,
વીસં વાસાઈ સમણોવાસગપરિયાણં

આપની અનુજ્ઞા મેળવી હું (વાણિજ્યગ્રામ
નગરમાં ગોચરી મારે ગયો હતો.) ઇત્યાદિ
પૂર્વોક્ત બધું કહે છે. યાવત્ ત્યાર બાદ
શંકિત, કાંક્ષિત અને સંશયને પ્રાપ્ત થયેલો
હું આનંદ શ્રમણોપાસકની પાસેથી નીકળીને
શીઘ્ર અહીં આવ્યો છું. તો હે ભગવન!
આનંદ શ્રમણોપાસકે તે સ્થાનની આલોચના
કરવી જોઈએ, યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ
અથવા મારે કરવું જોઈએ?

ગૌતમ! એમ કહી શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરે ભગવાન ગૌતમને એ પ્રમાણે
કહ્યું: તું જ તે સ્થાનની આલોચના કર, યાવત્
તપઃકર્મ પ્રાયશ્ચિત્તને સ્વીકાર કર અને આનંદ
શ્રમણોપાસકને આ સંબંધે ખમાવ.

ત્યાર બાદ ભગવાન ગૌતમ શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરને ‘તહ’ત્તિ કહી આ કથનને વિનય-
પૂર્વક સ્વીકાર કરે છે. સ્વીકાર કરીને તે
સ્થાનની આલોચના કરે છે. યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત
સ્વીકાર કરે છે અને આનંદ શ્રમણોપાસકને
એ બાબત ખમાવે છે.

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અન્ય
કોઈ દિવસે ત્યાંથી વિહાર કરી બહાર
દેશ-દેશાન્તરમાં વિચરણ કરે છે.

ત્યાર પછી તે આનંદ શ્રમણોપાસક ઘણાં
શીલવ્રતો વડે યાવત્ આત્માને લાવિત
કરતા વીસ વરસ સુધી શ્રમણોપાસકની

પાઞ્ણિત્તા, એકારસ ય ઉવાસગ-પડિ-
માઓ સમ્મં કાણં ફાસિત્તા, માસિયા
સંલેહ્ણાણ અત્તાણં જ્ઞૂસિત્તા, સઠ્ઠિં ભત્તાઈં
અણસણાણ છેદેત્તા, આલોહ્ણ-પડિક્કંતે,
સમાહિ-પત્તે, કાલ-માસે કાલં કિચ્છા,
સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મવડિંસગસ્સ મહા-
વિમાણસ્સ ઉત્તર-પુરત્થિમેણં અરુણે
વિમાણે દેવત્તાણ ઉવવન્ને । તત્થ ણં
અત્થેગઙ્ગાણં દેવાણં ચત્તારિ પલિઓ-
વમાઈં ઠિઈં પણ્ણત્તા, તત્થ ણં આણંદસ્સ
વિ દેવસ્સ ચત્તારિ પલિઓવમાઈં
ઠિઈં પણ્ણત્તા ।

પર્યાય પાળીને શ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમા-
ઓને સમ્યક્ કાયા વડે સ્પર્શીને, માસિક
સંલેખના વડે આત્માને શુષ્ક કરી સાઠ
ભક્ત અનશન વડે પૂર્ણ કરી આલોચના
અને પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિને પ્રાપ્ત
થઈ યથાસમય કાળ કરીને સૌધર્મ દેવ-
લોકમાં સૌધર્માવતંસક મહાવિમાનની ઉત્તર-
પૂર્વદિશાએ અરુણ વિમાનને વિશે દેવપણે
ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં ઠેટલાક દેવોની ચાર
પદ્યોપમની સ્થિતિ કહી છે. આનંદ દેવની
પણ ચાર પદ્યોપમની સ્થિતિ છે.

૧૫. “આણંદેણં ભંતે ! દેવે તાઓ દેવલોગાઓ
આઠ્ઠકલ્લણં, ભવકલ્લણં, ઠિઠ્ઠકલ્લણં
અણંતરં ચયં ચહિત્તા, કહિં ગચ્છિહિહિ,
કહિં ઉવવજ્જિહિહિ ?”

ભગવન્ ! આનંદ દેવ તે દેવલોકથી
આયુષ્યના ક્ષય, ભવના ક્ષય અને સ્થિતિના
ક્ષય પછી અચી ક્યાં જશે? ક્યાં ઉત્પન્ન
થશે?

૧૬. “ગોયમા ! મહાવિદેહે વાસે સિજ્જિ-
હિહિ” । નિકલ્લેવો ।
સત્તમસ્સ અંગસ્સ ઉવાસગદસાણં
પઠમં આણંદજ્ઞયણં સમત્તં ।

હે ગૌતમ ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન
થઈ સિદ્ધિ પદ પામશે. અહીં નિક્ષેપ-
ઉપસંહાર કરવો અર્થાત્ સુધર્મા સ્વામી
જમ્યૂ સ્વામીને કહે છે : જમ્યૂ ! જન્મ મેં
ભગવાન પાસેથી સાંભળ્યું છે તેમ જ તને
કહ્યું છે.

બીજું અધ્યયન

કામદેવ

૧૭. જહ્ જં મંતે! સમણેણં ભગવયા
મહાવીરેણં જાવ સંપત્તેણં સત્તમસ્સ
અંગસ્સ ઉવાસગદસાણં પઢમસ્સ અજ્ઞય-
ણસ્સ અયમટ્ઠે પણ્ણત્તે, દોચ્ચસ્સ જં
મંતે! અજ્ઞયણસ્સ કે અટ્ઠે પણ્ણત્તે!

૧૮. एवं खलु जम्बू! तेणं कालेणं तेणं
समएणं चम्पा नामं नयरी होत्था।
पुण्णभद्दे चेइए, जियसत्तू राया। काम-
देवे गाहावई। भद्दा भारिया। छ
हिरण्ण-कोडीओ निहाण-पउत्ताओ, छ
वुड्ढि-पउओत्ता, छ पवित्थर-पउत्ताओ,
छ वया दस-गो-साहस्सिएणं वएणं।
समोसरणं। जहा आणंदो तहा निग्गओ,
तहेव सावय-धम्मं पडिवज्जइ।

સા ચેવ વત્તવ્વયા જાવ જેટ્ટ-પુત્ત-
મિત્ત-નાઈ આપુચ્છિત્તા, જેણેવ પોસહ-
સાલા, તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ૨ ત્તા જહા
આણંદો જાવ સમણસ્સ ભગવઓ
મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મ-પણ્ણત્તિં
ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરઈ।

જમ્બૂ સ્વામીએ શ્રીસુધર્મા સ્વામીને પૂછ્યું:
ભગવન્! શ્રમણુ યાવત્ નિર્વાણને પ્રાપ્ત
ભગવન્ત મહાવીરે જે સાતમા ઉપાસકદશાંગ-
ના પ્રથમ અધ્યયનનો આ (પૂર્વોક્ત) અર્થ
કહ્યો છે. તો ભગવન્! બીજા અધ્યયનમાં
શો અર્થ કહ્યો છે?

સુધર્મા સ્વામી ઉત્તર આપે છે: તે કાળે
અને તે સમયે ચંપા નામક નગરી હતી.
ત્યાં પૂર્ણભદ્ર ઐત્ય હતું. જિતશત્રુ રાજા
હતો. કામદેવ ગૃહપતિ હતો. તેને ભદ્રા
નામે ભાર્યા હતી. તેને ત્યાં છ હિરણ્ય-
કોટિ નિધાનમાં મૂકેલી, છ વ્યાજમાં અને
છ ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં રોકેલી હતી. તેને
દશ હજાર ગાયોના એક પ્રજના હિસાબે છ
પ્રજા એટલે સાઠ હજાર ગાયો હતી. ભગવાન
સમોસર્યા. આનંદની જન્મ (કામદેવ) વંદન
કરવા નીકળ્યો. અને આનંદની જન્મ જ
શ્રાવકધર્મ સ્વીકાર કરે છે. ઇત્યાદિ તે જ
વક્તવ્યતા અહીં કહેવી, યાવત્ જ્યેષ્ઠ પુત્ર
અને મિત્ર, જ્ઞાતિ વગેરેને પૂછી જ્યાં
પોષધશાલા છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને
આનંદની પેઠે ધર્મપ્રજ્ઞાપિત સ્વીકાર કરીને
વિહરે છે.

૯૯. તદ્દં તસ્મૈ કામદેવસ્ય સમણોવાસ-
ગસ્ય પુવ્વવરત્તાવરત્તકાલસમયંસિ એગે
દેવે માયી મિચ્છ-દિટ્ઠી અંતિયં
પાઠ્ઠમ્ભૂએ ।

૧૦૦. તદ્દં તસ્મૈ દેવે એગં મહં પિસાય-રૂવં-
વિઝ્ઞવ્વહ । તસ્મૈ ત્વં દેવસ્ય પિસાય-
રૂવસ્ય હમે એયારૂવે વણ્ણાવાસે
પણ્ણત્તે—સીસં સે ગો-કલિંજ-સંઠાણ-
સંઠિયં, સાલિભસેલ્લસરિસ્સા સે કેસા
કવિલત્તેણં દિપ્પમાણા, મહલ્લ-
ઉટ્ટિયા-કમ્મલ્લ-સંઠાણ-સંઠિયં નિઙ્ગલં,
મુગ્ગસપુચ્છં વ તસ્મૈ ભુમ્મગાઓ
ફુમ્મ-ફુમ્મગાઓ વિગય-વીમ્મચ્છ-
દંસણાઓ, સીસ-ઘડિ-વિણિમ્મગાઈ
અચ્છીણિ વિગય-વીમ્મચ્છ-દંસણાઈ,
કણ્ણા જહ સુપ્પ-કત્તરં ચેવ વિગય-
વીમ્મચ્છ-દંસણિજ્જા, ઊરમ્મ-પુડ-
સન્નિમા સે નાસા, હુસિરા-જમલ-
ચુલ્લી-સંઠાણ-સંઠિયા દોવિ તસ્મૈ
નાસાપુડયા, ઘોડય-પુચ્છં વ તસ્મૈ
મંસૂંકવિલ-કવિલાઈ વિગય-વીમ્મચ્છ-
દંસણાઈ, ઉટ્ટા ઉટ્ટસ ચેવ લંવા,
ફાલસરિસા સે દંતા, જિમ્મા જહ
સુપ્પ-કત્તરં ચેવ વિગય-વીમ્મચ્છ-દંસ-
ણિજ્જા, હલ-કુદ્દાલ-સંઠિયા સે હળુયા,
ગલ્લ-કલિલ્લં ચ તસ્મૈ સ્વદ્દં ફુટ્ઠં
કવિલં ફરસં મહલ્લં, મુદ્દંગાકારોવમે
સે સંધે, પુર-વર-કવાડોવમે સે વચ્છે,

ત્યાર પછી કામદેવ શ્રમણોપાસકની પાસે
મધ્યરાત્રિના સમયે એક માયી મિથ્યાદષ્ટિ
દેવ પ્રગટ થયો.

તે દેવે એક મોટા પિશાચના રૂપની
વિક્રિયા કરી. તે પિશાચરૂપધારી દેવનું
સવિસ્તર વર્ણન આ પ્રમાણે છે: તેનું માથું
ટોપલાના આકાર જેવું હતું. તેના કંથો
ડાંગરનાં ડૂંડાંઓના જેવા રૂક્ષ, બડા અને
પીળી કાન્તિ વડે દીપ્તા હતા. મોટા
માટીના ઘડાની જેવું તેનું લલાટ હતું.
તેની મુંઝુસના પૂંછડા જેવી ભમરો રૂગ-
રૂગતી હતી. અને તેથી તેનો દેખાવ
વિકૃત, બેડોળ અને બીભત્સ હતો. તેની
આંખો શીર્ષધટ્ટી-મસ્તકરૂપ ઘટિકાથી બહાર
નીકળેલી તથા વિકૃત અને બેવામાં બીભત્સ
હતી. તેના કાન સૂપડાના ખંડ જેવા,
બેડોળ તથા બીભત્સ દેખાવવાળા હતા.
તેની નાસિકા ઘેટાની નાસિકા જેવી હતી.
તેના નાસિકાપુટ મોટા મોટા છિદ્રોવાળા
અને બે ચુલની સમાન હતા. તેની મૂછો
ઘોડાની પૂંછ જેવી, કપિલવર્ણની અને
વિકૃત તથા બીભત્સ હતી. તેના ઓઞ
બેટના ઓઞ જેવા લાંબા હતા. તેના દાંત
હળની કાદાળી સરખા હતા. તેની જીભ
સૂપડાના ટુકડા સરખી હતી. વિકૃત
અને બેવામાં બીભત્સ હતી. તેની બે દાઢો
હળના અગ્રભાગ જેવી બહાર નીકળેલી

કોટ્ટિયા-સંઠાણ-સંઠિયા દોવિ તસ્સ
વાહા, નિસા-પાહાણ-સંઠાણ-સંઠિયા
દો વિ તસ્સ અગ્ગ-હત્થા, નિસા-લોઢ-
સંઠાણ-સંઠિયાઓ હત્થેસુ અંગુલીઓ,
સિપ્પિપુડગ-સંઠિયાસે નક્ખા, પ્હાવિય-
પસેવઓ વ્વ ઉરંસિ લંબંતિ દો વિ
તસ્સ થળયા, પોટ્ટું અયકોટ્ટુઓ વ્વ
વટ્ટું, પાણ-કલંદસરિસા સે નાહી,
સિવ્વકગસંઠાણસંઠિયા સે નેત્તે, કિણ્ણ-
પુડસંઠાણસંઠિયા દો વિ તસ્સ વસળા,
જમલકોટ્ટિયા-સંઠાણ-સંઠિયા દો વિ
તસ્સ ઝરૂ, અજ્જુણ-ગુટ્ઠં વ તસ્સ
જાણૂં કુડિલ-કુડિલાં વિગય-
વીભચ્છ-દંસળાં, જંઘાઓ કક્ખડીઓ
લોમેહિં ઉવંચિયાઓ, અહરી-સંઠાણ-
સંઠિયા દોવિ તસ્સ પાયા, અહરી-
લોઢ-સંઠાણ-સંઠિયાઓ પાણસુ અંગુ-
લીઓ, સિપ્પિ-પુડ-સંઠિયા સે નક્ખા ।

હતી. તેના ગાલો (કડાઈ) ખાડાથી યુક્ત,
ધાવાળા કઠોર અને વિકરાળ હતા. તેના
ખભા મૃદંગના આકાર જેવા અને તેની
છાતી નગરના કમાડ જેવી પહોળી હતી.
તેના બે હાથ ઢાઠીના આકાર જેવા હતા
અને હાથના અગ્રભાગ દાળ વાટવાની
શિલા જેવા હતા. તેના હાથની આંગળીઓ
દાળ વાટવાના પથ્થર જેવી હતી. તેના
નખો છીપના દળના જેવી આકૃતિવાળા
હતા. તેનાં બંને સ્તનો હાજમની ઢાથળીની
પેઠે વક્ષસ્થળ ઉપર લટકતાં હતાં. તેનું પેટ
લોઢાની ઢાઠી જેવું ગોળ હતું. તેની નાભિ
કાંજીના ફૂંડા જેવી હતી. તેના નેત્રો
શીકાની જેવી આકૃતિવાળા હતા અને તેના
બંને વૃષણ-અંડકોશ ભરેલી બે ગુણીની
આકૃતિવાળા હતા. તેના બંને સાથળ સાથે
રહેલા બે ઢાઠીઓની આકૃતિ જેવા હતા.
તેના ઢીંચણ એક અર્જુન જાતના વૃક્ષના
ગુચ્છ જેવા અત્યંત વાંકા વિકૃત અને
ખીલત્સ દેખાવવાળા હતા. તેની બંધ કઠણ
અને રોગો વડે વ્યાપ્ત હતી. તેના બંને
પગ ચટણી વાટવાના પથ્થર જેવા હતા.
નખો છીપના દળ જેવા હતા.

૧૦૧. લઢહ-મઢહ-જાણુણ વિગય-ભગ્ગ-ભુગ્ગ-
ભુમણવદાલિય-વયળ-વિવર-નિલ્લા-
લિયગ્ગજીહે, સરહ-કય-માલિયાણ,
ઉંદુર - માલા - પરિણદ્ધ - સુકયચિંધે,
નહલ-કય-કણ્ણ-પૂરે, સપ્પ-કય-વેગચ્છે,

તે ગાડાની પાછળના ભાગનાં લાકડાં સરખા
અને અપ્રશસ્ત ઢીંચણવાળો હતો. બેડોળ,
ભાંગેલ અને વાંચી ભમરવાળો હતો. અવ-
દારિત-પહોળું કરેલું મુખરૂપી વિવરમાંથી
એની જીભ બહાર નીકળેલી હતી. એના

અપ્પોહંતે, અભિગજ્જંતે, ભીમ-મુવક-
દ્વદ્વહાસે, નાળા-વિહ-પંચ-વર્ણેહિ
લોમેહિ ઉવચિએ એમ મહં નીલુપ્પલ-
ગવલ-ગુલિય-અયસિ-કુસુમ-પ્પગાસં
અસિં ખુર-ધારં ગહાય, જેનેવ પોસહ-
સાલા, જેનેવ કામદેવે સમણોવાસાએ,
તેનેવ ઉવાગચ્છઈ, ૨ ત્તા આસુ-રત્તે
રુદ્ધે-કુવિએ ચંડિકવિએ મિસિમિસિ-
યમાણે કામદેવં સમણોવાસયં એવં
વયાસી—“હં ભો કામદેવા! સમણો-
વાસયા! અપત્થિય-પત્થિયા! દુરંત-
પંત-લક્ખણા! હીણ-પુણ્ણ-ચાઉદ્ધ-
સિયા! હિરિ-સિરી-ધિઈ-કિત્તિ-પરિ-
વજ્જિયા! ધમ્મકામયા! પુણ્ણકા-
મયા! સગ્ગકામયા! મોક્ખકામયા!
ધમ્મકંઘિયા! પુણ્ણકંઘિયા! સગ્ગ-
કંઘિયા! મોક્ખકંઘિયા! ધમ્મ-
પિવાસિયા! પુણ્ણપિવાસિયા! સગ્ગ-
પિવાસિયા! મોક્ખપિવાસિયા! નો
ખલુ કપ્પઈ તવ દેવાણુપ્પિયા! જં
સીલાઈં વયાઈં વેરમણાઈં પચ્ચ-
વ્ખાણાઈં પોસહોવવાસાઈં ચોલિત્તએ
વા, ખોભિત્તએ વા, ચંડિત્તએ વા,
ભંજિત્તએ વા, ઉજ્જિત્તએ વા, પરિચ્ચ-
ઈત્તએ વા, તં જઈ નં તુમં અજ્જ
સીલાઈં જાવ પોસહોવવાસાઈં ન છઢેસિ
ન ભંજેસિ, તો તં અહં અજ્જ ઇમેણં
નીલુપ્પલ જાવ અસિણા ચંડા-ચંડિ
કરેમિ, જહા નં તુમં દેવાણુપ્પિયા,

માથા ઉપર શરટોની માળા હતી, જણે
નોળિયાના કણ્ણપુર-કાનનું આભૂષણ ધારણ
કરેલું હતું. અને સાપનું વૈકલ્પ-ઉત્તરાસંગ
કરેલું હતું. તે કરાસ્ટ્રેટ કરી રહ્યો હતો.
ભયંકર અટ્ટહાસ્ય કરી રહ્યો હતો. તેનું શરીર
અનેક પ્રકારના પાંચ વર્ણવાળા રોમો વડે
વ્યાપ્ત હતું. એવો ભયંકર તે પિશાચ એક
મોટી નીલકમળ, પાડાનાં શિંગડાં, યુલિકા-
ગળી અને અળસીનાં ફૂલ જીવી, કુરુધાર-
તીક્ષ્ણ ધારવાળી તલવારને ગ્રહણ કરીને
જ્યાં કામદેવ શ્રમણોપાસક હતો, ત્યાં
આવ્યો. આવીને ગુરુસે થયેલો, કુપિત, તીવ્ર
ક્રોધવાળો અને મીસ-મીસ કરતો કામદેવ
શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:
અરે મરણની કામના કરનાર! દુષ્ટ પરિણામ-
વાળા અને કુલક્ષણી (ખોટાં લક્ષણોવાળા)
હીનપુણ્ય-ચાતુર્દશિક-અધૂરી કાળીચૌદશી-
એ જન્મેલા, લજ્જા, શોભા, વૈર્ય અને
કીર્તિથી રહિત! ધર્મની ઇચ્છાવાળા!
પુણ્યની ઇચ્છાવાળા! સ્વર્ગની ઇચ્છાવાળા!
મોક્ષની ઇચ્છાવાળા! ધર્મના કાંક્ષી! પુણ્યના
કાંક્ષી! સ્વર્ગના કાંક્ષી! મોક્ષના કાંક્ષી!
ધર્મની પિપાસા રાખનાર, પુણ્યની પિપાસા
રાખનાર, સ્વર્ગના પિપાસુ! મોક્ષના પિપાસુ!
કામદેવ શ્રમણોપાસક! દેવાનુપ્રિય! શીલો,
અણુવ્રતો, દિશાવ્રત વગેરે વિરમણ, પચ્ચક-
ખાણુ-પ્રત્યાખ્યાન અને પોષધોપવાસથી
ચલિત થવું, ક્ષોભ પામવું, એમનું ખંડન
કરવું, ભાંગવું, મૂચી દેવું, અને સર્વથા ત્યાગ

અટ્ટ-દુહટ્ટ-વસટ્ટે અકાલે ચેવ જીવિયાઓ
વવરોવિજ્જસિ । ”

કરવું, તને કહ્યો નથી. પણ જો તું આજે
શીલ યાવત્ પોષધોપવાસ છોડીશ નહિ કે
ભાંગીશ નહિ તો આજે આ નીલકમલ
જવી યાવત્ તલવાર વડે તારા ટુકડેટુકડા
કરી નાખીશ. જથી હે દેવાનુપ્રિય! તું
આર્તધ્યાનની દુર્ઘટ-અત્યંત પરાધીનતાથી
પીડિત થઈ અકાળમાં જ જીવનથી રહિત
થઈ જશે. એટલે મરણ પામશે.

૧૦૨. તણ્ણં સે કામદેવે સમણોવાસણ્ણં તેણ્ણં
દેવેણ્ણં પિસાય-રૂવેણ્ણં એવં વુત્તે સમાણે,
અભીણ, અત્તત્થે, અણ્ણુવિવગ્ગે, અક્કુ-
ભિણ, અચ્છલિણ, અસંભંતે, તુસિણીણ
ધમ્મ-જ્ઞાણોવગણ્ણં વિહરહિ ।

ત્યાર બાદ તે પિશાચરૂપ દેવે આ પ્રમાણે
કહેવા છતાં તે કામદેવ શ્રમણોપાસક
અભીત-ભયભીત થયા સિવાય, અત્રસ્ત-ત્રાસ
પામ્યા વગર, ઉદ્ધેગરહિત, અક્ષુભિત-ક્ષોભ-
રહિત, અચ્છલિત, અસંભ્રાન્ત, નિશ્ચલ, તૂણ્ણીક-
મૌન રહી ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર રહે છે.

૧૦૩. તણ્ણં સે દેવે પિસાય-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસયં અભીયં જાવ ધમ્મ-
જ્ઞાણોવગયં વિહરમાણં પાસહિ,
પાસિત્તા દોચ્છંપિ તચ્છંપિ કામદેવં
એવં વયાસી—“હં ભો! કામદેવા!
સમણોવાસયા! અપત્થિયપત્થિયા!
જહ્ણં તુમં અજ્જ જાવ વવરોવિજ્જસિ ।

ત્યારે તે પિશાચરૂપ દેવ, કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને નિર્ભય યાવત્ ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર
જુએ છે. જોઈને બીજી વાર પણ કામદેવને
એ પ્રમાણે કહે છે: અપ્રાર્થિતની પ્રાર્થના
કરનાર હે કામદેવ! જો તું આજે શીલવ્રત
વગેરેના ત્યાગ નહિ કરે તો તું યાવત્
જીવનથી મુક્ત થઈશ.

૧૦૪. તણ્ણં સે કામદેવે સમણોવાસણ્ણં તેણ્ણં
દેવેણ્ણં દોચ્છંપિ તચ્છંપિ એવં વુત્તે
સમાણે, અભીણ જાવ ધમ્મ-જ્ઞાણો-
વગણ્ણં વિહરહિ ।

ત્યાર બાદ તે કામદેવ શ્રમણોપાસકને
દેવ બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ એ
પ્રમાણે કહે છે. તો પણ કામદેવ ભયભીત
થયા સિવાય યાવત્ ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર
રહે છે.

૧૦૫. તદ્દનં સે દેવે પિસાય-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસયં અભીયં જાવ વિહરમાણં
પાસદ્, પાસિત્તા આસુરત્તે ૫ તિ-વલિયં
ભિરુદિં નિડાલે સાહટ્ટુ, કામવંદે
સમણોવાસયં નીલુપ્પલ જાવ અસિણા
ખંડાખંડિં કરેદ્.

૧૦૬. તદ્દનં સે કામદેવે સમણોવાસે તં
ઉજ્જલં જાવ દુરહિયાસં વેયણં સમ્મં
સહદ્ જાવ અહિયાસેદ્.

૧૦૭. તદ્દનં સે દેવે પિસાય-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસયં અભીયં જાવ વિહરમાણં
પાસદ્, પાસિત્તા જાહે નો સંચાદ્
કામદેવં સમણોવાસયં નિમ્મંથાઓ
પાવયણાઓ ચાલિત્તદ્ વા ખોભિત્તદ્
વા વિપરિણામિત્તદ્ વા, તાહે સંતે
તંતે પરિતંતે સણિયં સણિયં પચ્ચો-
સક્કદ્, પચ્ચોસક્કિત્તા, પોસહ-
સાલાઓ પડિણિક્ખમદ્, પડિણિક્ખ-
મિત્તા દિવ્વં પિસાય-રૂવં વિપ્પજહદ્,
વિપ્પજહિત્તા દ્વં મહં દિવ્વં હત્થિ-
રૂવં વિરુદ્ધદ્, સત્તંગ-પદ્ધિયં સમ્મં
સંઠિયં સુજાયં, પુરઓ ઉદગ્ગં પિટ્ઠઓ
વરાહં, અયા-કુચ્છિ અલંબ-કુચ્છિ પલંબ-
લંબોદરાધર-કરં અબ્ભુમ્મગય-મહલ-
મલ્લિયા-વિમલ-ધવલ-દંતં કંચળ-
કોસી-પવિટ્ઠ-દંતં, આણામિયચાવ-
લલિય-સંવલ્લિયગ્ગ-સોણં કુમ્મપડિ-

ત્યાર બાદ તે પિશાચરૂપ દેવ કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને નિર્ભીક રહેલો જુએ છે. જોઈને
ગુરૂએ થઈ ત્રિવલીયુક્ત (ત્રણ વળિયાંવાળી)
ભમર લલાટ ઉપર કરીને કામદેવ શ્રમણો-
પાસકના નીલકમળ જેવી યાવત્ તલવાર
વડે ટુકડે-ટુકડા કરે છે.

ત્યાર પછી તે કામદેવ શ્રમણોપાસક આ
ઉજ્જવલ-તીવ્ર યાવત્ દુરસહ વેદનાને સમ્યક્
પ્રકારે યાવત્ સહન કરે છે.

ત્યાર બાદ પણ તે પિશાચરૂપ દેવ, કામદેવ
શ્રમણોપાસકને નિર્ભય રહેલો જુએ છે.
જોઈને જ્યારે તે કામદેવ શ્રમણોપાસકને
નિર્ઋત્ય-પ્રવચનથી ચલાયમાન કરવાને
ક્ષેપ પમાડવાને, વિપરિણામ-અન્યથા
પરિણામ કરવાને શક્તિમાન થતો નથી
ત્યારે શ્રાન્ત થયેલો-થાકેલો, અત્યન્ત
થાકેલો ધીમેધીમે પાછો ફરે છે. પાછો ફરી
પોષધશાલાથી બહાર નીકળે છે. બહાર
નીકળીને દિવ્ય પિશાચના રૂપનો ત્યાગ કરે છે.
ત્યાગ કરીને એક મોટું હાથીનું રૂપ વિકુર્વે
છે. તે હાથી આ પ્રકારનો હતો: તેના
સાત અંગ (ચાર પગ, સૂંઠ, પૂંછ અને લિંગ)
પૃથ્વી પર લાગેલાં હતાં. તે સમ્યક્ સંસ્થિત
સુંદર આકૃતિવાળો હતો. પૂરા દિવસે જન્મેલો,
આગળથી જોયો અને પાછળથી વરાહના
જેવો હતો. અજના જેવું પેટવાળો, અલમ્બ-
કુક્ષિ-જેવું પેટ લાંબું નથી એવું, લંબોદર-

પુણ્ણ-ચલણં વીસદ્-નવચં અલ્લીણ-
પમાણ-જુત્ત-પુચ્છં ।

ગણેશની પેઠે લાંબા હોઠ અને સૂંઢવાળો,
અને મુકુલાવરચાને પ્રાપ્ત થયેલા મદિલકા-
મોગરાનાં પુષ્પની પેઠે સ્વચ્છ અને ઘોળા
દાંતવાળો હતો. તેના દાંતો સુવર્ણની ઢાશી-
ખોળીમાં પ્રવિષ્ટ હતા. તેની સૂંઢનો અગ્રભાગ
કંઈક નમાવેલ ધનુષની પેઠે લલિત-ચેષ્ટાવાળો
અને સંવેદિલત-સંકુચિત હતો. તેના પગો
કાચખાની જમ પરિપૂર્ણ હતા. વીશ નખવાળો
સંગત અને પ્રમાણયુક્ત પુચ્છવાળો એવો
તે હાથી હતો.

૧૦૮. મત્તં મેહમિવ ગુલ-ગુલેતં, મણ-પવણ-
જહ્ણ-વેગં, દિવ્વં હૃત્થિરૂવં વિઝવ્વદ્,
વિઝવ્વિત્તા જેણેવ પોસહ-સાલા, જેણેવ
કામદેવે સમણોવાસણ તેણેવ ઉવા-
ગચ્છદ્, ઉવાગચ્છિત્તા કામદેવં
સમણોવાસયં એવં વયાસી—“હં મો !
કામદેવા ! સમણોવાસયા ! તહેવ
મણદ્ જાવ ન મંજેસિ, તો તે અજ્જ
અહં સોંઢાણ ગિણ્ણહામિ, ગિણ્ણિત્તા
પોસહસાલાઓ નીણેમિ, નીણિત્તા
ઉદ્ધં વેહાસં ઉવ્વિહામિ, ઉવ્વિહિત્તા
તિક્ખેહિ દંત-મુસલેહિ પડિચ્છામિ,
પડિચ્છિત્તા અહે ઘરણિતલંસિ તિક્ખુત્તો
પાણસુ લોલેમિ, જહા ણં તુમં અદ્દ-
દુદ્દદ્દ-વસદ્દે અકાલે ચેવ જીવિયાઓ
વવરોવિજ્જસિ ।

મદોન્મત્ત અને મેઘની પેઠે ગર્જના કરતો
હતો. મન અને પવનને છતનાર તેનો
વેગ હતો. એવા દિવ્ય હાથીનું રૂપ તે દેવ
વિકુવે છે. વિકુર્વાને જ્યાં પોષધશાલા છે
અને જ્યાં કામદેવ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં
આવે છે. આવીને કામદેવ શ્રમણોપાસકને
કહે છે : હે કામદેવ ! ઇત્યાદિ તેમ જ કહે છે.
જમ પિશાયરૂપે કહું હતું, યાવત્ શીલ
વગેરેને ભાંગીશ નહિ તો આજ તને
સૂંઢથી અહણ કરીશ, અહણ કરીને પોષધ-
શાલાથી બહાર લઈ જઈશ. લઈને ઉપર
આકાશમાં ફેંટીશ. ફેંટીને તીક્ષ્ણ દાંતરૂપી
મુશળો વડે અહણ કરીશ. અહણ કરીને
નીચે પૃથ્વીના તલ ઉપર ત્રણ વાર પગો
વડે રોળીશ. જ રીતે તું આર્ત ધ્યાનની
દુર્ધટ પરાધીનતાથી પીડિત થયેલો અકાળે
જીવનથી મુક્ત થઈશ.

૧૦૯. તદ્દં નં સે કામદેવે સમણોવાસણ
તેણં દેવેણં હત્થિ-રૂવેણં એવં વુત્તે
સમાણે, અભીણે, જાવ વિહરહિ ।

હસ્તીરૂપ દેવે એ પ્રમાણે કહ્યું તો પણ
કામદેવ શ્રમણોપાસક લય પામ્યો નહિ.

૧૧૦. તદ્દં નં સે દેવે હત્થિ-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસણં અભીયં જાવ વિહરમાણં
પાસહ, ૨ ત્તા દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
કામદેવં સમણોવાસણં એવં વયાસી—
“હં ભો ! કામદેવા ! તદ્દેવ જાવ
સો વિ વિહરહિ ।”

ત્યાર બાદ તે હસ્તીરૂપ દેવ કામદેવ
શ્રમણોપાસકને નિર્ભય રહેલો જુએ છે.
એઈને બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ
કામદેવ શ્રમણોપાસકને એ પ્રમાણે કહે
છે : હે કામદેવ ! ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ વધુ
કહેવું યાવત તે પણ તેમ જ નિર્ભય જ
રહે છે.

૧૧૧. તદ્દં નં સે દેવે હત્થિ-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસણં અભીયં જાવ વિહરમાણં
પાસહ, ૨ ત્તા આસુરુત્તે ૪, કામદેવં
સમણોવાસણં સોંઢાણે ગિણ્હેહ, ૨ ત્તા
ઉડ્ઢં વેહાસં ઉવ્વિહરહિ ૨ ત્તા તિક્ખેહિ
દંત-મુસલેહિ પડિચ્છહિ, ૨ ત્તા અહે
ધરણિ-તલંસિ તિક્ખુત્તો પાણસુ
લોલેહિ ।

ત્યાર પછી તે હસ્તીરૂપ કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને નિર્ભય રહેલો જુએ છે. એઈને
ગુસ્સે થયેલો તે કામદેવ શ્રમણોપાસકને
સૂંઢ વડે ગ્રહણ કરે છે. સૂંઢ વડે ગ્રહણ
કરીને આકાશમાં ઊંચે ઉછાળે છે. ઉછાળીને
તીક્ષ્ણ દન્તરૂપ મુશળો વડે ગ્રહણ કરે છે.
ગ્રહણ કરીને, નીચે, પૃથ્વીતળ ઉપર ત્રણ
વાર પગો વડે રાળે છે.

૧૧૨. તદ્દં નં સે કામદેવે સમણોવાસણં તં
ઉજ્જલં જાવ અહિયાસેહિ ।

તે કામદેવ શ્રમણોપાસક તે અસહ્ય અસાતા-
રૂપ વેદનાને શાન્તિપૂર્વક સહન કરે છે.

૧૧૩. તદ્દં નં સે દેવે હત્થિ-રૂવે કામદેવં
સમણોવાસણં જાહે નો સંચાણહિ જાવ
સણિયં-સણિયં પચ્ચોસવકહિ, ૨ ત્તા
પોસહ-સાલાઓ પડિણિક્ખમહિ, ૨ ત્તા
દિવ્વં હત્થિ-રૂવં વિપ્પજહહિ, ૨ ત્તા
એણં મહં દિવ્વં સપ્પ-રૂવં વિઉવ્વહિ,

ત્યાર બાદ તે હસ્તીરૂપ કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને જ્યારે વ્રતાદિથી ચલાયમાન કરવા
શક્તિમાન થતો નથી ત્યારે તે ધીમેધીમે
પાછો ખસે છે, પાછો ખસીને પોષધશાલાથી
બહાર નીકળે છે. બહાર નીકળીને દિવ્ય
હસ્તીરૂપનો ત્યાગ કરે છે. ત્યાગ કરીને

ઊગ-વિસં ચંડ-વિસં ધોર-વિસં
મહાકાયં મસી-મૂસા-કાલગં નયણ-
વિસ-રોસ-પુણ્ણ, અંજણ-પુંજનિગર-
પ્પગાસં, રત્તચ્છં લોહિય-લોયણ
જમલ-જુયલ-ચંચલ-જીહં, ધરણી-યલ-
વેણીભૂયં, ઉક્કડ-ફુડ-કુડિલ-જડિલ-
કક્કસ-વિયડ-ફડાડોવ-કરણ-દચ્છં,
લોહાગર-ધમ્મમાળ-ધમધમેત-વોસં,
અણાગલિય-તિવ્વ-ચંડરોસં સપ્પ-રૂવં
વિઉવ્વહ, વિઉવ્વિત્તા જેણેવ પોસહ-
સાલા જેણેવ કામદેવે સમણોવાસણ,
તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા
કામદેવં સમણોવાસયં એવં વયાસી—
“હં મો! કામદેવા! સમણોવાસયા!
જાવ ન ભંજેસિ, તો તે અજ્જેવ અહં
સર-સરસ્સ કાયં દુરુહામિ, દુરુહિત્તા
પચ્છમેણં ભાણં તિક્ખુત્તો ગીવં
વેઢેમિ, વેઢિત્તા તિક્ખાહિં વિસ-
પરિગયાહિં દાઢાહિં ઉરંસિ ચેવ
નિકુટ્ટેમિ, જહા ણં તુમં અટ્ટ-દુહટ્ટ-
વસટ્ટે અકાલે ચેવ જીવિયાઓ
વવરોવિજ્જસિ ।

એક મોટા દિવ્ય સાપના રૂપની વિક્રિયા
કરે છે. તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે: તે
સર્પ ઉચ્ચવિષવાળો, ચંડ-તીવ્રવિષવાળો,
ધોરવિષવાળો, મોટા શરીરવાળો, મશી અને
મૂસા જેવો કાળો, નયનવિષ-દષ્ટિમાં વિષવાળો
અને રોષથી ભરાયેલો હોતો. એના શરીરનો
વર્ણ અંજનના ઢગલાના સમૂહ જેવો દેખાતો
હોતો. એની આંખો રાતી હતી. લોચન
લાલ હતા. એની સાથે રહેલી બે જિહ્વાઓ
અત્યંત અપલ હતી. તે એવો જણાતો
હોતો. જમ કે પૃથ્વીની વેણિરૂપ હોય.
ઉત્કટ, સ્પષ્ટ, કુટિલવક્ર જટિલ, ભયાનક,
કર્કશ, કઠોર, અને વિકટ-વિસ્તીર્ણ-સ્ફટાટોપ-
રૂપનો આડંબર કરવામાં દક્ષ-નિપુણ હોતો.
ધમાતી લોહાકર-લોહાની ભઠ્ઠીની જેમ
‘ધમ ધમ’ એવા પ્રકારનો શબ્દ કરી રહ્યો
હોતો. રોકવાને અશક્ય એવા તીવ્ર-અત્યંત
પ્રચંડ રોષથી યુક્ત હોતો. તે દેવે આવા
સર્પના રૂપની વિક્રિયા કરી. તત્પશ્ચાત્
જ્યાં પોષધશાલા હતી અને જ્યાં કામદેવ
શ્રમણોપાસક હોતો, ત્યાં આવ્યો. આવીને
તેણે કામદેવ શ્રમણોપાસકને એ પ્રમાણે
કહ્યું: કામદેવ શ્રમણોપાસક! જો તું શીલ
વગેરેને ભાંગીશ નહિ તો હું આજ તારા
શરીર ઉપર સર સર ચડી જઈશ. ચડીને
પૂંછડા વડે તારી ગ્રીવાને વીંટી લઈશ.
વીંટીને તીક્ષ્ણ અને વિષથી વ્યાપ્ત દાઢો
વડે તારી છાતીમાં પ્રહાર કરીશ. જથી તું
આર્તધ્યાનની અત્યંત પરાધીનતાથી પીડિત

થઈ અકાળે મરણ પામશે. તે કામદેવ શ્રમણોપાસક તે સર્પરૂપ થયેલા દેવે એ પ્રમાણે કહ્યું તો પણ નિર્ભય થઈને યાવત્ વિહરે છે. તે દેવ પણ તેને બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ એમ જ કહે છે. કામદેવ પણ યાવત્ નિર્ભય રહે છે.

૧૧૪. તદ્દાં તે દેવે સપ્પરૂપે કામદેવં સમણો-
વાસયં અભીયં જાવ પાસદ્, પાસિત્તા
આસુરુત્તે ૪ કામદેવસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ સરસરસ્સ કાયં દુરુહદ્,
દુરુહિત્તા પચ્છિમ-ભાણં તિક્ખુત્તો
ગીવં વેઢેદ્, વેઢિત્તા તિક્ખાહિં
વિસપરિગયાહિં દાઢાહિં ઉરંસિ
ચેવ નિક્કુટ્ટેદ્.

ત્યાર બાદ તે સર્પરૂપ દેવ, કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને ભયરહિત જુએ છે. જોઈને ગુસ્સે
થયેલો તે યાવત્ કામદેવ શ્રમણોપાસકના
શરીર ઉપર સર-સર ચઢે છે. ચઢીને પૂંછડા
વડે ડોકને ત્રણ વાર વીંટે છે. વીંટીને
તીક્ષ્ણ અને વિષયુક્ત દાઢો વડે છાતીમાં
ડંખ મારે છે.

૧૧૫. તદ્દાં તે કામદેવે સમણોવાસણ
તં ઉજ્જલં જાવ અહિયાસેદ્.

ત્યારે કામદેવ શ્રમણોપાસક તે ઉચ્ચ અને
દુરસહ વેદનાને શાન્તિપૂર્વક સહન કરે છે.

૧૧૬. તદ્દાં તે દેવે સપ્પરૂપે કામદેવં
સમણોવાસયં અભીયં જાવ પાસદ્,
પાસિત્તા જાહે નો સંચાણદ્ કામદેવં
સમણોવાસયં નિગંથાઓ પાવયણાઓ
ચાલિત્તણ વા ક્ખોમિત્તણ વા તાહે
સંતે ૩ સણિયં-સણિયં પચ્ચોસક્કદ્,
પચ્ચોસક્કિત્તા પોસહસાલાઓ પઙ્કિ-
ણિક્કમદ્, પઙ્કિણિક્કમિત્તા દિવ્વં
સપ્પરૂવં વિપ્પજહદ્, વિપ્પજહિત્તા
ણં મહં દિવ્વં દેવરૂવં વિહવ્વદ્.

ત્યાર પછી તે સર્પરૂપ દેવ, કામદેવ શ્રમણો-
પાસકને નિર્ભય રહેલો જુએ છે. જોઈને
જ્યારે તે કામદેવ શ્રમણોપાસકને નિર્ગંથ
પ્રવચનથી ચલાયમાન કરવા, ક્ષોભ પમાડવા
અને વિપરિણત કરવાને શક્તિમાન થતો
નથી ત્યારે તે થાકી જાય છે અને ધીમે
ધીમે ત્યાંથી ખસે છે. ખસીને પોષધશાલાથી
બહાર નીકળે છે. નીકળીને દિવ્ય સર્પરૂપનો
ત્યાગ કરે છે અને એક મોટા દિવ્ય દેવ-
રૂપની વિક્રિયા કરે છે.

૧૧૭. હાર-વિરાડય-વચ્છં જાવ દસ દિસાઓ
 उज्जोवेमाणं पभासेमाणं पासाईयं
 दरिसणिज्जं अभिरूवं पडिरूवं दिव्वं
 देवरूवं विउव्वइ, विउव्वित्ता कामदे-
 वस्स समणोवासयस्स पोसहसालं
 अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता अंत-
 लिक्खपडिवन्ने सखिखिणियाइं पंच-
 वण्णाइं वत्थाइं पवर-परिहिए कामदेवं
 समणोवासयं एवं वयासी—“हं भो !
 कामदेवा समणोवासया ! धन्नेसि णं
 तुमं, देवाणुप्पिया ! संपुण्णे कयत्थे
 कय-लक्खणे सु-लद्धे णं तव, देवाणु-
 प्पिया ! माणुस्सए जम्मजीवियफले,
 जस्स णं तव निग्गंथे पावयणे इमेया-
 रूवा पडिवत्ती लद्धा पत्ता अभि-
 समण्णागया । एवं खलु देवाणुप्पिया !
 सक्के देविदे देवराया जाव सक्कंसि
 सीहासणंसि चउरासीईए सामाणिय-
 साहस्सीणं जाव अन्नेसि च बहूणं
 देवाण य देवीण य मज्झगए एवमाइ-
 वखइ ४—“एवं खलु देवा ! जंबुद्दीवे
 दीवे भारहे वासे चम्पाए नयरीए
 कामदेवे समणोवासए पोसहसालाए
 पोसहिए वंभयारी जाव दब्भसंथा-
 रोवगए समणस्स भगवओ महावीरस्स
 अंतियं धम्मपण्णत्ति उवसंपज्जित्ताणं
 विहरइ । नो खलु से सक्का केणइ
 देवेण वा दाणवेण वा जाव गंवव्वेण
 वा निग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए

તે દેવનું રૂપ આ પ્રમાણે હતું : હાર વડે
 તેનું વક્ષસ્થલ સુશોભિત હતું. યાવત્ તે
 દશદિશાઓને ઉદ્ધોતિત અને પ્રકાશિત
 કરી રહ્યું હતું. બેનારને પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન
 કરતું હતું. દર્શનીય, મનોહર, પ્રતિરૂપ,
 વિશિષ્ટ રૂપવાળું હતું. એવું રૂપ વિદુર્વાને
 તે દેવ કામદેવ શ્રમણોપાસકની પોષધ-
 શાલામાં પ્રવેશ કરે છે. પ્રવેશ કરીને
 આકાશમાં સ્થિત થાય છે. તેણે ધૂધરીઆ સહિત
 પાંચ વર્ણવાળાં વસ્ત્રો સારી રીતે પહેરેલાં
 હતાં. તેણે કામદેવ શ્રમણોપાસકને આ
 પ્રમાણે કહ્યું : કામદેવ શ્રમણોપાસક ! તું
 ધન્ય છે. દેવાનુપ્રિય ! તું પુણ્યશાળી,
 કૃતાર્થ અને કૃતલક્ષણ (પોતાના શરીરનાં
 લક્ષણો-ચિહ્નોને સફળ કરનાર) છે. દેવાનુ-
 પ્રિય ! તેં મનુષ્યજન્મનું અને જીવનનું ફળ
 સારી રીતે પ્રાપ્ત કર્યું છે. માનવજન્મ અને
 જીવનને સફળ બનાવ્યું છે. તને નિર્ગન્થ
 પ્રવચન પ્રત્યે આ આવા પ્રકારની શ્રદ્ધા
 લબ્ધ થઈ, પ્રાપ્ત થઈ અને જીવનમાં ઊતરી.
 એ પ્રમાણે-ખરેખર ઠે દેવાનુપ્રિય ! શક,
 દેવેન્દ્ર દેવરાજ યાવત્ શકનામક સિંહાસન
 ઉપર બેસીને ચોરાશી હજાર સામાનિક દેવો
 યાવત્ બીજા ધણા દેવો અને દેવીઓના
 મધ્યમાં (તમારી પ્રશંસા કરતાં) આ પ્રમાણે
 કહે છે : હે દેવો ! ખરેખર જંબુદ્વીપનામક
 દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રને વિશે, અંપાનગરીમાં
 કામદેવ શ્રમણોપાસક પોષધશાલામાં પોષધ
 અંગીકાર કરી બ્રહ્મચર્યચુક્ત યાવત્ દર્શના

વા લોભિત્તે વા વિપરિણા-
મિત્તે વા ।”

સંતારા ઉપર બેસીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસેથી પ્રાપ્ત કરેલી ધર્મપ્રજ્ઞાપિતે સ્વીકારીને વિહરે છે. ખરેખર કાઈ દેવ, દાનવ યાવત્ ગન્ધર્વ પણ તેને નિર્ગ્રન્થ-પ્રવચનથી ચલાયમાન કરવાને, ક્ષોભ પમાડવાને કે વિપરિણત કરવાને સમર્થ નથી.

૧૧૮. તણે જાં અહં સવકસ્સ દેવિંદસ્સ દેવરણ્ણો એયમટ્ઠં અસદ્દહમાણે ૩ ઇહં હવ્વમાગણે । તં અહો જાં દેવાણુપ્પિયા ! ઇહ્હી ૬ લદ્ધા ૩, તં દિટ્ઠા જાં દેવાણુપ્પિયા ! ઇહ્હી જાવ અભિ-સમન્નાગયા । તં જામેમિ જાં, દેવાણુ-પ્પિયા ! જમંતુ મજ્જા દેવાણુપ્પિયા ! જંતુમરહંતિ જાં દેવાણુપ્પિયા ! નાહં મુજ્જો કરણયાણે” તિ કટ્ટુ પાય-વહિણે પંજલિહરે એયમટ્ઠં મુજ્જો-મુજ્જો જામેહ, જામિત્તા જામેવ દિસં પાહ્મભૂણે તામેવ દિસં પહિણે ।

આવી તમારી પ્રશંસા સાંભળી હું દેવેન્દ્ર દેવરાજ શકની એ વાત ઉપર શ્રદ્ધા, રૂચિ અને પ્રતીતિ નહિ કરતો શીઘ્ર અહીં આવ્યો. અહો દેવાનુપ્રિય ! તમે મને ક્ષમા આપો. હે દેવાનુપ્રિય ! તમે મને ક્ષમા આપવાને યોગ્ય છો. હું ફરીથી એમ કરીશ નહિ, એમ કહીને તે દેવ કામદેવ શ્રમણોપાસકના પગોમાં પડ્યો અને હાથ જોડીને તેણે જ ક્યું હતું તેને માટે વારંવાર ખમાવું. ખમાવીને જ દિશાથી આવ્યો હતો તે દિશાએ આલ્યો ગયો.

૧૧૯. તણે જાં સે કામદેવે સમણોવાસણે “નિરુવસગ્ગં” ઇહ કટ્ટુ પહિમં પારેહ ।

પછી તે કામદેવ શ્રમણોપાસક પોતાને ઉપસર્ગરહિત જાણીને પ્રતિમાને પારે છે.

૧૨૦. તેણે કાલેણં તેણે સમણે સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ વિહરહ ।

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિચરતા હતા. એટલે ચંપા-નગરીથી બહાર ઉદ્યાનમાં વિરાજતા હતા.

૧૨૧. તણે જાં સે કામદેવે સમણોવાસણે ઇમીસે કહાણે લદ્ધટ્ઠે સમાણે “એવં જલુ સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ

ત્યાર બાદ તે કામદેવ શ્રમણોપાસકને આ વાતની જાણ થઈ કે શ્રમણ ભગવાન મહા-વીર યાવત્ વિચરી રહ્યા છે, તો મારે શ્રમણ

વિહરઇ, તં સેયં યલુ મમ સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદિત્તા નમંસિત્તા
તઓ પઢિણિયત્તસ્સ પોસહં પારિત્તે”
ત્તિ કટ્ટુ એવં સંપેહેઇ, સુદ્ધ-પ્પાવેસાઇં
વત્થાઇં જાવ અપ્પ-મહગ્ગ જાવ
મણુસ્સ-વગ્ગુરા પરિવિહરે સયાઓ
ગિહાઓ પઢિણિક્ખમઇ, પઢિણિક્ખ-
મિત્તા ચમ્પં નગારિં મજ્જમં-મજ્જેણં
નિગચ્છઇ, નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ પુણ્ણ-
ભદ્દે ચેઇએ જહા સંખો જાવ
પજ્જુવાસઇ ।

૧૨૨. તદા ણં સમણે ભગવં મહાવીરે
કામદેવસ્સ સમણોવાસયસ્સ તીસે ય
જાવ ધમ્મકહા સમત્તા ।

૧૨૩. “કામદેવા” ઇ સમણે ભગવં મહાવીરે
કામદેવં સમણોવાસયં એવં વયાસી—
“સે નૂણં, કામદેવા ! તુબ્ભં પુવ્વરત્તા-
વરત્તકાલસમયંસિ એગે દેવે અંતિએ
પાઠન્ભૂએ । તદા ણં સે દેવે એગં મહં
દિવ્વપિસાય-રૂવં વિહરે, વિહ-
રિત્તા આસુરુત્તે ૪ એગં મહં નીલુપ્પલ
જાવ અસિ ગહાય તુમં એવં વયાસી
—“હંમો કામદેવા ! જાવ જીવિયાઓ
વવરોવિજ્જસિ,” તં તુમં તેણં એવં
વુત્તે સમાણે અભીએ જાવ વિહરસિ” ।
એવં વણ્ણગ-રહિયા તિણિ વિ ઉવ-
સગ્ગા તદેવ પઢિઉચ્ચારેયવા જાવ

ભગવાન મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરીને
અને ત્યાંથી પાછા આવીને પોષધ પારવો
ઝેઈએ, એ જ શ્રેયસ્કર છે, એમ વિચારીને
તે શુદ્ધ અને પ્રવેશ યોગ્ય-ખહાર જવા
યોગ્ય વસ્ત્રો પહેરે છે, યાવત્ અદ્યપ અને
મહામૂલ્ય અલંકાર પહેરી જનસમૂહથી
વીંટાળેલો પોતાના ઘરથી ખહાર નીકળે છે,
નીકળીને ચંપાનગરીના મધ્યમાં જાય છે.
જઈને જ્યાં પૂર્ણલદ્ર ચેત્ય છે ત્યાં આવે
છે, યાવત્ શંખની પેઠે પર્યુપાસના કરે છે.

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે કામદેવ
શ્રમણોપાસકને અને તે અત્યંત મોટી પરિ-
પદને ધર્મકથા કહી, યાવત્ ધર્મકથા
સમાપ્ત થઈ.

‘હે કામદેવ’ એમ સંબોધન કરી શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરે કામદેવ શ્રમણોપાસકને
આ પ્રમાણે કહ્યું : કામદેવ ! ખરેખર મધ્ય-
રાત્રિના સમયે તારી પાસે એક દેવ પ્રગટ
થયો હતો. તે પછી તે દેવે એક મોટું
પિશાચનું રૂપ વિદ્યુત્, વિદ્યુત્તે ગુસ્સે થયેલા
તેણે એક મોટી નીલકમળના જવી તલવાર
ઝડપ કરી તને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે
કામદેવ ! તું યાવત્ જીવનથી મુક્ત થઈ
જઈશ. તે દેવે તને આ પ્રમાણે કહ્યું, તો પણ
તું નિર્ભય રહ્યો. એમ વર્ણનરહિત ત્રણે
ઉપસર્ગો અહીં ફરીથી કહેવા યાવત્ તું
વિચલિત ન થયો ત્યારે દેવ પાછો ગયો.

દેવો પડિગઓ । “સે નૂનં કામદેવા !
અટ્ઠે સમટ્ઠે ? ”

“હંતા, અત્થિ ” ।

૧૨૪. “અજ્જો” ઇ સમણે ભગવં મહાવીરે
વહવે સમણે નિગ્ગંથે ય નિગ્ગંથીઓ
ય આમંતેત્તા એવં વયાસી—“જઇ
તાવ, અજ્જો ! સમણોવાસગા ગિહિણો
ગિહમજ્જાવસંતા દિવ્વ-માણુસ-તિરિ-
ક્ખ-જોણિયે ઉવસગ્ગે સમ્મં સહંતિ
જાવ અહિયાસેંતિ, સક્કા પુણાં,
અજ્જો ! સમણેહિં નિગ્ગંથેહિં દુવાલસંગ-
ગણિ-પિડગં અહિજ્જમાણેહિં દિવ્વ-
માણુસ-તિરિક્ખ-જોણિયે સમ્મં
સહિત્તે જાવ અહિયાસિત્તે ।

૧૨૫. તઓ તે વહવે સમણા નિગ્ગંથા ય
નિગ્ગંથીઓ ય સમણસ્સ ભગવઓ
મહાવીરસ્સ ‘તહ’ત્તિ એયમટ્ઠં વિણેણં
પડિસુણેંતિ ।

૧૨૬. તણે નં સે કામદેવે સમણોવાસે હટ્ઠ
જાવ સમણં ભગવં મહાવીરં પસિણાં
પુચ્છઈ, પુચ્છિત્તા અટ્ઠમાદિયઈ, સમણં
ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો વંદઈ
નમંસઈ, વંદિત્તા નમંસિત્તા જામેવ
દિસં પાઝબ્ભૂએ તામેવ દિસં પડિગણે ।

૧૨૭. તણે નં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા
કયાઈ ચમ્પાઓ પડિણિક્ખમઈ

કામદેવ ! આ અર્થ સમર્થ-યથાર્થ છે ?
કામદેવે કહ્યું : હા, યથાર્થ છે.

શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ‘હે આર્યો’ એમ
સંબોધીને ધણા શ્રમણ નિર્ઞન્થો અને
નિર્ઞન્થીઓને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે આર્યો !
એ ગૃહવાસમાં રહેતા ગૃહસ્થ શ્રમણો પાસઠા
દેવ, મનુષ્ય અને તિર્થંચ સંબંધી ઉપસર્ગો
સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરવા સમર્થ છે તો
દ્વાદશાંગ ગણિપિટકનું અધ્યયન કરનાર
શ્રમણ નિર્ઞન્થદેવતા, મનુષ્ય અને તિર્થંચો
સંબંધી ઉપસર્ગો યાવત્ વિશેષતઃ સહન
કરવા યોગ્ય છે.

ત્યારે તે ધણા શ્રમણ નિર્ઞન્થો અને
નિર્ઞન્થીઓ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના એ
અર્થને ‘તહ’ત્તિ કહીને વિનયપૂર્વક
સ્વીકારે છે.

ત્યાર પછી કામદેવ શ્રમણો પાસઠ પ્રસન્ન
થયો, યાવત્ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને
પ્રશ્નો પૂછ્યા. તેઓનો અર્થ ગ્રહણ કર્યો,
અને શ્રમણ ભગવંતને ત્રણ વાર વંદન-
નમસ્કાર કરીને જ દિશામાંથી આવ્યો હતો
તે દિશામાં પાછો ગયો.

તદનન્તર શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અન્ય
ઠાઈ દિવસે ચંપાનગરીથી નીકળ્યા અને

પડિણિક્ષમિત્તા બહિયા જળવય-
વિહારં વિહરહ ।

નીકળી બહાર દેશ-દેશાન્તરમાં વિચરવા
લાગ્યા.

૧૨૮. તણ નં સે કામદેવે સમણોવાસણ
પઢમં ઉવાસગ-પડિમં ઉવસંપજ્જિત્તાણં
વિહરહ ।

ત્યાર પછી કામદેવ શ્રમણોપાસક પ્રથમ
શ્રાવકની પ્રતિમાને અંગીકાર કરીને વિહરે
છે.

૧૨૯. તણ નં સે કામદેવે સમણોવાસણ
બહૂંહિં જાવ ભાવેત્તા વીસં વાસાહં
સમણોવાસગ-પરિયાગં પાઠણિત્તા,
એકારસ ઉવાસગ-પડિમાઓ સમ્મં
કાણં ફાસિત્તા, માસિયાણ સંલેહનાણ
અપ્પાણં ભૂસિત્તા, સંઠિં ભત્તાહં
અણસણાણ છેદેત્તા, આલોહય-
પડિક્કંતે, સમાહિપત્તે, કાલમાસે
કાલં કિચ્ચા, સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મ-
વડિંસયસ્સ મહા-વિમાણસ્સ ઉત્તર-
પુરત્થિમેણં અરુણાભે વિમાણે દેવત્તાણ
ઉવવન્ને ।

ત્યાર બાદ તે કામદેવ શ્રમણોપાસક ધણાં
શીલવ્રતો વગેરેથી આત્માને ભાવિત કરી
વીસ વરસ સુધી શ્રમણોપાસક પર્યાયને
પાળી, અગિયાર શ્રાવકની પ્રતિમાઓને
સમ્યક્ વિધિપૂર્વક કાયા વડે સ્પર્શી એક
માસની સંલેખના વડે આત્માને ક્ષીણ કરી
સાઠ ભક્ત અણસણ વડે છેદી-વ્યતીત કરી,
આલોચના કરી, પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિને
પ્રાપ્ત થઈ મૃત્યુના અવસરે કાળ કરી
સૌધર્મ દેવલોકમાં સૌધર્માવતંસક મહા-
વિમાનની ઉત્તર-પૂર્વ દિશાએ અરુણાભનામક
વિમાનમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયો.

તત્થ નં અત્થેગહયાણં દેવાણં ચત્તારિ
પલિઓવમાહં ઠિહં પણ્ણત્તા, કામદે-
વસ્સ વિ દેવસ્સ ચત્તારિ પલિઓ-
વમાહં ઠિહં પણ્ણત્તા ।

ત્યાં કટલાક દેવોની ચાર પલ્લોપમની સ્થિતિ
કહી છે. કામદેવ દેવની પણ ચાર પલ્લો-
પમની સ્થિતિ કહેલી છે.

૧૩૦. “સે નં, ભંતે! કામદેવે તાઓ દેવ-
લોગાઓ આહ-ક્ષણં ભવ-ક્ષણં
ઠિહં-ક્ષણં અણંતરં ચયં ચહિત્તા,
કહિં ગમિહિહ, કહિં ઉવવજ્જિહિહ?”

ગૌતમ સ્વામી પૂછે છે : હે ભગવન! કામદેવ
તે દેવલોકથી આયુષ્યના ક્ષય થવાથી,
ભવના ક્ષય થવાથી, સ્થિતિના ક્ષય થવાથી,
અનન્તર અચી ક્યાં જશે? ક્યાં ઉત્પન્ન
થશે?

બીજું અધ્યયન

૧૩૧. “ગોયમા ! મહાવિદેહે વાસે સિઝ્ઝિ-
હિઈ” । નિક્કલેવો । સત્તમસ્સ
અઙ્ગસ્સ ઉવાસગદસાણં વિઙ્ગયં
કામદેવજ્ઞયણં સમત્તં ।

ભગવાનનો ઉત્તર : હે ગૌતમ ! મહાવિદેહ
ક્ષેત્રમાં જન્મગ્રહણ કરીને સિદ્ધિ પામશે.
નિક્ષેપ પૂર્વવત્ સમજવું.
બીજું અધ્યયન સમાપ્ત.

અધ્યયન ત્રીજું

ચુલનીપિતા

૧૩૨. ઉક્ત્વેવો તદ્યસ્સ અજ્ઞયણસ્સ-एवं
खलु जम्बू! तेणं कालेणं तेणं
समएणं वाणारसी नामं नयरी ।
कोट्टए चेइए । जियसत्तू राया ।

ત્રીજા અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો, એટલે
જમ્બૂ સ્વામી ભગવાન ગૌતમ સામે જિજ્ઞાસા
પ્રગટ કરે છે-ઉપાસકદશાના બીજા અધ્ય-
યનનો અર્થ મેં સાંભળ્યો. પણ ભગવન્તે
ત્રીજા અધ્યયનનો શો અર્થ કહેલ છે?
ત્યારે સુધર્મા સ્વામી બોલ્યા :
હે જમ્બૂ! તે કાળે અને તે સમયે વારાણસી-
નામક નગરી હતી. ક્રોધક ચૈત્ય હતું,
જિતશત્રુ રાજા હતો.

૧૩૩. तत्थ णं वाणारसीए नयरीए
चुलणीपिया नामं गाहावई परिवसइ,
अड्ढे, जाव अपरिभूए । सामा
भारिया । अट्ट हिरण्ण-कोडीओ
निहाण-पउत्ताओ, अट्ट वुड्ढि-
पउत्ताओ, अट्ट पवित्थर-पउत्ताओ,
अट्ट वया दसगोसाहस्सिएणं वएणं ।
जहा आणंदो राईसर जाव सव्व-
कज्ज-वड्ढावए यावि होत्था । सामी
समोसढे । परिसा निग्गया ।
चुलणीपियावि, जहा आणंदो तहा
निग्गओ । तहेव गिहिधम्मं
पडिवज्जइ । गोयम पुच्छा । तहेव
सेसं जहा कामदेवस्स जाव पोसह-

તે વારાણસી નગરીમાં ચુલનીપિતા નામક
ગૃહપતિ રહે છે. તે ધનાઢ્ય યાવત્ ક્રોધથી
પરાભવ ન પામે તેવો છે. તેને શ્યામા
નામની ભાર્યા છે. તેણે આઠ હિરણ્યકાટિ
નિધાનમાં મૂકેલી હતી. આઠ હિરણ્યકાટિ
વૃદ્ધિ-આજ્ઞ મૂકેલી હતી અને આઠ હિરણ્ય-
કાટિ ધન-ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં રોકેલી
હતી. તેને દસ હજાર ગાયોના એક વ્રજના
હિસાબે આઠ વ્રજે હતા. તે આનંદની પેઠે
રાજા, ઈશ્વર, શેઠ વગેરેને (ધણું કાર્યોમાં
પૂછવા યોગ્ય) યાવત્ સર્વ કાર્યોનો વધાર-
નાર હતો. મહાવીર સ્વામી તે નગરીમાં
પધાર્યા. જનસમૂહ દેશના સાંભળવા નીકળ્યા.
ચુલનીપિતા પણ આનંદની જમ નીકળ્યો.

સાલાં પોસહિં વંભચારી સમણસ્સ.
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મ-
પણ્ણત્તિં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરહ્ ।

અને તેની જ પેઠે ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર
કર્યો. ગૌતમ સ્વામીની પૃચ્છા પૂર્વવત્
જાણવી. (એટલે ગૌતમ સ્વામી યુલનીપિતા
સંબંધે પ્રશ્ન કરે છે કે:) હે ભગવન! આ
યુલનીપિતા શ્રમણોપાસક આપ દેવાનુ-
પ્રિયની પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરવા સમર્થ
છે, ઇત્યાદિ. શેષ બધું કામદેવની જમ
જાણવું. યાવત્ પોષધશાલામાં પોષધસહિત
અને બ્રહ્મચારી (યુલનીપિતા) શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની પાસેથી પ્રાપ્ત ધર્મપ્રજ્ઞાપિતનો
સ્વીકાર કરીને વિહરે છે.

૧૩૪. તણ્ણં સે દેવે ઇણં મહં નીલુપ્પલ
જાવ અસિં ગહાય ચુલણીપિયં
સમણોવાસયં એવં વયાસી—“હં મો
ચુલણીપિયા! સમણોવાસયા! જહા
કામદેવો જાવ ન મંજેસિ, તો તે
અહં અજ્જ જેટ્ઠં પુત્તં સાઓ ગિહાઓ
નીણેમિ, નીણિત્તા તવ અગ્ગઓ
ઘાણમિ, ઘાણિત્તા તઓ મંસસોલ્લે
કરેમિ, કરેત્તા આદાણ-મરિયંસિ
કઢાહયંસિ અદ્દહેમિ, અદ્દહિત્તા તવ
ગાયં મંસેણ ય સોણિણેણ ય આયંચામિ,
જહા ણં તુમં અદ્દ-દુહદ્દ-વસટ્ટે અકાલે
ચેવ જીવિયાઓ વવરોવિજ્જસિ ।

ત્યાર બાદ તે યુલનીપિતા શ્રમણોપાસકની
પાસે મધ્યરાત્રિના સમયે એક દેવ પ્રગટ
થયો. તે દેવે નીલકમળ જવી યાવત્
તલવાર લઈને યુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને
એ પ્રમાણે કહ્યું: હે યુલનીપિતા શ્રમણો-
પાસક! ઇત્યાદિ જમ કામદેવને દેવે કહ્યું
હતું તે પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ વ્રત વગેરેને
ભાંગીશ નહિ તો હું આજ તારા જ્યેષ્ઠ
પુત્રને તારા પોતાના ધરથી લાવીશ અને
તારા સમક્ષ તેનો ધાત કરીશ. ધાત કરીને
ત્રણ ‘માંસસોલ્લ’—માંસના ટુકડા કરીશ
અને આદાન-તેલથી ભરેલા કઢાઈમાં નાખી
ઉકાળીશ. ઉકાળીને તારા શરીર ઉપર
માંસ, લોહી છાંટીશ. તું આર્તધ્યાનની
પરવશતાથી પીડિત થઈ અકાળમાં જ
જીવનથી મુક્ત થઈશ.

૧૩૫. તદ્દં નં સે ચુલનીપિયા સમણોવાસદ્દ
તેણં દેવેણં એવં વુત્તે સમાણે અમીદ
જાવ વિહરદ્દ ।

૧૩૬. તદ્દં નં સે દેવે ચુલનીપિયં સમણો-
વાસયં અમીયં જાવ પાસદ્દ, પાસિત્તા
દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ ચુલનીપિયં
સમણોવાસયં એવં વયાસી—“હંમો
ચુલનીપિયા ! સમણોવાસયા !” તં
ચેવ મણદ્દ, સો જાવ વિહરદ્દ ।

૧૩૭. તદ્દં નં સે દેવે ચુલનીપિયં
સમણોવાસયં અમીયં જાવ પાસિત્તા
આસુરુત્તે ૪ ચુલનીપિયસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ જેટ્ઠં પુત્તં ગિહાઓ નીણેદ્દ,
નીણિત્તા અગ્ગઓ ઘાણદ્દ, ઘાણિત્તા
તઓ મંસસોલ્લણ કરેદ્દ, કરેત્તા
આદાણમરિયંસિ કઙ્કાહયંસિ અદ્દહેદ્દ,
અદ્દહિત્તા ચુલનીપિયસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ ગાયં મંસેણ ય સોણિણ
ય આયંચદ્દ ।

૧૩૮. તદ્દં નં સે ચુલનીપિયા સમણોવાસદ્દ
તં ઉજ્જલં જાવ અહિયાસેદ્દ ।

૧૩૯. તદ્દં નં સે દેવે ચુલનીપિયં સમણો-
વાસયં અમીયં જાવ પાસદ્દ, પાસિત્તા

ત્યાર બાદ તે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક તે
દેવે એ પ્રમાણે કહેવા છતાં પણ ભય
પામ્યા સિવાય યાવત્ વિહરે છે.

ત્યાર પછી તે દેવ ચુલનીપિતા શ્રમણો-
પાસકને નિર્ભય રહેલો યાવત્ જુએ છે.
નિર્ભય રહેલો જોઈને તેણે બીજી વાર, ત્રીજી
વાર પણ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને એ
પ્રમાણે કહ્યું : હે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક !
ક્રત્યાદિ તેમ જ કહે છે. અને તે ચુલનીપિતા
પણ યાવત્ તેમ જ વિચરે છે—નિર્ભય
રહે છે.

ત્યાર પછી ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને
નિર્ભય રહેલો યાવત્ જોઈને કુદ્ધ થયેલો
તે દેવ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકના જ્યેષ્ઠ
પુત્રને ધરથી નીકાળે છે. નીકાળીને તેના
સમક્ષ તેનો ધાત કરે છે. ધાત કરીને ત્રણ
માંસના ટુકડા કરે છે, ટુકડા કરીને તેલથી
ભરેલી કઢાઈમાં ઉકાળે છે. ઉકાળીને ચુલની-
પિતા શ્રમણોપાસકના શરીર ઉપર માંસ
અને રુધિર છાંટે છે.

ત્યાર બાદ તે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક
ઉજ્જવળ-કેવળ દુઃખરૂપ વેદનાને (યાવત્)
સહન કરે છે.

ત્યાર પછી તે દેવ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક-
ને નિર્ભય રહેલો યાવત્ જુએ છે. જોઈને

દોચ્ચંપિ ચુલણીપિયં સમણોવાસયં
 एवं वयासी—“हं भो चुलणीपियां
 समणोवासया ! अपत्थिय-पत्थया !
 जाव न भंजेसि, तो ते अहं अज्ज
 मज्झिमं पुत्तं साओ गिहाओ नीणेमि,
 तव अग्गओ घाएमि” जहा जेट्ठं
 पुत्तं तहेव भणइ, तहेव करेइ । एवं
 तच्चंपि कणीयसं जाव अहियासेइ ।

તેણે ખીજી વાર પણ ચુલનીપિતા શ્રમણો-
 પાસકને એ પ્રમાણે કહ્યું : મરણની પ્રાર્થના
 કરનાર હે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક ! યાવત્
 વ્રત વગેરે તું નહિ ભાંગે તો હું આજ
 તારા મધ્યમ-વયલા પુત્રને તારા-પોતાના
 ધરથી લઈ જઈશ. લઈને તારા સમક્ષ તેનો
 ધાત કરીશ. ઇત્યાદિ જમ જ્યેષ્ઠ પુત્ર
 સંબંધે કહ્યું હતું જમ કહે છે અને તે
 પ્રમાણે જ કરે છે. એવી જ રીતે ત્રીજા
 નાના પુત્રના પણ ધરેથી લાવી ત્રણ ખંડ કરે
 છે. ચુલનીપિતા તે દુસ્સહ વેદનાને સહન કરે
 છે. અને ચુલનીપિતાના શરીર ઉપર છાંટે છે.

૧૪૦. તए णं से देवे चुलणीपियं समणो-
 वासयं अभीयं जाव पासइ, पासित्ता
 चउत्थंपि चुलणीपियं समणोवासयं
 एवं वयासी—“हंभो चुलणीपिया !
 समणोवासया ! अपत्थिय-पत्थया !
 ४, जइ णं तुमं जाव न भंजेसि,
 तओ अहं अज्ज जा इमा तव माया
 भद्दा सत्थवाही देवय-गुरु-जणणी
 दुक्कर-दुक्करकारिया, तं ते साओ
 गिहाओ नीणेमि नीणित्ता तव अग्गओ
 घाएमि घाइत्ता तओ मंससोल्लए
 करेमि, करेत्ता आदाण-भरियंसि
 कडाहयंसि अद्दहेमि, अद्दहिता तव
 गायं मंसेण य सोणिएण य आयंचामि,
 जहा णं तुमं अट्ट-दुहट्ट-वसट्टे अकाले
 चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि” ।

તતપશ્ચાત્ તે દેવ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને
 નિર્ભય રહેલો જુએ છે. જોઈને તેણે ચોથી
 વાર પણ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને એ
 પ્રમાણે કહ્યું : મરણની કામના કરનાર હે
 ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક ! જો તું યાવત્
 વ્રતાદિને ભાંગીશ નહિ તો આજ હું જ
 આ તારી માતા ભદ્રા સાર્થવાહી દેવ અને
 શુરુસમાન જનની છે. તથા જોણે ગર્ભ-
 પાલનાદિ રૂપ અત્યંત દુષ્કર કાર્યો કર્યાં છે,
 તેને તારા ધરથી લાવીશ. લાવી તારી
 આગળ તેનો ધાત કરીશ. ધાત કરીને ત્રણ
 માંસના ટુકડા કરીશ. અને તેલથી ભરેલાં
 કઢાયામાં ઉકાળીશ. ઉકાળીને તારા શરીરને
 માંસ અને લોહી વડે છાંટીશ, જ્યાં તું
 આર્તધ્યાનની અત્યંત પરાવશતાથી પીડિત-
 થઈને અકાળે જ જીવનથી મુક્ત થઈશ.

૧૪૧. તદ્દં નં સે ચુલનીપિયા સમણોવાસદ
તેણં દેવેણં એવં વુત્તે સમાણે અભીદ
જાવ વિહરદ્ ।

૧૪૨. તદ્દં નં સે દેવે ચુલનીપિયં સમણોવાસયં
જાવ વિહરમાણં પાસદ્, પાસિત્તા
ચુલનીપિયં સમણોવાસયં દોચ્ચંપિ
તચ્ચંપિ એવં વયાસી—“હંભો ચુલની-
પિયા ! સમણોવાસયા ! તદ્દેવ જાવ
વવરોવિજ્જસિ” ।

૧૪૩. તદ્દં નં તસ્સ ચુલનીપિયસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ તેણં દેવેણં દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વુત્તસ્સ સમાણસ્સ દમેયારુવે
અજ્ઞતિથિદ્ ૫—“અહો નં દમે પુરિસે
અણારિદ્ અણારિય-બુદ્ધી અણારિયાદ્
પાવાદ્ કમ્માદ્ સમાયરદ્, જે નં મમં
જેટ્ઠં પુત્તં સાઓ ગિહાઓ નીણેદ્,
નીણેત્તા મમં અગ્ગઓ ઘાદ્, ઘાદ્ત્તા
જહા કયં તહા ચિંતેદ્, જાવ ગાયં
આયંચદ્, જે નં મમં મજ્ઞિમં પુત્તં
સાઓ ગિહાઓ જાવ સોણિણય
આયંચદ્, જે નં મમં કણીયસં પુત્તં
સાઓ ગિહાઓ તદ્દેવ જાવ આયંચદ્
જા વિ ય નં દમા મમં માયા મદ્દા
સત્થવાહી દેવય-ગુરુ-જણી દુક્કર-
દુક્કરકારિયા, તં પિ ય નં દચ્છદ્
સાઓ ગિહાઓ નીણેત્તા મમ અગ્ગઓ
ઘાદ્ત્તદ્, તં સેયં સ્વલુ મમં એયં
પુરિસં ગિણિહત્તદ્” ત્તિ કદ્દુ ઉદ્ધાદ્,

ત્યારે તે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક તે દેવ-
ના એમ કહેવા છતાં પણ નિર્ભય જ
રહે છે.

તે દેવ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને નિર્ભય
રહેલો જુએ છે, જોઈને ચુલનીપિતા શ્રમણો-
પાસકને બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ
એ પ્રમાણે કહ્યું : હે ચુલનીપિતા શ્રમણો-
પાસક ! ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ સમજવું. યાવત્ તું
અકાળે જ જીવનથી મુક્ત થઈ જઈશ.

જ્યારે તે દેવે બીજી વાર અને ત્રીજી વાર
પણ એ પ્રમાણે કહ્યું. ત્યારે ચુલનીપિતા
શ્રમણોપાસકને આવા પ્રકારનો અધ્યવસાય
ઉત્પન્ન થયો. અહો, આ પુરુષ અનાર્થ છે,
અનાર્થ બુદ્ધિવાળો છે. અને અનાર્થોચિત
પાપકર્મ કરે છે, જે મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને
મારા પોતાના ધરથી લઈ આવ્યો અને
મારી આગળ ધાત કર્યો. ઇત્યાદિ જે પ્રમાણે
દેવે કહ્યું હતું તે વધુ ચિન્તવે છે. યાવત્
મારા શરીર ઉપર છંટાવ્યું, અને જે મારા
કનિષ્ઠ પુત્રને મારા ધરથી લઈ આવ્યો
ઇત્યાદિ કહેવું, યાવત્ મારા શરીર ઉપર
છંટાયું છે, આ પુરુષ હવે મહારા માટે દેવ,
ગુરુ અને જનની રૂપે જે મારી માતા ભદ્રા
સાર્થવાહી છે, અત્યંત દુષ્કરને કરનારી છે,
તેને પણ મારા ધરથી લઈને મારી આગળ
ધાત કરવાને ઇચ્છે છે, માટે મારે એ પુરુષને
પકડવો યોગ્ય છે. એમ વિચારી તે પકડવા
દોડ્યો પણ તે દેવ આકાશમાં ઊડી ગયો.

સે વિ ય આગાસે ઉપ્પડા, તેણં ચ
ખમ્મે આસાડા, મહયા-મહયા સદ્દેણં
કોલાહલે કા.

૧૪૪. તણં સા ભદ્રા સત્થવાહી તં
કોલાહલ-સદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ જેણેવ
ચુલણીપિયા સમણોવાસણ તેણેવ ઉવા-
ગચ્છડ, ઉવાગચ્છિત્તા ચુલણીપિયં
સમણોવાસયં એવં વયાસી—“કિણ્ણં
પુત્તા! તુમં મહયા મહયા સદ્દેણં
કોલાહલે કા?”

૧૪૫. તણં સે ચુલણીપિયા સમણોવાસણ
અમ્મયં ભદ્દં સત્થવાહિં એવં વયાસી
—“એવં ચલુ અમ્મો! ન જાણામિ
કે વિ પુરિસે આસુરુત્તે ૫ એગં મહં
નીલુપ્પલ જાવ અસિ ગહાય મમં
એવં વયાસી—“હંમો ચુલણીપિયા!
સમણોવાસયા! અપત્થિય-પત્થયા!
૪ વજ્જિયા, જડ્ડાણં તુમં જાવ
વવરોવિજ્જસિ”

૧૪૬. તણં અહં તેણં પુરિસેણં એવં વુત્તે
સમાણે અભીણે જાવ વિહરામિ

૧૪૭. તણં સે પુરિસે મમં અભીયં જાવ
વિહરમાણં પાસડ, પાસિત્તા મમં
દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવં વયાસી—
“હંમો ચુલણીપિયા! સમણોવાસયા!
તહેવ જાવ ગાયં આયંચડ”

ચુલનીપિતાના હાથમાં ધરના સ્તંભ-થાંભલો
આવ્યો અને તે અત્યંત મોટા શબ્દો વડે
કોલાહલ કરવા લાગ્યો.

ત્યારે તે ભદ્રા સાર્થવાહી તે કોલાહલને
સાંભળી અને સમજીને જ્યાં ચુલનીપિતા
શ્રમણોપાસક હતો ત્યાં આવી. આવીને
ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકને તેણે એ પ્રમાણે
કહ્યું: હે પુત્ર! તેં કેમ ઘણા મોટા શબ્દો
વડે કોલાહલ કર્યો?

તે ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસકે પોતાની માતા
ભદ્રા સાર્થવાહીને આ પ્રમાણે કહ્યું: હે
માતા! હું જાણતો નથી. પણ કોઈક પુરુષે
ગુસ્સે થઈને નીલકમળ જવી એક મોટી
તલવાર ગ્રહણ કરી મને એમ કહ્યું: ‘મરણની
કામના કરનાર, હ્રી-લજ્જા, શ્રી-લક્ષ્મી,
ધૃતિ અને કીર્તિથી રહિત હે ચુલનીપિતા
શ્રમણોપાસક! જો તું વ્રતાદિનો ભંગ નહિ
કરીશ તો આજ યાવત્ જીવનથી મુક્ત થઈશ.

તે પુરુષે એ પ્રમાણે કહ્યું તો પણ હું
નિર્ભય રહ્યો.

મને નિર્ભય રહેલો જોઈને તે પુરુષે બીજી
વાર અને ત્રીજી વાર પણ એમ કહ્યું: હે
ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક! ઇત્યાદિ પૂર્વવત્
કહેવું. યાવત્ તેણે મારા શરીર પર માંસ
અને રુધિર છાંટ્યું.

૧૪૮. તદ્દાં નં અહં ઉજ્જલં જાવ અહિયા-
સેમિ, એવં તદ્દેવ ઉચ્ચારેયઘ્વં જાવ
કળીયસં જાવ આયંચદ્, અહં તં
ઉજ્જલં જાવ અહિયાસેમિ ।

૧૪૯. તદ્દાં નં સે પુરિસે મમં અભીયં જાવ
પાસદ્, પાસિત્તા મમં ચઉત્થંપિ એવં
વયાસી—“હંભો ચુલળીપિયા સમળો-
વાસયા ! અપત્થિય-પત્થિયા ! જાવ
ન ભંજેસિ, તો તે અજ્જ જા દ્વિમા
માયા ગુરુ જાવ વવરોવિજ્જસિ” ।

૧૫૦. તદ્દાં નં અહં તેણં પુરિસેણં એવં વુત્તે
સમાણે અભીએ જાવ વિહરામિ ।

૧૫૧. તદ્દાં નં સે પુરિસે દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
મમં એવં વયાસી—“હંભો ચુલળી-
પિયા ! સમળોવાસયા ! અજ્જ જાવ
વવરોવિજ્જસિ” ।

૧૫૨. તદ્દાં નં તેણં પુરિસેણં દોચ્ચંપિ
તચ્ચંપિ મમં એવં વુત્તસ્સ સમાણસ્સ
દ્વિમેયારુવે અજ્ઞત્થિએ ૫, “અહો
નં ! દ્વિમે પુરિસે અણારિએ જાવ
સમાયરદ્, જેણં મમં જેટ્ઠં પુત્તં સાઓ

ત્યાર પછી મેં તે ઉજ્જવળ દુસ્સહ વેદનાને
યાવત્ સહન કરી. એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત
બધા પાઠનો ઉચ્ચાર કર્યો. યાવત્ સૌથી
નાના પુત્રને મારીને યાવત્ તેના માંસ અને
રુધિર વડે મારા શરીરને છાંટ્યું અને મેં
આ બધી ઉજ્જવળ દુસ્સહ વેદના સહન કરી.

ત્યારે તે પુરુષે મને નિર્ભય રહેલો જોઈને
મને ચોથી વાર એ પ્રમાણે કહ્યું : મરણની
કામના કરનાર હે ચુલ્લનીપિતા ! યાવત્ તું
વ્રતાદિનો ભંગ નહિ કરે તો આજ તારી
આ માતા જે દેવ ગુરુ અને જનનીરૂપ છે.
(તેનો તારી સમક્ષ ધાત કરીશ, યાવત્ તું
આત્મધ્યાનની પરાધીનતાથી પીડિત થયેલો)
જીવનથી મુક્ત થઈશ.

તે પુરુષે એમ કહ્યું ત્યારે હું નિર્ભય રહ્યો.

ત્યાર પછી તે પુરુષે બીજી વાર અને ત્રીજી
વાર પણ મને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે ચુલ્લની-
પિતા શ્રમણોપાસક ! શીલવ્રતાદિને નહિ
છોડતો તું આજ યાવત્ જીવનથી મુક્ત
થઈ જઈશ.

ત્યાર બાદ તે પુરુષે જ્યારે બીજી વાર અને
ત્રીજી વાર પણ મને આ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે
મારા મનમાં આવા પ્રકારનો સંકલ્પ થયો—
‘અહો આ પુરુષ અનાયર્થ છે યાવત્ અનાયર્થ
પાપકર્મ કરનાર છે, જે મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને

ગિહાઓ તહેવ જાવ કળીયસં જાવ
આયંચડ," તુઘ્ને વિ ય નં ઇચ્છઈ
સાઓ ગિહાઓ નીળેત્તા મમં અગ્ગઓ
ઘાણ્તણ, તં સેયં ધલુ મમં ઇયં
પુરિસં ગિળ્હિત્તણ ત્તિ કટ્ટુ ઉદ્ધાઈણ.
સેવિ ય આગાસે ઉપ્પઈણ, મણ વિ
ય ધમ્મે આસાઈણ, મહયા મહયા
સદ્દેણં કોલાહલે કણ" ।

મારા પોતાના ધરથી લઈ ગયો, તેમ જ
મધ્યમ યાવત્ સૌથી નાના પુત્રને લઈ ગયો
અને યાવત્ તેના માંસ અને લોહી વડે
મારા શરીરને છાંટ્યો અને તમને પણ મારા
ધરથી લઈને મારા આગળ ધાત કરવા ઇચ્છે
છે. માટે તે પુરુષને મારે પકડવો યોગ્ય
છે.' એમ વિચારીને હું ઢોડ્યો, પણ તે
પુરુષ આકાશમાં ઊડી ગયો. મેં પણ સ્તંભ
પકડ્યો અને ઘણા મોટા શબ્દ વડે
ઢાલાહલ કર્યો.

૧૫૩. તણ નં સા ભદ્રા સત્થવાહી ચુલની-
પિયં સમળોવાસયં ઇવં વયાસી—
“નો ધલુ કેઈ પુરિસે તવ જાવ
કળીયસં પુત્તં સાઓ ગિહાઓ નીળેઈ,
નીળેત્તા તવ અગ્ગઓ ઘાઈણ, ઇસ
નં કેઈ પુરિસે તવ ઉવસગ્ગં કરેઈ,
ઇસ નં તુમે વિદરિસણે દિટ્ઠે । તં
નં તુમં ઇયાળિં ભગ્ગ-વ્વણ ભગ્ગ-નિયમે
ભગ્ગ-પોસહે વિહરસિ । તં નં તુમં
પુત્તા ! ઇયસ્સ ઠાણસ્સ આલોઈહિ
જાવ પઙ્કિવજ્જાહિ” ।

ત્યાર પછી તે ભદ્રા સાર્થવાહીએ ચુલનીપિતા
શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું : અરેઅર
કોઈ પુરુષ યાવત્ તારા નાના પુત્રને તારા
ધરથી લઈ ગયો નથી. લઈને તારી સામે
ધાત કર્યો નથી. આ કોઈ પુરુષે તને
ઉપસર્ગ કર્યો છે. આ વિદર્શન-ખિહામણું
દશ્ય જોયું છે અથવા મિથ્યા ધટના જોઈ
છે. માટે તું અત્યારે ભક્ષ વ્રતવાળો, ભક્ષ
નિયમવાળો અને ભગ્ન પોષધવાળો થઈ ગયો
છે. તેથી હે પુત્ર ! તું એ સ્થાનની આલોચના
કર, યાવત્ તપઃકર્મરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત
સ્વીકાર કર.

૧૫૪. તણ નં સે ચુલનીપિયા સમળોવાસણ
અમ્મગાઈ ભદ્રાઈ સત્થવાહીઈ “તહ”-
ત્તિ ઇયમટ્ઠં વિણણં પઙ્કિસુણેઈ,
પઙ્કિસુણેત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ આલોઈઈ
જાવ પઙ્કિવજ્જઈ ।

ત્યાર પછી ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક ભદ્રા
સાર્થવાહી માતાના એ અર્થને ‘તહ’ત્તિ
કહી વિનયપૂર્વક સ્વીકારે છે. સ્વીકારીને તે
સ્થાનની આલોચના કરે છે યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત
સ્વીકારે છે.

૧૫૫. તદ્દં નં સે ચુલનીપિયા સમણોવાસણ
પઢમં ઉવાસગપઢિમં ઉવસંપજ્જિત્તાણં
વિહરઈ, પઢમં ઉવાસગ-પઢિમં અહા-
સુત્તં જહા આણંદો જાવ એકકા-
રસમં પિ ।

ત્યાર પછી ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક પ્રથમ
ઉપાસક પ્રતિમાને સ્વીકારી વિહરે છે. પ્રથમ
ઉપાસક પ્રતિમાને સૂત્ર પ્રમાણે આનંદ
શ્રાવકની જન્મ આરાધે છે યાવત્ અગિયારે
પ્રતિમાઓનું આરાધન કરે છે.

૧૫૬. તદ્દં નં સે ચુલનીપિયા સમણોવાસણ
તેણં ઝરાલેણં જહા કામદેવો જાવ
સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મવઢિંસગસ્સ મહા-
વિમાણસ્સ ઉત્તર-પુરત્થિમેણં અરુણ-
પ્પભે વિમાણે દેવત્તાણ ઉવવન્ને ।
ચત્તારિ પલિઓવમાઈં ઠિઈં પણ્ણત્તા ।
મહાવિદેહે વાસે સિજ્ઞિમ્મહિઈ ૫ ।
નિક્કલેવો ।

ત્યાર બાદ ચુલનીપિતા શ્રમણોપાસક તે
ઉદાર તપ વડે કૃશ થઈ ગયો અને કામ-
દેવની જન્મ યાવત્ સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્તર-
પૂર્વ દિશામાં અરુણપ્રભ વિમાનમાં દેવરૂપે
ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં ચાર પદ્યોપમની સ્થિતિ
કહી છે. યાવત્ તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ-
ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે.
ઉપસંહાર પૂર્વવત્ સમજી લેવો.

અધ્યયન ચોથું

સુરાદેવ

૧૫૭. ઉક્ત્વેવઓ ચતુર્થસ્સ અજ્ઞયણસ્સ,
એવં ખલુ જમ્બૂ! તેણં કાલેણં તેણં
સમણં વાણારસી નામં નયરી।
કોટ્ટુએ ચેહ્ણે। જિયસત્તૂ રાયા। સુરા-
દેવે ગાહાવર્હ અહ્ણે। છ હિરણ્ણ-
કોડીઓ જાવ છ વયા દસગોસા-
હસ્સિણં વણં। ધન્ના મારિયા।
સામી સમોસહે। જહા આણંદો તહેવ
પહિવજ્જહ્ મિહિધમ્મં। જહા કામદેવો
જાવ સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ
ધમ્મપણ્ણત્તિ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરહ્ણે।

ચોથા અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો. (જમ
કે જમ્બૂ સ્વામીએ સુધર્મા સ્વામીને પૂછ્યું.
શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરે ત્રીજા અધ્યયનનો
આ અર્થ કહ્યો છે તો ચોથા અધ્યયનનો
શો અર્થ કહ્યો છે.)

સુધર્મા સ્વામીએ કહ્યું: એ પ્રમાણે હે જમ્બૂ!
તે કાળે અને તે સમયે વારાણસી નામે
નગરી હતી. ઠાઠક ચૈત્ય હતું. જિતશત્રુ
રાજા હતો. ત્યાં સુરાદેવ ગૃહપતિ નિવાસ
કરતો હતો. તે ધનિક હતો. તેને છ
હિરણ્યકાટિ નિધાનમાં, છ વ્યાજ અને છ
ધન-ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં શેષ્ટી હતી. દસ
હજાર ગાયોના એક વ્રજના હિસાબે છ વ્રજ
હતા. અર્થાત્ સાઠ હજાર ગાયો હતી.
તેને ધન્યા નામક ભાર્યા હતી. મહાવીર
સ્વામી વારાણસી નગરીમાં સમોસર્યા.
આનંદની જમ તેણે ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર
કર્યો. અને કામદેવની પેઠે યાવત્ શ્રમણુ
ભગવંત મહાવીરની ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિનો સ્વીકાર
કરીને વિચરવા લાગ્યો.

૧૫૮. તણં તસ્સ સુરાદેવસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ પુવ્વરત્તાવરત્ત કાલસમયંસિ
એગે દેવે અંતિયં પાઉબ્ભવિત્થા, સે દેવે

તે સુરાદેવ શ્રમણોપાસકની પાસે રાત્રિના
મધ્ય સમયે એક દેવ પ્રકટ થયો. તે દેવે
એક મોટી નીલકમળ જવી તલવાર લઈને

एगं महं नीलुप्पल जाव अंसि गहाय
सुरादेवं समणोवासयं एवं वयासी—
“हंभो सुरादेवा समणोवासया !
अपत्थियपत्थया ! ४, जइ णं तुमं
सीलाइं जाव न भंजेसि, तो ते
जेट्ठं पुत्तं साओ गिहाओ नीणेमि,
नीणेत्ता तव अग्गओ घाएमि, घाएत्ता
पंच सोल्लए करेमि, करित्ता आदाण-
भरियंसि कडाहयंसि अद्देमि, अद्देत्ता
तव गायं मंसेण य सोणिएण य
आयंचामि, जहा णं तुमं अकाले चेव
जीवियाओ ववरोविज्जसि ।” एवं
मज्झिमयं, कणीयसं; एक्के-क्के पंच
सोल्लया । तहेव करेइ, जहा चुलणी-
पियस्स; नवरं एक्के-क्के पंच
सोल्लया ।

१५९. तए णं से देवे सुरादेवं समणो-
वासयं चउत्थं पि एवं वयासी—
“हंभो ! सुरादेवा समणोवासया !
अपत्थियपत्थया ४ ! जाव न परिच्च-
यसि, तो ते अज्ज सरीरंसि जमग-
समगमेव सोलस रोगायंके पक्खि-
वामि, तं जहा—सासे, कासे जाव
कोढे, जहा णं तुमं अट्ट-दुहट्ट जाव
ववरोविज्जसि ।”

સુરાદેવ શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું :
હે મરણની પ્રાર્થના કરનાર સુરાદેવ શ્રમણો-
પાસક ! જો તું શીલ વગેરેને લાંગીશ નહિ
તો તારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને તારા પોતાના ધરથી
લઈ આવીશ. લઈને તારી આગળ તેનો
ઘાત કરીશ, ઘાત કરીને તેના માંસના પાંચ
ટુકડા કરીશ. અને તેને તેલથી ભરેલા
કઢાયામાં ઉકાળીશ. ઉકાળીને તારા શરીરને
માંસ અને રૂધિર વડે છાંટીશ. જ્યથી તું
આર્તધ્યાનની અત્યંત પરાવશતાથી પીડિત
થઈને અકાળે મરણ પામીશ. એ જ પ્રમાણે
મધ્યમ પુત્ર અને નાના પુત્રના વિષયમાં
પણ સમજવું. એક-એકના પાંચ-પાંચ ટુકડા
કરીશ એમ કહે છે અને તેમ જ કરે છે.
ઘત્યાદિ સમગ્ર વૃત્તાન્ત ચુલનીપિતાની જમ
જણવું. પરંતુ ત્યાં ત્રણ-ત્રણ ટુકડા કર્યા
હતા પણ અહીં એક-એકના પાંચ-પાંચ
ટુકડા સમજવા.

ત્યાર પછી તે દેવે સુરાદેવ શ્રમણોપાસકને
ચોથી વાર પણ આ પ્રમાણે કહ્યું : મરણની
પ્રાર્થના કરનાર હે સુરાદેવ શ્રમણોપાસક !
જો તું શીલ વગેરેનો ત્યાગ નહિ કરે તો
આજે તારા શરીરમાં એક સાથે સોળ રોગો
મૂકીશ. તે આ પ્રમાણે : (૧) શ્વાસ-દમા
(૨) કાસ-ખાંસી (૩) જ્વર-બુખાર-તાવ
(૪) દાહ-પિત્તજ્વર અર્થાત્ શરીરમાં જલન
(૫) કુક્ષિ-કમરમાં પીડા (૬) ભગન્દર-
ગુદામાં ફેડા (૭) અર્શ-ખવાશીર (૮)

અજીર્ણ-ખાવું ન પચવું (૯) દષ્ટિ-રોગ-
દષ્ટિ સંબંધી રોગ (૧૦) મસ્તકશૂલ-શિર-
દર્દ (૧૧) અરુચિ-ભૂખ ન લાગવી (૧૨)
અક્ષિવેદના-આંખનો દુખાવો (૧૩) કર્ણ-
વેદના-કાનોના રોગ (૧૪) કણ્ઠ-ખુજલી
(૧૫) ઉદર-રોગ-પેટની ખીમારી અને (૧૬)
કાઠ. જેથી તું આત્મધ્યાનની અત્યંત
પરવશતાથી પીડિત થઈ અકાળે જ જીવનથી
મુક્ત થઈશ.

૧૬૦. તદ્દાં ગં સે સુરાદેવે સમણોવાસણ
જાવ વિહરઈ. એવં દેવો દોચ્ચંપિ
તચ્ચંપિ ભણઈ, જાવ વવરોવિજ્જસિ।

પણ તે સુરાદેવ નિર્ભય રહે છે. આ પ્રમાણે
ખીજી વાર-ત્રીજી વાર પણ કહે છે.

૧૬૧. તદ્દાં ગં તસ્સ સુરાદેવસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ તેણં દેવેણં દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વુત્તસ્સ સમાણસ્સ, ઇમેયારૂવે
અજ્ઞત્થિણ ૪—“અહો ગં ઇમે પુરિસે
અણારિણ જાવ સમાયરઈ, જેણં મમં
જેટ્ઠં પુત્તં જાવ કણીયસં જાવ
આયંચઈ, જે વિ ય ઇમે સોલસ
રોગાયંકા, તે વિ ય ઇચ્છઈ મમ
સરીરગંસિ પક્ખિવિત્તણ, તં સેયં
ખલુ મમં એયં પુરિસં ગિણ્હિત્તણ”
તિકટ્ટુ ઉદ્ધાઈણ. સે વિ ય આગાસે
ઉપ્પઈણ. તેણ ય ખમ્ભે આસાઈણ,
મહયા-મહયા સદ્દેણં કોલાહલે કણ.

ત્યાર પછી તે સુરાદેવ શ્રમણોપાસકના
ચિત્તમાં આવા પ્રકારનો અધ્યવસાય ઉત્પન્ન
થયો. અહો! આ પુરુષ અનાર્ય છે અને
યાવત્ અનાર્ય પાપકર્મ કરે છે. જે મારા
જ્યેષ્ઠ પુત્રને યાવત્ કનિષ્ઠ પુત્રને ધરથી
લાવી મારી આગળ ધાત કરીને યાવત્
માંસ અને રુધિર વડે મારા શરીરને છાંટ્યું
છે. અને જે આ સોળ મહારોગો છે તેને
પણ મારા શરીરમાં એકસાથે મૂકવા ઇચ્છે
છે. તો મારે આ પુરુષને પકડવો એ જ
યોગ્ય છે. એમ વિચાર કરીને તે દોડ્યો.
પણ તે દેવ આકાશમાં ઊડી ગયો. તેના
હાથમાં ધરનો થાંભલો આવી ગયો અને
અત્યંત મોટા શબ્દોથી તે ઠાલાહલ કરવા
લાગ્યો.

૧૬૨. તए णं સા ધન્ના ભારિયા કોલાહલં
સોચ્ચા નિસમ્મ, જેનેવ સુરાદેવે
સમણોવાસए, તેનેવ ઉવાગચ્છઈ ।
ઉવાગચ્છિત્તા एવં વયાસી—“ કિણ્ણં
દેવાણુપ્પિયા ! તુવ્ઘેહિં મહયા-મહયા
સદ્દેણં કોલાહલે કए ? ”

૧૬૩. તए णं સે સુરાદેવે સમણોવાસए
ધન્નં ભારિયં एવં વયાસી—“ एવં
ખલુ દેવાણુપ્પિए ! કે વિ પુરિસે
તહેવ જહા ચુલણીપિયા । ધન્ના વિ
પઢિભણઈ, જાવ કણીયસં નો ધલુ
દેવાણુપ્પિયા ! તુવ્ઘં કે વિ પુરિસે
સરીરંસિ જમગં-સમગં સોલસ રોગાયંકે
પક્ખિવઈ, एस णं કે વિ પુરિસે તુવ્ઘં
ઉવસગ્ગં કરેઈ । ” સેસં જહા ચુલણી-
પિયસ્સ તહા મણઈ, एવં સેસં જહા
ચુલણીપિયસ્સ નિરવસેસં જાવ સોહમ્મે
કપ્પે અરુણકંતે વિમાણે ઉવવન્ને ।
ચત્તારિ પલિઓવમાઈ ઠિઈ । મહા-
વિદેહે વાસે સિજ્ઞિહિઈ । નિવ્ઘેવો ।

ત્યારે સુરાદેવની પત્ની ધન્યા કોલાહલ
સાંભળીને અને સમજીને જ્યાં સુરાદેવ શ્રમણો-
પાસક હતો ત્યાં આવીને તેણે આ પ્રમાણે
કહ્યું : હે દેવાનુપ્રિય ! તમે અત્યંત મોટા
શબ્દ વડે કેમ કોલાહલ કર્યો ?

ત્યારે તે સુરાદેવ શ્રમણોપાસકે ધન્યાભાર્યાને
આ પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો : હે દેવાનુપ્રિયે !
કાઈ પુરુષ-ધત્યાદિ જન્મ ચુલનીપિતાએ કહ્યું
હતું તેમ કહે છે. ધન્યા પણ ઉત્તર આપે
છે : કાઈ પુરુષે યાવત્ કનિષ્ઠ પુત્રને ધરથી
લઈને ધાત કર્યો નથી. દેવાનુપ્રિય ! કાઈ-
પણ પુરુષ તમારા શરીરમાં એકસાથે સોળ
રોગો મૂકતો નથી. આ કાઈપણ પુરુષ તમને
ઉપસર્ગ કરે છે. બાપ્ત્રી બધું ચુલનીપિતાને
તેની માતાએ જન્મ કહ્યું હતું તેમ તે
ધન્યા ભાર્યા કહે છે. બાપ્ત્રી બધું ચુલનીપિતા
સંબંધે જન્મ કહ્યું તેમ જ કહેવું. યાવત્ તે
સુરાદેવ સૌધર્મ નામક પ્રથમ દેવલોકમાં
અરુણકાન્ત વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં
તેની ચાર પદ્યોપમની સ્થિતિ છે. તે દેવ-
લોકથી અયવી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ
લઈને મોક્ષે જશે.

અધ્યયન પાંચમું

ચુલ્લશતક

૧૬૪. ઉક્લેવો પચ્ચમસ્સ અજ્ઞયણસ્સ—
 एवं खलु, जम्बू ! तेणं कालेणं तेणं
 समएणं आलभिया नामं नयरी ।
 संखवणे उज्जाणे । जियसत्तू राया ।
 चुल्लसए गाहावई अड्ढे जाव छ
 हिरण्ण-कोडीओ जाव छ वया
 दसगोसाहस्सिएणं वएणं । बहुला
 भारिया । सामी समोसढे । जहा
 आणन्दो तहा गिहि-धम्मं पडिवज्जइ ।
 सेसं जहा कामदेवो जाव धम्मपण्णत्ति
 उवसंपज्जिताणं विहरइ ।

હે જંબૂ ! એ પ્રમાણે ખરેખર તે કાળે
 અને તે સમયે આલભિકા નામે નગરી
 હતી. ત્યાં શંખવન નામક ઉદ્યાન હતું.
 જિતશત્રુ ત્યાંનો રાજા હતો. ચુલ્લશતક
 નામે ગૃહપતિ ધન-ધાન્યાદિથી સમૃદ્ધ હતો.
 યાવત્ તેને છ હિરણ્યકાટિ નિધાનમાં, છ
 કાટિ વ્યાજ અને છ કાટિ દ્રવ્ય ધન-ધાન્યા-
 દિના વિસ્તારમાં રોકેલ હતી. દસ હજાર
 ગાયોના એક વ્રજના હિસાબે છ વ્રજો હતા,
 એટલે સાઠ હજાર ગાયો હતી. તેની
 બહુલા નામક ભાર્યા હતી. મહાવીર સ્વામી
 ત્યાં સમોસર્યા. આનંદની જન્મ તે ગૃહસ્થ-
 ધર્મનો અંગીકાર કરે છે. ખાટી બધું
 કામદેવની પેઠે કહેવું, યાવત્ તે ધર્મપ્રણતિ
 સ્વીકાર કરીને વિચરવા લાગ્યો.

૧૬૫. તણે નં તસ્સ ચુલ્લસયગસ્સ સમણો-
 વાસયસ્સ પુવ્વરત્તાવરત્ત કાલસમયંસિ
 एगे देवे अंतियं जाव असि गहाय
 एवं वयासी—“हंभो ! चुल्लसयगा
 समणोवासया ! जाव न भंजसि तो
 ते अज्ज जेट्ठं पुत्तं साओ गिहाओ
 तीणेमि । एवं जहा चुलणीपियं,
 नवरं एक्के-क्के सत्त मंससोल्लया

ત્યાર બાદ તે ચુલ્લશતક શ્રમણોપાસકની
 આગળ મધ્યરાત્રિના સમયે એક દેવ પ્રકટ
 થયો, અને તેણે યાવત્ હાથમાં તલવાર
 લઈને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે ચુલ્લશતક !
 યાવત્ શીલવ્રતાદિને ભાંગીશ નહિ તો આજ
 તારા મોટા પુત્રને તારા પોતાના ઘરેથી
 લઈ જઈશ. ઇત્યાદિ જન્મ ચુલ્લનીપિતાને
 કહ્યું હતું તેમ અહીં પણ વધુ કહેવું,

१७०. सेसं जहा चुलणीपियस्स जाव सोहम्मो
कप्पे अरुणसिट्ठे विमाणे उववन्ते ।
चत्तारि पलिओवमाइं ठिई । सेसं
तहेव जाव महाविदेहे वासे सिज्झि-
हिइ । निक्खेवो ।

શેષ સમસ્ત વૃત્તાન્ત ચુલનીપિતાની જમ
જાણવું. યાવત્ તે સૌધર્મ દેવલોકમાં અરુણ-
શિષ્ટ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયો. તેની ચાર
પદ્મોપમની સ્થિતિ કહી છે. શેષ તેમ જ
(પૂર્વવત્) કહેવું. યાવત્ તે મહાવિદેહ
ક્ષેત્રમાં જન્મીને સિક્ષિપદને પામશે.
અહીં નિક્ષેપ કહેવો.

અધ્યયન છઠું

કુંડકોલિક

૧૭૧. ડક્ષેવઓ છઠ્ઠસ્સ કુણ્ડકોલિયસ્સ
અજ્ઞયણસ્સ—

એવં સ્વલુ જમ્બૂ! તેણં કાલેણં તેણં
સમણં કમ્પિલ્લપુરે નયરે, સહસ્સમ્બ-
વણે ડજ્જાણે। જિયસત્તૂં રાયા।
કુણ્ડકોલિયે ગાહાવર્ડે। પૂસા મારિયા।
છ હિરણ્ણ-કોડીઓ નિહાણ-પડત્તાઓ
છ વુહ્ધિ-પડત્તાઓ છ પવિત્થર-
પડત્તાઓ, છ વયા દસગોસાહસ્સિયણં
વણં। સામી સમોસઢે, જહા કામદેવો
તહા સાવયધમ્મં પઢિવજ્જઈ। સચ્ચેવ
વત્તવ્વયા જાવ પઢિલાભેમાણે વિહરઈ।

૧૭૨. તણં જે કુણ્ડકોલિય સમણો-
વાસણ અન્નયા કયાઈ પુવ્વાવરણ્ણ-
કાલસમયંસિ જેણેવ અસોગવણિયા,
જેણેવ પુઢવિ-સિલા-પટ્ટણ તેણેવ ડવા-
ગચ્છઈ, ડવાગચ્છિત્તા નામ-મુદ્દગં ચ
ઉત્તરિજ્જગં ચ પુઢવિ-સિલા-પટ્ટણ
ઠવેઈ, ઠવિત્તા સમણસ્સ મગ્ગવઓ
મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મપણ્ણત્તિ ડવ-
સંપજ્જિત્તાણં વિહરઈ।

અહીં છકા કુંડકોલિક અધ્યયનનો ઉપોદ-
ધાત પૂર્વવત્ કહેવો. હે જંબૂ! તે કાળે
અને તે સમયે કાંપિલ્લપુર નગર હતું.
સહસ્રાશ્રવન નામક ઉદ્યાન હતું. ત્યાં
જિતશત્રુ રાજ હતો. કુંડકોલિક ગૃહપતિ
હતો. તેની પૂષા નામક પત્ની હતી. તેણે
છ હિરણ્યકોટિ નિધાનમાં મૂકેલી. છ વ્યાજ
અને છ ધન-ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં રોકેલી
હતી. દશ હજાર ગાયોના એક વ્રજના
હિસાબે છ વ્રજે હતા. મહાવીર સ્વામી
સમોસર્થા. કામદેવની જન્મ તેણે શ્રાવકધર્મ
પૂર્વવત્ સ્વીકાર કર્યો. ઇત્યાદિ બધી વક્ત-
વ્યતા પૂર્વવત્ કહેવી યાવત્ તે નિર્ઞન્ય
શ્રમણોને પ્રતિલાભતો રહે છે.

અન્યદા કથાયિત તે કુંડકોલિક શ્રમણો-
પાસક મધ્યાહ્ન સમયે, જ્યાં અશોકવનિકા
હતી અને જ્યાં પૃથ્વીશિલાપટ્ટ હતો ત્યાં
આવ્યો. ત્યાં આવીને પોતાના નામથી
અંકિત મુદ્રિકા અને ઉત્તરીય વસ્ત્રને
પૃથ્વીશિલાપટ્ટ ઉપર મૂકે છે. મૂકીને શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરની પાસેથી સ્વીકારેલ ધર્મ-
પ્રજ્ઞાપ્તિ અંગીકાર કરીને વિચરે છે.

૧૭૩. તए णं तस्स कुण्डकोलियस्स समणो-
वासयस्स एगे देवे अंतियं पाउब्भ-
वित्था ।

૧૭૪. તए णं से देवे नाममुद्दं च उत्तरिज्जं
च पुढवि-सिला-पट्टયાओ गेण्हइ,
ગિણ્હિત્તા સર્વિચ્છિણિં અંતલિક્ખ-પડિ-
વન્ને કુણ્ડકોલિયં સમણોવાસયં
एवं वयासी—

“હંમો કુણ્ડકોલિયા ! સમણો-
વાસયા ! સુન્દરી ણં દેવાણુપ્પિયા !
ગોસાલસ્સ મંચલિ-પુત્તસ્સ ધમ્મ-
પણ્ણત્તી,—નત્થિ ઉટ્ઠાણે ઇ વા,
કમ્મે ઇ વા, બલે ઇ વા, વીરિણ
ઇ વા, પુરિસક્કાર-પરક્કમે ઇ વા,
નિયયા સવ્વભાવા,

મંગુલી ણં સમણસ્સ ભગવઓ
મહાવીરસ્સ ધમ્મ-પણ્ણત્તી—અત્થિ
ઉટ્ઠાણે ઇ વા, જાવ પરક્કમે ઇ વા,
અણિયયા સવ્વભાવા” ।

૧૭૫. તए णं से कुण्डकोलिए समणोवासए
तं देवं एवं वयासी—“जइ णं देवा !
સુન્દરી ગોસાલસ્સ મંચલિ-પુત્તસ્સ
ધમ્મપણ્ણત્તી, નત્થિ ઉટ્ઠાણે ઇ વા
જાવ નિયયા સવ્વભાવા, મંગુલી ણં
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ ધમ્મ-
પણ્ણત્તી, અત્થિ ઉટ્ઠાણે ઇ વા જાવ
અણિયયા સવ્વભાવા । તુમે ણં દેવા !

ત્યાર પછી તે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકની
પાસે એક દેવ પ્રકટ થયો.

તે દેવ તે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકની નામ-
વાળી મુદ્રા અને ઉત્તરીય વસ્ત્રને પૃથ્વી-
શિલાપટ્ટ ઉપરથી ગ્રહણ કરે છે. ગ્રહણ
કરીને ધૂધરીઓ સહિત શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રો જણે
પહેરેલાં છે એવા તે દેવે આકાશમાં રહીને
કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું :
‘દેવાનુપ્રિય ! મંખલીપુત્ર ગોશાલકની ધર્મ-
પ્રજ્ઞા સુંદર છે કે-ઉત્થાન (કાર્ય માટે
ઉઘડત થવું), કર્મ (ક્રિયા), બલ (શારીરિક
શક્તિ), વીર્ય (આત્મબલ), પુરુષકાર (પુરુષાર્થ)
અને પરાક્રમ નથી. અર્થાત્ ઉત્થાન આદિથી
કાર્ય થતું નથી. સર્વ ભાવો નિયત છે.
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની ધર્મપ્રજ્ઞા સુંદર
નથી કે-ઉત્થાન યાવત્ પુરુષાર્થ છે, સર્વ
ભાવો અનિયત છે. અર્થાત્ પુરુષાર્થ આદિ
પણ કાર્યસાધક છે અને તેઓ વડે પરિ-
વર્તન કરી શકાય છે.

ત્યાર બાદ તે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકે તે
દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે દેવ ! જો
મંખલીપુત્ર ગોશાલકની ધર્મપ્રજ્ઞા (જેમાં)
ઉત્થાન નથી, યાવત્ સર્વ ભાવો નિયત છે,
એ સુંદર હોય અને શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની ‘ઉત્થાન છે યાવત્ સર્વ ભાવો
અનિયત છે.’ એ ધર્મપ્રજ્ઞા મિથ્યા હોય
તો, હે દેવ ! તમેજે આ દિવ્ય ઋદ્ધિ, દિવ્ય

इमा एयारूवा दिव्वा देविङ्ढी,
दिव्वा देवज्जुई, दिव्वे देवाणुभावे
किणा लद्धे, किणा पत्ते, किणा अभि-
समन्नागए? किं उट्ठाणेणं जाव पुरि-
सक्कारपरक्कमेणं? उदाहु अणुट्ठा-
णेणं, अक्कमेणं जाव अपुरिसक्कार-
परक्कमेणं? ” ।

(અલૌકિક) દેવઘૃતિ (કાન્તિ) દિવ્ય દેવાનુ-
ભાવ (લોકોત્તર દેવ પ્રભાવ) શાશ્વી મેળવ્યો?
શાશ્વી પ્રાપ્ત કર્યો? શાશ્વી અભિમુખપણે
પ્રાપ્ત કર્યો? શું ઉત્થાન વડે, યાવત્
પરાક્રમ વડે? અથવા ઉત્થાન સિવાય, કર્મ
સિવાય કે પરાક્રમ સિવાય?

૧૭૬. તદ્દેવં નં સે દેવે કુણ્ડકોલિયં સમણો-
વાસયં એવં વયાસી—“એવં ચલુ
દેવાણુપ્પિયા ! મદ્દે ઇમેયારૂવા દિવ્વા
દેવિઙ્ઢી ૩ અણુટ્ઠાણેણં જાવ અપુરિ-
સક્કારપરક્કમેણં લદ્ધા, પત્તા,
અભિસમન્નાગયા” ।

કુંડકોલિકનું કથન સાંભળ્યા પછી તે દેવે
કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું:
એ પ્રમાણે ખરેખર હે દેવાનુપ્રિય! મેં
આ આવા પ્રકારની દિવ્ય દેવશક્તિ ઉત્થાન
વગર જ યાવત્ પરાક્રમ વગર જ મેળવી છે,
પ્રાપ્ત કરી છે, અભિમુખપણે પ્રાપ્ત
કરી છે.

૧૭૭. તદ્દેવં નં સે કુણ્ડકોલિયં સમણોવાસયં
તં દેવં એવં વયાસી—“જદ્દે નં દેવા !
તુમે ઇમા એયારૂવા દિવ્વા દેવિઙ્ઢી
૩ અણુટ્ઠાણેણં જાવ અપુરિસક્કાર-
પરક્કમેણં લદ્ધા, પત્તા, અભિસમન્ના-
ગયા, જેસિ નં જીવાણં નત્થિ
ઉટ્ઠાણેઙ્ગ વા, પરક્કમે ઇ વા, તે કિં
ન દેવા? અહ નં, દેવા! તુમે ઇમા
એયારૂવા દિવ્વા દેવિઙ્ઢી ૩ ઉટ્ઠાણેણં
જાવ પરક્કમેણં લદ્ધા, પત્તા, અભિ-
સમન્નાગયા, તો જં વદસિ—સુન્દરી

ત્યારે કુંડકોલિક શ્રાવકે દેવને કહ્યું: હે દેવ!
જો તમેએ આ દિવ્ય દેવશક્તિ ઉત્થાન વગર
યાવત્ પુરુષાર્થ—પરાક્રમ કર્યા વગર જ પ્રાપ્ત
કરી છે યાવત્ તમારી સામે આવી છે તો
જે જીવોમાં ઉત્થાન આદિ નથી અર્થાત્
જે કંઈ પુરુષાર્થ કરતા નથી તે બધા
દેવ કેમ ન થયા? અને હે દેવ! જો
આ દિવ્યશક્તિ તમને ઉત્થાન યાવત્
પરાક્રમથી લઈને, પ્રાપ્ત અને સમન્વાગત
થઈ છે, તો પછી તમે જે કહે છે કે
મંખલીપુત્ર ગોશાલકની ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિ સુંદર

ળં ગોસાલસ્સ મંખલિ-પુત્તસ્સ ધમ્મ-
પણ્ણત્તી-નત્થિ ઉદ્દાણે ઇ વા, જાવ
નિયયા સંવ્વભાવા, મંગુલી ળં સમણસ્સ
મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ ધમ્મ-પણ્ણત્તી-
અત્થિ ઉદ્દાણે ઇ વા, જાવ અણિયયા
સંવ્વભાવા, તં તે મિચ્છા” ।

છે, કારણ કે (તેમાં) ઉત્થાન નથી, યાવત્
સર્વ લાવો નિયત છે, શ્રમણુ ભગવંત મહા-
વીરની ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિ મિથ્યા છે કે ઉત્થાન છે,
યાવત્ સર્વ લાવો અનિયત છે; તે તમારું
કથન મિથ્યા થઈ જાય છે.

૧૭૮. તદ્દ ળં સે દેવે કુણ્ડકોલિણં
સમણોવાસણં એવં વુત્તે સમાણે
સંકિણે જાવ કલુસસમાવન્ને તો
સંચાણે કુણ્ડકોલિયસ્સ સમણોવાસ-
યસ્સ કિંચિ પામોક્ખમાઈક્ખિત્તણે;
નામ-મુદ્દયં ચ ઉત્તરિજ્જયં ચ પુઢવિ-
સિલા-પટ્ટણે ઠવેઈ, ઠવેત્તા જામેવ
દિસિં પાઉવ્ભૂણે, તામેવ દિસિં પડિગણે ।

જ્યારે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકે એ પ્રમાણે
કહ્યું ત્યારે તે દેવ શંકિત થયો, યાવત્
કલુષને પ્રાપ્ત થયો, (હતપ્રભ થઈ ગયો)
કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકને કંઈપણ ઉત્તર
આપી ન શક્યો. તેણે તે નામમુદ્રા અને
ઉત્તરીય વસ્ત્રને પૃથ્વીશિલાપટ્ટ ઉપર મૂકી
દીધાં અને જે દિશાથી આવ્યો હતો તે
દિશા તરફ ચાલ્યો ગયો.

૧૭૯. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી
સમોસઢે ।

તે કાળે અને તે સમયે મહાવીર સ્વામી
સમોસર્થા.

૧૮૦. તદ્દ ળં સે કુણ્ડકોલિણે સમણોવાસણે
ઈમીસે કહાણે લદ્ધટ્ઠે હદ્ધ જહા
કામદેવો તહા નિગ્ગચ્છઈ, જાવ
પજ્જુવાસઈ, ધમ્મકહા ।

કુંડકોલિક શ્રમણોપાસક આ સમાચાર
સાંભળી પ્રસન્ન થયો અને કામદેવની જેમ
ભગવાનની ધર્મદેશના સાંભળવા નીકળ્યો,
યાવત્ પર્યુપાસના ક્રીધી. ભગવાનની ધર્મ-
દેશના થઈ.

૧૮૧. “કુણ્ડકોલિયા” ! ઇ સમણે મગ્ગવં
મહાવીરે કુણ્ડકોલિયં સમણોવાસયં

‘હે કુંડકોલિક’ એમ સંબોધી શ્રમણુ
ભગવાન મહાવીરે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકને

एवं वयासी—“से नूणं कुण्डकोलिया!
कल्लं तुव्वं पुव्वावरण्हकाल-समयंसि
असोग-वणियाए एगे देवे अंतियं
पाउव्वभवित्था । तए णं से देवे नाम-
मुद्दं च तहेव जाव पडिगए । से नूणं
कुण्डकोलिया ! अट्ठे समट्ठे ? ”

“हन्ता ! अत्थि । ”

“तं धन्नेसि णं तुमं कुण्ड-
कोलिया ! ” (जहा कामदेवो)

“अज्जो” ! इ समणे भगवं
महावीरे समणे निग्गंथे य निग्गंथीओ
य आमंतित्ता एवं वयासी—“जइ
ताव, अज्जो ! गिहिणो गिहिमज्झा-
वसंता णं अन्न-उत्थिए अट्ठेहि य
हेऊहि य पसिणेहि य कारणेहि य
वागरणेहि य निप्पट्ठ-पसिणवागरणे
करेंति, सक्का पुणाइं, अज्जो !
समणेहि निग्गंथेहि दुवालसङ्गं गणि-
पिडगं अहिज्जमाणेहि अन्न-उत्थिया
अट्ठेहि य जाव निप्पट्ठ-पसिण-
वागरणा करित्तए ” ।

१८२. तए णं समणा निग्गंथा य निग्गंथीओ
य समणस्स भगवओ महावीरस्स
“तह”त्ति एयमट्ठं विणएणं
पडिसुणेंति ।

१८३. तए णं से कुण्डकोलिए समणोवासए
समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ,
वंदित्ता नमंसित्ता पसिणाइं पुच्छइ,

આ પ્રમાણે કહ્યું : કુંડકોલિક ! ખરેખર
કાલે તારી પાસે મધ્યાહ્ન સમયે અશોક-
વનિકામાં એક દેવ આવ્યો હતો. આવીને
તે દેવે તારી નામમુદ્રા અને ઉત્તરીય વસ્ત્ર
લઈ લીધું. યાવત્ તે પાછો ગયો ઇત્યાદિ
સમગ્ર વૃત્તાન્ત કહી સંભળાવ્યો. પછી
પૂછ્યું : કુંડકોલિક ! ખરેખર આ વાત
સત્ય છે ?

કુંડકોલિક : હા, સત્ય છે.

ભગવાન : તો કુંડકોલિક ! તું ધન્ય છે,
વગેરે કામદેવની પેઠે કહેવું.

‘હે આર્યો’ એમ સંબોધી શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરે નિર્ઞન્થો અને નિર્ઞન્થીઓને આ
પ્રમાણે કહ્યું : હે આર્યો ! જે ગૃહસ્થાવાસમાં
રહેતા ગૃહસ્થો અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન, કારણ
અને ઉત્તર વડે અન્ય તીર્થિકાને નિરુત્તર
કરવા સમર્થ છે તો દ્વાદશાંગ ગણિપિટકનું
અધ્યયન કરનાર નિર્ઞન્થ શ્રમણોને માટે
અર્થ, હેતુ, અને યુક્તિઓ દ્વારા અન્ય
યૂથિકાને નિરુત્તર કરવું તો શક્ય જ છે.

ત્યાર પછી શ્રમણ નિર્ઞન્થો અને નિર્ઞન્થી-
ઓ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના એ અર્થને
‘તહ’ત્તિ કહી વિનય વડે સ્વીકારે છે.

ત્યાર બાદ કુંડકોલિક શ્રમણોપાસક શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર
કરે છે. વંદન અને નમસ્કાર કરી પ્રશ્નો

પુચ્છિતા અટ્ટમાદિયઇ, અટ્ટમાદિયત્તા
જામેવ દિસિં પાઝબ્ભૂં તામેવ દિસિં
પડિગણે । સામીં બહિયાં જણવય-
વિહારં વિહરઇ ।

પૂછે છે, પૂછીને તેઓના અર્થને ગ્રહણ કરે
છે. અર્થ ગ્રહણ કર્યા પછી જ દિશાથી
આવ્યો હતો તે દિશા તરફ ગયો. પછી
મહાવીર સ્વામી બહાર દેશોમાં વિહાર
કરવા લાગ્યા.

૧૮૪. તણે જં તસ્સ કુણ્ડકોલિયસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ વહૂંહિં સીલ જાવ ભાવે-
માણસ્સ ચોદ્ધસ સંવચ્છરાઈં વડ્ઢકં-
તાઈં । પણ્ણરસમસ્સ સંવચ્છરસ્સ
અંતરા વટ્ટમાણસ્સ અન્નયા કયાઈ
(જહા કામદેવો તહા) જેટ્ટપુત્તં
ઠવેત્તા તહા પોસહ-સાલાણે જાવ
ધમ્મપણ્ણત્તિં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહ-
રઇ । એવં એકકારસ ઉવાસગ-પડિમાઓ
તહેવ જાવ સોહમ્મે કપ્પે અરુણજ્ઞણે
વિમાણે જાવ અંતં કાહિઈ । નિક્કલેવો ।

તે કુંડકોલિક શ્રમણોપાસકને ઘણાં શીલ-
વ્રતાદિ વડે યાવત્-આત્માને ભાવિત કરતાં
ચૌદ વર્ષ વ્યતીત થઈ ગયા. પંદરમા વર્ષની
વચ્ચે વર્તતા એને કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રિના
સમયે ધર્મજગરણ કરતાં આવા પ્રકારનો
વિચાર ઉત્પન્ન થયો, ઇત્યાદિ કામદેવની
પેટે બધું કહેવું. તે જ્યેષ્ઠ પુત્રને પોતાની
જગ્યાએ સ્થાપીને અને તેમજ પોષધશાલામાં
યાવત્ ધર્મપ્રજ્ઞાપિતો સ્વીકાર કરીને વિચરવા
લાગ્યો. એમ અગિયાર ઉપાસકની પ્રતિભાઓ
તેમજ પાળીને યાવત્ સૌધર્મ દેવલોકમાં
અરુણધ્વજ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયો. યાવત્
પછી (મહાવિદેહમાં જન્મગ્રહણ કરીને)
કર્મોનો અંત કરશે.

અહીં પૂર્વવત્ નિક્ષેપ કહેવો જોઈએ.

અધ્યયન સાતમું

સકડાલપુત્ર

૧૮૫. સત્તમસ્સ ઉક્કેવો, પોલાસપુરે નામં
નયરે । સહસ્સંબવણે ઉજ્જાણે ।
જિયસત્તૂ રાયા ।

સાતમા અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો :
(શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરે છઠ્ઠા અધ્યયનનો
આ અર્થ કહ્યો છે તો સાતમા અધ્યયનનો
શો અર્થ કહ્યો છે? ઇત્યાદિ)

પોલાસપુર નામે નગર હતું. ત્યાં સહસ્રાશ્ર-
વન નામક ઉદ્યાન હતું. જિતશત્રુ ત્યાંનો
રાજા હતો.

૧૮૬. તત્થ ણં પોલાસપુરે નયરે સદ્દાલપુત્તે
નામં કુમ્ભકારે આજીવિઓવાસણ
પરિવસઈ । આજીવિય-સમયંસિ લદ્ધટ્ઠે
ગહિયટ્ઠે પુચ્છિયટ્ઠે વિણિચ્છિયટ્ઠે
અભિગયટ્ઠે, અટ્ઠિ-મિંજ-પેમાણુરાગ-
રત્તે ય “અયમાસો! આજીવિય-
સમણ અટ્ઠે, અયં પરમટ્ઠે, સેસે
અણટ્ઠે” ત્તિ આજીવિયસમણં અપ્પાણં
ભાવેમાણે વિહરઈ ।

તે પોલાસપુર નગરમાં આજીવિકના સિદ્ધા-
ન્તનો અર્થ જણે જાણ્યો છે, જણે અર્થ
ચહણુ કર્યો છે, જણે અર્થ પૂછ્યો છે, જણે
અર્થ વિશેષતઃ નિશ્ચિત કર્યો છે અને જણે
તાત્પર્યથી અર્થને જાણ્યો છે એવો તથા
જેની અસ્થિઓ અને મજ્જામાં તે સિદ્ધાન્તનું
પ્રેમ તથા અનુરાગ સમાયેલ હતો, એવો
આજીવિકનો ઉપાસક સકડાલપુત્ર નામક
કુંભાર રહેતો હતો. તે કહેતો : હે આયુષ્મન!
આ આજીવિકનો સમય એ જ અર્થરૂપ છે,
એ જ પરમાર્થરૂપ છે. બાકી બધું અનર્થ-
રૂપ છે. એમ તે આજીવિકના સમય વડે
આત્માને ભાવિત કરતો રહેતો હતો.

૧૮૭. તસ્સ ણં સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓ-
વાસગસ્સ એવ્કા હિરણ્ણ-કોડી

તે આજીવિકોપાસક સકડાલપુત્રને ત્યાં
એક હિરણ્યકાટિ નિધાનમાં રહેલી, એક

નિહાણ-પડત્તા, એકા વુડ્ધિ-પડત્તા
એકા પવિત્થરપડત્તા, એકે વણ
દસગોસાહસિણં વણં ।

૧૮૮. તસ્સ ણં સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓ-
વાસગસ્સ અગ્ગિમિત્તા નામં ભારિયા
હોત્થા ।

૧૮૯. તસ્સ ણં સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓ-
વાસગસ્સ પોલાસપુરસ્સ નગરસ્સ
વહિયા પંચ કુમ્ભકારાવણ-સયા
હોત્થા । તત્થ ણં વહવે પુરિસા
દિણ્ણમહ્-ભત્ત-વેયણા કલ્લા-કલ્લિ
વહવે કરણ ય વારણ ય પિહ્હણ
ય ઘઙ્ઘણ ય અદ્ધ-ઘઙ્ઘણ ય કલસણ
ય અલિજરણ ય જમ્બૂલણ ય ઉટ્ઠિયાઓ
ય કરેતિ । અન્ને ય સે વહવે પુરિસા
દિણ્ણમહ્-ભત્ત-વેયણા કલ્લાકલ્લિ
તેહિ વહ્હિ કરણહિ ય જાવ ઉટ્ઠિયાહિ
ય રાય-મગ્ગંસિ વિક્કિ કપ્પેમાણા
વિહરંતિ ।

૧૯૦. તણ ણં સે સદ્દાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણ અન્નયા કયાઈ પુઞ્જાવરણ્હ-
કાલ-સમયંસિ જેણેવ અસોગ-વણિયા
તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા
ગોસાલસ્સ મંઝલિ-પુત્તસ્સ અંતિયં
ધમ્મ-પણ્ણત્તિ ઉવસંપજ્જિત્તાણં
વિહરંતિ ।

વ્યાજ મૂકેલી અને એક કોટિ ધન-ધાન્યાદિના
વિસ્તારમાં રોકાયેલી હતી. તેને દસ હજાર
ગાયોનું એક વ્રજ હતું.

તે આજીવિકોપાસક સકડાલપુત્રની અગ્નિ-
મિત્રા નામક ભાર્યા હતી.

તે આજીવિકોપાસક સકડાલપુત્રને પોલાસ-
પુર નગરની બહાર કુંભકારના પાંચસો હાટ
હતા. તેઓમાં ઘણા પુરુષો કામ કરતા
હતા, જેઓને ભૂતિ-દૈનિક પગાર, ભોજન
અને વેતન આપવામાં આવે છે, એવા ઘણા
પુરુષો દરેક પ્રભાતે (પ્રતિદિન) ઘણા કરકો
(પાણી ભરવાની ધડીઓ), વારક, પિઠરક
(તાવડીઓ) ધડાઓ, અર્ધધડાઓ, કલશો
(મોટા ધડાઓ), જંખૂલકો (પાત્રવિશેષ),
ઉષ્ટ્રીકાઓ (મધ આદિ ભરવાનાં પાત્રો)
બનાવતા હતા. બીજા ઘણા પુરુષો વેતન
લઈને તે કરકો, યાવત્ ઉષ્ટ્રીકા વડે રાજ-
માર્ગમાં (વિક્રય કરીને) પોતાની આજીવિકા
કરતા હતા.

ત્યાર પછી આજીવિકોપાસક સકડાલપુત્ર
અન્ય કોઈ દિવસે મધ્યાહ્ન કાળે જ્યાં
અશોકવનિકા છે ત્યાં જાય છે. ત્યાં જઈને
મંખલીપુત્ર ગોશાલકની પાસેથી સ્વીકાર
કરેલ ધર્મપ્રજ્ઞાપિતને અંગીકાર કરીને
વિહરે છે.

૧૯૧. તદ્દં તસ્મૈ સદ્દાલપુત્તસ્મ આજીવિઓ-
વાસગસ્મ એગે દેવે અંતિયં પાઞ્ચભ-
વિત્થા ।

૧૯૨. તદ્દં ત્વં દેવે અંતલિલ્લ-પડિવન્ને
સંખિલિલિણિયાઈં જાવ પરિહિણ સદ્દાલ-
પુત્તં આજીવિઓવાસયં એવં વયાસી—

“એહિઈ ત્વં દેવાણુપ્પિયા ! કલ્લં
ઇહં મહા-માહણે, ઉપ્પન્નણાણ-દંસણધરે,
તીય-પડુપ્પન્ન-મણાગય-જાણે, અરહા
જિણે કેવલી, સવ્વણ્ણૂ સવ્વ-દરિસી,
તેલોક્ક-વહિય-મહિય-પૂઠ્ઠે, સ-દેવ
મણુયાસુરસ્સ લોગસ્સ અચ્ચણિજ્જે,
વંદણિજ્જે, સક્કારણિજ્જે, સમ્માણ-
ણિજ્જે કલ્લાણં મંગલં દેવયં ચેદ્દયં
જાવ પજ્જુવાસણિજ્જે, તચ્ચકમ્મ-
સંપયા સંપત્તે । તં ત્વં તુમં વંદેજ્જાહિ
જાવ પજ્જુવાસેજ્જાહિ પાડિહારિણં
પીઠ-ફલગ-સિજ્જાસંથારણં ઉવનિ-
મંતેજ્જાહિ ।”

દોચ્ચં પિ તચ્ચં પિ એવં વયઈ,
વહિત્તા જામેવ દિસં પાઞ્ચભૂએ તામેવ
દિસં પડિગણે ।

૧૯૩. તદ્દં તસ્મૈ સદ્દાલપુત્તસ્મ આજીવિઓ-
વાસગસ્મ તેણં દેવેણં એવં વુત્તસ્મ
સમાણસ્મ ઇમેયારૂવે અજ્ઞતિથા ૪

ત્યાર પછી આજીવિઓપાસક સકડાલપુત્રની
પાસે એક દેવ પ્રકટ થયો.

ધૂધરીઓ સહિત શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર ધારણ કરેલા તે દેવે
અંતરિક્ષપ્રતિપન્ન એટલે આકાશમાં રહી
આજીવિઓપાસક સકડાલપુત્રને આ પ્રમાણે
કહ્યું : દેવાનુપ્રિય ! આવતી કાલે અહીં,
ઉત્પન્ન થયેલાં જ્ઞાન અને દર્શનને ધારણ
કરનાર, અતીત, વર્તમાન અને ભવિષ્યને
જાણનાર, અરિહંત, જિન, ઈશ્વરી, સર્વજ્ઞ
અને સર્વદર્શી, ત્રણ લોક વડે અવલોકિત,
સ્તુતિ કરાયેલા અને પૂજિત, દેવ, મનુષ્ય
અને અસુર સહિત લોકને અર્ચનીય, વન્દ-
નીય, સત્કાર કરવા યોગ્ય, સન્માન કરવા
યોગ્ય, કલ્યાણ, મંગલ, દેવ અને ચૈત્યની
પેઠે ઉપાસના કરવા યોગ્ય, સત્ય કર્મની
સંપત્તિથી યુક્ત મહામાહન આવશે. માટે
તું તેમને વંદન કરજે, યાવત્ પર્થુપાસના
કરજે, તથા પ્રાતિહારિક (પાછા આપવા
યોગ્ય) પીઠ-આસન, ફલક-પાટિયું, શય્યા-
વસતિ-સ્થાન અને સંસ્તારક-સંથારા-વડે
નિમંત્રિત કરજે.

દેવે બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ એમ
કહ્યું : કહીને તે દેવ જ દિશાથી આવ્યો
હતો તે દિશા તરફ આદર્યો ગયો.

તે દેવે જ્યારે આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે
આજીવિઓપાસક સકડાલપુત્રને આવા પ્રકારનો
અધ્યવસાય થયો. ખરેખર મારા ધર્માચાર્ય

સમુપ્પન્ને—“એવં યલુ મમં ધમ્મા-
યરિણ ધમ્મોવેસણે ગોસાલે મંચલિ-
પુત્તે, સે ણં મહામાહણે ઉપ્પન્નણાણ-
દંસણધરે જાવ તત્ત્વકમ્મ-સંપયા-
સંપત્તે, સે ણં કલ્લં ઇહં હવ્વમા-
ગચ્છિસ્સઈ. તણે ણં તં અહં
વંદિસ્સામિ જાવ પજ્જુવાસિસ્સામિ
પાઠિહારિણં જાવ ઉવનિમંતિસ્સામિ.

૧૧૪. તણે ણં કલ્લં જાવ જલંતે સમણે
ભગવં મહાવીરે જાવ સમોસરિણે.
પરિસા નિગ્ગયા જાવ પજ્જુવાસઈ.

૧૧૫. તણે ણં સે સદ્દાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણે ઇમીસે કહાણે લલ્લટ્ઠે સમાણે
—“એવં યલુ સમણે ભગવં મહાવીરે
જાવ વિહરઈ, તં ગચ્છામિ ણં સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદામિ જાવ પજ્જુ-
વાસામિ” એવં સંપેહેઈ, સંપેહિત્તા
ણ્હાણે-જાવ-પાયચ્છિત્તે સુદ્ધ-પ્પાવેસાઈ-
જાવ અપ્પમહ્ગ્ગાભરણાલંકિય-સરીરે-
મણુસ્સવગ્ગુરા-પરિગણે સાઓ ગિહાઓ
પઠિણિક્ખમઈ, પઠિણિક્ખમિત્તા પોલા-
સપુરં નયરં મજ્જં-મજ્જેણં નિગ્ગચ્છઈ,
નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ સહસ્સંબવણે
ઉજ્જાણે, જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે
તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા
તિક્ખુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેઈ,

અને ધર્મોપદેશક ગોસાલક મંચલીપુત્ર છે.
તે મહામાહન, ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનને ધારણ
કરનાર યાવત્ સત્ય કર્મની સંપત્તિથી યુક્ત
છે. અને તે કાલે અહીં શીઘ્ર આવશે,
તેથી હું તેમને વંદન કરીશ, યાવત્ તેમની
પર્યુપાસના કરીશ; અને પ્રાતિહારિક પીઠ-
આસન વગેરે માટે નિમંત્રિત કરીશ.

તે પછી બીજા દિવસે યાવત્ સૂર્યોદય થયા
પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનું પદાર્પણ
થયું. પરિષદ વાંદવા નીકળી, યાવત્ તેમની
પર્યુપાસના કરી.

ત્યાર બાદ આજીવિકાપાસક સકકાલપુત્ર આ
વાતથી વિદિત થઈ ‘એ પ્રમાણે ખરેખર
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર યાવત્ વિહરે છે
માટે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે જઈ,
તેમને વાંદું અને તેમની પર્યુપાસના કરું’
એમ વિચાર કરે છે. વિચાર કરી સ્નાન કરી
કૌતુક મંગલ અને પ્રાયશ્ચિત્ત ક્રીધું-મંગલા-
ચાર કર્યું. ત્યાર પછી જનસમુદાય વડે
વીંટાયેલો તે પોતાના ઘરેથી બહાર નીકળ્યો.
નીકળીને પોલાશપુર નગરના મધ્યભાગમાં
થઈને બેઠો છે. જઈને જ્યાં સહસ્રાશ્રવન
નામક ઉદ્યાન હતું અને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર હતા ત્યાં પહોંચ્યો. પહોંચીને ત્રણ
વાર પ્રદક્ષિણા કરી. પ્રદક્ષિણા કરીને

કરેત્તા વંદઈ, નમંસઈ, નમંસિત્તા
જાવ પજ્જુવાસઈ।

૧૯૬. તણે નં સમણે ભગવં મહાવીરે
સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓવાસગસ્સ
તીસે ય મહઈ જાવ ધમ્મકહા સમત્તા।

૧૯૭. “સદ્દાલપુત્તા” ! ઇ સમણે ભગવં
મહાવીરે સદ્દાલપુત્તં આજીવિઓવાસયં
એવં વયાસી—

“સે નૂણં, સદ્દાલપુત્તા ! કલ્લં
તુમં પુવ્વાવરણ્ણકાલસમયંસિ જેણેવ
અસોગ-વણિયા જાવ વિરહસિ । તણે
નં તુવ્ભં એગે દેવે અંતિયં પાઞ્ચભ-
વિત્થા । તણે નં સે દેવે અંતલિક્ખ-
પડિવન્ને એવં વયાસી—“હંભો
સદ્દાલપુત્તા !” તં ચેવ સવ્વં જાવ
“પજ્જુવાસિસ્સામિ” । સે નૂણં
સદ્દાલપુત્તા ! અટ્ઠે સમટ્ઠે ? ”
“હંતા ! અત્થિ” । નો ચલુ,
સદ્દાલપુત્તા ! તેણં દેવેણં ગોસાલં
મંચલિ-પુત્તં પણિહાય એવં વુત્તે” ।

૧૯૮. તણે નં તસ્સ સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓ-
વાસયસ્સ સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં
એવં વુત્તસ્સ સમાણસ્સ ઇમેયારુવે
અજ્ઞાતિથણે ૪—“એસ નં સમણે
ભગવં મહાવીરે મહામાહણે ઉપ્પન્ન-
ણાણ-દંસણધરે, જાવ તચ્ચ-કમ્મ-

વંદન-નમસ્કાર કર્યો. વંદન-નમસ્કાર પછી
પર્યુપાસના શ્રીધી.

ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે
આજીવિકાપાસક સકકાલપુત્રને અને અત્યંત
વિશાળ જનસમૂહને ધર્મકથા કહી, યાવત્
ધર્મકથા સમાપ્ત થઈ.

‘હે સકકાલપુત્ર !’ એમ સંબોધી શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરે આજીવિકાપાસક સકકાલ-
પુત્રને આ પ્રમાણે કહ્યું : ‘સકકાલપુત્ર !’
ગઈ કાલે તું મધ્યાહ્ન સમયે જ્યાં
અશોકવનિકા છે ત્યાં યાવત્ રહ્યો હતો,
ત્યારે તારી પાસે એક દેવ આવ્યો, તે પછી
તે દેવે આકાશમાં રહી આ પ્રમાણે કહ્યું :
હે સકકાલપુત્ર ! (કાલે આ નગરમાં મહા-
માહન આવશે) ઇત્યાદિ બધું કહેવું. યાવત્
(તને વિચાર થયો કે) હું સેવા કરીશ.
સકકાલપુત્ર ! ખરેખર આ વાત ખરેખર છે ?
સકકાલપુત્રે કહ્યું : હા, ખરેખર છે.
ભગવાને કહ્યું : પરંતુ હે સકકાલપુત્ર ! તે
દેવે મંબલીપુત્ર ગોશાલકને ઉદ્દેશીને એ
પ્રમાણે કહ્યું ન હતું.

ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે એમ
કહ્યું ત્યારે આજીવિકાપાસક સકકાલપુત્રને
આવા પ્રકારનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો : શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરે મહામાહન, ઉત્પન્ન થયેલ
જ્ઞાનદર્શનના ધારક યાવત્ સત્યકર્મની
સંપત્તિથી સંપન્ન છે, મારે શ્રમણ ભગવાન

સંપયા-સંપત્તે । તં સેયં ખલુ મમ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદિતા નમં-સિત્તા પાઙ્ગિહારિણં પીઠ-ફલગ જાવ ઉવનિમંતિત્તે । ” એવં સંપેહેહ, સંપેહિત્તા ઉઠ્ઠાએ ઉટ્ઠેહ, ઉટ્ઠિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદેહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—“એવં ખલુ મંતે ! મમ પોલાસપુરસ્સ નયરસ્સ બહિયા પંચ કુમ્ભકારાવણસયા । તત્થ ણં તુમ્હે પાઙ્ગિહારિયં પીઠ જાવ સંથારયં ઓગિણ્હિત્તા ણં વિહરહ ” ।

૧૧૯. તએ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે સદ્દાલપુત્તસ્સ આજીવિઓવાસગસ્સ એયમટ્ઠં પડિસુણેહ, પડિસુણેત્તા સદ્દાલ-પુત્તસ્સ આજીવિઓવાસગસ્સ પંચકુમ્ભ-કારાવણસએસુ ફાસુએસણિજ્જં પડિ-હારિયં પીઠફલગ જાવ સંથારયં ઓગિણ્હિત્તા ણં વિહરહ ।

૨૦૦. તએ ણં સે સદ્દાલપુત્તે આજીવિઓ-વાસએ અન્નયા કયાહ વાયાહયયં કોલાલ-મંડં અંતો સાલાહિતો બહિયા નીણેહ, નીણિત્તા, આયવંસિ દલયહ ।

૨૦૧. તએ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે સદ્દાલપુત્તં આજીવિઓવાસયં એવં વયાસી—“સદ્દાલપુત્તા ! એસ ણં કોલાલમંડે કઓ ? ” ।

મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરીને પ્રાતિહારિક (પાછા આપવા યોગ્ય) પીઠ-આસન, ફલક ઇત્યાદિ વડે નિમંત્રિત કરવું શ્રેયસ્કર છે. તે એમ વિચાર કરે છે. એમ વિચાર કરીને પ્રયત્ન વડે ઊઠે છે, ઊઠીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરે છે, વંદન-નમસ્કાર કરીને તેણે કહ્યું : હે ભગવન ! પોલાશપુર નગરની બહાર મારા પાંચસો કુંભારની દુકાનો છે. ત્યાંથી તમે પ્રાતિહારિક પીઠ, ફલક યાવત્ સંથારાને ગ્રહણ કરીને વિચરો.

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર, આજીવિકાપાસક સકકાલપુત્રની એ વાત સ્વીકારે છે. એ વાત સ્વીકારીને આજીવિકા-પાસક સકકાલપુત્રના પાંચસો કુંભારના દુકાનોથી પીઠ, ફલક યાવત્ સંથારાને ગ્રહણ કરીને વિહરે છે.

ત્યાર પછી આજીવિકાપાસક સકકાલપુત્ર અન્ય ઠાઠ દિવસે વાતાહત-વાયુથી સુકાયેલ કુંભારનાં પાત્રો, જે અંદર રહેલાં હતાં તેમને શાલામાંથી બહાર કાઢીને તડકામાં સુકવે છે.

ત્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આજીવિકા-પાસક સકકાલપુત્રને કહ્યું : હે સકકાલપુત્ર ! આ કુંભારનાં પાત્રો ઠેવી રીતે બને છે :

૨૦૨. તણ નં સે સદાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણ સમણં ભગવં મહાવીરં એવં
વયાસી—“એસ નં મંતે! પુવ્વિ
મદ્વિયા આસી, તઓ પચ્છા ઉદણં
નિગિજ્જહ, નિગિજ્જિત્તા છારેણ ય
કરિસેણ ય એગયાઓ મીસિજ્જહ,
મીસિજ્જિત્તા ચક્કે આરોહિજ્જહ,
તઓ વહવે કરગા ય જાવ
ઉદ્વિયાઓ ય કજ્જતિ ।

૨૦૩. તણ નં સમણે ભગવં મહાવીરે
સદાલપુત્તં આજીવિઓવાસયં એવં
વયાસી—“સદાલપુત્તા ! એસ નં
કોલાલ-મંડે કિં ઉદ્ઘાણેણં જાવ
પુરિસક્કાર-પરક્કમેણં કજ્જંતિ ઉદાહુ
અણુદ્ઘાણેણં જાવ અપુરિસક્કાર-પરક્ક-
મેણ કજ્જંતિ ? ”

૨૦૪. તણ નં સે સદાલપુત્તે આજીવિઓવાસણ
સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી—
“મંતે! અણુદ્ઘાણેણં જાવ અપુરિ-
સક્કાર-પરક્કમેણં, નત્થિ ઉદ્ઘાણે હ
વા જાવ પરક્કમે હ વા, નિયયા
સન્વભાવા ” ।

૨૦૫. તણ નં સમણે ભગવં મહાવીરે
સદાલપુત્તં આજીવિઓવાસયં એવં
વયાસી—“સદાલપુત્તા ! જહ નં
તુવ્વં કેહ પુરિસે વાયાહયં વા

ત્યારે આજીવિઓપાસક સકકાલપુત્રે શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું :
ભગવન ! આ પૂર્વે માટી હતી, ત્યાર
પછી તે પાણી વડે આદ્ર્ કરાય છે—પલાળાય
છે, પલાળીને રાખ અને છાણ વડે એકત્ર
મેળવાય છે, મેળવીને ચક્ર ઉપર ચઢાવાય
છે, ત્યાર પછી ઘણા કરકા (પાણી ભરવાના
ધડા) યાવત્ ઉઘ્રિકા (ધી-તેલ ભરવાનાં
પાત્ર) બનાવાય છે.

ત્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આજીવિઓ-
પાસક સકકાલપુત્રને આ પ્રમાણે કહ્યું :
સકકાલપુત્ર ! આ કુંભારનાં પાત્રો ઉત્થાન
(પ્રયત્ન) વડે યાવત્ પુરુષાર્થ વડે કરાય
છે અથવા ઉત્થાન સિવાય, યાવત્ પરાક્રમ
સિવાય કરાય છે ?

ત્યારે તે આજીવિઓપાસક સકકાલપુત્રે શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું :
ભગવન ! ઉત્થાન સિવાય, યાવત્ પરાક્રમ
સિવાય કરાય છે. (કારણ કે ઉત્થાન નથી,
યાવત્ પરાક્રમ નથી અર્થાત્ ઉત્થાન, પરાક્રમ
આદિથી કંઈ થતું નથી.) સર્વભાવો
નિયત છે.

તદનન્તર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે
આજીવિઓપાસક સકકાલપુત્રને આ પ્રમાણે
કહ્યું : સકકાલપુત્ર ! જો કોઈ પુરુષ તારા
વાયુથી સુકાયેલાં અને પાકેલાં કુંભારનાં

પવકેલ્લયં વા કોલાર-ભંડં અવહ-
રેજ્જા વા વિક્ષરેજ્જા વા મિદેજ્જા
વા અચ્છિદેજ્જા વા પરિટ્ઠવેજ્જા વા,
અગ્નિમિત્તાણ વા મારિયાણ સદ્ધિ
વિહરેજ્જા, તસ્સ ણં તુમં પુરિસસ્સ
કિં દંડં વત્તેજ્જાસિ ? ” “ ભંતે !
અહં ણં તં પુરિસં આઓસેજ્જા વા
હણેજ્જા વા બન્ધેજ્જા વા મહેજ્જા વા
તજ્જેજ્જા વા તાલેજ્જા વા નિચ્છો-
દેજ્જા વા નિબ્બચ્છેજ્જા વા અકાલે
ત્રેવ જીવિયાઓ વવરોવેજ્જા । ”

૨૦૬. “ સદ્દાલપુત્તા ! નો ક્ખલુ તુવ્વ ક્કેઢ
પુરિસે વાયાહયં વા પવકેલ્લયં વા
કોલાર-ભંડં અવહરહ વા જાવ
પરિટ્ઠવેહ વા અગ્નિમિત્તાણ વા મારિ-
યાણ સદ્ધિ વિહરહ, નો વા તુમં તં
પુરિસં આઓસેજ્જસિ વા હણેજ્જસિ
વા જાવ અકાલે ત્રેવ જીવિયાઓ
વવરોવેજ્જસિ, જહ નત્થિ ઉટ્ઠાણે હ
વા જાવ પરવ્વકમે હ વા નિયયા
સવ્વાભાવા । અહ ણં તુવ્વ ક્કેઢ પુરિસે
વાયાહયં જાવ પરિટ્ઠવેહ વા અગ્નિ-
મિત્તાણ વા જાવ વિહરહ, તુમં તા
તં પુરિસં આઓસેસિ વા જાવ
વવરોવેસિ । તો જં વદસિ નત્થિ
ઉટ્ઠાણે હ વા જાવ નિયયા સવ્વભાવા,
તં તે મિચ્છા । ”

પાત્રોને હરી જાય, જ્યાં-ત્યાં ફેંટી દે, ફેંટી
નાખે, બળાત્કારે લે, બહાર મૂકી દે, અથવા
તારી સ્ત્રી અગ્નિમિત્રા સાથે વિપુલ ભોગો
ભોગવતો વિહરે તો તું તે પુરુષને શું
શિક્ષા કરે ?

સકડાલપુત્ર : ભગવન ! હું તે પુરુષને
આક્રોશ કરું, હણું, ખાંધું, મારું, તર્જના
કરું, તાડના કરું, તેનું બધું ખૂંચવી લઉં,
અને તેનો તિરસ્કાર કરું, તથા અને
અકાળે જ જીવનથી રહિત કરું—મારી નાખું.

ભગવાન : સકડાલપુત્ર ! જો ઉત્થાન નથી,
યાવત્ પરાક્રમ નથી અને સર્વ ભાવો નિયત
છે તો કોઈ પુરુષ તારા વાયુથી સુકાયેલા
અને પાકાં ફળોનાં પાત્રોને હરણ કરતું
નથી, યાવત્ બહાર લઈને મૂકતું નથી અને
તારી અગ્નિમિત્રા ભાર્યા સાથે વિપુલ ભોગો
ભોગવતું નથી, તથા તું તે પુરુષને આક્રોશ
કરતો નથી, હણતો નથી યાવત્ અકાળે
જીવનથી મુક્ત કરતો નથી, અને જો તારાં
વાયુથી સુકાયેલાં પાત્રોને કોઈ પુરુષ હરી
જાય યાવત્ બહાર મૂકી દે તથા અગ્નિમિત્રાની
સાથે વિપુલ ભોગો ભોગવતો વિહરે અને
તું તે પુરુષને આક્રોશ કરે યાવત્ જીવનથી
મુક્ત કરે તો તું જ કહે છે કે, ઉત્થાન
નથી યાવત્ સર્વ ભાવો નિયત છે, તે
મિથ્યા છે.

૨૦૭. તથા નં સે સદાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણ સંવુદ્ધે ।

૨૦૮. તથા નં સે સદાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ
નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં
વયાસી—“ઇચ્છામિ નં, મંતે ! તુભં
અંતિણ ધમ્મં નિસામેત્તણ” ।

૨૦૯. તથા નં સમણે ભગવં મહાવીરે
સદાલપુત્તસ્સ આજીવિઓવાસગસ્સ
તીસે ય જાવ ધમ્મં પરિકહેહ ।

૨૧૦. તથા નં સે સદાલપુત્તે આજીવિઓ-
વાસણ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિણ ધમ્મં સોચ્છા નિસમ્મ હટ્ઠ-
તુટ્ઠ જાવ હિયણ જહા આણંદો તહા
ગિહિ-ધમ્મં પઢિવજ્જહ । નવરં એગા
હિરણ્ણ-કોડી નિહાણ-પણ્ણ, એગા
હિરણ્ણ-કોડી વુહ્ઠિ-પણ્ણ, એગા
હિરણ્ણ-કોડી પવિત્થર-પણ્ણ, એગે
વણ દસ ગો-સાહસ્સિણં વણં જાવ
સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ નમંસહ,
વંદિત્તા નમંસિત્તા જેણેવ પોલાસપુરે
નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા
પોલાસપુરં નયરં મજ્જં-મજ્જેણં જેણેવ
સણ ગિહે, જેણેવ અગ્ગિમિત્તા મારિયા,
તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા,
અગ્ગિમિત્તં એવં વયાસી—

“એવં ચલુ દેવાણુપ્પિણ ! સમણે

ભગવાનના આ કથનથી આજીવિકાપાસક
સકડાલપુત્રને બોધ પ્રાપ્ત થઈ ગયો.

ત્યાર પછી આજીવિકાપાસક સકડાલપુત્ર
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર
કરે છે. વંદન-નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે
કહે છે: હે ભગવન! હું તમારી પાસે ધર્મ-
શ્રવણ કરવાને ઇચ્છું છું.

ત્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આજીવિકા-
પાસક સકડાલપુત્રને અને તે મોટી પરિષદને
યાવત્ ધર્મદેશના કરી.

ત્યાર બાદ આજીવિકાપાસક સકડાલપુત્રે
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મ
સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત, પ્રસન્ન અને
સંતુષ્ટ ચિત્તવાળો થઈ આનંદની પેઠે
ગૃહસ્થધર્મને અંગીકાર કર્યો. પરંતુ
આનંદની વક્તવ્યતાથી અંતર આ છે કે
સકડાલપુત્રે એક હિરણ્યકોટિ નિધાનમાં,
એક હિરણ્યકોટિ વ્યાજ અને એક હિરણ્ય-
કોટિ ધન-ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં રાખેલી
હતી. તેને ત્યાં દસ હજાર ગાયોનું એક વ્રજ
હતું. તે પછી સકડાલપુત્ર યાવત્ શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરે છે.
વંદન-નમસ્કાર કરીને જ્યાં પોલાશપુર નામક
નગર છે ત્યાં આવે છે, આવીને તેણે
અગ્નિમિત્રા ભાર્યાને આ પ્રમાણે કહ્યું:
દેવાનુપ્રિયે! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
પધારેલા છે તે માટે તું જા અને શ્રમણ

ભગવં મહાવીરે જાવ સમોસદે, તં
ગચ્છાહિ નં તુમં, સમણં ભગવં મહાવીરં
વંદાહિ જાવ પજ્જુવાસાહિ, સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ પંચાણુ-
વ્વઇયં સત્તસિક્ખાવઇયં દુવાલસવિહં
ગિહિધમ્મં પઢિવજ્જાહિ” ।

૨૧૧. તએ નં સા અગ્ગિમિત્તા ભારિયા
સદ્દાલપુત્તસ્સ સમણોવાસગસ્સ ‘તહ’-
ત્તિ એયમટ્ઠં વિણેણ પઢિસુણેહ ।

૨૧૨. તએ નં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસએ
કોઢુમ્બિય-પુરિસે સદ્દાવેહ, સદ્દાવેત્તા
એવં વયાસી—“ચિપ્પામેવ, મો
દેવાણુપ્પિયા ! લહુકરણ-જુત્તજોઇયં
સમ-ચુર-બાલિહાણ-સમલિહિય-સિંગ-
એહિ, જંબૂળયામય-કલાવ-જોત્તપઢિવિ-
સિટ્ઠએહિ રયયામય-ઘંટ-સુત્ત-રજ્જુગ-
વરકચ્છ-ચઇય-નત્થા-પગ્ગહોગ્ગહિય-
એહિ, નીલુપ્પલ-કયામેલએહિ, પવર-
ગોણ-જુવાણએહિ નાણામણિ-કણગ-
ઘંટિયા-જાલ-પરિગયં સુજાય-જુગ-જુત્ત-
ઉજ્જુગ - પસત્થ - સુવિરઇય - નિમ્મિયં
પવર-લક્ખણોવવેયં જુત્તામેવ ધમ્મિયં
જાણ-પ્પવરં ઉવટ્ઠવેહ, ઉવટ્ઠવિત્તા મમ
એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ” ।

ભગવંત મહાવીરને વંદન કર ચાવત્ તેમની
પર્યુપાસના કર. તથા શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની પાસે પાંચ આણુવ્રત અને સાત
શિક્ષાવ્રત રૂપ બાર પ્રકારનો ગૃહસ્થધર્મ
અંગીકાર કર.

ત્યાર પછી તે અગ્નિમિત્રા ભાર્યા શ્રમણો-
પાસક સકડાલપુત્રના એ અર્થને ‘તહ’ આ
પ્રમાણે કહી વિનયપૂર્વક સ્વીકારે છે.

તત્પશ્ચાત્ શ્રમણોપાસક સકડાલપુત્ર કૌટુમ્બિક
પુરુષોને બોલાવે છે, બોલાવીને તે આ પ્રમાણે
કહે છે : હે દેવાનુપ્રિયો ! ધર્મક્રિયા યોગ્ય
રથને ઉપસ્થિત કરો. એ રથમાં શીઘ્રગામી
બળદ બેડાયેલા હોવા બેઠેએ. બળદોની
ખરી અને પૂછડું સરખું હોવું બેઠેએ.
શિંગડાં રંગાયેલાં હોવાં બેઠેએ. એનાં
કંઠાભરણ સ્વર્ણમય હોવા બેઠેએ અને
દોરડીઓ સ્વર્ણમય તારોથી બચિત હોવી
બેઠેએ. રજતમય ધંટા સૂતરની દોરડીઓ
સાથે બદ્ધ બેઠેએ અને નાથ સ્વર્ણમંડિત
હોવી બેઠેએ. બળદોના માથા ઉપર
નીલકમળના છોગા હોવા બેઠેએ. આ
બળદો તરુણ હોવા બેઠેએ. રથ નાના
પ્રકારની મણિઓથી મંડિત અને ધંટિકા-
ઓથી યુક્ત હોય અને સારા લાકડાના
યુગ-ધુરાવાળો હોવો બેઠેએ. સારી રીતે
રચિત-નિર્મિત હોવો બેઠેએ. એવા શ્રેષ્ઠ

લક્ષણોથી યુક્ત શ્રેષ્ઠ રથને હાજર કરો,
હાજર કરીને મને આ આજ્ઞા પાછી આપો.
એટલે આજ્ઞા પ્રમાણે કાર્ય થઈ જવાની
સૂચના આપો.

૨૧૩. તદ્દાં તદ્દાં કોઢુમ્બિય-પુરિસા જાવ
પચ્ચપ્પિણંતિ ।

ત્યાર બાદ તે કૌટુમ્બિક પુરુષો તેની આજ્ઞા
પાછી આપે છે.

૨૧૪. તદ્દાં તદ્દાં સા અગ્ગિમિત્તા ભારિયા
પ્હાયા જાવ પાયચ્છિત્તા સુદ્ધપ્પાવેસાઈ
જાવ અપ્પમહગ્ધાભરણાલંકિયસરીરા
ચેડિયા-ચક્કવાલપરિકિણ્ણા ધમ્મિયં-
જાણપ્પવરં દુરુહ્હ, દુરુહિત્તા પોલાસ-
પુરં નગરં મજ્જં-મજ્જેણં નિગ્ગચ્છઈ,
નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ સહસ્સમ્બવણે
ઉજ્જાણે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવા-
ગચ્છિત્તા ધમ્મિયાઓ જાણાઓ પચ્ચો-
રુહ્હ, પચ્ચોરુહિત્તા ચેડિયાચક્ક-
વાલપરિવુડા જેણેવ સમણે ભગવં
મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવા-
ગચ્છિત્તા તિક્કુત્તો જાવ વંદઈ,
નમંસઈ, વંદિત્તા નમંસિત્તા નચ્ચાસન્ને
નાઈદ્દરે જાવ પઞ્જલિઉડા ઠિહ્યા
ચેવ પઞ્જુવાસઈ ।

ત્યાર પછી તે અગ્નિમિત્રા ભાર્યા સ્નાન કરી
યાવત્ કૌતુક, મંગલ અને પ્રાયશ્ચિત્ત કરી,
શુદ્ધ અને સભામાં પ્રવેશ કરવા યોગ્ય વસ્ત્રો
પહેરી, અદ્ય પણ મહામૂલ્ય અલંકાર
વડે શરીર શણગારી, દાસીઓના સમૂહથી
વીંટાયેલી તે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ રથ ઉપર ચઢે
છે. ચઢીને પોલાશપુર નગરના મધ્યના
ભાગમાં થઈને નીકળે છે. નીકળીને જ્યાં
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર હતા ત્યાં પહોંચે
છે. પહોંચીને ત્રણ વાર યાવત્ વંદન-નમસ્કાર
કરીને, અત્યંત પાસે નહિ તેમ અત્યંત
દૂર પણ નહિ એમ, યાવત્ હાથ બેડી
બાંધી રહીને પર્યુપાસના કરે છે.

૨૧૫. તદ્દાં તદ્દાં સમણે ભગવં મહાવીરે અગ્ગિ-
મિત્તાણે તીસે ય જાવ ધમ્મં કહેઈ ।

ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અગ્નિ-
મિત્રા ભાર્યાને અને તે મોટી પરિષદને
યાવત્ ધર્મોપદેશ કરે છે.

૨૧૬. તદ્દાં તદ્દાં સા અગ્ગિમિત્તા ભારિયા
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણે

ત્યાર પછી તે અગ્નિમિત્રા ભાર્યા શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરની પાસે ધર્મ સાંભળી,

ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મં હટ્ઠ-તુટ્ઠા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદઇ નમંસઇ, નમંસિત્તા
એવં વયાસી—“સદ્દહામિ ણં, ભંતે!
નિગ્ગંથં પાવયણં જાવ સે જહેયં
તુબ્બે વયહ, જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં
અંતિએ બહવે ઉગ્ગા ભોગા જાવ
પવ્વઇયા, નો ક્ખલુ અહં તહા સંચાએમિ
દેવાણુપ્પિયાણં અંતિએ મુણ્ડા ભવિત્તા
જાવ અહં ણં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિએ
પંચાણુવ્વઇયં સત્ત-સિક્ખાવઇયં દુવા-
લસવિહં ગિહિ-ધમ્મં પઢિવજ્જિ-
સ્સામિ ।”

“અહાસુહં, દેવાણુપ્પિયા ! મા
પઢિવંધં કરેહ” ।

૨૧૭. તએ ણં સા અગ્ગિમિત્તા મારિયા
સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ
પંચાણુવ્વઇયં સત્તસિક્ખા-વઇયં દુવાલસ-
વિહં સાવગ-ધમ્મં પઢિવજ્જઇ, પઢિ-
વજ્જિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં
વંદઇ નમંસઇ, વંદિત્તા નમંસિત્તા તમેવ
ધમ્મિયં જાણ-પ્પવરં દુરુહઇ દુરુહિત્તા
જામેવ દિસિ પાહ્નમ્મૂયા તામેવ દિસિ
પઢિગયા ।

૨૧૮. તએ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે
અન્નયા કયાઇ પોલાસપુરાઓ
નયરાઓ સહસ્સંબવણાઓ પઢિનિગ્ગ-

અવધારી, પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ શ્રમણ
ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરે છે.
વંદન-નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે કહે છે:
ભગવન્ ! હું નિર્ઋત્ય પ્રવચન ઉપર શ્રદ્ધા
કરું છું. યાવત્ જે તમે કહો છો તે યથાર્થ
છે. જે પ્રકારે દેવાનુપ્રિય એવા આપની
પાસે ધણા ઉચ્ચ કુળના, ભોગ કુળના ક્ષત્રિયોએ
યાવત્ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી છે તે પ્રમાણે
હું દેવાનુપ્રિય પાસે મુંડિત થઈને પ્રવ્રજ્યા
ગ્રહણ કરવા સમર્થ નથી. પરંતુ હું આપ
દેવાનુપ્રિય પાસે પાંચ અણુવ્રત અને સાત
શિક્ષાવ્રત રૂપ બાર પ્રકારના ગૃહસ્થધર્મને
અંગીકાર કરીશ.

(ભગવંતે કહ્યું) : હે દેવાનુપ્રિયે ! તમને સુખ
થાય તેમ કરો, પરંતુ પ્રતિબંધ ન કરો.

ત્યાર પછી તે અગ્નિમિત્રા શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરની પાસે પાંચ અણુવ્રત અને સાત
શિક્ષાવ્રત રૂપ બાર પ્રકારના ગૃહસ્થધર્મને
સ્વીકારે છે. સ્વીકાર કરીને શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર કરે છે,
વંદન અને નમસ્કાર કરીને તે જ ધાર્મિક
યાન ઉપર આરૂઢ થાય છે અને જે દિશાથી
આવી હતી તે દિશામાં પાછી જાય છે.

તદનન્તર શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અન્ય
કોઈ દિવસે પોલાશપુર નગરથી અને
સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાનથી નીકળે છે અને

ચ્છદ્ધ પડિનિગચ્છિત્તા બહિયા જળવય-
વિહારં વિહરદ્ધ ।

૨૧૯. તદ્દ નં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસદ્દ
જાદ્દ અભિગય-જીવાજીવે જાવ
વિહરદ્ધ ।

૨૨૦. તદ્દ નં સે ગોસાલે મંખલિપુત્તે ઇમીસે
કહાદ્દ લદ્ધદ્ધ સમાણે—“એવં ધલુ
સદ્દાલપુત્તે આજીવિય-સમયં વમિત્તા
સમણાણં નિગંથાણં દિદ્ધિ પડિવન્ને ।
તં ગચ્છામિ નં સદ્દાલપુત્તં આજીવિઓ-
વાસયં સમણાણં નિગંથાણં દિદ્ધિ
વામેત્તા પુણરવિ આજીવિય-દિદ્ધિ
ગેણ્ઠાવિત્તદ્દ” ત્તિ કદ્ધદ્ધ એવં સંપેહેદ્ધ,
સંપેહિત્તા આજીવિય-સંઘ-સમ્પરિવુદ્ધે
જેણેવ પોલાસપુરે નયરે, જેણેવ આજી-
વિય-સમા, તેણેવ ઉવાગચ્છદ્ધ, ઉવા-
ગચ્છિત્તા આજીવિયસમાદ્દ મળ્લગ-
નિવલ્લેવં કરેદ્ધ, કરેત્તા કદ્ધવદ્ધિ
આજીવિદ્ધિ સદ્ધિ જેણેવ સદ્દાલપુત્તે
સમણોવાસદ્દ તેણેવ ઉવાગચ્છદ્ધ ।

૨૨૧. તદ્દ નં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસદ્દ
ગોસાલં મંખલિ-પુત્તં દ્ધજ્જમાણં પાસદ્ધ,
પાસિત્તા નો આઢાદ્ધ, નો પરિજા-
ણાદ્ધ, અણાઢાયમાણે, અપરિજાણમાણે,
તુસિણીદ્દ સંચિદ્ધદ્ધ ।

નીકળીને દેશ-દેશાન્તરમાં વિહરે છે.

તત્પશ્ચાત્ સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસક થયો
અને જીવાજીવનો જ્ઞાતા થઈને જીવન વ્યતીત
કરવા લાગ્યો.

ત્યાર પછી મંખલીપુત્ર ગોશાલકે આ
વૃત્તાન્તને સાંભળીને વિચાર કર્યો—ખરેખર
સકડાલપુત્રે આજીવિક સમયનો ત્યાગ કરીને
શ્રમણ નિર્થન્યની દષ્ટિ (શ્રદ્ધા) અંગીકાર
કરી છે, તો હું જાઉં અને આજીવિકાપાસક
સકડાલપુત્રને શ્રમણ નિર્થન્યની દષ્ટિનો
ત્યાગ કરાવી ફરીથી આજીવિકની દષ્ટિ
સ્વીકાર કરાવું. એમ વિચારી આજીવિકાના
સંઘ સહિત જ્યાં પોલાશપુર નગર છે અને
જ્યાં આજીવિકસભા છે ત્યાં આવે છે,
ત્યાં આવીને આજીવિકસભામાં ભાંડ-પાત્રાદિ
ઉપકરણ મૂકે છે. મૂકીને કટલાક આજીવિકા
સાથે જ્યાં સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસક છે
ત્યાં આવે છે.

તે વારે સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસક મંખલી-
પુત્ર ગોશાલકને આવતો જુએ છે, આવતો
જોઈને તેનો આદર કરતો નથી, તેને જાણતો
નથી. આદર નહિ કરતો અને નહિ જાણતો
તે મૂંગો બેઠો રહે છે.

૨૨૨. તદ્દાં ગં સે ગોસાલે મંચલિપુત્તે સદ્દાલ-
પુત્તેણં સમણોવાસણં અણાઢાઙ્ગ-
માણે અપરિજાણિજ્જમાણે પીઢ-ફલગ-
સિજ્જા - સંથારટ્ઠયાણ સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ ગુણ-કિત્તણં
કરેમાણે સદ્દાલપુત્તં સમણોવાસયં
એવં વયાસી—“આગણ ગં, દેવાણુ-
પ્પિયા ! ઇહં મહા-માહણે” ? ।

૨૨૩. તદ્દાં ગં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસણ
ગોસાલં મંચલિપુત્તં એવં વયાસી—
“કે ગં દેવાણુપ્પિયા ! મહામાહણે ?”

૨૨૪. તદ્દાં ગં સે ગોસાલે મંચલિપુત્તે સદ્દાલ-
પુત્તં સમણોવાસયં એવં વયાસી—
“સમણે ભગવં મહાવીરે મહામાહણે” ।

“સે કેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા !
એવં વુચ્ચઈ—સમણે ભગવં મહાવીરે
મહામાહણે ।”

“એવં ચલુ, સદ્દાલપુત્તા ! સમણે
ભગવં મહાવીરે મહામાહણે ઉપ્પન્ન-
ણાણ-દંસણધરે જાવ મહિય-પૂઙ્ગ
જાવ તચ્ચકમ્મ-સંપયા-સંપઉત્તે । સે
તેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા ! એવં વુચ્ચઈ
સમણે ભગવં મહાવીરે મહામાહણે” ।

“આગણ ગં, દેવાણુપ્પિયા ! ઇહં
મહાગોવે” ?

“કે ગં, દેવાણુપ્પિયા ! મહાગોવે” !

ત્યાર બાદ શ્રમણોપાસક સકકાલપુત્ર વડે
નહિ આદર પામેલો અને નહિ જાણેલો
ગોશાલક પીઠ-ફલક, શય્યા અને સંથારા
માટે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરનાં ગુણગીર્તન
કરતો શ્રમણોપાસક સકકાલપુત્રને આ પ્રમાણે
બોલ્યો : હે દેવાનુપ્રિય ! અહીં મહામાહન
આવ્યા હતા ?

ત્યારે તે સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસકે કહ્યું :
હે દેવાનુપ્રિય ! મહામાહન કાણ છે ?

ત્યારે મંચલીપુત્ર ગોશાલકે કહ્યું : શ્રમણ
ભગવંત મહાવીર મહામાહન છે.

સકકાલપુત્ર : દેવાનુપ્રિય ! શા હેતુથી કહો છો
કે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મહામાહન છે ?

ગોશાલક : સકકાલપુત્ર ! ખરેખર શ્રમણ
ભગવાન મહાવીર, મહામાહન, ઉત્પન્ન જ્ઞાન-
દર્શનને ધારણ કરનાર, યાવત્ ભક્તિ-સ્તુતિ
કરાયેલા અને પૂજિત છે, યાવત્ તથ્ય-
કર્મની સંપત્તિથી યુક્ત છે. તે કારણથી
હે દેવાનુપ્રિય ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
મહામાહન છે.

ગોશાલક : દેવાનુપ્રિય ! અહીં ‘મહાગોપ’
આવ્યા હતા ?

સકકાલપુત્ર : દેવાનુપ્રિય ! મહાગોપ કાણ છે ?

“સમણે ભગવં મહાવીરે મહાગોવે” ।

“સે કેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા !
જાવ મહાગોવે ? ”

“એવં ક્ખલુ, દેવાણુપ્પિયા ! સમણે
ભગવં મહાવીરે સંસારાઢવીએ વહવે
જીવે નસ્સમાણે વિણસ્સમાણે ક્ખજ્જ-
માણે છિજ્જમાણે મિજ્જમાણે લુપ્પ-
માણે વિલુપ્પમાણે ધમ્મમણં ઢણ્ઢેણ
સારક્કમાણે સંગોવેમાણે, નિવ્વાણ-
મહાવાઢં સાહત્થિં સંપાવેઙ્ગ । સે
તેણટ્ઠેણં, સદ્દાલપુત્તા ! એવં વુચ્ચઙ્ગ
સમણે ભગવં મહાવીરે મહાગોવે । ”

“આગે જા, દેવાણુપ્પિયા ! ઇહં
મહા-સત્થવાહે ? ”

“કે જા, દેવાણુપ્પિયા ! મહા-
સત્થવાહે ? ”

“સદ્દાલપુત્તા ! સમણે ભગવં મહા-
વીરે મહાસત્થવાહે । ”

“સે કેણટ્ઠેણં ? ”

“એવં ક્ખલુ દેવાણુપ્પિયા ! સમણે
ભગવં મહાવીરે સંસારાઢવીએ વહવે
જીવે નસ્સમાણે વિણસ્સમાણે જાવ
વિલુપ્પમાણે ધમ્મમણં પંથેણં સારક્ક-
માણે નિવ્વાણ-મહાપટ્ટણાભિમુહે
સાહત્થિં સંપાવેઙ્ગ । સે તેણટ્ઠેણં,
સદ્દાલપુત્તા ! એવં વુચ્ચઙ્ગ સમણે ભગવં
મહાવીરે મહાસત્થવાહે । ”

ગોશાલક : શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મહા-
ગોપ છે.

સકકાલપુત્ર : દેવાનુપ્રિય ! કયા હેતુથી કહે
છો કે શ્રમણ ભગવાન મહાગોપ છે ?

ગોશાલક : દેવાનુપ્રિય ! શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર સંસારાટવીમાં નાશ પામતા, વિનાશ
પામતા, ભક્ષણ કરતા, છેદાતા, ભેદાતા,
લુપ્ત થતા, વિલુપ્ત થતા ધણા જીવોને
ધર્મરૂપ દંડ વડે સંરક્ષણ કરીને, સંગોપન
કરીને નિર્વાણરૂપ મહાવાઢામાં પોતાના હાથે
પહોંચાડે છે, તે હેતુથી સકકાલપુત્ર ! એમ
કહેવાય છે કે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
મહાગોપ છે.

ગોશાલક : હે દેવાનુપ્રિય ! અહીં મહાસાર્થ-
વાહ આવ્યા હતા ?

સકકાલપુત્ર : મહાસાર્થવાહ કાણ છે ?

ગોશાલક : સકકાલપુત્ર ! શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર મહાસાર્થવાહ છે.

સકકાલપુત્ર : શા હેતુથી એમ કહે છો ?

ગોશાલક : દેવાનુપ્રિય ! આ પ્રમાણે શ્રમણ
ભગવાન મહાવીર સંસારાટવીમાં નાશ
પામતા, વિનાશ પામતા યાવત્ વિલુપ્ત
થતા ધણા જીવોને ધર્મમય માર્ગ વડે
સંરક્ષણ કરતાં નિર્વાણરૂપ મહાપટ્ટણ-નગરના
સન્નુપ્પ પોતાના હાથે પહોંચાડે છે, તે
હેતુથી હે સકકાલપુત્ર ! એમ કહું છું કે
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મહાસાર્થવાહ છે.

“આગે જા, દેવાણુપ્પિયા ! ઇહં મહા-ધમ્મકહી ?”

“કે જાં દેવાણુપ્પિયા ! મહાધમ્મ-કહી ?”

“સમણે ભગવં મહાવીરે મહા-ધમ્મકહી ।”

“સે કેણટ્ઠેણં સમણે ભગવં મહા-વીરે મહા-ધમ્મકહી ?”

“એવં ધલુ, દેવાણુપ્પિયા ! સમણે ભગવં મહાવીરે મહા-મહાલયંસિ સંસારંસિ બહવે જીવે નસ્સમાણે વિણસ્સમાણે ધજ્જમાણે છિજ્જમાણે ભિજ્જમાણે લુપ્પમાણે વિલુપ્પમાણે ઉમ્મગ્ગ - પડિવન્ને, સપ્પહવિપ્પણટ્ઠે મિચ્છત્ત-બલાભિભૂએ અટ્ટવિહ-કમ્મ-તમ-પડલ-પડોચ્છન્ને, બહુહિં અટ્ઠેહિ ય જાવં વાગરણેહિ ય ચાઉરંતાઓ સંસારકંતારાઓ સાહત્થિં નિત્થારેહિ । સે તેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા ! એવં વુચ્ચહ સમણે ભગવં મહાવીરે મહા-ધમ્મકહી ।”

“આગે જા, દેવાણુપ્પિયા ! ઇહં મહાનિજ્જામએ ?”

“કે જાં, દેવાણુપ્પિયા ! મહા-નિજ્જામએ ?”

“સમણે ભગવં મહાવીરે મહા-નિજ્જામએ ।”

“સે કેણટ્ઠેણં ?”

ગોશાલક : દેવાણુપ્પિયા ! અહીં મહાધર્મકથી આવ્યા હતા ?

સકકાલપુત્ર : દેવાણુપ્પિયા ! મહાધર્મકથી કાણુ છે ?

ગોશાલક : શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર મહા-ધર્મકથી છે.

સકકાલપુત્ર : કયા અભિપ્રાયથી શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને મહાધર્મકથી કહો છો ?

ગોશાલક : હે દેવાણુપ્પિયા ! એ પ્રમાણે ખરે-ખર શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર અત્યંત વિશાળ સંસારમાં નાશ પામતા, વિનાશ પામતા, ભક્ષણુ કરતા, છેદાતા, ભેદાતા, લુપ્ત થતા, વિલુપ્ત થતા, ઉન્માર્ગને પ્રાપ્ત થયેલા, સન્માર્ગથી ભૂલા પડેલા, મિથ્યા-ત્વના બળ વડે પરાભવ પામેલા, અને આઠ પ્રકારના કર્મરૂપ અંધકારના સમૂહથી ઢંકાયેલા ધણા જીવોને ધણા અર્થો યાવત્ વ્યાકરણો-ઉત્તરો વડે ચાર ગતિરૂપ સંસારાટવીથી પોતાના હાથે પાર ઉતારે છે. તે હેતુથી હે દેવાણુપ્પિયા ! એમ કહેવાય છે કે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર મહાધર્મકથી છે.

ગોશાલક : દેવાણુપ્પિયા ! અહીં મહાનિર્યામક (મોટા કર્ણધાર) આવ્યા હતા ?

સકકાલપુત્ર : દેવાણુપ્પિયા ! મહાનિર્યામક કાણુ છે ?

ગોશાલક : શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર મહા-નિર્યામક છે.

સકકાલપુત્ર : એમ શા હેતુથી કહો છો ?

“એવં સ્વલુ, દેવાણુપ્પિયા ! સમણે ભગવં મહાવીરે સંસાર-મહાસમુદ્દે વહવે જીવે નસ્સમાણે વિણસ્સમાણે જાવ વિલુપ્પમાણે ૪ વુહુમાણે નિવુહુમાણે ઉપ્પિયમાણે ધમ્મમર્દે નાવાણ નિવ્વાણ-તીરાભિમુદ્દે સાહર્ત્થિ સંપાવેદ્દિ । સે તેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા ! એવં વુચ્ચદ્દ સમણે ભગવં મહાવીરે મહાનિજ્જામણ” ।

૨૨૫. તણ નં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસણ ગોસાલં મંઘલિ-પુત્તં એવં વયાસી—
“તુવ્વમે નં દેવાણુપ્પિયા ! ઇય-ચ્છેયા જાવ ઇય-નિઝણા, ઇય-નયવાદી, ઇય-ઉવણસલદ્ધા, ઇય-વિણ્ણાણ-પત્તા, પમ્મૂ નં તુવ્વમે મમ ધમ્માયરિણં ધમ્મોવણસણં ભગવયા મહાવીરેણં સંદ્ધિ વિવાદં કરેત્તણ ?”

“નો તિણટ્ઠે સમટ્ઠે” !

૨૨૬. “સે કેણટ્ઠેણં, દેવાણુપ્પિયા ! એવં વુચ્ચદ્દ-નો સ્વલુ પમ્મૂ તુવ્વમે મમ ધમ્માયરિણં જાવ મહાવીરેણં સંદ્ધિ વિવાદં કરેત્તણ ?”

“સદ્દાલપુત્તા ! સે જહાનામણ કેદ્દિ પુરિસે તરુણે જુગવં જાવ નિઝણ-સિપ્પોવગણ એણં મહં અયં વા, એલયં

ગોશાલક : દેવાનુપ્રિય ! શ્રમણુ લગવાન મહાવીર સંસારરૂપ મહાસમુદ્રમાં નાશ પામતા, વિનાશ પામતા, યાવત્ વિલુપ્ત હતા, યુક્તા, અત્યંત યુક્તા, ગોથાં ખાતા ધણા જીવોને ધર્મબુદ્ધિ રૂપ નૌકા વડે નિર્વાણરૂપ તીરની સન્મુખ પોતાના હાથે પહોંચાડે છે. તે હેતુથી, હે દેવાનુપ્રિય ! એમ કહેવાય છે કે, શ્રમણુ લગવાન મહાવીર મહાનિર્વામક છે.

ત્યાર બાદ સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસકે મંખલી-પુત્ર ગોશાલકને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે દેવાનુ-પ્રિય ! તમે આવા છેકે (અવસરને બણનારા) છો. યાવત્ આવા નિપુણ (સૂક્ષ્મદર્શી) છો. એ પ્રમાણે નયવાદી-નીતિના જ્ઞાતા છો. ઉપદેશલબ્ધ-આપ્તના ઉપદેશને પામેલા છો અને વિજ્ઞાનપ્રાપ્ત છો. તો તમે મારા ધર્મા-ચાર્ય અને ધર્મોપદેશક શ્રમણુ લગવાન મહાવીર સાથે વિવાદ કરવાને સમર્થ છો ? ગોશાલક : એ અર્થ યુક્ત નથી અર્થાત્ હું વિવાદ કરવા સમર્થ નથી.

દેવાનુપ્રિય ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે તમે મારા ધર્માચાર્ય યાવત્ લગવંત મહા-વીરની સાથે વિવાદ કરવાને સમર્થ નથી ?

ગોશાલક : હે સકકાલપુત્ર ! જેમ ઠાઈ પુરુષ તરુણ, બલવાન, યુગવાન, ઉત્તમ કાળમાં ઉત્પન્ન થયેલો, યાવત્ નિપુણ શિક્ષણે પ્રાપ્ત

વા, સૂયરં વા, કુક્કુડં વા, તિત્તિરં
વા, વટ્ટયં વા, લાવયં વા, કવોયં
વા, કવિંજલં વા, વાયસં વા, સેણયં
વા, હત્થંસિ વા, પાયંસિ વા, ખુરંસિ
વા, પુચ્છંસિ વા, પિચ્છંસિ વા,
સિગંસિ વા, વિસાણંસિ વા, રોમંસિ
વા, જહિં-જહિં ગિણ્હઙ્ગ, તહિં-તહિં
નિચ્ચલં નિપ્પકંદં ધરેઙ્ગ. એવામેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે મમં બહૂંહિ
અટ્ઠેહિં ય હેઝ્ઠિંહિં ય જાવ વાગરણેહિં
ય જહિં-જહિં ગિણ્હઙ્ગ, તહિં-તહિં
નિપ્પટ્ટપસિણ-વાગરણં કરેઙ્ગ. સે
તેણટ્ઠેણં, સદ્દાલપુત્તા ! એવં વુચ્ચઙ્ગ
નો ખલુ પમ્મૂ અહં તવ ધમ્માયરિણં
જાવ મહાવીરેણં સદ્ધિં વિવાદં
કરેત્તે” ।

થયેલો હોય, તે એક મોટા અજ, ઘેટા,
સૂકર, ફૂંકડા, તીતર, વર્તક (વટેર), લાવક,
કપોત, કપિંજલ, કાગડા અથવા બાજ
પક્ષીને હાથે, પગે, ખરીએ, પૂંછડે,
પીંછાંએ, શિંગડે, સૂકરના દાંતો કે રૂંવાટે—
જ્યાં જ્યાં પકડે ત્યાં ત્યાં નિશ્ચલ અને
સ્પન્દનરહિતપણે ધારણ કરી શકે છે, એ
પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મને પણ
અર્થો, હેતુઓ, યાવત્ ઉત્તરો વડે જ્યાં જ્યાં
પકડે ત્યાં ત્યાં નિરુત્તર કરે છે. તે હેતુથી
સકડાલપુત્ર ! હું એમ કહું છું કે હું તારા
ધર્માચાર્ય યાવત્ ભગવાન મહાવીરની સાથે
વિવાદ કરવાને સમર્થ નથી.

૨૨૭. તણ્ઞં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસણ
ગોસાલં મંખલિપુત્તં એવં વયાસી—
“જમ્હા ણં, દેવાણુપ્પિયા ! તુબ્બે
મમ ધમ્માયરિયસ્સ જાવ મહાવીરસ્સ
સંતેહિં, તચ્ચેહિં તહિંએહિં સવ્ભૂએહિં
ભાવેહિં ગુણકિત્તણં કરેહ, તમ્હા ણં
અહં તુબ્બે પાઙ્ગિહારિણં પીઢ જાવ
સંથારણં ઉવનિમંતેમિ ।” નો ચેવ
ણં ધમ્મોત્તિ વા, તવોત્તિ વા, તં
ગચ્છહ ણં તુબ્બે મમ કુમ્ભારાવણેસુ
પાઙ્ગિહારિયં પીઢ-ફલગં જાવ ઓગિ-
ણિહિત્તાણં વિહરહ ।”

ત્યાર બાદ શ્રમણોપાસક સકડાલપુત્રે મંખલી-
પુત્ર ગોશાલકને આ પ્રમાણે કહ્યું : દેવાનુ-
પ્રિય ! કેમકે તમે મારા ધર્માચાર્ય યાવત્
ભગવાન મહાવીરના વિદ્યમાન, સત્ય, તથા
પ્રકારના સદ્ભૂત ભાવો વડે ગુણકીર્તન કરો
છો, તેથી હું તમને પાછા આપવા યોગ્ય
પીઢ, આસન યાવત્ સંસ્તારક વડે આમંત્રણ
કરું છું. પરંતુ ધર્મ અથવા તપની બુદ્ધિથી
કરતો નથી. માટે તમે જાઓ અને મારા
કુંભકારની દુકાનોથી પ્રાતિહારિક પીઢ,
ફલક યાવત્ ગ્રહણ કરીને વિચરો.

૨૨૮. તદ્દાં ગં સે ગોસાલે મંચલિપુત્તે
સદ્દાલપુત્તસ્સ સમણોવાસયસ્સ ઇય-
મટ્ઠં પડિસુણેઇ, પડિસુણેત્તા કુમ્ભારા-
વણેસુ પાઙ્ગિહારિયં પીઢ જાવ ઓગિ-
ણિહારિયં વિહરઇ ।

૨૨૯. તદ્દાં ગં સે ગોસાલે મંચલિ-પુત્તે
સદ્દાલપુત્તં સમણોવાસયં જાહે નો
સંચાણેઇ બહૂંહિ આઘવણાહિ ય પણ્ણ-
વણાહિ ય સણ્ણવણાહિ ય વિણ્ણવણાહિ
ય નિગ્ગંથાઓ પાવયણાઓ ચાલિત્તણ
વા સ્થોભિત્તણ વા વિપરિણામિત્તણ
વા, તાહે સંતે તંતે પરિતંતે પોલાસ-
પુરાઓ નયરાઓ પડિણિક્કમઇ,
પડિણિક્કમિત્તા બહિયા જણવય-
વિહારં વિહરઇ ।

૨૩૦. તદ્દાં ગં તસ્સ સદ્દાલપુત્તસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ બહૂંહિ સીલં જાવ ભાવે-
માણસ્સ ચોદ્દસ સંવચ્છરા વડ્ડકંતા ।
પણ્ણરસમસ્સ સંવચ્છરસ્સ અંતરા
વટ્ટમાણસ્સ પુવ્વરત્તાવરત્તકાલે જાવ
પોસહસાલાણ સમણસ્સ ભગવઓ
મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મ-પણ્ણત્તિ
ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરઇ ।

૨૩૧. તદ્દાં ગં તસ્સ સદ્દાલપુત્તસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ પુવ્વરત્તાવરત્તકાલે ઇમે
દેવે અંતિયં પાહ્મભવિત્થા ।

તત્પશ્ચાત્ મંચલીપુત્ર ગોશાલક સકડાલપુત્ર
શ્રાવકની આ વાત સ્વીકાર કરે છે અને
એની દુકાનોમાંથી પ્રાતિહારક પીઠ આદિ
અહણ કરીને યાવત્ વિહરે છે.

ત્યાર પછી તે મંચલીપુત્ર ગોશાલક શ્રમણો-
પાસક સકડાલપુત્રને જ્યારે સામાન્ય કથન-
થી, પ્રજ્ઞાપના (વિવિધ પ્રરૂપણા)થી પ્રતિબોધ
કરીને અને વિજ્ઞાપના (અનુનય) કરીને
નિર્ઝન્ય પ્રવચનથી ચલાયમાન કરવાને,
ક્ષુધ્ય કરવાને, વિપરિણત કરવાને સમર્થ
થતો નથી ત્યારે થાકેલો, ખિન્ન થયેલો અને
અતીવ દુઃખિત થયેલો તે પોલાશપુર નગરથી
નીકળે છે અને બહારના દેશોમાં વિહરે છે.

તદનન્તર સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસકને ઘણાં
શીલવ્રત વગેરે વડે યાવત્ આત્માને ભાવિત
કરતાં ચૌદ વર્ષ વ્યતીત થઈ ગયાં. જ્યારે
તેને પંદરમું વર્ષ ચાલતું હતું ત્યારે રાત્રિના
મધ્ય સમયે (ધર્મજગરણ કરતાં વિચાર થયો)
યાવત્ તે પોષધશાલામાં શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરની પાસેથી ધર્મપ્રજ્ઞાપિતનો સ્વીકાર
કરીને વિચરવા લાગ્યો.

ત્યારે સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસકની પાસે
મધ્યરાત્રિએ એક દેવ આવ્યો.

૨૩૨. તણે જાં સે દેવે એમં મહં નીલુપ્પલ
જાવ અસિં ગહાય સદ્દાલપુત્તં સમણો-
વાસયં એવં વયાસી—(જહા ચુલણી-
પિયસ્સ તહેવ દેવો ઉવસગ્ગં કરેહિ ।
નવરં એકેકેકે પુત્તે નવ મંસ-સોલ્લે
કરેહિ) જાવ કનીયસં ઘાણેહિ, ઘાણેહિ
જાવ આયંચહિ ।

૨૩૩. તણે જાં સે સદ્દાલપુત્તે સમણોવાસણે
અમીણે જાવ વિહરેહિ ।

૨૩૪. તણે જાં સે દેવે સદ્દાલપુત્તં સમણો-
વાસયં અમીયં જાવ પાસિત્તા ચઉત્થંપિ
સદ્દાલપુત્તં સમણોવાસયં એવં વયાસી
—“હંમો સદ્દાલપુત્તા ! સમણો-
વાસયા ! અપત્થિય-પત્થયા ! જાવ
ન મંજસિ તઓ જા હમા અગ્ગિમિત્તા
મારિયા ધમ્મ-સહાણ્યા, ધમ્મ-વિહ-
જ્જિયા ધમ્માણુરાગ-રત્તા સમ-સુહ-
દુક્ખ-સહાણ્યા, તં તે સાઓ ગિહાઓ
નીણેમી, નીણિત્તા તવ અગ્ગઓ ઘાણેમિ,
ઘાણેહિ નવ મંસ-સોલ્લે કરેમિ,
કરેહિ આદાર્ણ-મરિયંસિ કઢાહયંસિ
અદ્દહેમિ, અદ્દહેહિ તવ ગાયં મંસેણ
ય આયંચામિ, જહા જાં તુમં અદ્દ,
દુહદ્દ જાવ વવરોવિજ્જસિ” ।

તે દેવે એક મોટી નીલકમલ જેવી તલવાર
લઈને સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે
કહ્યું : જેમ ચુલનીપિતાને કહ્યું હતું તેમ
અહીં પણ કહેવું, અને તેમજ દેવ ઉપસર્ગ
કરે છે, પરંતુ એક-એક પુત્રના નવ-નવ
માંસના ખંડ કરે છે યાવત્ સૌથી નાના
પુત્રનો ધાત કરે છે. ધાત કરીને તેનાં લોહી
અને માંસ વડે તેના શરીરને છાંટે છે.

ત્યારે તે સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસક ભયરહિત
થઈ અચલિતભાવે યાવત્ રહે છે.

ત્યાર બાદ તે દેવે સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસકને
નિર્ભય યાવત્ જોઈને ચોથી વાર પણ
સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે
કહ્યું : અપ્રાર્થિત-મરણની પ્રાર્થના કરનાર
હે સકકાલપુત્ર શ્રમણોપાસક ! જો તું શીલ-
વ્રતાદિક ભાંગીશ નહિ તો જ આ તને
ધર્મમાં સહાય કરનારી, ધર્મમાં દ્વિતીય,
ધર્મના અનુરાગ વડે રંગાયેલી અને સમાન-
પણે સુખ-દુઃખમાં સહાય કરનારી તારી
અગ્નિમિત્રા ભાર્યાને તારા પોતાના ધરેથી
લઈ આવીશ અને લાવીને તારી સામે
ધાત કરીશ, ધાત કરીને નવ માંસના ટુકડા
કરીશ, અને આંધણથી ભરેલા કઢાયમાં
ઉકાળીશ, ઉકાળીને તારા શરીરને માંસ અને
લોહી વડે છાંટીશ. જેથી તું આત્મધ્યાનની
અત્યંત પરાધીનતાથી પીડિત થઈને જીવન-
થી મુક્ત થઈશ.

૨૩૫. તદા નં સે સદાલપુત્તે સમણોવાસણ
તેણં દેવેણં એવં વુત્તે સમાણે અભીણ
જાવ વિહરહા.

તે દેવના એ પ્રમાણે કહેવા છતાં પણ તે
સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસક નિર્ભય થઈને જ
વિચરે છે.

૨૩૬. તદા નં સે દેવે સદાલપુત્તં સમણો-
વાસયં દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવં વયાસી
—“હંભો સદાલપુત્તા ! સમણો-
વાસયા !” તં ચેવ ધણહા.

ત્યાર બાદ તે દેવે સકડાલપુત્ર શ્રમણોપાસકને
બીજી વાર અને ત્રીજી વાર પણ એ
પ્રમાણે કહ્યું :

૨૩૭. તદા નં તસ્સ સદાલપુત્તસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ તેણં દેવેણં દોચ્ચંપિ
તચ્ચંપિ એવં વુત્તસ્સ સમાણસ્સ અયં
અજ્ઞતિયે સમુપ્પન્ને ૪ એવં જહા
ચુલળીપિયા ! તહેવ ચિતેહા. “જેણં
મમં જેટ્ઠં પુત્તં, જેણં મમં મજ્ઞિમયં
પુત્તં જેણં મમં કળીયસં પુત્તં જાવ
આયંચહા, જાવિ ય નં મમં હિમા
અગ્ગિમિત્તા મારિયા સમસુહદુક્ખ-
સહાહયા, તંપિ ય હિચ્છહા, સાઓ
ગિહાઓ નીણિત્તા મમં અગ્ગઓ
ઘાણત્તણ. તં સેયં ખલુ મમં એયં
પુરિસં ગિણિહત્તણ ત્તિ” કટ્ટુ ઉદ્ધાહણ.
(જહા ચુલળીપિયા તહેવ સવ્વં
માણિયવ્વં નવરં)

અગ્ગિમિત્તા મારિયા કોલાહલં
સુણિત્તા ધણહા. સેસં જહા ચુલળી-
પિયાવત્તવ્વયા, નવરં અરુણભૂણ

સકડાલપુત્ર ! ઇત્યાદિ (પૂર્વોક્ત) કહે છે. તે
પછી તે દેવે બીજી વાર અને ત્રીજી વાર
પણ એ પ્રમાણે કહ્યું. એટલે સકડાલપુત્ર
શ્રમણોપાસકને આ પ્રકારનો વિચાર ઉત્પન્ન
થયો—તે યુલનીપિતાની પેઠે વિચાર કરે છે
કે જ મારા મોટા પુત્રને, મારા મધ્યમ પુત્રને
અને નાના પુત્રને મારી (તેનાં લોહી અને
માંસ મારા શરીરને) છાંટે છે અને જ આ
મારી અગ્નિમિત્રા ભાર્યા છે, જ સુખ-
દુઃખમાં સમાન, સહાય કરનારી છે તેને પણ
મારા પોતાના ધરેથી લઈને આવીને મારી
સામે ધાત કરવાને ઇચ્છે છે, તો એ પુરુષને
પકડવો યોગ્ય છે, એમ વિચાર કરીને તે
પકડવા દોડ્યો. ઇત્યાદિ યુલનીપિતા સંબંધે
કહ્યું છે તેમ બધું કહ્યું. પરંતુ અહીં અગ્નિ-
મિત્રા ભાર્યા કોલાહલ સાંભળીને આવે છે
અને તેને કહે છે. બાકી બધી વક્તવ્યતા
યુલનીપિતાની વક્તવ્યતા જમ બણવી.

સાતમું અધ્યયન

વિમાણે ઉવવન્ને જાવ મહાવિદેહે
વાસે સિજ્ઞિહિદ્ધિ । નિક્ખેવઓ ।

સત્તમસ્સ અહ્ગસ્સ ઉવાસગદસાણં
સત્તમં સદ્દાલપુત્તમજ્ઞયણં સમત્તં ।

વિશેષ એ કે સકકાલપુત્ર અન્તમાં સંલેખના
કરી, શરીર ત્યાગી અરુણભૂત વિમાનમાં
ઉત્પન્ન થયો અને યાવત્ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં
જન્મ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ પદે પામશે.
સાતમું અધ્યયન સમાપ્ત.

અધ્યયન આઠમું

મહાશતક

૨૩૮. અદૃમસ્સ ઉક્તેવઓ, એવં ખલુ, જમ્બૂ !
તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે
નયરે । ગુણસિલે ચેદ્દણં । સેણિણ
રાયા ।

આઠમા અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો.
હે જંબૂ ! એ પ્રમાણે ખરેખર તે કાળે
અને તે સમયે રાજગૃહ નગર હતું. ત્યાં ગુણ-
શીલ નામક ચૈત્ય હતું. શ્રેણિક રાજ રાજ્ય
કરતો હતો.

૨૩૯. તત્થ ણં રાયગિહે મહાસયણ નામં
ગાહાવર્ણ પરિવસણ, અહ્ધે, જહા
આણંદો । નવરં અદ્દુ હિરણ્ણ-કોડીઓ
સકંસાઓ નિહાણ-પણ્ણાઓ, અદ્દુ
હિરણ્ણ-કોડીઓ સકંસાઓ વુહ્ધિ-
પણ્ણાઓ, અદ્દુ હિરણ્ણ-કોડીઓ
સકંસાઓ પવિત્થર-પણ્ણાઓ, અદ્દુ
વયા દસગોસાહસ્સિણં વણં ।

તે રાજગૃહ નગરમાં મહાશતક નામે ગૃહપતિ
રહેતો હતો. તે ધનવાન અને આનંદ
શ્રમણોપાસકની જન્મ ધનાઢ્ય હતો. પરંતુ
તેણે કાંસ્ય સહિત આઠ હિરણ્યકોટિ
નિધાનમાં મૂકેલ, કાંસ્ય સહિત આઠ હિરણ્ય-
કોટિ વૃદ્ધિમાં વ્યાજ મૂકેલ અને કાંસ્ય સહિત
આઠ હિરણ્યકોટિ ધન-ધાન્યાદિના વિસ્તારમાં
રોકેલી હતી. તેને ત્યાં દસ હજાર ગાયોનું
એક વ્રજ એવાં આઠ વ્રજે હતાં, એટલે
૮૦ હજાર ગાયો હતી.

૨૪૦. તસ્સ ણં મહાસયગસ્સ રેવર્ણ-
પામોક્ખાઓ તેરસ ભારિયાઓ હોત્યા,
અહીં જાવ સુલ્લાઓ ।

તે મહાશતકને રેવતી વગેરે તેર સ્ત્રીઓ
હતી. તે પરિપૂર્ણ અંગવાળી અને સુંદર
રૂપવાળી હતી.

૨૪૧. તસ્સ ણં મહાસયગસ્સ રેવર્ણ ભારિયા
કોલ-ધરિયાઓ અદ્દુ હિરણ્ણ-કોડીઓ,
અદ્દુ વયા દસ-ગો-સાહસ્સિણં વણં
હોત્યા । અવસેસાણં દુવાલસણં

તે મહાશતકની ભાર્યા રેવતીને કુલધર-
પિતાના ધરથી આવેલ આઠ હિરણ્યકોટિ
અને દસ હજાર ગાયોનાં એક વ્રજના
હિસાબે આઠ વ્રજે હતાં. બાકીની બાર

ભારિયાણં કોલ-ઘરિયા એમમેગા
હિરણ્ણ-કોડી એમમેગે ય વણ દસ-
ગો-સાહસ્સિણં વણં હોત્થા ।

૨૪૨. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી
સમોસઢે । પરિસા નિગ્ગયા । જહા
આણંદો તહા નિગ્ગચ્છઈ । તહેવ
સાવય-ધમ્મં પઢિવજ્જઈ । તવરં અટ્ઠ
હિરણ્ણ-કોડીઓ સકંસાઓ ઉચ્ચારેઈ,
અટ્ઠ વયા, રેવઈ-પામોક્ખાહિં તેરસહિં
ભારિયાહિં અવસેસં મેહુણવિહિં પચ્ચ-
ક્ખાઈ । સેસં સવ્વં તહેવ ઇમં ચ ણં
ણ્યારૂવં અભિગ્ગહં અભિગિણ્ણહઈ—
“કલ્લાકલ્લિં ચ ણં કપ્પઈ મે
વેદોણિયાણ કંસ - પાઈણ હિરણ્ણ-
ભરિયાણ સંવવહરિત્તણ” ।

૨૪૩. તણ ણં સે મહાસયણ સમણોવાસણ
જાણ અભિગય - જીવાજીવે જાવ
વિહરઈ ।

૨૪૪. તણ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે બહિયા
જણવયવિહારં વિહરઈ ।

૨૪૫. તણ ણં તીસે રેવઈણ ગાહાવડ્ઢીણ
અન્નયા કયાઈ પુવ્વરત્તાવરત્ત કાલ-
સમયંસિ કુહુમ્બ જાવ ઇમેયારૂવે
અજ્ઞત્થિણ ૪—“એવં સ્વલુ અહં ઇમાસિ

સ્રીજ્ઞાને પોતપોતાના ધરેથી આવેલ એક-
એક હિરણ્યકોટિ અને દશ-દશ હજાર
ગાયોતું એક-એક વ્રજ હતું.

તે કાળે અને તે સમયે મહાવીર સ્વામી
સમોસર્યા. પરિષદ વાંદવાને નીકળી. મહા-
શતક પણ આનંદની જમ વંદન કરવાને
નીકળે છે અને તેમ જ શ્રાવકધર્મને
અંગીકાર કરે છે, પરંતુ કંસ સહિત આઠ
હિરણ્યકોટિ અને આઠ વ્રજના પરિમાણનો
હચાર કરે છે. આટલી મર્યાદા રાખે છે.
તથા રેવતી પ્રમુખ તેર ભાર્યાઓ સિવાય
અવશેષ મૈથુનવિધિનો ત્યાગ કરે છે.
બાકી બધું તેમ જ જાણવું. આવા પ્રકારનો
અભિગ્રહ ગ્રહણ કરે છે. હમેશાં બે દ્રોણ
જટલી કંસપાત્રમાં ભરેલી સ્વર્ણમુદ્રાઓ
વડે વ્યવહાર (વ્યાપાર) કરવો મને કલ્પે છે.

ત્યાર બાદ મહાશતક શ્રમણોપાસક થયો
અને તે જીવ અને અજીવ તત્ત્વનો જ્ઞાતા
થઈ યાવત્ વિચરવા લાગ્યો.

ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિહાર
કરી ગયા અને અન્ય જનપદોમાં વિચરવા
લાગ્યા.

ત્યાર બાદ રેવતી ગૃહપત્નીને અન્ય કોઈ
દિવસે મધ્યરાત્રિના સમયે કુટુંબજગરણ
કરતાં આવા પ્રકારનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો—
એ પ્રમાણે ખરેખર હું બાર પત્નીઓનાં

દુવાલસપ્ત્ત્વં સવત્તીણં વિઘાણં નો
સંચાએમિ મહાસયણં સમણોવાસણં
સદ્ધિં ઉરાલાઈ માણુસ્સયાઈ ભોગ-
ભોગાઈ ભુજ્જમાણી વિહરિત્તે । તં
સેયં ક્ખલુ મમં એયાઓ દુવાલસવિ
સવત્તિયાઓ અગ્ગિપ્પઓગેણં વા,
વિસપ્પઓગેણં વા જીવિયાઓ વવરો-
વિત્તા એયાસિં એગમેગં હિરણ્ણ-કોડિં,
એગમેગં વયં સયમેવ ઉવસમ્પજ્જિત્તા
ણં મહાસયણં સમણોવાસણં સદ્ધિં
ઉરાલાઈ જાવ વિહરિત્તે" એવં
સંપેહેઈ, સંપેહેઈત્તા તાસિં દુવાલસપ્ત્ત્વં
સવત્તીણં અંતરાણિ ય, છિદ્ધાણિ ય,
વિવરાણિ ય પઢિજાગરમાણી વિહરઈ ।

૨૪૬. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવડ્ઢી અન્નયા
કયાઈ તાસિં દુવાલસપ્ત્ત્વં સવત્તીણં
અંતરં જાણિત્તા છ સવત્તીઓ સત્થ-
પ્પઓગેણં ઉદ્ધવેઈ, ઉદ્ધવેત્તા છ સવત્તીઓ
વિસ-પ્પઓગેણં ઉદ્ધવેઈ, ઉદ્ધવેત્તા તાસિં
દુવાલસપ્ત્ત્વં સવત્તીણં કોલ-ઘરિયં
એગમેગં હિરણ્ણ-કોડિં, એગમેગં વયં
સયમેવ પઢિવજ્જઈ, પઢિવજ્જિત્તા
મહાસયણં સમણોવાસણં સદ્ધિં
ઉરાલાઈ ભોગભોગાઈ ભુજ્જમાણી
વિહરઈ ।

૨૪૭. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવડ્ઢી મંસ-
લોલુયા મંસેસુ મુચ્છયા, ગિદ્ધા,
ગઢિયા, અજ્ઞોવવન્ના વહુ-વિહેહિ

વિધનાં કારણે મહાશતક શ્રમણોપાસક સાથે
ઉદાર મનુષ્ય સંબંધી ભોગવવા યોગ્ય
ભોગોને ભોગવવા સમર્થ થતી નથી. માટે
આ બારે સપત્નીઓને અગ્નિપ્રયોગ વડે,
શસ્ત્રપ્રયોગ વડે અથવા વિષપ્રયોગ વડે
જીવનથી મુક્ત કરીને અને તેઓની એક-
એક હિરણ્યકોટિ અને એક-એક ગાયોના
વ્રજ ઉપર સ્વયમેવ કબજે કરીને મહાશતક
શ્રમણોપાસક સાથે ઉદાર ભોગો યાવત્
ભોગવવા યોગ્ય છે. રેવતી એમ વિચાર કરે
છે, વિચાર કરીને તે સપત્નીઓને મારવા
માટે અંતર, અવસર, છિદ્રો અને એકાન્ત
જોતી રહે છે.

ત્યાર બાદ રેવતી ગૃહપત્ની અન્ય કોઈ
દિવસે તે બારે સપત્નીઓનાં છિદ્રો જાણીને
છ સપત્નીઓને શસ્ત્રપ્રયોગથી અને છ
સપત્નીઓને વિષપ્રયોગથી મારી નાખે છે.
મારીને તે બારે સપત્નીઓનાં પિતૃગૃહથી
આવેલ એક-એક હિરણ્યકોટિ અને એક-
એક વ્રજને સ્વયમેવ ગ્રહણ કરે છે. ગ્રહણ
કરીને મહાશતક શ્રમણોપાસક સાથે ઉદાર
ભોગોને ભોગવતી રહે છે.

તે પછી તે રેવતી ગૃહપત્ની માંસને વિષે
લોલુપ થયેલી, માંસમાં મૂર્છિત થયેલી યાવત્
અત્યંત આસક્ત થયેલી, બહુ પ્રકારનાં

મંસેહિ ય, સોલ્લેહિ ય, તલિંએહિ ય
મજ્જિએહિ ય સુરં ચ મહું ચ મેરગં
ચ મજ્જં ચ સીધું ચ પસન્નં ચ
આસાએમાણી ૪ વિહરહ્ ।

શેકેલા, તળેલા અને ભૂંજેલા માંસની સાથે
સુરા, મધુ, મેરક, મધ, સીધુ અને પ્રસન્ના
મદિરાનો આસ્વાદ કરતી, વિશેષ પ્રકારે
આસ્વાદન કરતી તથા પરિવારને વહેંચતી
વિચરે છે.

૨૪૮. તણે નં રાયગિહે નયરે અન્નયા કયાઈ
અમાઘાએ ઘુટ્ટે યાવિ હોત્યા ।

તત્પશ્ચાત્ રાજગૃહ નગરમાં અન્ય કોઈ દિવસે
અમારિ અર્થાત્ કોઈ જીવને ન મારવાની
ઘોષણા થઈ.

૨૪૯. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવડ્ણી મંસ-
લોલુયા મંસેસુ મુચ્છયા ૪ કોલઘરિએ
પુરિસે સદાવેહ, સદાવિત્તા એવં
વયાસી—“તુભે, દેવાણુપ્પિયા ! મમ
કોલ-ઘરિએહિતો વએહિતો કલ્લાકલ્લિ
દુવે-દુવે ગોણપોયએ ઉદવેહ, ઉદવિત્તા
મમ ઉવણેહ” ।

ત્યારે તે માંસમાં લોલુપ, માંસમાં મૂર્છિત
થયેલી રેવતી ગૃહપત્ની કૌલગૃહ-પિતૃગૃહ-
પિયરના પુરુષોને બોલાવે છે. બોલાવીને
તેણે આ પ્રમાણે કહે છે : હે દેવાનુપ્રિયો !
તમે મારા પિતૃગૃહ સંબંધી વ્રજેમાંથી દરેક
પ્રભાતે બધ્ધે વાછરડાંનો વધ કરે અને
વધ કરીને મને આપો.

૨૫૦. તણે નં તે કોલ-ઘરિયા પુરિસા રેવઈએ
ગાહાવડ્ણીએ ‘તહ’ત્તિ એયમદ્ઠં
વિણણં પડિસુણંતિ, પડિસુણિત્તા
રેવઈએ ગાહાવડ્ણીએ કોલઘરિએહિતો
વએહિતો કલ્લા-કલ્લિ દુવે-દુવે ગોણ-
પોયએ વહેંતિ, વહિત્તા રેવઈએ
ગાહાવડ્ણીએ ઉવણેંતિ ।

તદનન્તર તેના પિયરના તે પુરુષો રેવતી
ગૃહપત્નીના એ અર્થને ‘તહ’ત્તિ કહીને
વિનય વડે સ્વીકારે છે, સ્વીકારીને રેવતી
ગૃહપત્નીના પિયરનાં વ્રજેમાંથી દરેક પ્રભાતે
બધ્ધે વાછરડાંઓનો વધ કરે છે, વધ કરીને
રેવતી ગૃહપત્નીને આપે છે.

૨૫૧. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવડ્ણી તેહિ
મંસેહિ સોલ્લેહિ ય ૪ સુરં ચ ૬
આસાએમાણી ૪ વિહરહ્ ।

ત્યાર પછી તે રેવતી ગૃહપત્ની તે શેકેલા,
તળેલા અને ભૂંજેલા વાછરડાના માંસની
સાથે સુરા-મદિરાનો આસ્વાદ કરતી
વિચરે છે.

૨૫૨. તણ નં તસ્સ મહાસયગસ્સ સમણો-
વાસગસ્સ વહ્નિં સીલ જાવ ભાવે-
માણસ્સ ચોદ્ધસ સંવચ્છરા વઙ્ગકંતા ।
એવં તહેવ જેટ્ઠં પુત્તં ઠવેઙ્, જાવ
પોસહ-સાલાણે ધમ્મ-પણ્ણત્તિ ઉવસં-
પજ્જિત્તા નં વિહરેઙ્ ।

૨૫૩. તણ નં સા રેવઈ ગાહાવઙ્ગી મત્તા
લુલિયા વિઙ્ગણકેસી ઉત્તરિજ્જયં
વિકલ્લમાણી ૨ જેણેવ પોસહ-સાલા
જેણેવ મહાસયણે સમણોવાસણે તેણેવ
ઉવાગચ્છેઙ્, ઉવાગચ્છિત્તા મોહુમ્માય-
જણનાં સિંગારિયાં ઇત્થિ-ભાવાં
ઉવદંસેમાણી ૨ મહાસયયં સમણો-
વાસયં એવં વયાસી—“હંમો મહા-
સયયા ! સમણોવાસયા ! ધમ્મ-
કામયા ! પુણ્ણ-કામયા ! સગ્ગ-
કામયા ! મોક્ખ-કામયા ! ધમ્મ-
કલ્લિયા ! ૪ ધમ્મ-પિવાસિયા ૪,
કિણ્ણં તુલ્લં, દેવાણુપ્પિયા ! ધમ્મેણ
વા, પુણ્ણેણ વા, સગ્ગેણ વા, મોક્ખેણ
વા ?, જણં તુમં મણે સલ્લિ ઉરાલાં
જાવ મુજ્જમાણે નો વિહરસિ ? ” ।

૨૫૪. તણ નં સે મહાસયણે સમણોવાસણે
રેવઈણે ગાહાવઙ્ગીણે એયમટ્ઠં નો
આઢાંઙ્, નો પરિયાણાંઙ્, અણા-
ઢાંઙ્જમાણે અપરિયાણમાણે તુસિણીણે
ધમ્મજ્ઞાણોવગણે વિહરેઙ્ ।

બીજી વાત. તે મહાશતક શ્રમણોપાસકને
ધણાં શીલવ્રતો વગેરે વડે આત્માને ભાવિત
કરતાં ચૌદ વરસ વ્યતીત થયા, ત્યારે તે
આનંદની પેઠે પોતાના મોટા પુત્રને કુટુંબનો
ભાર સંભળાવે છે. યાવત્ પોષધશાલામાં
બધું ધર્મપ્રણયિતને સ્વીકારીને વિચરે છે.

ત્યાર પછી તે રેવતી ગૃહપત્ની મત્ત-ઉન્મત્ત
થયેલી, સ્ખલના પામતી, છૂટા કેશવાળી,
ઉપરનાં વસ્ત્રને દૂર કરતી કરતી, જ્યાં
પોષધશાલા છે, અને જ્યાં મહાશતક
શ્રમણોપાસક છે, ત્યાં આવે છે. ત્યાં
આવીને મોહોન્માદ ઉત્પન્ન કરનારા, શૃંગાર
રસવાળા સ્ત્રીભાવ-કટાક્ષ આદિને પ્રદર્શિત
કરે છે, અને મહાશતક શ્રમણોપાસકને
આ પ્રમાણે કહે છે : ધર્મની ઇચ્છાવાળા,
પુણ્યની ઇચ્છાવાળા, સ્વર્ગની ઇચ્છાવાળા,
મોક્ષની ઇચ્છાવાળા, ધર્મની કાંક્ષાવાળા (૪)
ધર્મની પિપાસાવાળા (૪) હે મહાશતક
શ્રમણોપાસક ! હે દેવાનુપ્રિય ! તમારે ધર્મ,
પુણ્ય, સ્વર્ગ કે મોક્ષનું શું કામ છે, કે જ
તમે ભારી સાથે ઉદાર યાવત્ ભોગવવા
લાયક ભોગો ભોગવતા નથી ?

તે પછી તે મહાશતક શ્રમણોપાસક રેવતી
ગૃહપત્નીની આ વાતનો આદર કરતો નથી.
અને તે તરફ ધ્યાન આપતો નથી. આદર
નહિ કરતો અને ધ્યાન ન આપતો તે
મૌન ધારણ કરી ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર રહે છે.

૨૫૫. તદ્દં નાં સા રેવઈ ગાહાવઈણી મહાસયયં
સમણોવાસયં દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવં
વયાસી—“હંમો” ! તં ચેવ મળઈ,
સોવિ તહેવ જાવ અણાઢાઈજ્જમાણે
અપરિયાણમાણે વિહરઈ.

૨૫૬. તદ્દં નાં સા રેવઈ ગાહાવઈણી મહા-
સયયણં સમણોવાસણં અણાઢાઈજ્જ-
માણી અપરિયાણમાણી જામેવ દિસં
પાઞ્ઞભૂયા તામેવ દિસં પઢિગયા.

૨૫૭. તદ્દં નાં સે મહાસયયે સમણોવાસે
પઢમં ઉવાસગ-પઢિમં ઉવસંપજ્જિત્તા
નાં વિહરઈ. પઢમં અહા-સુત્તં જાવ
એવકારસડ્ડવિ.

૨૫૮. તદ્દં નાં મહાસયયે સમણોવાસે તેણં
ઉરાલેણં જાવ કિસે ધમણિસંતણે
જાણે.

૨૫૯. તદ્દં નાં તસ્સ મહાસયયસ્સ સમણો-
વાસયસ્સ અન્નયા કયાઈ પુવ્વરત્તા-
વરત્તકાલે ધમ્મ-જાગરિયં જાગર-
માણસ્સ અયં અજ્ઞાતિથિયે ૪—“એવં
ખલુ અહં ઇમેણં ઉરાલેણં” જહા
આણંદો તહેવ અપચ્છિમ-મારણંતિય-

ત્યાર બાદ તે રેવતી ગૃહપત્નીએ મહાશતક
શ્રમણોપાસકને બીજી વાર અને ત્રીજી વાર
આ પ્રમાણે કહ્યું : હે મહાશતક શ્રમણો-
પાસક! ઇત્યાદિ તેમજ કહે છે. તે (મહા-
શતક શ્રમણોપાસક) પણ તેમજ યાવત્
આદર નહિ કરતો, નહિ ધ્યાન આપતો
ધ્યાનમગ્ન રહે છે.

તે પછી જ્યારે મહાશતક શ્રમણોપાસકે
આદર ન કર્યો અને ધ્યાન ન દીધું ત્યારે
તે રેવતી જ દિશા તરફથી આવી હતી તે
દિશા તરફ ચાલી ગઈ.

ત્યાર બાદ મહાશતક શ્રમણોપાસક પ્રથમ
ઉપાસક પ્રતિમાને સ્વીકારીને વિચરે છે.
પ્રથમ પ્રતિમાને સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે પૂર્ણ
કરે છે. એમ અગિયાર પ્રતિમાઓને પૂર્ણ
કરે છે.

તત્પશ્ચાત્ મહાશતક શ્રમણોપાસક તે ઉદાર
તપ વડે યાવત્ કૃશ-કુર્બળ થયો અને
ધમનીઓ (નાડીઓ) વડે વ્યાપ્ત થઈ ગયો
અર્થાત્ તેની નસેનસ દેખાવા લાગી.

ત્યાર પછી તે મહાશતક શ્રમણોપાસકને અન્ય
કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રિના સમયે ધર્મજગરણ
કરતાં આવા પ્રકારનો વિચાર થયો : આ
ઉદાર તપ વડે હું કૃશ થયો છું. ઇત્યાદિ
આનંદની જમ બધું કહેવું. અને તે છેલ્લી
મારણાન્તિક સંલેખના અંગીકાર કરીને,

સંલેહનાં ઇસિયસરીરે ભક્ત-પાણ-
પડિયાઈવિલ્લે કાલં અણવકંસમાણે
વિહરઈ ।

૨૬૦. તણે નં તસ્સ મહાસયગસ્સ સમણો-
વાસગસ્સ સુભેણં અજ્ઞવસાણેણં જાવ
ખઓવસમેણં ઓહિણાણે સમુપ્પન્ને—
પુરત્થિમેણં લવણસમુદ્દે જોયણસા-
હસ્સિયં ચેત્તં જાણઈ પાસઈ, એવં
દક્ષિણેણં, પચ્ચત્થિમેણં, ઉત્તરેણં જાવ
ચુલ્લહિમવંતં વાસહર-પવ્વયં જાણઈ
પાસઈ, અહે ઇમીસે રયણપ્પભાણે
પુઢવીણે લોલુયચ્ચુયં નરયં ચંડરાસીઈ-
વાસ-સહસ્સ-ટ્ટિયં જાણઈ પાસઈ ।

૨૬૧. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવડ્ડણી અન્નયા
કયાઈ મત્તા જાવ ઉત્તરિજ્જયં
વિકઙ્કેમાણી ૨ જેણેવ મહાસયણે
સમણોવાસણે જેણેવ પોસહસાલા તેણેવ
ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા મહાસયયં
તહેવ ભણઈ, જાવ દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વયાસી—“હંમો!” તહેવ ।

૨૬૨. તણે નં સે મહાસયણે સમણોવાસણે
રેવઈણે ગાહાવડ્ડણીણે દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વુત્તે સમાણે આસુરુત્તે ૪ ઓહિ
પંડંજઈ, પંડંજિત્તા ઓહિણા આમોણઈ,

શરીરનો ત્યાગ કરીને અને ભાત-પાણીના
પણ પ્રત્યાખ્યાન કરીને કાળની દરકાર કર્યા
વિના વિચરવા લાગ્યો.

તદનન્તર મહાશતક શ્રમણોપાસકને શુભ
અધ્યવસાય વડે યાવત્ (અવધિજ્ઞાનાવરણના)
ક્ષયોપશમ વડે અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.
તે અવધિજ્ઞાનથી પૂર્વ દિશાએ લવણ સમુદ્રમાં
હજાર યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્ર બાણે છે અને
દેખે છે. એમ દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશાએ
પણ બાણું, ઉત્તર દિશાએ યાવત્ ચુલ્લ-
હિમવંત વર્ષધર પર્વતને બાણે છે અને દેખે
છે. અધોદિશામાં રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ચોરાશી
હજાર વરસની સ્થિતિવાળા લોલુપાચ્યુત
નામના નરકાવાસને બાણે છે અને દેખે છે.

ત્યાર બાદ તે રેવતી ગૃહપત્ની અન્ય કોઈ
દિવસે ભક્ત-ઉન્મત્ત થયેલી, યાવત્ ઉત્તરીય-
ઉપરનાં વસ્ત્રને કાઢી નાખતી ૨ જ્યાં પોષધ-
શાલા છે અને જ્યાં મહાશતક શ્રમણોપાસક
છે, ત્યાં આવે છે. આવીને મહાશતક
શ્રમણોપાસકને પૂર્વ પ્રમાણે કહે છે. યાવત્
તેણે બીજી વાર અને ત્રીજી વાર એ પ્રમાણે
કહ્યું: હે મહાશતક શ્રમણોપાસક! ઇત્યાદિ
પૂર્વે કહેલું તેમ જ બાણું.

તે પછી રેવતી ગૃહપત્નીએ જ્યારે બીજી
વાર અને ત્રીજી વાર એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે
મહાશતકે પોતાના અવધિજ્ઞાનનો પ્રયોગ
કર્યો, અને અવધિજ્ઞાન વડે બાણું. બાણીને

આમોદત્તા રેવઈ ગાહાવઈણિં એવં
વયાસી—“હંમો રેવઈ! અપત્થિય-
પત્થિય ૪ એવં યલુ તુમં અંતો સત્ત-
રત્તસ્સ અલસણં વાહિણા અભિભૂયા
સમાણી અટ્ટ-દુહટ્ટ-વસટ્ટા અસમાહિપત્તા
કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અહે ઇમીસે
રયણપ્પભાણે પુઢવીણે લોલુયચ્ચુણે
નરણે ચરસીઈ-વાસ-સહસ્સ-ટ્ટિઈણેસુ
નેરઈણેસુ નેરઈયત્તાણે ઉવવજ્જિહિસિ” ।

૨૬૩. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવઈણી મહા-
સણં સમણોવાસણં એવં વુત્તા સમાણી
એવં વયાસી—“રુટ્ઠે નં મમં મહા-
સયણે સમણોવાસણે, હીણે નં મમં
મહાસયણે સમણોવાસણે, અવજ્ઞાયા
નં અહં મહાસયણં સમણોવાસણં,
ન નજ્જઈ નં, અહં કેણવિ કુમારેણં
મારિજ્જિસ્સામિ” ત્તિ કટ્ટુ મીયા
તત્થા તસિયા ઉવ્વિગ્ગા સંજાયમયા
સણિયં ૨ પચ્ચોસવ્કઈ, પચ્ચોસવ્કિત્તા
જેણેવ સણે ગિહે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ,
ઉવાગચ્છિત્તા ઓહય જાવ સ્સિયાઈ ।

૨૬૪. તણે નં સા રેવઈ ગાહાવઈણી અંતો
સત્ત-રત્તસ્સ અલસણં વાહિણા અભિ-
ભૂયા અટ્ટ-દુહટ્ટ-વસટ્ટા કાલમાસે કાલં
કિચ્ચા ઇમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે
લોલુયચ્ચુણે નરણે ચરસીઈ-વાસ-

તેણે રેવતી ગૃહપત્નીને આ પ્રમાણે કહ્યું:
અપ્રાર્થિત (મરણ)ની પ્રાર્થના કરનાર હે
રેવતી! તું ખરેખર સાત રાતની (દિવસની)
અંદર અલસક (વિસૂચિકા) રોગ વડે પીડિત
થઈ, આર્તધ્યાનની અત્યંત પરવશતાથી
કુઃખી થયેલી અસમાધિને પ્રાપ્ત થઈને
મરણ પામીને, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના લોલુપાચ્ચુત
નરકમાં ચોરાશી હજાર વરસની સ્થિતિવાળા
નૈરયિકામાં નારકપણે ઉત્પન્ન થઈશ.

મહાશતક શ્રમણોપાસકના એ પ્રમાણે કહેવા
પર તે રેવતી ગૃહપત્ની બોલી: ‘મહાશતક
શ્રમણોપાસક મારા ઉપર ગુસ્સે થયેલ છે.
મહાશતક શ્રમણોપાસક મારા ઉપર હીન-
વિરક્ત થયો છે અર્થાત્ મહાશતક શ્રમણો-
પાસક મારા પ્રત્યે દુર્ભાવના રાખે છે, નથી
જાણતી કે હું કયા પ્રકારના મૃત્યુથી મરઈશ.’
એમ વિચારી લયલીત થઈ, ત્રાસ પામી,
ગભરાઈ, ઉદ્વિગ્ધ થઈ, અને અત્યંત લય
પામીને ધીમે ધીમે પાછી ચાલી ગઈ.
પાછી જઈને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં
આવી, આવીને અપહત થયેલી છે મનની
ધ્રુષ્ટા જતી એવી તે યાવત્ ઉદાસ થઈ,
ચિન્તામય થઈ ગઈ.

ત્યાર પછી તે રેવતી ગૃહપત્ની સાત રાતની
અંદર અલસક વ્યાધિ વડે પીડિત થઈ
આર્તધ્યાનની અત્યંત પરાધીનતા વડે
કુઃખી થઈ કાલ સમયે કાલ કરીને રત્નપ્રભા
નરકપૃથ્વીના લોલુપાચ્ચુત નરકમાં ચોરાશી

સહસ્સ-દ્વિદ્વેસુ નેરદ્વેસુ નેરદ્વેસુ ત્તાણ
ઉવવન્ના ।

૨૬૫. તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણે
ભગવં મહાવીરે સમોસરણં જાવ
પરિસા પડિગયા ।

૨૬૬. “ગોયમા !” ઇ સમણે ભગવં મહાવીરે
એવં વયાસી—“એવં ક્ખલુ ગોયમા !
ઇહેવ રાયગિહે નયરે મમં અંતેવાસી
મહાસયણે નામં સમણોવાસણે પોસહ-
સાલાણે અપચ્છિમ-મારણંતિય-સંલે-
હણાણે જ્ઞસિય-સરીરે ભત્તપાણપડિયા-
ઇક્ખિણે કાલં અણવકંઠમાણે વિહરદ્વ ।

૨૬૭. તણે નં તસ્સ મહાસયગસ્સ રેવદ્વે
ગાહાવદ્વણી મત્તા જાવ વિકલ્લમાણી
૨ જેણેવ પોસહસાલા જેણેવ મહાસયણે
તેણેવ ઉવાગયા, મોહુમ્માય જાવ એવં
વયાસી—તહેવ જાવ દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વયાસી ।

૨૬૮. તણે નં સે મહાસયણે સમણોવાસણે
રેવદ્વે ગાહાવદ્વણી દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ
એવં વુત્તે સમાણે આસુરુત્તે ૪ ઓહિં
પડંજદ્વ, પડંજિત્તા ઓહિણા આમોદ્વ, આમોદ્વિત્તા રેવદ્વે ગાહાવદ્વણિ એવં

હજર વરસની સ્થિતિવાળા નેરયિકામાં
નારક રૂપે ઉત્પન્ન થઈ.

તે કાલ તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
પધાર્યા, યાવત્ પરિષદ ધર્મદેશના સાંભળી
અને વંદન-નમસ્કાર કરી પાછી ગઈ.

‘હે ગૌતમ !’ એમ સંબોધી શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરે આ પ્રમાણે કહ્યું : હે ગૌતમ !
અહીં રાજગૃહ નગરમાં મારે અન્તેવાસી
શિષ્ય મહાશતક નામે શ્રમણોપાસક પોષધ-
શાલામાં છેલ્લી મારણાન્તિક સંલેખના વડે
કૃશ થયેલા શરીરવાળો અને જણે ભાત-
પાણીનું પ્રત્યાખ્યાન કર્યું છે એવો, કાલની
દરકાર નહિ કરતો વિચરે છે.

તે મહાશતકની પત્ની રેવતી મહોન્મત્ત
થયેલી યાવત્ ઉપરનાં વસ્ત્રને કાઢી નાખતી
પૌષધશાલામાં મહાશતક પાસે આવી,
આવીને મોહોન્માદને ઉત્પન્ન કરનારી વાતો
અને (શૃંગારિક સ્ત્રીભાવને) બતાવવા લાગી,
તે આ પ્રમાણે બોલી : ‘હે મહાશતક !’
ધત્યાદિ પૂર્વવત્ કહી લેવું, યાવત્ બીજી
વાર અને ત્રીજી વાર પણ એમ કહ્યું.

ત્યાર પછી તે રેવતી ગૃહપત્નીએ જ્યારે
બીજી વાર અને ત્રીજી વાર એ પ્રમાણે કહ્યું,
ત્યારે મહાશતક શ્રમણોપાસક ગુસ્સે થઈ
ગયો, તેણે અવધિજ્ઞાનનો પ્રયોગ કર્યો અને
અવધિજ્ઞાન વડે બાણીને રેવતી ગૃહપત્નીને

વયાસી—જાવ ઉવવજ્જિહસિ, “નો
 खलु कप्पइ, गोयमा ! समणोवासगस्स
 अपच्छिम जाव झूसियसरीरस्स भत्त-
 पाणपडियाइक्खियस्स परो संतेहि
 तच्चेहि तहिएहि सब्भूएहि अणिट्ठेहि
 अकंतेहि अप्पिएहि अमणुण्णेहि अमणा-
 मेहि वागरणेहि वागरित्तए ।” तं
 गच्छ णं, देवाणुप्पिया ! तुमं महासययं
 समणोवासयं एवं वयाहि—“नो खलु
 देवाणुप्पिया ! कप्पइ समणोवासगस्स
 अपच्छिम जाव भत्तपाण पडिया-
 इक्खियस्स परो संतेहि जाव वागरि-
 त्तए । तुमे य णं देवाणुप्पिया !
 रेवई गाहावइणी संतेहि ४ अणिट्ठेहि
 ५ वागरणेहि वागरिया । तं णं तुमं
 एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव
 जहारिहं च पायच्छित्तं पडिवज्जाहि” ।

૨૬૯. તણે ને ભગવં ગોયમે સમણસ્સ
 ભગવઓ મહાવીરસ્સં “તહ” ત્તિ
 એયમટ્ઠં વિણણં પડિસુણેઈ, પડિ-
 સુણિત્તા, તઓ પડિણિક્ખમઈ, પડિણિ-
 ક્ખમિત્તા રાયગિહં નયરં મજ્ઞં-મજ્ઞેણં
 અણુપ્પવિસઈ, અણુપ્પવિસિત્તા જેણેવ
 મહાસયગસ્સ સમણોવાસયસ્સ ગિહે
 જેણેવ મહાસયણ સમણોવાસણ તેણેવ
 ઉવાગચ્છઈ ।

કહ્યું : યાવત્ તું (સાત દિવસમાં અલસકે
 વ્યાધિથી મરીને નરકમાં ઉત્પન્ન થઈશ.) તો
 હે ગૌતમ ! અપશ્ચિમ-છેલ્લી મારણાન્તિક
 સંલેખના વડે જનું શરીર ક્ષીણ થયું છે
 અને ભક્તપાનનું જણે પ્રત્યાખ્યાન કર્યું છે
 એવા શ્રમણોપાસકને સત્ય, તથ્ય અને
 સદ્ભૂત હોવા છતાં પણ અનિષ્ટ, અનિચ્છ-
 નીય, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અમનામ-અમનો-
 હર શબ્દો વડે બીજને કહેવું તે યોગ્ય
 નથી, માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તું જ અને
 મહાશતક શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહે
 કે : ‘હે દેવાનુપ્રિય ! અપશ્ચિમ મારણાન્તિક
 સંલેખના વડે ક્ષીણ શરીરવાળા અને યાવત્
 ભક્ત-પાનનું પ્રત્યાખ્યાન કરનાર શ્રમણો-
 પાસકને સત્ય યાવત્ અનિષ્ટ કથન વડે
 બીજને ઉત્તર આપવો કદપતો નથી. હે
 દેવાનુપ્રિય ! તે રેવતી ગૃહપત્નીને સત્ય (૪)
 છતાં અનિષ્ટ (૬) વચનો વડે ઉત્તર આપ્યો
 છે. માટે તું એ સ્થાનની આલોચના કર
 અને યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કર.

ત્યાર બાદ ભગવાન ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત
 મહાવીરના એ કથનને ‘તહ’ત્તિ કહી
 વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કરે છે, સ્વીકાર કરીને
 ત્યાંથી નીકળે છે, નીકળીને રાજગૃહ નગરના
 મધ્ય ભાગમાં થઈ પ્રવેશ કરે છે. પ્રવેશ
 કરીને જ્યાં મહાશતક શ્રમણોપાસકનું ઘર
 છે અને જ્યાં મહાશતક શ્રમણોપાસક છે,
 ત્યાં પહોંચે છે.

૨૭૦. તए णं से महासयए समणोवासए भगवं गोयमं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता हट्ठ जाव हियए भगवं गोयमं वंदइ नमंसइ ।

૨૭૧. તए णं से भगवं गोयमे महासययं समणोवासयं एवं वयासी—“एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं महावीरे एवमाइक्खइ, भासइ, पण्ण-वेइ, परूवेइ”—“नो खलु कप्पइ, देवाणुप्पिया ! समणोवासगस्स अप-च्छिम जाव वागरित्तए । “तुमे णं देवाणुप्पिया ! रेवई गाहावइणी संतेहि जाव वागरिआ,” तं णं तुमं देवाणु-प्पिया ! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिवज्जाहि” ।

૨૭૨. તए णं से महासयए समणोवासए भगवओ गोयमस्स ‘तह’ ति एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेइ, पडिसुणेत्ता तस्स ठाणस्स આલોએજાવ અહારિહં ચ પાયચ્છિત્તં પડિવજ્જઇ ।

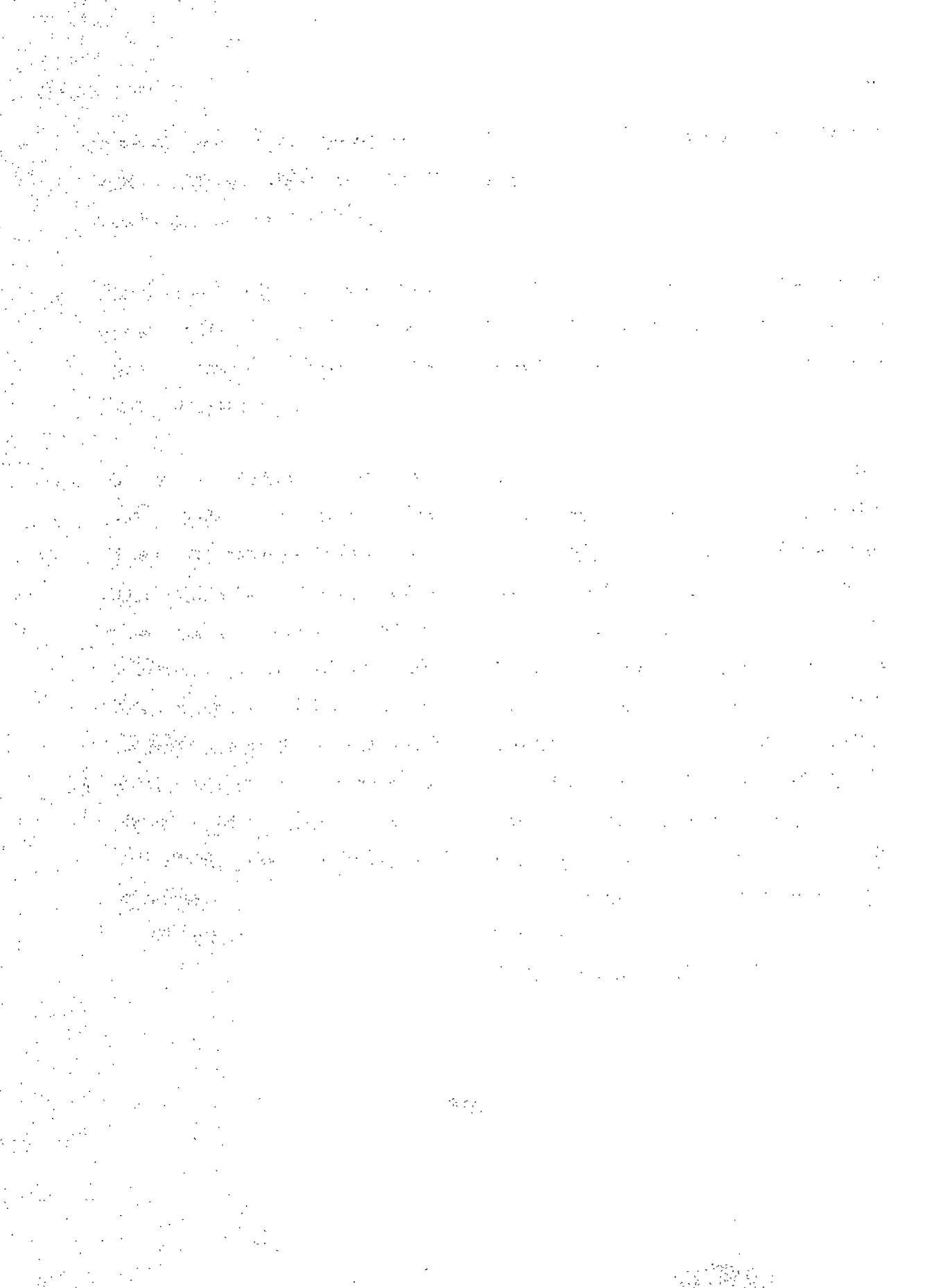
૨૭૩. તए णं से भगवं गोयमे महासयगस्स समणोवासयस्स अंतियाओ पडिणि-क्खमइ, पडिणिक्खमित्ता रायगिहं नयरं मज्झं-मज्झेणं निग्गच्छइ, निग्गच्छित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवा-

ત્યારે તે મહાશતક શ્રમણોપાસક ભગવાન ગૌતમને આવતાં જુએ છે. જોઈને પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ હૃદયવાળો, તે ભગવંત ગૌતમને વંદન-નમસ્કાર કરે છે.

ત્યાર પછી ભગવાન ગૌતમે મહાશતક શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું : હે દેવાનુ-પ્રિય ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર આ પ્રમાણે કહે છે, ભાષે છે અને પ્રરૂપે છે. હે દેવાનુ-પ્રિય ! સૌથી છેલ્લી મારણાન્તિક સંલેખના વડે જનું શરીર ક્ષીણ થયું છે, એવા શ્રમણોપાસકને સત્ય છતાં અનિષ્ટ ઉત્તર વડે કહેવું યોગ્ય નથી. હે દેવાનુપ્રિય ! તે રેવતી ગૃહપત્નીને અદ્ભુત છતાં અપ્રિય ઉત્તર આપ્યો છે. માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તું એ સ્થાનની આલોચના કર, યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકાર કર.

તે પછી તે મહાશતક શ્રમણોપાસકે ભગવંત ગૌતમના એ અર્થને ‘તહ’ત્તિ કહીને વિનય-પૂર્વક સ્વીકાર કર્યો. સ્વીકાર કરીને તે સ્થાનની આલોચના કરી, યાવત્ યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત અંગીકાર કર્યું.

ત્યાર બાદ ભગવાન ગૌતમ, મહાશતક શ્રમણોપાસકની પાસેથી બહાર નીકળ્યા, નીકળીને રાજગૃહ નગરના મધ્ય ભાગમાં થઈને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર હતા ત્યાં પાછા ફર્યા અને શ્રમણ ભગવાન મહા-વીરને વંદન-નમસ્કાર કરીને સંયમ અને

અધ્યયન નવમું

નન્દિનીપિતા

૨૭૬. નવમસ્સ ઉક્ખેવઓ, એવં ધલુ જમ્બૂ !
તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થી
નયરી । કોટ્ટુએ ચેદ્દુએ । જિયસત્તુ
રાયા । તત્થ ણં સાવત્થીએ નયરીએ
નંદિનીપિયા નામં ગાહાવર્દ પરિવસદ્દ,
અદ્દે । ચત્તારિ હિરણ્ણકોડિઓ
નિહાણ-પણ્ણાઓ, ચત્તારિ હિરણ્ણ-
કોડિઓ વુહ્ણિ-પણ્ણાઓ, ચત્તારિ
હિરણ્ણ-કોડિઓ પવિત્થર-પણ્ણાઓ,
ચત્તારિ વયા દસ-ગોસાહસિણ્ણ
વણ્ણં । અસિણ્ણી ભારિયા ।

૨૭૭. સામી સમોસદ્દે । જહા આણંદો તહેવ
ગિહ્ણિ-ધમ્મં પહિવજ્જદ્દ । સામી
વહિયા વિહરદ્દ ।

૨૭૮. તણ્ણં સે નંદિનીપિયા સમણોવાસણ
જાણ જાવ વિહરદ્દ ।

૨૭૯. તણ્ણં તસ્સ નંદિનીપિયસ્સ સમણો-
વાસવસ્સ વહ્ણિ સીલવ્વયગુણ જાવ

નવમો અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો.
શ્રી સુધર્મા સ્વામી કહે છે : હે જમ્બૂ ! તે
કાલે અને તે સમયે શ્રાવસ્તી નામક નગરી
હતી. ત્યાં ક્રાષ્ઠક નામક ચૈત્ય હતું. જિત-
શત્રુ રાજા હતો. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં
નન્દિનીપિતા નામક ગૃહપતિ રહેતો હતો.
તે આશ્વ-ધનવાન હતો. તેને ચાર હિરણ્ય-
ક્રાટિ નિધાનમાં, ચાર હિરણ્યક્રાટિ વ્યાજ
અને ચાર હિરણ્યક્રાટિ ધન-ધાન્યાદિના
વિસ્તારમાં રેણી હતી. દસ હજાર ગાયોના
એક વ્રજના હિસાબે ચાર વ્રજે હતાં. તેનાં
પત્નીનું નામ અશ્વિની હતું.

મહાવીર સ્વામી સમોસર્યા. આનંદ શ્રાવસ્તી
પેઠે તેણે તેમજ ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.
પછી મહાવીર સ્વામી બહારના દેશોમાં
વિચરવા લાગ્યા.

નન્દિનીપિતા શ્રાવક થયો અને આવત
(જીવ-અજીવાદિ તત્ત્વને જાણતો) વિચરે છે.

તે પછી તે નન્દિનીપિતા શ્રમણોપાસકને
ધણાં શીલવ્રતો, યુણવ્રતો વગેરેથી આત્માને

ભાવેમાણસ્સ ચોદ્દસ સવંચ્છરાઈ
વહ્વકંતાઈ । તહેવ જેટ્ઠં પુત્તં ઠવેઈ ।
ધમ્મપણ્ણત્તિ । વીસં વાસાઈ પરિયાગં ।
નાણત્તં અરુણગવે વિમાણે ઉવવાઓ ।
મહાવિદેહે વાસે સિજ્ઞિહિઈ ।

નિક્ખેવઓ ।

સત્તમસ્સ અઙ્ગસ્સ ઉવાસગદસાણં
નવમં નન્દિનીપિયાજ્ઞયણં સમત્તં ।

ભાવિત કરતાં ચૌદ વરસ વ્યતીત થયાં.
આનંદની જન્મ જ તે જ્યેષ્ઠ પુત્રને પોતાના
સ્થાને સ્થાપન કરે છે અને ધર્મપ્રજ્ઞાપિત
સ્વીકાર કરીને વિચરે છે. વીસ વરસ સુધી
શ્રાવક પર્યાય પાળે છે. વિશેષતા એ છે કે
તે અરુણ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયો.

પછી તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ લઈ
સાધના કરી મોક્ષે જશે.

અહીં નિક્ષેપ કહેવો જોઈએ.

અધ્યયન દસમું

સાલિહીપિતા

૨૮૦. દસમસ્સ ઉવ્વેવો, એવં યલુ જમ્વૂ।
તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થી
નયરી। કોટ્ટુએ ચેટ્ટુએ। જિયસત્તૂ
રાયા। તત્થ ણં સાવત્થીએ નયરીએ
સાલિહીપિયા નામં ગાહાવર્ડ પરિવસઙ્ગ,
અઙ્ગે દિત્તે। ચત્તારિ હિરણ્ણકોડીઓ
નિહાણ-પણ્ણાઓ, ચત્તારિ હિરણ્ણ-
કોડીઓ, વુઙ્ગિ-પણ્ણાઓ, ચત્તારિ
હિરણ્ણ-કોડીઓ પવિત્થર-પણ્ણાઓ,
ચત્તારિ વયા દસ-ગોસાહસિણ્ણ
વણ્ણં। ફગ્ગુણી ભારિયા।

દસમા અધ્યયનનો ઉપોદ્ધાત કહેવો.
સુધર્મા સ્વામીએ કહ્યું: હે જંખૂ! તે કાલે,
તે સમયે શ્રાવસ્તી નગરી હતી, કાષ્ઠક ચૈત્ય
હતું. તે શ્રાવસ્તીનો રાજા જિતશત્રુ હતો.
તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં સાલિહીપિતા નામે
ગૃહપતિ રહેતો હતો. તે સંપન્ન અને
દીપ્ત-તેજસ્વી હતો. તેને ચાર હિરણ્યકાટિ
નિધાનમાં મૂકેલી, ચાર હિરણ્યકાટિ વ્યાજ
મૂકેલી અને ચાર હિરણ્યકાટિ ધન-ધાન્યાદિના
વિસ્તારમાં લગાડેલી હતી. તેને દસ-દસ
હજાર ગાયોનાં ચાર વ્રજો હતાં. એટલે
ચાલીસ હજાર ગાયો હતી. કાશ્યપની
ભાર્યા હતી.

૨૮૧. સામી સમોસઢે! જહા આણંદો
તહેવ ગિહિ-ધમ્મં પઙ્ગવજ્જઙ્ગ। જહા
કામદેવો તહા જેટ્ઠં પુત્તં ઠવેત્તા
પોસહ-સાલાએ સમણસ્સ ભગવઓ
મહાવીરસ્સ ધમ્મ-પણ્ણત્તિ ઉવસંપજ્જિ-
ત્તાણં વિહરઙ્ગ। નવરં નિરુવસગ્ગાઓ
એકકારસવિ ઉવાસગ-પઙ્ગિમાઓ તહેવ
ભાણિયવ્વાઓ, એવં કામદેવ-ગમેણં
નેયવ્વં જાવ સોહમ્મે કપ્પે અરુણકીલે
વિમાણે દેવત્તાએ ઉવવન્ને। ચત્તારિ

મહાવીર સમોસર્યા. આનંદની પેઠે તે
ગૃહસ્થધર્મને સ્વીકારે છે, અને કામદેવની
જન્મ જ્યેષ્ઠ પુત્રને સ્થાપીને પોષધશાલામાં
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની ધર્મપ્રજ્ઞાપ્તિ
સ્વીકારીને વિહરે છે. પરંતુ અગિયારે
શ્રાવકની પ્રતિભાઓ ઉપસર્ગ રહિત તે જ
રીતે કહેવી. કામદેવના વૃત્તાન્તમાં જે સૂત્રપાઠ
છે તે પ્રમાણે અહીં કહેવું. યાવત્ સૌધર્મ
કલ્પમાં અરુણગ્રીવ વિમાનમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન
થયો. ત્યાં તેની ચાર પદ્યોપમની સ્થિતિ

પલિઓવમાઈ ઠિઈ । મહાવિદેહે વાસે
સિજ્ઞિહિઈ । નિક્કેવો ।

સત્તમસ્સ અઙ્ગસ્સ ઉવાસગદસાણં
દસમં સાલિહીપિયાજ્ઞયણં સમત્તં ।

ઉપસંહાર

૨૮૨. દસણ્હવિ પણરસમે સંવચ્છરે વટ્ટ-
માણાણં ચિંતા । દસણ્હવિ વીસં
વાસાઈં સમણોવાસય-પરિયાઓ ।

૨૮૩. એવંં કલુ જમ્બૂ ! સમણેણં જાવ સંપ-
ત્તેણં સત્તમસ્સ અંગસ્સ ઉવાસગદસાણં
દસમસ્સ અજ્ઞયણસ્સ અયમટ્ઠે
પણ્ણત્તે ।

૨૮૪. ઉવાસગદસાણં સત્તમસ્સ અંગસ્સ એગો
સુયક્કંધો । દસ અજ્ઞયણા એકસરગા
દસસુ ચેવ દિવસેસુ ઉદ્દિસ્સિજ્જંતિ ।
તઓ સુયક્કંધો સમુદ્દિસ્સિજ્જંદ્ધ,
અણુણ્ણવિજ્જંદ્ધો દોસુ દિવસેસુ, અંગં
વહેવ ।

ઉવાસગદસાણો સમત્તાઓ

છે. તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈને
મોક્ષ પામશે.

ઉપસંહાર

દશે શ્રાવકોને પંદરમા વર્ષે ચિન્તા-ધર્મ-
પ્રશસ્તિ મુજબ વર્તવાનો વિચાર થાય છે.
અને દશે શ્રાવકો વીસ વરસ શ્રમણોપાસક
પર્યાયમાં રહ્યા.

એ પ્રમાણે હે જંબૂ ! યાવત્ નિર્વાણને
પ્રાપ્ત થયેલા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે
ઉપાસકદશાંગના દસમા અધ્યયનનો આ
અર્થ કહ્યો છે.

ઉપાસકદશા નામક સાતમા અંગમાં એક
શ્રુતસ્કંધ છે. દશ અધ્યયન છે. એકસરખા
સ્વર અર્થાત્ પાઠ છે. દશ દિવસમાં તેનો
પાઠ પૂરો થાય છે. એમ કરવાથી શ્રુતસ્કંધનો
પાઠ થઈ જાય છે, બે દિવસમાં આનો પાઠ
પૂરો કરવાની અનુમતિ પણ આપી છે.

ઉપાસકદશાંગ સમાપ્ત.

संश्रु-गाथाओ

वाणियगामे चम्पा दुवे य बाणारसीए नयरीए ।
 आलभिया य पुरवरी कंपिल्लपुरं च बोद्धव्वं ॥ १ ॥
 पोलासं रायगिहं सावत्थीए पुरीए दोन्नि भवे ।
 एए उवासगाणं नयरा खलु होन्ति बोद्धव्वा ॥ २ ॥
 सिवनंद-भट्ट-सामा धन्न-बहुल-पूस-अग्गिमित्ता य ।
 रेवई-अस्सिणि तह फग्गुणी य भज्जाण नामाई ॥ ३ ॥
 ओहिण्णाण-पिसाए माया वाहि-धण-उत्तरिज्जेय ।
 भज्जा य सुव्वया दुव्वया निरुवसग्गया दोन्नि ॥ ४ ॥
 अरुणे अरुणाभे खलु अरुणप्पह अरुणकंत-सिट्ठे य ।
 अरुणज्झए य छट्ठे भूय-वडिंसे गवे कीले ॥ ५ ॥
 चाली सट्ठि असीई सट्ठी सट्ठी य सट्ठी दस सहस्सा ।
 असिए चत्ता चत्ता एए वइयाण य सहस्सा ॥ ६ ॥
 वारस अट्ठारस चउवीसं तिविहं अट्ठारसाइ नेयं ।
 धन्नेण ति - चोवीसं वारस य कोडीओ ॥ ७ ॥
 उल्लण-दन्तवण-फले अविंभगणुव्वट्टणे सणाणे य ।
 वत्थ - विलेवण-पुप्फे आभरणं धूव - पेज्जाइ ॥ ८ ॥
 भक्खोयण-सूय-घए सागे माहुर-जेमणज्झपाणे य ।
 तम्बोले इगवीसं आणंदाईण अभिग्गहा ॥ ९ ॥
 उड्ढं सोहम्मपुरे लोलूए अहे उत्तरे हिमवन्ते ।
 पंचसए तह तिदिंसि, ओहिण्णाणं दसगणस्स ॥ १० ॥
 दंसण-वय-सामाइ-पोसह-पडिमा-अबंभ-सच्चित्ते ।
 आरम्भ-पेस-उद्दिट्ठ-वज्जए समणभूए य ॥ ११ ॥
 इक्कारस पडिमाओ वीसं परियाओ अणसणं मासे ।
 सोहम्मे चउपलिया, महाविदेहम्मि सिज्झहिइ ॥ १२ ॥

॥ उवासगदसाओ समत्ताओ ॥

સંગ્રહગાથાઓનો અર્થ

આ સંગ્રહગાથાઓ એ શાસ્ત્રનો મૂળ પાઠ નથી. નિર્યુક્તિકારે આ ગાથાઓમાં સંપૂર્ણ શાસ્ત્રનો સાર આપ્યો છે, તેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે :

૧. શ્રાવક અને તેની નગરીઓ

૩ વિશેષ ઘટના

વાણિજ્યગામમાં એક	
શ્રાવક થયા :	આનંદ
ચંપામાં :	કામદેવ
વારાણસી :	ચુલનીપિતા અને સુરાદેવ
આલલિકા :	ચુલ્લશતક
કામ્પિલ્યપુર :	કુંડકોલિક
પોલાશપુર :	સકડાલપુત્ર
રાજગૃહ :	મહાશતક
શ્રાવસ્તી :	નન્દિનીપિતા અને સાલિહીપિતા

૧ આનંદ :	અવધિજ્ઞાન અને ગૌતમ સ્વામીનો સંદેહ.
૨ કામદેવ :	પિશાચનો ઉપસર્ગ અને શ્રાવકનું અંત સુધી દેહ રહેવું.
૩ ચુલનીપિતા :	પિશાચ દ્વારા માતા ભદ્રાના વધનું કથન સાંભળીને વિચલિત થવું.
૪ સુરાદેવ :	પિશાચ દ્વારા ૧૬ ભયંકર રોગ ઉત્પન્ન કરવાની ધમકી અને વિચલિત થવું.

૨ શ્રાવકની પત્નીઓ

૧ આનંદની	શિવાનંદા
૨ કામદેવની	ભદ્રા
૩ ચુલનીપિતાની	શ્યામા
૪ સુરાદેવની	ધન્યા
૫ ચુલ્લશતકની	બહુલા
૬ કુંડકોલિકની	પુષ્પા
૭ સકડાલપુત્રની	અગ્નિમિત્રા
૮ મહાશતકની	રેવતી આદિ તેર
૯ નન્દિનીપિતાની	અશ્વિની
૧૦ સાલિહીપિતાની	કાલ્દ્યુની

૫ ચુલ્લશતક :	પિશાચ દ્વારા સમ્પત્તિ નાશ કરવાની ધમકી અને તેનું વિચલિત થવું.
૬ કુંડકોલિક :	દેવ દ્વારા ઉત્તરીય તથા અંગૂઠી લેવી તથા ગોશાલકના મતની પ્રશંસા કરવી, કુંડકોલિકની દેહતા અને દેવનું નિરુત્તર થવું.
૭ સકડાલપુત્ર :	સુવ્રતા અગ્નિમિત્રા પત્નીએ વ્રતથી સ્ખલિત થવા પર ફરીથી ધર્મમાં સ્થિત કર્યો, ભગવાન મહાવીર દ્વારા

નિયતિવાદનું ખંડન અને સકડાલપુત્રના ગોશાલકના મતને છોડીને તેના મતના અનુયાયી થયા.

૮ મહાશતક : દેવતીનો ઉપસર્ગ, મહાશતક દ્વારા દેવતીના ભાવિ નરક-ગમનનું કથન અને ભગવાન મહાવીર દ્વારા તેને અનુચિત બતાવીને પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનો આદેશ.

૯ નન્દિનીપિતા } આ બન્નેને જીવનમાં કંઈ
૧૦ સાલિહીપિતા } ઉપસર્ગ નથી પડ્યો.

૪ મૃત્યુ થયા પછી સ્વર્ગમાં પ્રાપ્ત થયેલાં વિમાનોનાં નામ

૧ આનન્દ	: અરુણ
૨ કામદેવ	: અરુણાભ
૩ ચુલનીપિતા	: અરુણપ્રભ
૪ સુરાદેવ	: અરુણકાન્ત
૫ ચુલ્લશતક	: અરુણશ્રેષ્ઠ
૬ કુંડકોલિક	: અરુણધ્વજ
૭ સકડાલપુત્ર	: અરુણભૂત
૮ મહાશતક	: અરુણાવંતસક
૯ નન્દિનીપિતા	: અરુણગવ
૧૦ સાલિહીપિતા	: અરુણકીલ

૫ પશુ-ધનની સંખ્યા

૧ આનન્દ	: ચાર વ્રજ = ૪૦ હજાર ગાયો
૨ કામદેવ	: છ વ્રજ = ૬૦ હજાર ગાયો
૩ ચુલનીપિતા	: આઠ વ્રજ = ૮૦ હજાર ગાયો
૪ સુરાદેવ	: છ વ્રજ = ૬૦ હજાર ગાયો

૫ ચુલ્લશતક	: છ વ્રજ = ૬૦ હજાર ગાયો
૬ કુંડકોલિક	: છ વ્રજ = ૬૦ હજાર ગાયો
૭ સકડાલપુત્ર	: એક વ્રજ = ૧૦ હજાર ગાયો
૮ મહાશતક	: આઠ વ્રજ = ૮૦ હજાર ગાયો
૯ નન્દિનીપિતા	: ચાર વ્રજ = ૪૦ હજાર ગાયો
૧૦ સાલિહીપિતા	: ચાર વ્રજ = ૪૦ હજાર ગાયો

૬ સુવર્ણ મોહરોની સંખ્યા

૧ આનન્દ	: ૧૨ કરોડ વ્રણ ક્ષેત્રોમાં વિભક્ત અર્થાત્ (૧) નિધાન (૨) વ્યાપાર (૩) ઘર એવં સામાન રૂપમાં, પ્રત્યેકમાં ચાર કરોડ.
૨ કામદેવ	: ૧૮ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં ૬ કરોડ.
૩ ચુલનીપિતા	: ૨૪ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં આઠ કરોડ.
૪ સુરાદેવ	: ૧૮ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં છ કરોડ.
૫ ચુલ્લશતક	: ૧૮ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં છ કરોડ.
૬ કુંડકોલિક	: ૧૮ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં છ કરોડ.
૭ સકડાલપુત્ર	: ૩ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં એક કરોડ.
૮ મહાશતક	: ૨૪ કરોડ પોતાની, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં આઠ કરોડ, આઠ કરોડ દેવતીની હતી.

૯ નન્દિનીપિતા	: ૧૨ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં ચાર કરોડ.
૧૦ સાલિહીપિતા	: ૧૨ કરોડ, પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં ચાર કરોડ.

૭ અભિગ્રહ અર્થાત્ લોગ્ય વસ્તુઓની મર્યાદા

આનંદ આદિ શ્રાવકોએ નીચે લખેલી ૨૧ વાતોમાં મર્યાદા રાખી હતી :

- ૧ ઉદ્દણ : સ્નાન કર્યા પછી શરીર લૂછવાના કામમાં આવતું અંગોચ્છુ.
- ૨ દન્તવણ : દાંતણ.
- ૩ ફલ : ફળ.
- ૪ અભ્યંગણ : અભ્યંગન અર્થાત્ માલિશ કરવાનું તેલ.
- ૫ ઉન્વટણ : ઉન્વટન અર્થાત્ અંગોપર માલિશ કરવા માટે સુગંધિત ચૂર્ણ.
- ૬ નહાણ : સ્નાનના માટે પાણીનું પરિમાણ.
- ૭ વસ્ત્ર : વસ્ત્ર, પહેરવાનાં કપડાં.
- ૮ વિલેપન : વિલેપન, ચંદન, કસ્તૂરી આદિ લેપ કરવાનાં દ્રવ્યો.
- ૯ પુષ્પ : પુષ્પ, ફૂલ, માલા આદિ.
- ૧૦ આભરણ : આભૂષણ.
- ૧૧ ધૂપ : ધૂપગત્તી વગેરે.
- ૧૨ પેજઝ : પેચ, શરબત, ઠંડી પીવાની વસ્તુઓ.
- ૧૩ ભક્ષ્ય : ભક્ષ્ય, પકવાન યા મીઠાઈ.
- ૧૪ ઓદન : ઓદન અર્થાત્ ચોખા, આ તે દિવસોમાં ગિહારનું મુખ્ય ભોજન હતું.
- ૧૫ સૂય : સૂપ-દાળ.
- ૧૬ ઘચે : ઘૃત, ઘી.
- ૧૭ સાગ : શાક, શાકભાજી.

- ૧૮ માધુર : માધુર, ગોળ, ખાંડ આદિ ભોજન.
- ૧૯ જેમણ : દહીંવડા, પકોડા, પાપડ, આદિ ભોજન ઉપરાંત ખાવાના ઉપયોગમાં આવતી વસ્તુઓ.
- ૨૦ પાણે : પાનીય, ફૂવા, નદી, સરોવર, વાદળાં આદિનું પાણી પીવાને માટે.
- ૨૧ તરબોલ : તારબૂલ અર્થાત્ પાન અને તેમાં ખાવામાં આવતાં મસાલા.

૮ અવધિજ્ઞાનની મર્યાદા

જે શ્રાવકોને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, અને તે લિન્ન લિન્ન દિશાઓમાં નીચે લખેલ છે તે પ્રમાણે જોવા, જાણવા લાગ્યા.

પૂર્વ દિશા : લવણ સમુદ્રમાં પાંચ યોજન સુધી, આ પ્રકારે દક્ષિણ અને પશ્ચિમમાં.

ઉત્તર દિશા : ચુદ્દલ હિમવંત પર્વત સુધી.

ઊર્ધ્વ દિશા : સૌધર્મ દેવલોકમાં સૌધર્મ કલ્પ વિમાન સુધી

અધો દિશા : પ્રથમ રત્નપ્રભા નામની પ્રથમ નરકમાં લોહપાચ્યુત નામના સ્થાન સુધી જ્યાં ચૌરાશી હજાર વર્ષની આયુવાળા નારકી જીવ રહે છે. મહાશતકે ત્રણે દિશાઓમાં હજાર હજાર યોજન સુધી અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું અને જોયું.

૯ અગિયાર પ્રતિમાઓ

દરેક શ્રાવકે અગિયાર પ્રતિમાઓ સ્વીકાર કરી. તે આ પ્રમાણે :

૧ દર્શન	૭ સચિત્ત પરિત્યાગ	દરેક (પ્રત્યેક) શ્રાવકે વીસ વર્ષ સુધી વ્રત
૨ વ્રત	૮ આરંભ પરિત્યાગ	અને પ્રતિમાનું પાલન કર્યું અને અંતમાં
૩ સામાયિક	૯ પ્રેમ્ય અર્થાત્ નોકર આદિ-	સંલેખના દ્વારા શરીરનો પરિત્યાગ કરીને સૌધર્મ
૪ પૌષધ	ને મોકલવાનો પરિત્યાગ	દેવલોકમાં ચાર પદ્યોપમનું આયુષ્ય પ્રાપ્ત
૫ દિવા-દિવસ	૧૦ ઉદ્ધિષ્ટ ભોજનનો પરિ-	કર્યું. ત્યાંથી વ્યવન કરીને બધા (દશ) શ્રાવકો
પ્રહ્લ્લચર્ય	ત્યાગ	મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થશે અને સિદ્ધિ
૬ પ્રહ્લ્લચર્ય	૧૧ શ્રમણભૂત.	પ્રાપ્ત કરશે.

शुद्धिपत्र

कोशम	पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१	१	१४	केट्टे अ	के अट्टे
१	२	५	समणेणं	समणेणं
१	२	८	अट्टे	अट्टे
२	२	६	यावत्	यावत्
१	५	१२	अविहतमेयं	अवितहमेयं
१	७	१३	वाहणविहिं	सगडविहिं
१	७	१८	सगडविहिं	वाहणविहिं
१	८	५	पुष्पविहिपरिमाणं	पुष्पविहिपरिमाणं
१	८	१०	मट्टकण्णेज्जेएहिं	मट्टकण्णेज्जेएहिं
१	१५	४	संजुत्ताहिगरणं	संजुत्ताहिगरणे
२	१६	१	देशावकाशिक	देशावगाशिक
२	१७	११	करीने	कडीने
२	१७	१४	अधणु	अधणु
१	२५	१८	—	तत्तवे
१	२८	२४	नमंसइ	नमंसइ
१	३०	८	इ	इइ
१	३३	८	सालिभसेल्लसरिस्सा	सालिभसेल्लसरिसा
१	३४	८	सिक्कगसंठणसंठिया	सिक्कगसंठाणसंठिया
२	३६	१	करुं	करवे
१	३७	४	कामदेव	कामदेवं
२	३७	१७	पाछा	पाछे
१	४१	शङ्खातमां	—	तए णं से कामदेवे समणोवासए तेणं देवेणं सप्प-रूवेणं एवं वुत्ते समाणे अभीए जाव विहरइ। सो वि दोच्चंपि तच्चंपि भणइ, कामदेवोवि जाव विहरइ।
२	४१	१६	सर्व३५	सर्व३५
२	४२	२१	६	६

કોલમ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨	૪૮	૪	ગૌતમ	સુવર્મા
૧	૪૯	૧૩૪માં પેરેગ્રાફની શરૂઆતમાં	—	તए णं तस्स चुलणीपियस्स समणो- वासयस्स पुव्वरत्तावरत्तकालमयंसि एगे देवे अंतियं पाउव्वमूए ।
૨	૫૨	૧૯	છંટાવ્યું	છાંટયું
૨	૫૮	૮	દહાયા	દહાય
૨	૫૯	૧૮	વડે	—
૨	૬૬	૨૩	કહે	કહો
૨	૬૭	૩	—કે	કારણકે
૨	૭૦	૧૫	સિદ્ધાન્તનું	સિદ્ધાન્તનો
૨	૭૯	૭	‘તહ’	‘તહ’ત્તિ
૨	૯૧	૪	પદે	પદ
૧	૯૪	૨૪	ભોગભોગઈ	ભોગભોગાઈ
૨	૯૬	૫	સંભળાવે	સોંપે
૧	૯૭	૧૪	—	સે
૨	૧૦૧	૧૮	(૬)	(૫)
—	૧૦૮	૨૨	સામાઈ	સામાહ્ય
—	૧૧૧	૧૭	પાંચ	પાંચસો
—	૧૧૨	૭	ઉદ્દિષ્ટ	ઉદ્દિષ્ટ

